

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ

HAZİRAN
TEMMUZ

69

KÜNYE

HECEÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ
ISSN 1304-7604

YIL: 12 SAYI: 69
Haziran-Temmuz 2015

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ö. Faruk Ergezen

Genel Yayın Yönetmeni
Rasim Özdenören

Yayın Kurulu
Ali Ulvi Temel, Dinçer Eşitgin, Hâle Sert
Handan Acar Yıldız, Hatice Bildirici

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

İletişim
Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14
P.K. 79 Yenışehir/Ankara
İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

twitter.com/hecedergi

facebook.com/hecedergisi

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta web: sarakusta.com

Baskı: Dumat Ofset
Tel: (0.312) 278 82 00

2015 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 60 TL.
Kurumlar İçin: 200 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayımlansa da yayımlanmasa da geri
verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.05.2015

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Rabia Boran / 4

ÖYKÜ ÜZERİNE

Rasim Özdenören/Roman: Pencerenin Arkasına Bakmak / 5

Necati Mert/Öyküde Final / 7

Hatice Bildirici/İzleğini Kaybeden Öykü / 9

Prof. Dr. Stefan Colibaba/Kısa Hikâyenin Doğası: Tanımlama Gayretleri-III / 12

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

Mehmet Kahraman / 18

ÖYKÜ

Necati Mert/Yusuf / 20

Handan Acar Yıldız/Madalya Sendromu / 23

Mehmet Kahraman/Bir Rüyanın Ömrü Kadar / 28

Merve Koçak Kurt/Eskiye Yüzün / 35

Zeki Bulduk/Bir Hikâye Kahramanını Öldürmek / 38

Hayrettin Orhanoğlu/Hatıra Dükkânı / 41

Ayşe Aldemir/Kara Kışta Bir At Cenazesi / 45

Yunus Nadir Eraslan/Üç Tefe'ül Bir Şair / 50

Hâle Sert/Havada / 53

Yeliz Baloğlu/Mizansız ve Afif Bir Düş-Üş / 58

Salim Nizam/Eften Püften Sebepler / 62

Mehmet Muharrem Akça/Deli İmam / 65

Mustafa Everdi/Seni Yakan Adınızdı (Mazbut Emar) / 68

ÇEVİRİ ÖYKÜLER

Bozorg Alevi/Dezâşüb / 73

Gabriel García Márquez/Sıradan Bir Gün / 80

Guram Rçelişvili/İhtiyar ve Ben / 82

FİLM ÖYKÜ

Hatice Bildirici/Çözülme / 85

CÜMLESİ PARLAYAN HİKÂYELER

Dinçer Eşitgin/Paradi'de İddiayı ya da Kurmaca Anlaşmasını... / 89

DOSYA: ÖYKÜ YAZAN ŞAİRLER

Sunuş / 94

Şaban Sağlık/Şairin Hikâyecisi Olarak Portresi / 95

Meriç Balkanlı/İşte O Kadar / 106

Fadime Bozyiğit/Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi/Değişen İstanbul / 109

Hatice Ebrar Akbulut/Diriliş Öyküleri / 112

Müzeyyen Çelik/Necip Fazıl'ın Hikâyeleri ve Hikâyeciliği / 116

Mehmet Ak/Cahit Zarifoğlu/İns / 119

ANIT ÖYKÜLER

Handan Acar Yıldız/W. Borchert'in "Mayısta, Mayısta Ötüyordu Guguk" Öyküsü / 122

MEKTUP

Katherine Mansfield/J. M. Murry'e / 129

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

Yıldırım Türk / 137

YAKIN PLAN

Dinçer Eşitgin/Ali Karaçalı ile Kamçı Üzerine / 138

Handan Acar Yıldız/Geçmişten Bir Ses: Kamçı / 146

Mustafa Çay/Kamçı / 149

ÖYKÜ

Emin Gürdamur/Göğsünü Kurt Vurmuş Karaağacın Altında Olanlara Dair / 152

Suzan Nur Başarslan/Yardımcı Karakter / 157

Ali Güney/Gerçi / 163

Soner Oğuz/Üç Basamaklı Bir Leyla Öyküsü / 164

Mesut Doğan/Çeyrek Adam / 168

Sıddık Yurtsever/Geniş Çaplı Bir Cürüm / 171

Hatice Ebrar Akbulut/Çellist / 174

Senem Gezeroğlu/Öteki Otobüs / 177

Rabia Boran/Kimlik / 180

Muhammed Büyükköroğlu/Yabancı / 185

Onur Ocak/İlgâ / 187

ÖYKÜMÜZÜN SINIR TAŞLARI

Rıza Soylu/W. O. Bener/Dost/Demir Özlü/Bunaltı/Tomris Uyar/Dizboyu Papatyalar / 189

BAKIŞ

Engin Sezer/Sidney Whitman'ın Anılarında Ahmet Mithat Efendi / 196

İshak Yetiş/Söyleme Cesareti: Günter Grass / 209

Gözde Özlem/Aşkın Üç Gecesi Hakkında / 211

HECEÖYKÜ MEKTUBU

D. D. Korkut/Karpuz Kabuğu Denize Düşerken / 213

YENİ KİTAPLAR

Türkân Bayrakçı/Yıldızlara Bakıyor Bazılarımız / 217

Esra Ballım/Yağmur Gölgesi / 218

Fadime Bozyiğit/Belki Bir Gün Uçarız / 220

Funda Özsoy Erdoğan/Azazil'in Kapsında / 221

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Zeynep Hicret / 224

İÇİNDEKİLER

FOTOĞRAF/ÖYKÜ

RABİA BORAN

ÖYKÜ ÜZERİNE

RASİM ÖZDENÖREN

ROMAN: PENCERENİN ARKASINA BAKMAK

Eğer tecessüsü olumsuz anlamıyla kullanırsak ona asla yaklaşmamamız öngörülür. Hz. Ömer'in, hilafeti sırasında, bir evden geldiğini işittiği bazı sesleri merak ederek evin damına çıkıp bacadan içeriye gözetlemesi olayını hatırlayın. Gördüğü şey, ona korkunç gelir: bir işret tablosu.. evde, ashaptan birinin, karısı soyunuk haldedir ve içki içilmektedir. Hiddetle aşağıya inip kapıyı vurur. “Bu ne hal?” diye hesap sormak ister. Sahabi, soğukkanlılıkla, Hz. Ömer’e şu cevabı verir: “Ya Ömer, ben, içki içmekle bir tek günah işliyorum; sense benim mahremim çıplakken bakmakla bir, üstüne vazife olmadan beni taciz etmekle iki, ve tecessüs etmekle üç günah işlemiş oluyorsun.” Hz. Ömer, bu haklı defî karşısında özür dileyerek oradan ayrılır. Bu olayda sözü geçen tecessüs, TDK Sözlüğünde: “Belli etmeden kendini ilgilendirmeyen şeyleri öğrenmeye çalışma” olarak tanımlanıyor.

Tecessüsün, bir de olumlu anlamı var, o da, gene aynı sözlükte: “Merakını gidermeye çalışma, görme, anlama merakı” diye tanımlanıyor. “Merak” nedir diye soracak olursanız, o da şu: “1. Bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan istek, 2. Bir şeyi edinme, yapma, bir şeyle uğraşma isteği, 3. Düşkünlük, heves, 4. Kaygı, tasa.” (a.g.e.).

Merhum Cemil Meriç, Osmanlılarda roman olmayışını onların tecessüs sahibi olmamasıyla izah ediyordu. Romanı, “aylak tecessüs”ün ürünü olarak görüyor ve bu tecessüsü Osmanlının ağırbaşlılığına, vakarına yakıştırmak istemiyordu. Batı kültüründe romanın ortaya çıkması ise, başka faktörlerin yanında, onların tecessüs sahibi olmasına yoruluyordu.

Tecessüsü, illa da olumsuz anlamıyla takyit etmemiz gerekiyorsa merhum Meriç'in mülâhazasına ortak çıkabiliriz. Ancak tecessüs, aynı zamanda bir anlama merakı olarak algılanırsa ve merak bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan istek diye algılanırsa, böyle bir tecessüsten ve böyle bir meraktan olumlu sonuçlara ulaşmanın imkânı da bulunabilir sanırım.

Gene Cemil Meriç'in verdiği bilgiye göre edebiyat tarihinin bilinen ilk romanı Topal Şeytan adını taşıyormuş. Topal Şeytan, evlerin bacalarından içeriye bakarak gördüklerini anlatıyormuş. Romanın tarihçesi de aslında, böylece, hiç de ahlâkî sayılmayacak bir temele oturtulmuş olmaktadır. Ancak böyle romanların varbulundugunu kabul etsek bile, bütün romanların sözü geçen aylak tecessüsü doğrulayacak yönde olmadığını da teslim etmek zorundayız. Aslında, roman sanatının, başta psikoloji olmak üzere, sosyolojiye, felsefeye, tarih bilincine ve tarih felsefesine, bütün bunların ötesinde hayatı ve insanı anlamaya getirdiği katkılar düşünülürse, günümüz insanının ona olan borcu, herhalde yüksek bir fatura ödemeyi gerektirir.

İşin ahlaki ve psikolojik yanı göz ardı edilirse, romanın tarihçesini bireycilikle buluşturmamızın önü açılır. Bireycilik hümanizmanın bir adım sonrasındaki evre... İnsanın bireyliğini öne çıkarma çabası... Onu gücü ve zaafıyla bütüncü kavrama, onun zahirini ortaya çıkarma çabası... İnsan ancak bu haliyle Kiliseye kafa tutabilecek. Bireyliğini elde edememiş kişinin özgürlüğü de kendi elinde olmayacaktır. Oysa çağ (Hümanizmanın, ardından Reformun, ardından Rönesans'ın çağı) insandan onun birey olmasını, Kiliseye, her türden kutsala başkaldırmasını talep ediyor.

Roman ve ardından kısa öykü insanı bireyleştirme ve insanı tanıma ihtiyacının sevkiyle ortaya çıktı. Romanın Osmanlı toplumsal dizgesinde çıkmamış olmasının temel nedeni de Osmanlı toplumunda bireyciliğin yer bulmamış olmasıyla açıklanmalıdır. Osmanlı insanında tecessüs eksikliğiyle (Meriç'in bakış açısından meziyetiyle) olaya bakılması bütün bir tarihsel ve toplumsal yapıyı ve gelişmeyi göz ardı etmek olur.

Aslında, ben, bu yazıda bir pencerenin arkasına bakmayı deneyecektim. Ancak bu bakışa bir "giriş" yapmaya heveslenince, ortaya yukarıdaki mülâhazalar çıktı. Romancı pencerenin arkasına bakan kişidir. Biz, onun, pencerenin arkasında ne gördüğünü merak ederiz. Onun gördükleri, bizim de merakımızı kıskırtır. Bu bakışın, aylak olmadığı, bilakis anlamaya, kavramaya, tanımaya dönük olduğu besbelli..

Sayısız örnekler arasında, 19. ve 20. yy.ın iki önemli filozofu ile bir psikiyatrin (Nietzsche, Bergson, Freud), görüşlerini açıklama sadedinde romancı Dostoyevski'ye müracaat etmeleri bu bakımdan anlamlı değil mi? Onun romanları, hayatın çıplak müşahedesinden çok daha fazlasını ve derin anlamını ifşa ediyordu.

NECATİ MERT

ÖYKÜDE FİNAL

Mahalle Mektebi'nin 12'nci sayısındaydı öykü; sevdim ama finalinde ki bolluğa da üzüldüm. Öykü bir dede öyküsüydü, dede öykülerini daha kolay seviyorum. Öyle ki bir tek hece bile fazlalıkları olsun istemiyorum. İşte bunları yazmalı. Eskileri taradım, buldum, çıktığı sayıyı doğru hatırlamışım. Ama iki yıl olmuş, bu ay şu ay derken iki yıl geçmiş bile üzerinden. De yine dediğim, bunları yazmalı, oldu.

Safiye Gölbaşı, hatırladığım bir isim değil. Öykü onun, adı "Değirmen".

Manifaturacı Fazıl Bey çocukları evlendirdikten sonra dükkânı şehirde kapatıp yaylaya taşır. Yanında da otuz dört yıllık hanımı, oh kekâ! Yaylada işler kesattır ama Bağkur aylığı vardır Fazıl Bey'in; ayrıca şehrin gürültüsünden uzakta, yayla yazlarının cıvıltılı şenlikleri içindedir, kesatlığı dert etmez.

Bir haftadır bir çocuk dadanır dükkâna. Vitrine bakar saatlerce. İlk günler tanımak ister gibi bakar, arada bir şey soracakmış gibi Fazıl Bey'e çevrildiği olur başının. Ama sormaz. Vitrinde bir su değirmeni maketi vardır, manifaturacı vitrininde görülmüş bir şey değildir, gelenin gözü takılır, gidenin gözü takılır, çocuğun da değirmene baktığını düşünür Fazıl Bey, ilgilenmeyi kesmek istese de kesemez, bir şey vardır çocuğun gözlerinde çünkü, onun merakındadır.

Bir gün elinde bir gemiyle gelir çocuk, bir yandan da gemiyi havada yüzdürmektedir, Fazıl Bey'in aklına o gün düşer değirmeni çocuğun eline bırakmak. Uzanır. Alır. Çıkarır. Verir. Korkar galiba çocuk. Yatılı okullarda okuduğu için hasretini çok çektikleri büyük oğullarının da korktuğunda minik gözlerini bu çocuk gibi kocaman kocaman açarak baktığını hatırlar Fazıl Bey. "Parçaları birbirine taka ekleye kızım yaptı bu değirmeni, boyadıktan sonra da bana verdi, ben de vitrine koydum hediyesini" der çocuğa, "Satılık değil, ama ilgini çekti madem, al, bak, dokun şimdi, sonra geri verirsin."

Bir kutsal alır gibi değirmeni eline alır çocuk. Dalıp gider. Fazıl Bey adını, babasını, evlerini sorar, torunları olduğunu söyler, hiçbirini duyup cevaplandıramaz çocuk; fakat "Bu tekerlek benim" der sahiplenir değirmeni. "Bu tekerlek değil değirmen. Adını bile bilmiyorsun, nerden çıkardın senin olduğunu?" (Bu cümle Fazıl Bey için biraz sert.) Hatırladığını söyler çocuk. "Dededen hatırlıyorum" der, arkasını da getirir: "Sen buna iyi bak, büyüdüğünde senin olacak, dedi bana." Çocuk da sorar: "Sen dede misin?" "Torunlarım var dedim ya." "Ben de var mıyım?" "Sen benim değil, başka bir dedenin torunusun." "Benim dedem nerde?" "Sen bileceksin onu."

Susar çocuk. Fazıl Bey yeniden sıkıştırır: "İsmi ne dedenin? Belki tanıyorumdur." "Zahit." "Zahit mi? Değirmenci Zahit mi? Allah rahmet eylesin." "O ne demek?"

Aslında öykü burada biter. Bitmeli. Çocuğun durumu aydınlanır çünkü. Allah rahmet eylesin'in ne demek olduğunu açıklayamamakla Fazıl Bey'in durumu da aydınlanır. Öykü aydınlanır, biz aydınlarız.

Safiye Gölbaşı böyle yapmıyor. Benim miktarında tuttuğum paragrafın aslı onda bakın nasıl: “Zahit... Zahit... Değirmenci Zahit mi? Bu kış vefat eden? Derenin yanında evi var? Evin önünde aynı böyle bir değirmen var değil mi? Çok mert bir adamdı. Allah rahmet eylesin.”

Bu kadarla da kalınmaz. Fazıl Bey, Allah rahmet eylesin'i açıklar. Torunların sevildiğinden, omuzlara alındıklarından söz eder. Yanında çırak durmasını da ister çocuktan. Babasını, cumaya gidip gitmediğini bile sorar.

Tiyatroda final önemlidir. Finali uzun tutulduğu için ziyan olmuş oyunlar vardır. Çok güçlü, unutulmaz, vurucu sözler de kullanılmaz finalde. Uzatılmış final, oyunu söndürür; çarpıcı sözler de dikkati kendi üzerlerine çeker. Bu kural-lar öykü için de geçerli bence.

Öykü ile roman burada da ayrı düşerler. Romanda kurgu yataydır. Pek çok roman hâlâ klasik giriş, gelişme, sonuç planına göre yazılır. Roman okuru da bilir bunu, yazarın hovardaca kullandığı sayfaları sıkılmazsa o da hovardaca okur, sıkılırsa atlaya zıplaya. Öykü ise –hele ki günümüzde- bir oturuşta okunup bitirilesi bir anlatı diye tanımlanır. Bilinir. Bu da dikey kurguyla sağlanır. Öykü aynı yoğunluğu okurdan da bekler. Nitelikli okur öyküye böyle yanaşır zaten. Fazlalıklara tahammül etmez, rastladığında bırakır öyküyü. Öykünün okurdan beklediği vardır, mukabil olarak okur da öyküden bekler. Has yazarlar her şeyi söylemez finalde bu yüzden. Açık bırakır. Sonlandırmaz. Miktarını öyle tutar ki okur kendince ve keyifle tamamlayabilir öyküyü.

Öykücünün en çok zorlandığı yerdir final. Âfet Ilgaz, Türkçeye cilveleşecek kadar hâkim olduğumu söylemiştir ama bu övgüsünden on dört yıl önce, ilk kitabımın çıktığı 1979 yılında her öykümü “kıssadan hisse” ile bitirdiğim için de eleştirmiştir. Finalde hâlâ zorlanırım. Ne yaparım o zaman? Sait Faik'in “Boh-ça”sını döner döner okurum. Finali müthiştir, “İpekli Mendil”in finalini aratmaz.

Ben kendi öykülerimi de okurum. “Sütlaç” sevdiklerimdendir. *Türk Dili* benimle yapılan söyleşiyi tamamlasın için öykü istediğinde “Sütlaç”ı verdim. 1997'de yazmışım. Şimdi *Gönüller Küçüldü*'nün içinde. Şefik Bey yersiz bir alınganlık gösterip karısına görünmeden evden çıkıyor sabah sabah. Bir vakte kadar dolaşüyor şehirde, aylaklık edip açılıyor, dönüyor. Karısı, pusula bırakmış, adam okuyor:

““Şefik! Canım, / Kalkmışsın. Gitmişsin. Gazete alıp dönersin sandım; bekledim, dönmedin. Herhalde arkadaşlarına rastladın. Sütlaç yapmıştım, dönseydin birlikte yerdik. Ama sen ye, beni bekleme. Sütlaç, bekleyince iyi olmuyor. Ben berbere gidiyorum. Gece karışık karışık rüyalar gördüm. Anlatılmaz, saçma sapan şeyler. Saçımı yaptıracağım.””

“Sütlaç kesildi Şefik Bey.

“Galiba ağlayası da oldu.”

Dergiden okuduğumda gördüm ki öykü pusulayla bitmiş. Ardından gelen iki cümle “zâit”.

HATİCE BİLDİRİCİ

İZLEĞİNİ KAYBEDEN ÖYKÜ

Sırsız Ayna, İzleksiz Öykü

Bazen bir araba ya da kapalı bir mekânın camına, yakınlarda bir ayna bulamadığımız için bakıverir, şöyle bir saçımızı başımızı düzeltivermek, yakamız kaymış mı anlamak için yanaşıveririz. İşte o cam gibidir bazı edebî eserler. Hakiki bir ayna olamazlar okurlarına. Belirsizdir gördüğünüz. Camdan, aynanın görevini yerine getirmesi beklenemez. Ayna gibi sırlanmamıştır çünkü.

Edebî metnin hayata ayna olma işlevi birçok teorisyen tarafından izah edilmiştir. Sokrates'ten Berna Moran'a kadar birçok ehil isim; genelde sanat eserinin, özelde edebî metnin ayna olduğunu ifade etmiştir. Biz burada öykünün ayna olmasının sebeplerini değil, ayna olup olamama hâlini “izlek” kavramı üzerinden sorgulayacağız.

İzleğin halk arasında kullanılan anlamı -ki kelimenin sözlükteki ilk anlamı da budur- keçi yolu, diğer adıyla patikadır. Ağızlar sözlüğünde ise takip edilebilecek belirtideki izler anlamını taşır. Keçinin yürüdüğü yol düz bir yerde ya da bir ovada şekil almaz. Bir tırmanış söz konusudur. İnatla takip edilmiş, emniyetli bulunmuş bir tırmanış yolu vardır bu yokuşta. İster tırmanış içeren bir keçi yolu olsun ister iz sürülen bir işaret serisi olsun belirginleşmiş bu yol; üzerinde yürümekte olana, bir yere ulaşacağına dair bir vaatte bulunmuştur. Dağılma ve kaybolma riski azdır. Yolcu bir yere varacaktır.

Yazımızın konusu, elbette kelimenin terim anlamıdır. Edebiyat terimi olarak izlek, “edebî eserde işlenen konunun anlamca ortaya koyduğu ana yönelim”dir. Bu terim “konu”, “tema”, “ana fikir” tabirleriyle bazen aynı, bazen bunları kapsayıcı, bazen de bunlara göre daha dar bir anlamda kullanılır. Biz burada izleği *metnin ana eğilimi* olarak kullanacağız. “*Kurgu, hikâyenizi bir arada tutan iskelettir. Bütün ayrıntılarınız kurgunun kemiklerine asılıdır.*” der Tobias Ronald. Bu iskeletin omurgasını izlek olarak kabul edebiliriz. Kaleme gelmiş, kağıda geçmiş bir hikâyenin ayakta durma sebebidir o. İşte bu sebeple öykü, varoluşu gereği okuruna bir izlek sunmak, onu bir yere ulaştırmak zorundadır. Okur, bir yoldan tırmanışa geçmeyi ya da iz süren biri gibi hedefe ulaşmayı yani okuma yoluna bir ana eğilim üzere çıkmayı bekleyecektir.

Postmodernizm, içinde absürt olana yer verir. Anlatımdaki kopuşlar, dağılmalar bu sebeple normal kabul edilir. Her edebî metin yazarı, üslup denemelerine başvurma hakkını haizdir. Avangart bir edebiyata ulaşmak için de farklı deneyimlere açık olmak gerekmektedir. Ancak yazılan metin, postmodern id-

dialarda da bulunsa, saçmadan da faydalansa ana eğilimi yoksa yani izleğini kuramadıysa ya da onu kaybetmişse okuru tatmin etmeme riski taşıyacaktır.

Yan Eğilim

Olay örgüsü bulunmasına rağmen bazen öykünün ana eğilimi silikleşir. Çünkü öykünün başladığı yerle bittiği yer arasında kopukluk vardır. Bir roman-da birçok yan eğilim olacaktır. Ancak öykünün yan eğilimi ya yoktur ya da pek azdır. Bu yan eğilimler yani tali olaylar ve onların işaret ettiği temalar çoğaldığında, öykünün ana eğilimi yok olur. Bunu, iz sürerken ya da patika yolda yürürken yolun dallanıp budaklanmasına benzetebiliriz. Bu yan yolların ara yollarla aynı genişliğe ulaştığı noktada, yolcu gibi okur da nereye gideceğini bilemeyecektir. Yol dağılmış ve artık bir yere varmayı işaret edemez olmuştur. Öyküdeki bu türden bir dağılma, izleği kaybetmek anlamına gelebilir. Başlayıp da bitiremediğimiz öykülerin bir kısmının problemi, ana eğilimin yan eğilimlerle yok edilmesidir. Örneğin öykü; köyde, kocasının üzerine bir kuma getirmesiyle sarsılmış kadının dertlerini -sadece değinmekle kalmayıp- etraflıca anlatarak başlıyor ve şehrin, insanları ne kadar yalnızlaştırdığının örnek olayları ile tamamlanıyorsa izleğini kaybetmiş demektir. İzlek kadın problemleri midir, şehrin insanı yalnızlaştırması mıdır? Okurun yıllar sonra kadın problemlerini mi, yalnızlaşmış insanı mı hatırlaması beklenmektedir?

Bütünlük ve Tutarlılık

Öykü kendi gerçekliğini kendi içinde taşır. İtibari âlemi olan her metin gibi öykünün de göndermeleri kendi içindedir. Öykünün dış dünya ile uyumlu olmasını bekleyemeyiz. Ama kurduğu âlemin, kendi içinde uyumlu ve tutarlı olmasını bekleyebiliriz. Edebî metnin itibari âleminde doğruluk değil, tutarlılık esastır. Bu iç tutarlılıktan kasıt da öyküde kişilere, yere ya da sosyal ve siyasi ortama ait bilgilerin; yazarın okuruna vermek istediği düşünce ya da duyguyu şekillendiren, boşlukta kalmayan cümlelerden oluşmasıdır. Yani maksada hizmet etmeyen cümle, metnin tutarlılığına zarar verip bütünlüğünü bozacaktır. İşte öykünün izleğini kaybetmesindeki nedenlerden biri de metnin iç tutarlılığını ve böylece bütünlüğünü kaybetmesidir.

Belki de öykü yazarına, izleğini kaybettiren sebeplerden biri de yazarın etrafındakiler tarafından sarf edilen “Kalemi eline al, içinden geleni yaz, onlar seni bir yere ulaştıracaktır.” meyanında sözlerdir. Güzel söz söyleyebilen insanların bu şekilde yazmaya teşvik edildiklerine şahit olmuşuzdur. Hatta “Nasıl yazarsınız?” sorusuna cevap veren büyük yazarlardan örnekler gösterilir bu sohbetlerde. “Yazının bir karakteri vardır. Beni bir yere götürür. Kahramanlar artık canlıdır; beni sürükler ve kendilerini oluştururlar. Onlar kendi kaderlerini belirlerler.” Bu sözler belki bir edebiyat dehasının sözleri olabilir. Normal genç

bir yazarın bir derdinin yani bir mesajının, onu dillendirmek için de muhayyile-sinde bir olay olmaması durumunda, öykünün okuru bir yere götürme ihtimali zayıftır.

Varoluşçuluğun ve benzer eğilimlerin tesirleriyle uzun yıllardır izleğini kaybetmiş, neredeyse olay örgüsü ve belli bir meselesi olmayan, art arda sıralanmış duygu dolu cümleler okuduk. Bu metinler de öykü idi. Hatta bize hayatın anlamsızlığını imlediler. Söylenecek bir söz kalmadığını söylediler. Ama bugün sadece “öyle bir öykü” olduğunu biliyoruz; bu öykülerin hiçbiri aklımızda yer etmedi.

Burada ele aldığımız sebeplerle ya da öngöremediğimiz bir sebeple bir öykü ne hayata ne de insana ayna tutmayabilir. İzleğini kaybeden bu öykü, ona bakan okur için ayna değil, olsa olsa bir pencere camının belirsizliğidir.

PROF. DR. STEFAN COLIBABA

TÜRKÇESİ: AYŞE DEMİR

KISA HİKÂYENİN DOĞASI: TANIMLAMA GAYRETLERİ-III

Kısa Öykü ve Roman

Doğrusunu söylemek gerekirse, türün niteliklerini anlamaya gelindiğinde kısa öykünün romanla yakınlığı, merkezî meselelerden biri. Marie Louise Prott (1994) ‘yakınlık’ meselesini uçlara taşıyor ve romanla kısa öykünün arasındaki ilişkinin asimetrik; kısa öykünün, tarihsel, baskın ve normatif tür olan romana dayandığı ve ikincil olduğu konusunda ısrar ediyor. Bundan hareketle Pratt, kısa öykü romanla karşılaştırılmadan tanımlanamadığını, buna bağlı olarak da onun romana bağımlı olduğunu öne sürüyor. Her biri, büyüğün daha iyi olacağı varsayımına dayanan dört husus öneriyor: (1994: 82)

*Roman hayatı anlatır, öykü hayattan bir kesit.

*Kısa öykü bir şeyle ilgilenir, roman pek çok şeyle.

*Kısa öykü parçadır, roman tümü.

*Roman tam bir metindir, öykü değil.

Tıpkı Ferguson gibi o da kısalığın hiçbir şeyin esas özelliği olamayacağını fakat sadece bir başka şeye görece görülebileceğini dikkate alıyor.

Görüldüğü gibi kısa öykü tanımının şaşırtıcı bir şekilde tüm eleştirel çabaya karşı dirençli olduğu kanıtlanmış ve herkesi, biçimcileri, yapısalcıları, post-yapısalcıları, feministleri ve tüm ayrılmış çeşitli eleştirel grupların hepsini birden tatmin edecek bir tanımın olmadığı ortaya çıkmıştır. Kısa öyküler, birlik şartları (Poe, Brander, Matthews), olay örgüsünü kısaltma yöntemleri (Norman Friedman) karakterin değişimi veya açılması (Theodore Stuard), konu (Frank O’Connod), ton (Nadine Gordimer), şiirsellik (Alberto Moravia) vb. bakımlarından tanımlanmıştır. Eleştirmenlerin boğuşmak zorunda kaldıkları bir diğer güçlük, boyutun ve türün etkileşimde bulunduğu dinamik ve çeşitli yollarla ilgili kaygılardır. Boyutun tam bir dökümü; tüm tür karışımlarını, kısa ve uzun mümkün tüm olasılıkları dikkate almalıdır. Buradan hareketle Mary Rohrberger şöyle söyler: *Kısa öykü kuramcıları olarak asıl ihtiyacımız olan şey istisnalar ya da kategoriler arasındaki bulanık sınırlar gördük diye teorileri bir köşeye atmaktan kaçınmak. Bir masa ayakları olan düz bir yüzeydir. Duvardan çıkan ve duvar ve köşebentle bir ütü masası gibi sabit tutulan bir masamız olduğunda onu masadan başka bir şey olarak mı adlandırırız? Cüce söğütler, dev kaktüsler ve gelişmemiş incir ağaçları var diye ‘ağaç’ tanımını terk mi edeceğiz? Bu tür çatışmalar kategorilere olguları atama göreviyle karşı karşıya kalındığında hesaba katılır.* (Rohrberger, 1989: 128)

Brander Mathews için kısa öyküyle roman arasındaki temel ayrım uzunluk faktöründe yatmaktadır:

Kısa öykü ortada anlatılacak bir öykü yoksa hiçbir şeydir; biri, kısa öykü olay örgüsüne sahip değilse hiçbir şeydir diyebilir; olay örgüsünün karmaşık ve gerçekten ihtiyaç duyulmayan ayrıntıları sunması dışında. Kurmacanın tarihini daha dikkatli çalışırken daha açıkça kavırıyoruz ki kısa öyküyle roman temelde farklıdır; bu farklılıklardan biri sadece aralarındaki uzunluk değildir; daha temeldir. Kısa öykü kendince belirli bir etki arar; roman bütünüyle farklı biçimde bütünüyle belirli etkilerin peşindedir. Ayrıca biz kısa öykünün -dilimizde kendine özgü bir adı olmadığı gerçeği bir kenara bırakıldığında- kesin tanımlanmış çok az edebî biçimden biri olduğu sonucuna varıyoruz. Bir biçimdir, doğalcıların adlandırabileceği gibi bir türdür; şiirin ve diğerlerinin olduğu kadar bağımsızdır. Kısa öykünün destan gibi, komedi gibi, trajedi gibi varlığı belirgindir. Kısa öykü gerçekten de bir türdür; ayrı bir biçim, kendi başına bir sınıftır. (Matthews, 1964: 14)

Matthews, bazı formüllerde aşırıya kaçmasına ve böylelikle kısa hikâye hakkında tüm “nasıl yazılır” kitapları endüstrisi yaratmaya yardım etmesine rağmen, romanla kısa öykü arasındaki farklılık konusundaki ısrarında ve kısa öykünün, onun ‘yapının yalınlığı’, infazın parlatılması diye adlandırdığı şeylerle ilgili bir rolü vardır. Matthews’ın vurgusu Poe’da olduğu gibi olay örgüsünün sadece olayların anekdotlar biçiminde sınırlanması değil, bir model ya da birleşik plan olduğudur. Matthews, kısa öykünün, dış dünyayla uygunluk gösteren ya da hayatla kesişen bir kesit sunan ayrıntılara değil, önceden kurgulanmış bir plana bağlı detaylara odaklandığını öne sürer.

Henüz 1909’da J. Berg Esenwein (Current-Garcia’da, 1961) tanımların tehlikeli şeyler olduğunu düşünür. Bir şey hayat buldukça onu sınırlandırmak, heykelleştirerek sınırlarını sabitlemek o kadar zorlaşacaktır. Bu yüzden Esenwein kısa öykünün ne olmadığını tanımlamakla işe başlamayı daha kolay bulur: yoğunlaştırılmış bir roman -takriben bir dakikalık etkisine ve yapının basitliğine dayanarak-, bir epizot, bir senaryo ya da özet, biyografi, bir masal değildir. Esenwein’e göre kısa öykü yedi özelliğiyle dikkat çekmektedir:

- *tek, hâkim bir vaka
- *tek, seçilmiş bir karakter
- *hayal gücü
- *olay örgüsü
- *özetleme
- *organizasyon
- *tekli etki

Sonunda tanımlama cesareti gösterir:

Kısa öykü, tek bir hâkim vaka ve tek bir öncü karakterle ortaya çıkan, ayrıntıları yoğunlaştırılmış bir olay örgüsüne sahip, tüm aşamaların tekli bir etki meydana getirmek için son derece organize olduğu özlü, kurgusal bir anlatıdır. (Esenwein, 1909: 51)

Bu tanım akıllara tabii Poe’yi getirir, daha da ileri giderek Esenwein öyküye yapısal bakışı da paylaşıyor:

Unutmayalım ki bütün, tüm parçaların toplamından daha büyüktür. Tamamlanmış bir sonuç kendine ait bir ruha sahip olmalıdır, neredeyse canlı bir kişiliktir. Bunu kim bizim için inceleyecek ve onun hayati gizemini açığa çıkaracak? Araştırmamızın her aşamasında bir öyküyü testereyle kesmenin ve bir ke-resteden başka bir şey bulmanın ya da onun parçalarını çivileyip yapıştırmanın ve sırtan tahta bir palyaçodan başka bir şey elde etmenin imkânsız olduğunu hissedeceğiz. Öykü, öykü anlatmak büyük bir şeydir.

Onun karşısında, H. S. Conby (1915) iyi yapılmış basmakalıp öykülerin kurgusal zayıflığına işaret eder:

Sözüm ona bu başarılı kısa öyküleri okumanın kolay olduğunu inkâr etmiyorum. Kaçınılmaz şekilde kolaydır. Sorun da tam olarak buradadır; dramatik eleştirinin ‘iyi yapılmış’ terimini ödünç alırsak, onu bu kadar zayıf, cansız, -kolay bir anlatı olmasına ve vuruculuğuna rağmen- hatırlanmayacak kadar faydasız yapan şey de budur. Onun edebî başarısı işte tam da bu özenle mükemmelleştirilmiş biçimin katılığı yüzünden kısıtlanmıştır. Diğer onaylanmış ilaçlar gibi formülle yapılmıştır; -Kipling’in bağlayıcı hâle getirdiği son derece tehlikeli başlangıç gibi bir kere başladı mı, anlatı hızla, hıza, hızla hareket etmeli, her bir eylem ve diyalog doğrudan, bilinmeyen bir doruk noktasına yönelmelidir-. Kısa bir duraksama zayıflığın itirafıdır. Sonra önünüze gelen her paragrafta umut etmeye zorlandığınız doruk noktası, her zaman yalınlıkla, hızla ve kesin biçimde, mantıksal olarak doğru ama hiçbir zaman ummadığınız bir şekilde eylemleri bitirir. O’Henry seçeneklerin ikincisinin popüler hâle gelmesinden sorumludur; ve kendini, yaratıcılığının beklentileri karşılama zorunda hissetmesi korkutucu olmuştur. Nihayet son bir iç çekiş gelir. Bazen bu, duygu yüklü betimleyici güzel bir cümledir, bazen öykünün üslubuna göre akıllıca edilmiş nükteli bir söz ya da yazardan beklenen bir satır. (Current- Garcia’da, 1961: 60)

Canby artık modern hayatın sunumu için yeterli gelmeyen olay örgüsel öyküyü kesin olarak reddetmiş olduğunu ilan eder görünüyor.

Bu formül kısa öyküyü modern hayatın yansıtılması için en etkili araç yapmanın muhtemelen en iyi yolu. İşte gerçek tehlikenin burada yattığına inanıyorum. Rotası çizilmiş ve biçimlendirilmiş kısa bir öykü fazlasıyla etkili olacaktır. Ve etkililik, iyi edebiyatın kuşku götürmez o kadar unsuru arasında belki de en az önemlisidir. Kısa öykü etkili hâle getirilmek için, diyalog, kurgu, olay örgüsü, karakter gelişimi, öyküyle tahkiye -kanca ve göz gibi- birbirine tam olarak uyana kadar, sıkılır, yontulur, kalıba dökülür. Kısa öykünün süratle birbirini izleyen doruk noktalarının baş döndürücü bir zirveye doğru hızla yükselmesi, kısa öyküyü kurmanın tek yolu olduğu fikrinin yarattığı ‘formülün’ tuzağındayız. (Canby, 1915:68) Bundan sonra kısa öyküyle roman arasındaki farkı neden bir tür değil de derece farkı olarak düşündüğümüzü göstermeye çalışmalıyız. Roman elbette, kısa öykünün sürekli karşılaştırıldığı bir biçimdir, kısa öykü gerçek şu ki büyük form ve kurmacada bir norm olarak kabul edilen romana göre tanımlanır. Kısa öykü çoğu zaman romanın zavallı kuzeni olarak görülür ve romana göre tanımlandığı için çoğu açılardan eksik olmaya yazgılıdır. Kısa öykü parantez içinde bırakıldığı için suçlu kabul edilemez çünkü romanın sahip oldu-

ğu evrenselliğe ve örnek niteliklere, senaryoya ve mesafeye sahip değildir. Kısa olduğu için malzemesi parçalı, öznel ve kısmi olmalıdır; malzemesi öznel ve parçalı ve kısmi olduğu için de biçim kısa olmalıdır, döngüsel bir tartışmadır bu.

Düşüncemize göre kısa öyküyle roman arasındaki temel fark daha çok bu iki formun kuruluşunda yatan temel bir farkın sonucu. Roman bünyesinde imajlar düzdeğişmeceli olarak işlev görürler, örneğin ortaya çıktığında, önce gelen ne ise onun bıraktığı yerden devam eder, kısa öyküde ise ayrıntılar ön plana alınır veya imajlar, böyle bir iç içe geçmeye ve bütünleşmeye direnç gösterme eğilimindedirler. Kısa öyküde göndermelere ve tekrarlara yer yoktur, bu da imajların romandan farklı şekilde, bizi rahatsız etmesinin sebebidir.

Kısa öyküyle roman arasındaki farka ya da bu biçimlerin uyumuna döndüğümüzde, biçimci, yapısalcı ve post yapısalcı eleştirmenlerin, sunulan herhangi bir ‘unsur’un -kelime, ayrıntı, imaj- bütün olarak edebî eserin sisteminin ve eklemlenişinin içine girer girmez başka bir şeye dönüştüğü, Borges’in deyişiye ‘başka bir şeyin sembolü’ olduğu tartışmalarına da değinelim. Postyapısalcılar bununla birlikte, her bir edebî eserin hayal ya da arzu edilebilecek öncelikli bir itici güç üzerine kurulmuş, seçilmiş ve yeniden sunulmuş bir yapı olarak nitelendirilebileceğini de tartışıyorlar: Böylelikle, bu ‘arzu’ya karşı bütünleşme büyüdükçe, dil işlevsel ve sınırlı anlamından o kadar uzaklaşıyor. Bu anlayış, öykünün, içerdiği kelimelerin taklit ya da açıklayıcı fonksiyonlarından daha da fazla, taşıdığı, bıraktığı ya da oluşturduğu anlamları ve güce karşın uyumu bakımından, romandan daha edebî olduğu önerisine götürüyor.

Bu bağlamda, öykünün aleyhine olarak, romanın her şeyi kapsayan evrensel gücüyle sürekli kıyaslanan ‘sınırlılığı’na geri dönelim. ‘Sınırlı’ terimi sadece sınırlandırılmış manasına gelmiyor ayrıca etrafına sınır çizgileri çizilmiş anlamına da geliyor. Bu ikinci alanda, ‘sınırlı’ sözcüğü basitçe “çerçevelemiş” kavramını öne sürüyor. Kısa öykünün sıkı yapısının ve katı gerekliliklerinin, romanda mümkün olandan daha fazla, hem çok parçalı yapıdan arta kalan bir anlatı hem de daha anlamlı olacak şekilde, en geniş manasıyla da olsa bir çerçeve ya da sınırın izin verdiği ölçüde ifade ettiğini savunulabilir miyiz? Çerçeve, öyküde işte bu kendi varlığı yüzünden, bir düzen ve tamamlanmışlık atmosferi gerekliliğini elinde tutmak için eksiltilerin var olmasına izin vererek bir estetik araç olarak hareket eder, biz böylelikle romanda kabul etmeyeceğimiz bir dereceye kadar gizeme, eksiltilere, kararsızlığa razı geliriz.

Kısa öykünün şekle ait bu özelliği iki şeye olanak tanır. Birincisi bilinçaltından gelen imajlara, kısa öyküyü beslemelerine ve metnin içinde kendilerini kısmen, tercüme edilmeyecek ifadeler olarak ortaya koymalarına imkân tanır. Bu tür imajlar, bir gizem, anlaşmazlık ve rüya atmosferini sürdürürler. Bilinçaltı arzularının figürleri olduğu kadar bilincin temsilî görüntüleri olarak da varlık gösterirler. Bu açıdan imajın işlevini bilinçdışıyla ilişkisi bakımından göz önünde bulundurmalıyız. İmaj, akli/görsel bir birim olarak, bastırılmış bir imleyicinin yedeği gibi ya da onun metaforu gibi hareket eder, yani nesne, bilince, sunulmuş bir anlam olduğunu, sembolüğün bilinçli dünyasına itiraf etmez. Yine de anlam, hayali dünyada, sözsüz, imaj/sembol olarak ifade edilir.

Kısa öyküdeki eksiltiyle ilgili ikinci nokta okuyucu tarafındaki arzunun hareketiyle alakalıdır. Okurun hayal gücü, çoğu kısa öykünün eksiltili yapısıyla belli ölçüde karışmıştır. Metin içindeki eksilteler ve boşluklar okurun hayal gücünün eylemlerine, imaj yaratan o melekenin çalışmasına özel bir alan sunar: Okurun arzusuna böylece izin verilir daha doğrusu metnin içine davet edilir.

Bunun gibi, olumsuz açıdan ya da gerçeklikle tezat diye kolaylıkla tarif edemeyeceğimiz arzu ve hayal arasında bağlantı kurabiliriz. Hayal bilinen gerçekliğin ötesinde var olan/olabilecek şeyleri işaret eder, fantastik sadece gerçekliğin ters yüz edilmiş hâli değildir, ayrıca gerçekliğin sınırlarında, bilinmeyen tehlikeli ucunda çalışır. O zaman rüya da kısa öyküyle çok yakından ilgili görünüyor, birçok öykü yazarı da (Kipling, Hemingway, K. Mansfield, Frank O'Connor, Flanery O'Connor, E. Bowen) çalışmalarını beslemede rüyanın önemini kaydetmişlerdir. Yine, yalnızca kısa öykü gerçek manada kökenini rüyalardan almakla kalmaz, bundan daha fazla rüyalar gibi de yapılandırılmış olabilir. Bir kısa öykünün ya da rüyanın yapısı romanın düzene, orana, ardışıklığa dayanan gramerine de açıkça benzemez. Çoğu kısa öyküde olaylar, esasen zamanın sonuçları ya da uzun süreçlerin bitişi gibi görülemez. Rastgele ve keyfi bir doğaları vardır.

Tekrar bir süreliğine rüyalara dönersek, rüyanın arkasında yatan manayı aramaya girişmekten ziyade rüyanın bastırılmış, örtük arzusunun kendisi olduğunu kabul eden Freud'un rüya modelini revize eden J. F. Lyotard'dan söz edelim (1983). Olağandışı gücü, yabancı ve tanıdık unsurlarının birleşiminden dolayı, rüyaları okuma ihtiyacı semptomatik değil edebî olmalıdır.

Bu, kısa öyküleri de benzer yolla okuyabileceğimiz ilginç bir ilk örnek sunar. Yabancı ve bildik unsurların birleşimi olmak aynı zamanda kısa öyküye de özgüdür. Bu kısa öykünün bastırılmış ya da bilinçdışı arzuları ifade etme aracı olduğu gerçekliğinden kaynaklanmaz mı? Öykü ve masal kelimelerinin bu bağlamda anlamsal yakınlıklarına rağmen kısa öyküler bize bir şey 'anlatmazlar', onlar o 'şey'dirler. Dolayısıyla, kısa öykülerin çoğunlukla, bilinen anlamların ve eski metinlerin yoğunlaştırılması ve gözden geçirilmesi yoluyla yeni anlamların keşfine adanmış dikkat edelim. O, bilinmeyene, özellikle arzusunun belirsiz öznesine adanmış bir biçimdir.

Eğer kısa öykü, arzuyla içine alan bir anlatım biçimiye, onun içeriği daima örtük, potansiyel anlama doğru genişleyerek ilerleyecektir. Todorov (1977) aslında arzudan bahsederken, edebiyatın kendinden konuşmaya devam ettiğini düşünür. Bu açıdan kısa öykü, romandan daha edebî, daha çok kendine göndermeler yapan bir türdür. Bazen okurla metnin ayrışması gibi de hissedilebilen bu edebî, kendine dönük, bağımsız dilsel nitelik, arzuyla bütünleşmeyle bağlantılıdır. Roman okurlarından farklı olarak kısa öykü okurları, okuduklarının hayatla, yani kendi hayatlarıyla ilgili olduğu yanılışına kolaylıkla düşmezler.

Eğer kısa öykü bir rüya gibi yapılandıysa ve kurucu parçaları yazar ve okurla belirsiz şekillerde ilişkiyise o zaman kısa öykü bize kanuni ve düzenli bir dünya, metni tanımlayacak bir giriş noktası vermeyi de reddeder. Ardışıklık ve ilişki, kısa öyküde her zaman olmadığı kadar bozulmuş görünmektedir, deyim yerindeyse,

bilinçli zihnin ameliyatlarıyla bir anlatı olarak birbirine dikilmiş gibidir. Parçaları arasındaki ilişkide bize bilinçdışının eylemlerine yönlendiren bir rüya niteliği vardır.

Sonuç olarak kendi düşüncemizi tekrarlayacak olursak, kısa öykü roman-dan derece olarak değil tür olarak farklı büyük ölçüde özgün bir sanat biçimidir. Kısa öykünün, parçalılık, sonuçsuzluk, kapalılık gibi şekli özellikleri, biçimin ana akım edebiyatta bastırılmış, itilmiş şeyleri ifade etme amacıyla kullanabil-diği gerçeğiyle bağlantılıdır. Kısa öykü, normalde söylenemeyeni sunar, bundan dolayı, yapı ve içerik olarak, bastırılmış arzu ve bilginin bir başka ifade tarzı olan fantastikle yakından bağlantılıdır.

Yazar: Dr. Stefan Colibaba Al, I. Cuza Üniversitesi (Iaşi, Romanya) profesörü. Edebi-yat doktorası ve İngilizcenin yabancı dil olarak öğretimi alanında yüksek lisansa sahip. Mes-leki ilgileri arasında, materyal geliştirme, öğretici eğitimi, eğitim yönetimi, proje yönetimi bulunuyor. İngilizcenin yabancı dil olarak öğretimi ve kısa kurmaca teorisi hakkında kitapları vardır, ayrıca dil öğretimi ve insan hakları, yurttaş eğitimi hakkında yazılmış kitaplarda da ikinci yazar olarak katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Bonheim, Helmut.** 1982. *The Narrative Modes: Techniques of the Short Story*. Cambridge: Brewer.
- Burgess, Anthony.** 1984. 'On the Short Story', in *Journal of the Short Story in English* II.
- Canby, H. Seidel.** 1961. 'Free Fiction', in Current-Garcia and W.R. Patrick (eds.), *What Is the Short Story?* (1961), Chicago: Scott, Foresman.
- Current-Garcia, E. and W.R. Patrick** (eds.). 1961, *What Is the Short Story?* Chicago: Scott, Foresman.
- Esenwein, Berg.** 1961. 'What Is a Short-Story', in Current-Garcia and W.R. Patrick (eds.). *What Is the Short Story?* Chicago, Scott, Foresman.
- Ferguson, Suzanne.** 1982. 'Defining the Short Story: Impressionism and Form', in *Modern Fiction Studies* 28.
- Lohafer, Susan and Jo Ellyn Clarey** (eds.). 1989. *Short Story at a Crossroads*. Baton Rouge: Louisiana State UP.
- Lyotard, Francois-Jean.** 1983. *Discours, Figure*, Transl. Mary Lydon, in *Oxford Literary Review*, vol.6, no.1.
- Mathews, Brander.** 1964. *The Philosophy of the Short-Story*. New York: Longman.
- May, E.Charles** (ed.). 1994. *The New Short Story Theories*. Athens: Ohio UP.
- May, E.Charles.** 1995. *The Short Story. The Reality of Artifice*. New York: Twayne.
- Pratt, Marie Louise.** 1994. 'The Short Story: The Long and the Short of It', in Charles May (ed.). *The New Short Story Theories*. Athens: Ohio UP.
- O'Rourke, William.** 1989. 'Morphological Metaphors for the Short Story', in Lohafer and Clarey (eds.). *Short Story at a Crossroads*. Baton Rouge: Louisiana State UP.
- Rohrberger, Mary and Dan E. Burns.** 1982. 'Short Fiction and the Numinous Realm: Another Attempt at Definition', in *Modern Fiction Studies*, XXVIII, 6.
- Todorov, Tzvetan.** 1977. *The Poetics of Prose*, Transl. Richard Howard. Ithaca, NY: Cornell UP.
- Wright, Austin.** 1989. 'On Defining the Short Story: The Genre Question', in Lohafer and Clarey (eds.). *Short Story at a Crossroads*. Baton Rouge: Louisiana State UP.

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

“Bugün sosyal medya ve onun uzantıları revaçta olan iletişim araçlarıdır. Yok sayamazsınız. Hatta orada yoksanız hiç yoksunuz gibi bir algı da var. Kim ne kadar görünürse o kadar var oluyor.”

MEHMET KAHRAMAN

— *Neler okuyorsunuz, gündeminizde hangi kitaplar var?*

— *Bilincin Kapısını Aralamak* (Susan Sontag), *Sanatın Gerekliği* (Ernst Fischer), *Ağaçlar ve Merzuk Cinayeti* (Abdurrahman Münif). Şu an elimde olan, çantamda benimle birlikte yol alan kitaplar bunlar. Bir de her gün, bir yazardan sadece bir öykü okuyorum. Ustaların en iyi öyküleri ya da benim en çok beğendiğim öyküleri; onları okuyunca daha çok mutlu oluyorum. Bazı yazarlar yazma adına hem şevk hem de cesaret veriyorlar. Bu açıdan bakınca dağınık okuduğum söylenebilir.

— *Edebiyat ortamına baktığınızda nelere seviniyor, nelere kıızıyorsunuz?*

— Güzel öykü kitapları çıkıyor buna seviniyorum. Öyküye dair inceleme, günlük, kuram kitapların çoğalmasa ayrıca memnuniyet verici. Bu tür kitapların daha çok yayımlanması önemli, çünkü görmediğimi, bilmediğimi bu kitaplardan öğreniyorum. Öyküye kendimi kaptırdığım için pek roman okuyamıyorum. Yeni çıkan romanlardan iştahla aldığım oluyor, fırsat bulunca kapağını aralıyorum, ama açıkçası öykü gibi sarmıyor. Kızmak konusuna gelince; kızmak değil ama üzüldüğüm çok şey oluyor. Edebiyat ortamında saf bir edebiyat anlayışının olmadığını görüyorum ne yazık ki. Niyetler ilk başta öyle olsa bile zamanla nefsin de araya girmesiyle ayrışmalar oluyor. En yakın dediğiniz insanla aramız açılıyor ve uzaklaşıyoruz birbirimizden. Edebiyat kaynaştırıcı güç iken ayrıştırıcı unsur haline geliveriyor birden. Bunlar elbette üzüntü verici meseleler.

— *Sosyal medya ile aranız nasıl, nasıl bakıyorsunuz?*

— Bugün sosyal medya ve onun uzantıları revaçta olan iletişim araçlarıdır. Yok sayamazsınız. Hatta orada yoksanız hiç yoksunuz gibi bir algı da var. Kim ne kadar görünürse o kadar var oluyor. Bu bir gerçek, kötülemeye gerek yok. Ben de kullanıyorum. Ayrıca telefonla ulaşamayacağım kişilere buralardan ulaşıyorum, bu da bir imkân. Fakat olumsuz yanları yok mu? Bir yazarı yazdıklarından ayrı olarak paylaşımlarından tanıyorsunuz, içinde büyüttüğünüz kişilerin nasıl yıkıldıklarına tanık oluyorsunuz. Kendi adıma en çok korktuğum nokta burası. Bir şey paylaşayım derken basitleşmek, haksızlığa ortak olmak en büyük korkum.

— *Neler yazıyorsunuz, gündeminizde hangi yazılar var?*

— Öykü, deneme ve kitap yazıları var. Gördüklerimden, duyduklarımın öyküye dönüşebilecek konular hakkında notlar alıp bilgisayara kaydediyorum. Sonra günü gelince onlar üzerine tekrar eğiliyorum. Sürekli öykü okumak ve yazmak istesem de kitap yazıları ve öykü üzerine denemeler de kendini yazdırıyor. Deneme yazıları daha çok öyküyü anlamamda bana yardımcı oluyor.

— *Dosyalardan, kitap tasarılarınızdan söz edebilir misiniz, yakında, uzun vadede?*

— İlk öykü kitabım *Minareden Düşen Ezan* 2014 yılında çıktı. Henüz yeni sayılır. Fakat bir yandan da yazmaya devam ediyorum. Yazdıkça bir şeyler birikiyor, biriktikçe içimde kıpırdanmalar oluyor. Henüz dosya aşamasına gelmedi ama yıl sonuna doğru ele almayı, gerekli ayıklamaları yaptıktan sonra dosyalastırmayı düşünüyorum.

ÖYKÜ

NECATİ MERT

YUSUF

Görülmemiş devr-i Yusuf'tan beri hiç böyle güzel. Hep böyle oluyor, nereden nasıl çıkıveriyorsa zamanla da, mekânla da hiç mi hiç ilgisiz bir söz, bir mısra düşüyor ağzımdan. Dayım öyleymiş: Teyzemlerin mektubunu annemler kelime kelime söyler, dayım da yazarmış. Zor beklermiş “Bâki selam!” denmesini. Dendi mi dendi, adres ezberinde, çarçabuk döşenir, sonra bir koşu postane yapar, atıp gelirmiş. Gelirmiş de zarfa teyzemlerin değil büyük dayımın adresini yazdığı da çok olurmuş. “Öyle mi dayı, annemlerin dediği doğru mu?” derdim, “Yalan” derdi, “Doğrusunu ben diyeyim.” İlkokuldaymış. Bayraklı bir resim yapmalarını istemiş öğretmen. Bizimki okul resmi yapmış, ortada da uzun mu uzun bayrak direği, sıra gelmiş bayrağa, diyor ki dayım: “Yav bayrak çiziyorum, bayrak olmuyor.” “Ne oluyor dayı? Ne oluyor?” “Uçurtma oluyor dayım, uçurtma.” Bayraktan uçurtma! Hiç duymadım! Ama dayım yapar! Dayım başka! “Hep bayraktan uçurtma mı yaptın dayı?” “Ben de merak ediyorum. Sildim uçurtmayı, yeniden çizeyim dedim, köftehor bu sefer de pırpır tayyare oldu, tayyareye niyetlendim bulut oldu, akarsu oldu, kuş oldu... bayrak olmadı.

Bir söz, bir mısra kel alaka düşüyor benim de ağzımdan. Düşmesi bir yanlış, bazen düşen de yanlış düşmüyor mu! Hay Allah! Telefoncuların orada öyle oldu mesela: Görmedim devr-i Yusuf'tan beri böyle güzel. Böyle mırıldandım. Dayıma çekmişliğim var ya, öyküye niyetlendiğimde, Yusuf değil de Yunus veya Musa ise, doğrusu ne ise onunla gireyim öyküye dedim, arayıp buldum. Yusuf'ta değil de başka yerdeymiş yanlış. Düzelttim. Yusuf'ta yanlış olur mu! Ben dedim, siz de inandınız; insan, rüyasında bile bu yanlış yapmaz. Yakup'un oğullarından Yusuf. En küçük oğul Bünyamin'in bir büyüğü. Kıskanıyorlar Yusuf'u, öyle güzel! Ama

çileli de. Kuyuya atılmasıyla başlıyor çile, Yusuf'u bir kervancı alıyor kuyudan, yine de çile durmak bilmiyor. Neyse ki yüzümü kızartacak bir şey çıkmıyor ağızımdan. Benimkiler şaka gibi. Galiba mizah olsun için yaptığımı düşünenler de var. İyi, iyi! Düşünsünler, düşünmekle ezhân (zihn'in ç.) aşınmaz, tersine parlar.

Benim saat kazaya uğradı. Yıkanacaklarla yıkandı. Bir daha çalışmadı. İçinde bir kart varmış, küçük oğlan, kendi saatine taktı onu, "Baba müjde!" dedi, "Kart sağlam. Numaralara bir şeycik olmamış. Senin telefon kaldırı at markayı zaten, kazaya uğradığına seviniyorum, bahaneyle yenilenecek."

Telefoncular iki kardeş. Birini uzaktan uzaktan tanıyor gibiyim. Tavrı güzel, yüzü güzel, dili güzel bir çocuk. Çekirdekten tezgâhtar. Öyle kalmış aklımda. Epeydir yoktu. Kuyumcularla İstanbul'un altın çarşısı Kapalı çarşı arasında her gün gitmiş gelmiş, böyle duydum. Diğerini hiç bilmiyorum. Parayı nerde nasıl tuttularsa, yanımızdaki çarşının meydana bakar köşesinde şimdinin moda işine girdiler. Telefon, hat, bin bir çeşit iletişim ıvır zıvrı satmaktalar. Maşallah!

İşte geçen akşam dükkânı kapattım, eve gidiyorum, orada mırıldandım: Görmedim devr-i Yusuf'tan beri böyle güzel. Onu da yanlış mırıldanmışım. Neden böyle yapıyorum ki! Neden ilgisiz bir şey düşüyor ağızımdan? Dilimin altında bir şey varmış gibi. Telefon bakmaya gidiyoruz hem de bunları anlatıyorum oğlana, "Ooo, baba yahu! Yanlışın bir bu olsa 'Yakışıyor babama!' der güler geçeriz" diyor, "Televizyona radyo diyorsun baba. Kombiye soba. Klimaya vantilatör. Bu sabah da kapıdan çıktık, asansör dört kat aşağıda, 'Arabayı çağır!' dedin baba."

Telefoncuların güler yüzlüğü karşıladı. Selamımızı güler yüzle aldı. Uğurlu kademli olsun, dedik; cümlemize, dedi. Allah razı olsun, dedi. Diğerini suratlı bir şey. Bizi bir kesiyor, sanki piyasanın maruflarındanız. Tanıdığım delikanlı envai çeşit telefon çıkardı bize, suratlısı onu uyarıyor iri iri bakışlarıyla dolandırmayalım diye. Belki de kıskançlıktan yapıyor. Boy boylar. Nasıl da güzeller! Minik minik şeylerin bile kimi artı olarak fotoğraf çekiyor. Kimi kameralı. Kimi aynı zamanda ses kaydı yapıyor. Kiminde de hepsi var. Anasının nikâhını istiyorlarmış bunlar için. "Yok, yok!" diyorum, "Sadece dört işlem yapan hesap makineleri var ya onlar kadar basit bir saat olsun, yeter bana." Oğlan teyak-kuzdaymış "telefon" diye düzeltiyor anında beni. Satıcının umurunda değil ne dediğim. Ben ne dersem diyeyim, o telefon anlıyor. Karpuz da desem yine telefon anlayacak. Susuştüğümüz bir sıra dolaptan içilecek bir şeyler çıkardı, çay, kahve istersek o da mümkünmüş. İnsan evladı bir genç. Sordum: "Sizi nereden tanıyorum?" "Çarşılardan" dedi, "Uzunçarşı'da pek çok mağazada tezgâhtarlık yaptım." Ama o beni bana sormadı... Durdum, bekledim, yine sormadı. "Ben, yan çarşıda..." dedim demedim, diyemedim, beni tanıdığını, ne iş yaptığımı, so-lumda berber, sağımda bilgisayarıcı olduğunu, hatta berberin Sezai Berber diye bilindiğini de söyledi. İnsan, dosdoğru bilindiğini görünce seviniyor. Ben de sevindim. Söylesem Sezai de sevinir.

Sohbeti koyultacağız delikanlıyla ama pis pis bakıyor öteki. Yüzünü okuyorum: Bırak şu iki kavatı! Paraları kıymetli onların. Vakit harcıyorsun oğlum, vakit. Unutma: Vakit nakittir.

Evet, aynen böyle diyor. Sıkıntımdan sordum:

“Kardeş misiniz?”

“Ağbim. Benim beş yaş büyüğüm!”

“Adınız?”

“İlker.”

“Ağbinizinki?”

“Yusuf!”

“Yusuf mu? Bu mu Yusuf?”

“Adlarımızı ters mi koymuşlar?”

“Evet, sizinki Yusuf olmalıydı. Yusuf size yakışır.”

İlker donuk donuk bakakaldı. Söylediğim söylenmesi gereken değilmiş gibi.

Kime anlattıysam bu hikâyeyi herkes de İlker gibi baktı.

Peki, ne demeliydim?

Bizim oğlan kıs kıs güldüğüne göre o biliyor. Biliyor, söylemiyor. Yoksa mizah için bilmezlikten geldiğimi mi düşünüyor o da?

HANDAN ACAR YILDIZ

MADALYA SENDROMU

Sizi tanımıyorum ama nedense her şeyi anlatmak istiyorum size.

Onları benim için yeni bir madalya türü icat etmeye zorladım. İstiklal madalyası oluyordu da istikrar madalyası niye olmasın? Her yıl kaybettiğim yarışmaya katılma yönündeki kararlığımdan dolayı beni istikrar madalyasına layık gördüler. Yarışmadan uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Farkındaydım. Bunun anlamı yoktu. Çünkü beni yarışmayı kazanmaya çoktan mecbur kılmışlardı. Gizli yasalarla... İnsanların size baktığı esnada gözbebeğinde gizli yasalar vardır. Kirpik uçlarında gizli yasalar vardır. Titreyen bir kirpiğin ucuna yere düşmemek için asılan yasalar vardır. Tanıdığın ya da tanımadığın gözler sana bakarken kısıldığında deride oluşan kırıksıklıkların arasına gizlenmiş yasalar vardır. Çatılmış kaşların tam ortasında oluşan, güneşe bakamayanların imdadına yetişmiş o kararlı çizgi de gizlenmiş bir yasa vardır. Alaycı ya da neşeli gülüşlerde dudak kenarlarındaki kıvrımlara gizlenmiş yasalar vardır. Tepkiyle yuvalarından fırlayacakmışçasına açılmış gözlerin akına gizlenmiş yasalar vardır. Titreyen bir ses işitildiğinde ses teline gizlenmiş yasalar vardır. Heyecandan ya da öfkeden titreyen bir elin çizdiği hareketlere gizlenmiş yasalar vardır. Yaptırım gücüyle kuşatır seni bu yasalar. Önünde, arkanda, üzerinde ve ayağının altındadırlar. Ayağının altı kayganlaştığında ve dengeni sağlamak için eskisinden fazla çaba harcadığında anlarsın gizli bir yasayı çiğniyorsundur.

Sizi tanımıyorum ama nedense her şeyi anlatmak istiyorum size.

Önce, yaşadığım yerden bahsetmeliyim. Yaşadığım yeri size tarif edemezsem, kazanmak zorunda olduğum yarışmayı da tarif edemem. Sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiğini bilmediğim bu kasabanın adı Bura. Bildiğiniz kasabalarla kıyaslarsanız büyük yanılgıya düşersiniz. Çok büyük bir yerdir Bura. Adını duydunuz mu ya da hiç geçtiniz mi Bura'dan? Bura'da bütün mekânlar camla ayrılır. Duvar diye bir şey yoktur. Hiçbir yerde ve hiçbir şekilde... Bütün zeminler/tavanlar camla ayrıldığından her tavan aynı zamanda zemindir de. Alt katın tavanı üst katın zeminidir. Şeffaflık dediğimiz şeye herkes o kadar alışmıştır ki kimse dönüp bir başkasına dikkatle bakmaz. O yüzden bazılarımız dört tarafı cam evlerinde dört tarafı duvarmış gibi rahat ve kayıtsız davranırlar. Bura'da doğan çocuklar, başlarını kaldırıp etrafa bakmaya başladığında her şeyi yan yana, alt alta ve üst üste görür. Bu nedenle bizim kasabada çocuklarda ilk önce 'derinlik algısı/devamlılık tutkusu' gelişir. Yeni doğan bir bebekteki derinlik ve boşluk refleksi emme refleksi kadar güçlüdür. İçgüdüsel olarak, boşluğu

ve derinliği tahmin etmeye meyilli doğar çocuklar, dedelerinden aldıkları genlerle. Birbirimizden sadece camla ayrıldığımız ve hangimizin yerde hangimizin havada olduğu önsezilerimize dayandığı için düzeni sağlayıcı Yasamız, “Tahmin edileni değiştirme” ilkesine dayanır.

Sizi tanımıyorum ama nedense her şeyi anlatmak istiyorum size.

Camlarımız çok güçlü üretilir. Duvar kadar sağlam olmalıdırlar. Çarpanın kırılması üzerine tasarlanmışlardır. Üç yaşından sonra girdiğimiz yarışmanın adı da Derinlik Algısı/Devamlılık Tutkusu’dur. Bu yarışmada başarılı olamayan ben ve benim gibi kişiler, camları başkaları gibi uzaktan fark edemeyenlerdir. Algılayamayız orada bir cam olduğunu. Oysa diğerleri neredeyse doğdukları an fark ediyorlar bunu. Ben ve benim gibiler, ortasından geçmeye çalışırız camların. Gizli yasaların etkisiyle, yeteneksizliğimizi gurur meselesi yapıp yarışmaya katılmayı inat haline getirdiğimizdeyse 40 yaşındayken bile girdiğimiz yarışmalarda bebeklere dahi yeniliriz. Kaç kere bir camın ortasından geçmeye kalktığım için yaralandığımı hatırlıyorum. Özellikle çok temiz silinmiş camları, halkım gibi ta uzaktan fark edemiyorum. Derinlik Algısı/Devamlılık Tutkusu icazetini alamıyorum. Belli ki gen haritamın üzerindeki bütün yön levhaları devrik. Soyağacımdan her gün bir elmanın kafama düşmesiyle yer çekimini tekrar keşfediyordum. Sonra başımı kaldırıp bakıyorum. Yer çekimi var ama herkes havada. Duvar olmayan, tavanla tabanın cam olduğu bir binayı hayal etmeye çalışın. İkinci kattan itibaren herkes havada görünür. Mesela altıncı katta oturuyorsanız, başınızı eğdiğinizde kendinizi bir insan kuyusuna bakıyor gibi hissedersiniz. Benim gibi derinlik algısı/devamlılık tutkusunu edinmeyi başaramamış bir bireyseniz hele, uçma ve düşme hisleri birbirine karışır. Bir hortumun içinde gibisinizdir.

Sizi tanımıyorum ama nedense her şeyi anlatmak istiyorum size.

Benim yaşadığım yerde insanlar 1az ve Ç→ olmak üzere ikiye ayrılır. Yan yana Takımlar hâlinde yaşarız. Birbirimizden camla ayrıldığımız için yan yana yaşamaktan başka seçeneğimiz de yoktur zaten. Takımlar yaşam sürelerine göre oluşur. 25 Yaşına Kadar Yaşayanlar, 40 Yaşına Kadar Yaşayanlar, 60 Yaşına Kadar Yaşayanlar Takımı şeklinde, en son ulaşabildiğimiz yaşa göre sınıflanırız. Daha uzun yaşamak isteyenler Takım değiştiremez fakat kısa yaşamak isteyenlerin Takım değiştirme hakkı var. Kısallabilir ama uzayamayız. Ömrünü kısaltmak isteyenler geçtikleri Takım’ın şartlarıyla buna kendiliğinden kavuşur. Ömrünü uzatmak için uzun ömürlü yaşayan Takım’a gizlice sızanlar yine kendine ait Takım’ın öldüğü yaşta ölürler. Ömürlerini uzatamadıkları gibi bir de komik duruma düşerler. Sadece komik bir ölüm olur onlarınki. Bura’da bütün Takımlar’ın Derinlik Algısı yarışmasına girme hakkı varken -ölümüne bir yıl kala bile yarışmaya girenler oluyordu- jüri üyesini sadece 60 Yaşına Kadar Yaşayanlar oluşturabilir. Jüri; *Kendi Deliliklerini Ört Bas Etmek İçin Çocuklarını Sürekli Psikoloğa Taşıyan Ebeveynler*’den oluşur. Çocukları yarışmaya katılan ebevey-

nler jüride yer alamaz. Sanıldığı gibi çocuklarına torpil yapacaklarından değil. Bilakis, iki kat zorluk çıkaracaklarından dolayı bu ebeveynler, kendi çocukları yarışırken jüri olamazlar.

Sizi tanımıyorum ama nedense her şeyi anlatmak istiyorum size.

Benim ebeveynim hiç jüri olamadı. Annem ve babam başka ebeveynleri, *Kendi Deliliklerini Ört Bas Etmek İçin Çocuklarını Sürekli Psikoloğa Taşıyan* jüri üyelerini, buldukları yerde sıkıştırıyor, onların yarışmaya dair anılarını gözleri yaşararak dinliyor, bu durumu da abarttıkça abartıyorlardı. Çünkü bir durum herkesin başına geldiyse sizin de başınıza gelmelidir Bura'da. Aksi takdirde kahrınızdan ölürsünüz. En önemsiz hadise bile olsa. Benden sonraki kuşaklar çoktan icazetlerini almışlardı. Ben de, sırf bir gün benim annemle babam da jüri üyesi olabilsin diye yarışmayı kazanmaya çalışıyordum. *Kendi Deliliklerini Ört Bas Etmek İçin Çocuklarını Sürekli Psikoloğa Taşıyan Ebeveynler*'in sempatisini kazanmak için uğraştım durdum. Kaybettim. İstikrar madalyama rağmen yetersizlik hissi yakamı bırakmadı. Herkesin başardığını bir ben başaramıyordum Bura'da. Sizin orada insanlar derinleştikçe toplumdan uzaklaşır ben derinleşemediğim için toplumdan nefret ediyordum. Herkes üç ile altı yaş arasında derinlik algısı/devamlılık tutkusuyla ilgili problemini çözüyordu. En temiz camları bile uzaktan fark ediyor, ortasından geçmeye çalışırken yaralanmıyordu. Tuvalet alışkanlığı bile kazanmadan önce derinleşmeyi (bir camı uzaktan görüp yanından geçebilmeyi) başaranlar vardı.

Sizi tanımıyorum ama nedense her şeyi anlatmak istiyorum size.

Kimse benim kadar sığ değildi Bura'da. Hem benim kadar sığ olup hem de toplumdan nefret eden kimse yoktu diyebilirim. En azından benim çevrem ve akrabalarım arasında yoktu. Doğmadan önce gen haritasındaki tüm levhaları deviren bendim. Ağlamak istiyordum ama yalnızca nefret ettiğim kalabalıkların içinde. Onlardan, mağlubiyetimin intikamını alırcasına... Tek başına ağlayamadığımı fark etmiştim bir gün. Tek başınalık da başlı başına sorunlu bir kavramdı zaten. Kapıyı kilitleyip odama çekilsem, ufuk çizgisine kadar insan görüyordum camların ardında. Tek başına derken, başkalarıyla arama cam çektiğim zamanları kast ediyordum. Kalabalıkla arama camın girmediği, bedenlen içlerinde olduğumda ise yüksek sesli bir ağlama hissi beni yakalıyordu. Utanıyordum. Tekrar yalnız kalabileceğim bir yere çekiliyordum. Bu kez yine ağlayamıyordum. Kalabalığın içine girdiğimdeyse yaşlarımı tutamıyordum. Utanç içinde hiç tanımadığım insanların yanında ve onlar çoğaldıkça ağlıyordum. İnsanlar ne kadar çoğalırsa o kadar ağlayasım vardı. Buna uygun mekânlar ve zamanlar tasarlayıp, ağlamak için içlerine dalıyordum.

Sizi tanımıyorum ama nedense her şeyi anlatmak istiyorum size.

Duvarın olmadığı bir yerde güven duygusu aradım hep. Özgürlük değildi duvarsızlık. Çarpıtıkça kırılıyor çarpıtıkça kırılıyordum camlara. Camları bile kıramıyor, kendim kırılıyordum. İşte bu yüzden, yani camları önceden fark edip

çarpmaktan kendimizi koruyabilelim diye Yasa'mız 'Tahmin edileni değiştirmek' ilkesi üzerine kuruluydu. Duvarın olmadığı bir yerde ancak bu ilkeyle ayakta ve hayatta kalabilirsiniz: tahmin edileni değiştirerek. Bu nedenle hipodromları ve maçlarıyla meşhur bir yerdik. Hani kasabamıza bir turist gelse ve kendimize has özelliğimizi sorsa hipodrom ya da futbol sahası derdik. Nüfusumuz çok kalabalıktı. O kadar kalabalıktı ki toplum bile içine sığabilirdi. Kazanamadığım derinlik algım/devamlılık tutkum ve sığ halimin yarattığı öfkeyle ne zaman ağlamak istesem elimde olmadan kalabalıkların içine dalıyordum. Özellikle beni tanımayan insanlar arasında ağlamak istiyordum. Toplumdan intikamımı böyle alıyor gibiydim. Tek başıma kaldığımda göğsüme bir yumruk oturuyor, ne kadar uğraşsam da gözümden damla yaş gelmiyordu. Sık sık hipodroma gidiyordum ağlamak için. Atların yarıştığı, insanların tezahürat yaparken kendini kaybettiği anda hıçkırıklara gömülüyordum.

Sizi tanımıyorum ama nedense her şeyi anlatmak istiyorum size.

Hipodromlarda herkes o kadar kendi halindeydi ki neye karşı ve niçin olduğunu bilmeden taşıdığım öfke duygum boşalıyordu. Bir keresinde nasıl olduysa biri beni fark etti. Bütün paramı kaybettiğimi sandı. Beklemediğim bir anda fark edilmişim. Panik hâlinde dışarı çıktım. Dikkatim hepten dağıldı. Eve varınca ya kadar hiçbir camı ne uzaktan ne yakından fark edemedim. O günkü kadar çok cama çarptığım olmamıştı. Hem ağlayıp hem gizlenmek istiyordum. Cam kasabasında bu mümkünmüş gibi! Sonra futbol sahalarına dadandım. Maçlara bayrakla gidiliyordu ve bayrağı başıma örtüp kendimi gizleyebiliyordum. Burada da maçlar Takımlar arasında oluyordu. En çekişmeli maçlar 60 Yaşına Kadar Yaşayanlar ile 25 Yaşına Kadar Yaşayanlar arasında geçiyordu. Gerilime toplan bile dayanamıyor, patlıyorlardı. Bu maçlara ait patlak top müzesi bile vardır kasabamızda. Ben, 60 Yaşına Kadar Yaşayanlardanım aslında. Ama maçları 25 Yaşına Kadar Yaşayanlar tribününden izliyordum. Onları kendime daha yakın hissediyordum. Camla ilgili sorunumu çözmediğim sürece altmış yaşına kadar gelebilmem bana imkânsız görünüyordu. Ait olmadığım Takım'ın bayrağını başımın üzerine geçiriyordum. Gürültüye rağmen ağlarken sesimin duyulmaması için bayrağın bir kısmını yavaşça boğazıma doğru itiyordum. Utancım da biraz azalmış oluyordu.

Sizi tanımıyorum ama nedense her şeyi anlatmak istiyorum size.

Bayrağın bir ucunu boğazıma iterken diğer ucu başımı bir el gibi okşuyordu. Herkesin içinde kimselere görünmeden böyle ağlarken, ait olmadığım Takım'ın bayrağı başımı bir el gibi okşarken gol oluyordu. Birileri "gool" diye bağırıyordu. Ben ait olmadığım, benden erken ölecek yaştakilerin oluşturduğu Takım'ın gol sevinciyle biraz daha yüksek sesli ağlıyordum. Benden erken öleceklerin bayrağı başımı okşamaya devam ediyordu. Bu daha çok 25 Yaşına Kadar Yaşayanlar'a ait oluyordu. 40 Yaşına Kadar Yaşayanlar'ı pek sevmezdim.

Olgunlaşıp ölmek anlamına geliyordu benim için. Korkunçtu. Bir ucunu boğazıma ittikçe diğer ucu başımı okşayan bayrağın, kime ait olduğu önemsizleşiyordu. Beni rahatlatanın başımın okşanması olduğunu anlıyordum. Başım bir bayrak tarafından okşandıktan sonra o bayrağın başka Takım'a ait olup olmaması önemsizdi. 60 Yaşına Kadar Yaşayanlar rakibim oluyordu böylece. Maçlara ya da ağlamaya fazla kendimi kaptırdığım zamanlar Takım değiştirme fikri aklıma kurcalıyordu. Bir gün, bayrağı boğazıma çok itelediğim bir anda aniden nefes alınca boğulma tehlikesi atlattım. Gol sevincinin hangi Takım'a ait olduğunu kestirememiştim. Derinlik algısız/devamlılık tutkusuz hâlimle bugüne kadar doğru bilmem şaşılacak şeydi zaten. Bayrağı boğazımdan hızla çekerken başımı okşayan el saçlarımı yoldu o gün. Maça gittiğim son gündü.

Sizi hiç tanımıyorum ama nedense her şeyi anlatmak istiyorum size.

Maçlardan sonra konferanslara dadandım. Konferanslar ve maçlar birbirine inanılmaz benziyordu. Tıkanmadan ağlayabildiğim bu ortamlara sık sık gider olmuştum. En çok da, herkesin ayağa kalkıp "Gooooool!" diye bağırmadığı bir ortamda konuşmacının konunun en önemli noktasına parmak bastığı anda ağlıyordum. Çünkü ikisi birbirine çok benziyordu. "Goooo!" diye bağırانlarla önemli ve yetkili birini önemli ve yetkili sözlerinden dolayı alkışlayanlar... Bazen konferanslara da bayrakla gidiyordum. Bilim insanının fikrinin en kilit noktasına geldiği an, ait olmadığım Takım'ın bayrağını kafama örtüyor ama bezin ucunu boğazıma itmiyordum. Meselenin en önemli noktasında, bayrak başımı okşamasa da birileri "gool" diye bağırmasa da ben yine de tribünde oturuyormuşçasına, bir tribünün parçasıymışçasına ağlıyordum. Bana en çok tepki gösteren ait olduğum Takım'ın taraftarlarıydı. Bir Takım'ın taraftarının en bilimsel ortamda bile ne kadar fanatik olabileceğini gördüm. Bayrak getirmeme kızıyor gibi görünürken asıl kızdıkları kendi bayraklarını getirmemiş olmamdı. Ben de sizin Takım'danım diyecekken hevesim kaçıyordu.

Az önce yine bir konferanstan çıktım. Tahmin edileni değiştiremeyen hâlim, oluşmamış derinlik algım ve boynumda istikrar madalyamla yürüyorum. Keşke karşıma çıkan ilk camı uzaktan tanısam da bu kez ortasından geçmeye çalışmasam.

Sizi tanımıyorum ama nedense her şeyi anlattım size.

MEHMET KAHRAMAN

BİR RÜYANIN ÖMRÜ KADAR

Konuşma Başlangıcı: 11 Şubat 2010

14 Mart 2010

Naci Özler

14/03/2010 01:18

Hiçbir şey istediğin gibi olmuyor dostum. Fazla seçeneğin de yok zaten. Bir tercih yapıyorsun ve o tercihin sonucunu beklemeye başlıyorsun. Hayat senin elinde değil, ben buna inanıyorum. Haberin var mı bilmiyorum, koskoca bir sene dershaneye gidip üniversite sınavına çalıştım. Her şey iyi gidiyordu. Deneme sınavlarından yüksek puan alıyordum. İl genelinde ilk yirmi arasına giriyordum. İstekliydim de, belki hırslı demek lazım. Ne oldu? Sınavı dahi bitiremedim. Biliyorsun işte. Sınav esnasında hastalandım ve yarıda çıkmak zorunda kaldım. Şimdi bu tercihi ben mi yaptım. Ne olacağını bilemiyor ki insan. O gün kötü olarak düşündüğüm olay bana başka kapılar açtı. Çok üzüldüm. Kahroldum. Sınavdan yüksek puan alsaydım ne olacaktım. Muhtemelen avukat. Tutsa. Ama şimdi daha iyi konumdayım. Buna ne dersin?

Gönlüne göre iş bulmak zor, bunu kabul ediyorum. İnsan sevdiği işte çalışırsa başarılı olabilir. Ama kim sevdiği işte çalışabilmiş? Memur olmaktan başka iyi bir iş yok. Özel sektör kalifiye eleman hariç herkese asgari ücret verir. Bir aile nasıl geçinir onunla. Mümkün mü? Yaşadıklarını anlayabiliyorum ya da en azından anladığımı sanıyorum. Her şeye rağmen sonun güzel olmuş memnun oldum. Bildiğim kadarıyla haftalık on beş saat derse girme zorunluluğunuz var. Gerçi bu devirde öğrenciyle uğraşmak zordur ama olsun, bence en iyi yapılacak işlerden biri öğretmenlik. Sevindim senin adına.

Arkadaşlardan görüştüğün var mı? Kimlerle? Neler yapıyorlar? Ben bir tek Yunus'la görüşüyorum. Okuldan beri hiç irtibatı koparmadık. Başka kimseyle görüşmüyorum. Dağıldık gittik. Senin var mı konuştuğun? Neler yapıyorlarmış anlatsana. Eskileri tazeleyelim.

15 Mart 2010

Erhan Aydoğdu

15/03/2010 09:21

benim de görüştüğüm fazla kişi yok. cemal ve ismail var, onlarla da iki üç ayda bir. cemal iyi, aynı neşeli haliyle hayatına devam ediyor. sanırım hiç yaşlanmayacak o. beş çocuğu var. yaz tatilinde gidiyorum yanına. yemek söylü-

yor çay ve bir iki saat muhabbet. ismail afyon merkezde dolmuşçuluk yapıyor, onunla kırk yılda bir. iki çocuğu var. teyzesinin kızıyla evli. ibrahim ve yakupla da face arkadaşız. arkadaşlık isteği göndermek ve bu isteği onaylamak dışında konuşma girişimimiz olmadı. okulda da pek aram yoktu. demek ki insan elektrik alamadı mı alamıyor ☺

15/03/2010 09:31

erkes kendi hayatının peşinde. dağıldık. senle de face olmasa nerde konuşacaktık. ben senin amerikada olduğunu bile bilmiyordum. okuldan sonra yani sınava giremeyince kıbrısa gittiğini duymuştum sonra bir daha senden haber alamadım. cemale sordum, o da bilmiyordu. amerikaya nasıl gittin? orada ne iş yapıyorsun henüz söylemedin. iyi bir iş olduğunu. yoksa ne diye gideceksin. evli misin? çocuk çocuk? kendinden bahsetsen ya. ben anlattım.

22 Mart 2010

Naci Özler

22/03/2010 00:04

Çok fazla anlatacak bir şeyim yok. Kader diyelim, sürükledi bizi buralara. Kıbrıs'a nasıl gittiysem Amerika'ya da öyle geldim. Sene kaybetmek istemiyordum. Bizim dönemde Türkiye'de üniversite kazanamayan ya Türkî Cumhuriyetlere giderdi ya da Kıbrıs'a. Ben orayı tercih ettim. Babam da razı oldu. Gittim. Üniversite bitince tekrar Türkiye'ye döndüm. Birkaç girişimde bulundum. Fakat hiçbirisi olmadı. Michigan Üniversitesinde mastır yapmak için müracaat etmiştim. Kabul edildi. O günden bu yana buradayım. Durumum iyi. Aynı üniversitede doktora yapıp kaldım. Üniversite hocasıymı anlayacağın. Evlenmedim. Bir kez girişimde bulundum ama olmadı. Annem ölmeden önce çok istiyordu evlenmemi. Mürüvvetini göreyim diye epey baskı yaptı, o da olmadı. Kısmet değilmiş. Yaş geçtikçe evlenmek daha zor oluyormuş bunu anladım. Karar vermek zor. Bu kadar bekledim, bari daha iyisi olsun diyorsun lâkin olmuyor işte.

Aradan on beş sene geçmiş be. Birisi şu konuşmalarımızı okusa, sanki elli altmış yaşına gelmişler de eskiyi konuşuyorlar diye düşünür. Yaşlandık mı ne? Biz bile eski diyorsak yaşlanınca ne diyeceğiz acaba. Şimdi ihtiyarları anlıyorum. Adamın yeni bir şeyi yok, ne yapacak? Tabii ki eskiyi konuşacak. Geçmiş düşünmek insanı oyalıyor, avutuyor, bu gerçek. Bazen hatırlıyorum, özellikle yağmurlu günlerde, okul dağıldığında herkes evine giderdi. Ben yataktan penceresine kafamı dayar gidenlere bakardım. Ne kadar mutlu görünürlerdi. Sanki hapishanede gibiydim. Onlar özgürdü. Oğlanlar birbirlerinin enselerine vura şakalaşa; kızlar klasörleri göğüslerine bastırmış yumuşak adımlarla evlerine giderlerdi. Bazıları serviste yer kapma yarışına. Ben camın gerisinde, mutluluğun nasıl bir şey olduğunu hayal ederdim. Ailemi düşünürdüm. Annem şimdi sofraya hazırlıyordur derdim. Babam işten gelmiş, üstünü çıkartıyordur. Annem, oğlan ne yapıyor, ne yiyor der.

Neyse duygusallaşmaya gerek yok. Hatırladıkça hüznün çöküyor içime. Yağmur yağarken başımı cama dayıyor dışarıyı seyre diyorum. Islanmamak için koşanlar, eteğini eline toplamış usulca yürüyen kadınlar, kollarını iki yana açmış çocuklar bana hep yatılıyı hatırlatıyor. Her şeye rağmen güzel günlerdi. İyi bir imkândı. Keşke o zaman kıymetini bilseymişim.

24 Mart 2010

Erhan Aydoğdu

24/03/2010 21:29

Sen memleket özlemi çekiyorsun belli. elin memleketinde ne olacak. şaka şaka ☺ insan elindekinin kıymetini kaybetmeden. bu böyle. o zaman bunun bir değer olduğunu bilmiyorduk. şimdi, otuz ikinin aklıyla biliyoruz. altmışına geldiğinde nelere ah vah edeceğiz allah bilir. benim büyük on yaşında her şeyin öylesine farkında ki boyundan büyük laflar ediyor. zamane çocukları. televizyonda her şeyi görüyorlar. yoktan da anlamıyor. işte bir örnek sana. neyin kıymetini bilecek? bizim gibi kırkına merdiven dayayacak ☹

24/03/2010 21:40

anlayabilecekler mi emin değilim artık. onlara bakınca kendi hayatım gözümün önüne geliyo. elimizdeki sayfayı karman çorman ettik diyorum kendimle baş başayken. neler yapılmazdı. neden yapmadım? senin en çok üzüldüğün şey? ben daha fazla kitap okumadığıma üzüliyorum bir de gezmediğime. hadi gezi paraya dayanıyor ya kitap? okumanın bu kadar güzel ve keyifli bir şey olduğunu çok sonra anladım. okul insanı uyuşturuyor kitaptan nefret ettiriyor. ödev olduğu için herhalde. bunu ne zaman anladım biliyor musun polise satmaya çalışırken. ben hep kravatlı ve elinde çanta olan bir işte çalışmayı istiyormuşum. bunu sigorta işine girdiğimde anladım. ne gariptir ki yaptığım hiçbir iş fitratıma uygun değildi. tencere pazarlarken de fark etmiştim bu yanıma fakat üzerinde durmamıştım. beceriksizliğe yormuştum satış yapamamamı. hayat sigortası da satamayınca benim satış işlerinde yeteneksiz olduğum ortaya çıktı. şu var inanmadığım bir şeye başkalarını da ikna edemiyorum. kendimi onların yerine koyuyordum içim el vermiyordu. onların satış yöntemlerini biliyorsa tamamamen kandırma ya da o an için uyutma yöntemine dayanıyor. ben yapamadım.

24/03/2010 20:49

fabrikada çalışmayı ise hiç istemiyordum. güç işler bana göre değildi. başka yapacak bir şey olmayınca askere gidene kadar çalışayınm diyerek fabrikaya girdim. işte o fabrika benim hayatımı değiştirdi. (nasıl cümle

27 Mart 2010

Naci Özler

27/03/2010 01:17

En heyecanlı yerinde kesilir mi dostum. Arkası yarın gibisin. Orhan Pamuk bile böyle yazamaz inan. Bir fabrikaya girdim hayatım değişti. Nasıl bir

giriş cümlesi olur ama. Bu kadar çok iş değiştirdiğini bilmiyordum. Tecrübe olmuştur sana. Yine de zor değil mi? İnsan sırf deneyim olsun diye iş değiştirir mi? Buna bir tek gençlikte dayanılır. Hadi şimdi yap. O zaman kimse senden fazla bir şey beklemiyor. Askere gidene dek çocuk sayılırsın zaten. Yaptığın her hata hoş görülür. Hani derler ya, asıl askerlik şimdi başlıyor, aynen öyle. Biz de nedense askerliğe çok önem veriyorlar. Erkekler askere gitmeden adam yerine konmuyor. Kız bile verilmiyor. Buradan bakınca Türkiye inan bana çok farklı görünüyor. Bana askerliğini ne olarak yaptın diye soruyorlar. Muhabbet olsun diye anlarsın ya. Bedelli olarak diyorum, engelli muamelesi yapıyorlar. Senin askerlik uzun sürmüştür.

Çıkmam lazım benim. Görüşürüz. Sen arkası yarına devam et.

01 Nisan 2010

Erhan Aydoğdu

01/04/2010 23:33

benim küçük koşarken ayağı halıya takılmış düşmüş, kapının köşesine çarpmış, önden iki dişi kırılmış. kırılan diş dudağını kesmiş. ağzı kan içindeydi acile götürdüm bu yüzden yarıda kaldı.

12/04/2010 23:38

Askerliğe bir yıl vardı. başka bir işte çalışamayacağımı anladığımda bir tanıdığın tavsiyesiyle boya fabrikasının mutfağında çalışmaya başladım. hem ortalığı temizleyecek hem de bulaşıklara yardım edecektim. babamı daha fazla kızdırmamak için başladım. personelde çalışan bir kadın vardı. güzel, hoş, alımlıydı. ve üstelik dul. gençlik hevesiyle ona yaklaştırmaya çalıştım. özgür, korkusuz olur düşüncesiyle hayallerimde onu şekillendirdim. kendimi göstermek için her şeyi yaptım. uyduruk sebeplerle yanına gidip geldim. sırf onun servisine binmek için üç kilometre yürüdüm her gün. yanına oturdum. kollarım kollarına değdi. acayip bir histi. içim gıcıklandı. ben değdikçe o kolunu çekti. çocuk aklımla tahrik olacak sanıyordum. ne gezer. olgun ve çok da hanımefendi. üzerimdeki çekingenliği atınca konuşmaya çalıştım. o da konuştu. kaç yaşında olduğumdan nereli olduğuma, hangi okuldan mezun olduğumdan gelecekte ne yapmayı planladığıma, okuduğum kitaptan... yirmi dakika boyunca o kadar çok şey konuştuk ki, her şeyiyle aklımda şu an. sonra yemekhaneye geldikçe selamlaştık. rahat konuşuyordu. bu iyiye işaretti. kendime âşık ettim diye seviniyordum. safça. hayatımda tanıdığım en tatlı kadındı. bir yıl boyunca her karşılaşmamızda konuştuk. ama hiçbir şey olmadı. fakat ilginç bir şey oldu, benim bütün hayatım değişti. nasıl mı?

01/04/2010 23:51

bir kadının bir erkeğin hayatını değiştirme gücünü yabana atmamalı. evet, kadın erkeği istediği gibi şekillendirir ;) böyle biline. akıllaysa tabii. refik halit'in "küs ömer" adlı hikâyesinde olduğu gibi. bilirsin. iki erkek kaz dövüşür, biri yenilecekken dişi kaz yenilecek olanı gaza getirir ve dövüşü kazandırır. bende

de benzeri oldu. kadın üniversite mezunuydu. bilgili. serviste elinde hep kitap olurdu. çoğu yabancı yazar. ben de kitap taşır oldum. sonra okumaya başladım. farklı ilgi alanları edindim. spora başladım. onunla sohbetlerimizin kalitesi arttı. bana neler okumam gerektiğini söyledi. hatta Kemal Tahir'in Devlet Ana'sını hediye etti. senin üniversiteyi okumanı isterim sen böyle bir hayat yaşayamazsın dedi. öyle güzel dedi ki içimde ılık bir şeyler aktı büyük bir aydınlanma yaşadım. onu kendime âşık ettim derken asıl ben âşık olmuşum çok sonra fark ettim. hatta evlenmeyi teklif ettim. inanır mısın gülmedi. sen daha güzellerine layıksın dedi.

01/04/2010 23:59

işte böyle. o fabrika benim hayatımı değiştirdi ☺

21 Nisan 2010

Naci Özler

21/04/2010 03:07

Güzel bir hikâyen varmış. Benim böylesi bir hikâyem olmadı. Aydınlanma anlamında. Kıbrıs'tayken bir kıza âşık olmuşum. Ama hiçbir zaman açılama-dım. İçimde hâlâ ukdedir. Ona açılabilseydim ve kabul edilseydim acaba nasıl bir hayatım olurdu. Küçük yüzlüydü ve çok güzeldi. Aşk insanı canlandırıyor. Benim aşklarım hep içimde kaldı. Sana imrendim. Ben hep kuralcı oldum. Her zaman daha iyi imkânlara sahiptim, fakat hiçbir şeyden tam olarak tatmin olma-dım. Çünkü riske girmedim. Kaybedeceğim işlerde kendimi denemedim. Daima sınırların içinde kaldım. En parlak öğrenciydim. En beğenilen. Olması gereken yerde olan. Halbuki kaybetseydim. Yenilseydim. İnanır mısın, bazen birinin beni dövdüğünü hayal ediyorum. Bir güzel benzetse beni. İyi bir dayak yesem. Niye böyle düşünüyorum. Çünkü iyi olmaktan yoruldum. İyi olmaktan yorulur mu insan? Saçmalıyorum değil mi? Ama bu benim kendi tercihim değil ki. Baş-ka türlü olmayı bilmiyorum. Şehvet senin için nedir? Ben cehennemde yana-rım diye rüyalarım da bile kadın görmedim. Oysa sen dul bir kadına asıldığını yazmışsın. Bazen insan günaha girmek istiyor. Günaha girip tövbe etmek. Ye-niden hayata dönmek, yeniden imanının tadına varmak, gözyaşıyla yoğrulmak, temizlenmek istiyor. Oysa ben durgun bir göl gibiyim. Stabil. Yerinde sayan.

Hayat böyle değil dostum. Türkiye'de olsan da Amerika'da olsan da değiş-miyor. Burada her şey mümkün. Basit tabirle ruhsuz bir dünya burası. Bu ruhsuz-luğun içinde kendi renksizliğimde bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Neye yarar hayatım. En iyisi olsam kime ne fayda. Hayat bir gün bitecek ve ikimiz de mah-şerde bir araya geleceğiz. Senin yaşadığın hayat bir yanda benimki diğer yanda ☺

Şimdilik selamlar diyeyim. İlk kez bu kadar açık konuştum.

22 Nisan 2010

Erhan Aydoğdu

22/04/2010 20:19

Öyle deme, herkes kaldırabileceği yük kadar yüklenir. Senin kaldırabilece-ğinle benimki bir değil.

Sonun ne olacağını kimse bilemez. Bir rüyanın ömrü kadar hayat yaşıyoruz. seçimler yapıyoruz, bilinçli veya bilinçsiz, o seçimin neticesini karşımızda buluyoruz. biraz da yetişme tarzımızla alakalı bir durum bu. her ne kadar çok iyi imkânlarım olmasa da kararlarımı hep kendim verdim, sonuçlarını da kendim yaşadım. babam köyde kalmamı istemişti üniversiteyi kazanamayınca ama kalmadım. kavga etmedik lakin güzellekle de ayrılmadık. kırıldı ikna ettim sonuçta onu. sonrasında yaşadığım hayal kırıklıklarını ise kendim göğüsledim. ona hiçbir şey yansıtmadım. babam bana her zaman güvendi. kararlarımda destekledi. kendi işimi kendim görmem hususunda yüreklendirdi. belki onun etkisi, bilemiyorum, ama ben denedim. çok iş değiştirdim. hangi işin bana uygun olduğunu bu denemeler sayesinde öğrendim. herkesin böyle olması mümkün değil. o yüzden hayata geç atıldım.

22/04/2010 20:28

Askerden geldikten sonra bir sene üniversiteye çalıştım. tarih bölümünü kazandım sonunda. dört sene okul. öğretmenliğe başladığımda yirmi yedi yaşındaydım. sen sormadan ben söyleyeyim. askerden gelir gelmez evlendim. babam hastaydı ölümü yakın deniyordu. annem çok ısrar etti babam mürüvvetini görmeden ölmesin. köyden bir kızla evlendim. hem okudum hem evlilik. eşim ailemle kaldı ben okula gittim. babam da ölmedi iyileşti. hayatta. annemle ikisi köyde şimdi. hatırlıyor musun babam bizi ziyarete geldiğinde elma, armut, ayva getirirdi. bir günde hepsi.

22/04/2010 20:42

sormayı unuttum, okuldayken bir kız vardı. Gülnaz. ona şiir yazdın ne oldu o. hiç konuşmadın mı? aşkla ilgili söylediklerine katılıyorum. her erkek mutlaka âşık olmalı. en azından aşkı tatmalı evlenemese bile. biliyorsun ilk aşkıyla evlenen çok az insan vardır dünyada belki yoktur. bu aşk sayesinde kadını tanıyor erkek kadının varlığını anlıyor onun ne demek olduğunu nasıl değiştirdiğini. başka bir gün vaktimiz olursa sana ilk aşkı için ne delilikler yaptığımı anlatabayım. gülmekten ölürsün ☺

22/04/2010 20:50

vaktin nasıl geçiyor biraz bundan bahset neler yapıyorsun. oradaki kızlar nasıl ☺ özgür ülkede!!! özgürlüğünün... evlenecek olursan davet et de geleyim. ömrü hayatımda ilk kez bir yurt dışına çıkmış olurum böylece. çok uzattım görüşürüz.

1 Mayıs 2010

Naci Özler

01/05/2010 23:07

Daha çok derslerle uğraşıyorum. Aslında yapacak çok şey var ama ben yapmıyorum. Dediğin gibi kızlar cesur burada. Erkekler de cesur. Bize göre yani. Bizim oralarda bir kızın arkadaşlık teklif etmesi ayıp karşılanır, burada öyle

değil. Doğal bir şeymiş gibi davranıyorlar. Müslümanım ben diyorum. Anlamıyorlar. Kendimi anlatmaya çalışıyorum. İslam hakkında hiçbir şey bilmiyorlar. Doğru olan hiçbir şeyi. Kafalarında başka dünyalar var. Değiştirmek mümkün değil sanırım. İslam denince Ortadoğu akıllarına geliyor. Öyle.

Okuldaki kız sadece hayal âleminde yaşadı. Şiirler de o dünyada kaldı. Onunla ilgili pek bir şey hatırlamıyorum. O dönem gençlik hevesi, ergenlik dürtüsüyle oluşan suni bir aşktı. Platonik yani. Onunla konuşabilmiş olsaydım bir ilki başarmış olacaktım. Çok mektup yazdım, her gece şiirler yazıyordum sabah verilmek üzere, ama sabah olunca cesaretin zerresi kalmıyordu. O mektuplar, şiirler ne oldu hatırlamıyorum. İnsan reddedilmekten neden korkar? Aşağılanma korkusu. Bunu bugün anlıyorum. Özgüvenin zedelenmesi. Düşün burada mı olur, orada mı bilemem. Evlenebilecek miyim o bile belirsiz. Bu gidişle zor görünüyor. Gelmek niyetindeysen davet edeyim seni. Hadi çık gel. Uçak biletlerin de benden. Hadi.

Şimdi şeyi fark ettim, iki aydır yazışıyoruz ama hiç hocalardan konuşmamışız. Konuştuğun, görüştüğün hocalar var mı? Selçuk Hocayı hiç unutmuyorum. Halil İbrahim Hocayı da. Yaşıyorlarsa kulakları çınlasın, öldülerse Allah rahmet etsin. Selçuk Hocanın acayip bir dövme stili vardı, dövüyor mu seviyor mu anlayamazdın. Yüzünün şekline göre karar verirdim ben. Şimdi öğrenciler çok farklı dostum. Bu devirde öğretmen olmak zor. Çelik gibi sinir lazım.

Senden bir ricam olacak, okul fotoğraflarımızdan varsa mail atabilir misin? Bir de şunu sorayım, konu açılış. Hiç unutamadığın, içini acıtan hatıran nedir? Seni ağlatan...

Görüşürüz.

MERVE KOÇAK KURT

ESKİYEN YÜZÜN

Işık patlamış saçlarının ucunda. Tel tel uzamakta bir genç kızlık hayali beline doğru. Enseden kazıdığın bir tutam küllü kumral. Günün birinde sandıktan savurup attığın anılara gömüt sanki. Şimdi arada birkaç tel beyazı örtten kül. Kumral olmaya çalışan ışık hep ucunda. Saçlarıyla örtüyorsun yüzünü.

Telaşlı adımlarla gelmiştim yine. Soluk soluğa. Ellerimde baharat dolu bir poşet: Kakulesi ayrı, damla sakızı ayrı, zahteri ayrı, yenibaharı ayrı... Alışkanlık. İçeri her girdiğimde ilkin tablolara bakardım. Satılmış mı, satılmamış mı?

Farklı bir tabloydu bu sefer karşıma çıkan. Orta grenli bir kâğıda lavi tekniğiyle yapılmıştı. Bir dividin ucundaki mürekkep lekelerinde hayat bulmuş. Siyah-beyaz bir resim olmasına rağmen gözlerinin yosun yeşilini tahayyül etmek zor değil. Öyle derin ki. Bir başka renk olamaz diye düşünüyor insan.

Bakışları uzağa dalmış. Kalkık kaşlarıyla düşünceli... Yüz yıl geçmiş gibi bakıyor bana. Sebebini bilemediğim bir hüznü yerleştirmiş gözlerinin bebeğine. Ortası koyutulmuş bir bakış bu. Derinliğine dalsam boğulup kalabilirim sanki orada.

Kadın olmak ancak bu kadar incelikle çizilebilir bir kâğıdın üzerine. O yüzden baktıkça dalıyorum, daldıkça bakıyorum; en nihayetinde uçsuz bucaksız bir orman yeşilinde kayboluyorum.

Gümrah bir saç yığını. Özenle kesilmiş kâküller... Elbisesinin karpuz kolu... Başka bir çağa ait sanki. Boynundaki inci kolyesi fısıldıyor kulağıma adını: *Veronikaaa...* Türk'e benzemiyor hiç. Gerçi bu, benim yakıştırmam!

O tabloyu seyrederken fark ediyorum ilkin ensemdeki uzak soluğu. Önce gözlerimiz değişiyor aynada birbirine, sonra yüzümüz. Karanlığını görüyorum en son.

Kadının şapkasındaki tüyden bile daha hafif kalbim. *Bu mekâna ait kelimelerim var*, diyorum. Dokunduğum. Baykuş heykellerinden ziyade *Terra Cotta* atlarına yakın hissediyorum kendimi. Ölümsüz bir ordunun ölümsüz atları... Yelelerinde tarihin rüzgârı... Kulaklarımda o sonsuz müzik...

Şimdi ise Beethoven'ın Keman Konçertosu...

...

Önündeki genç kadın da aynı tabloyu izliyordu. Önce tabloyu ardından genç kadını seyre daldı.

"Ne çabuk eskittik yüzümüzü?"

İçinde gezen cümle buydu. Yine bu pencerenin önünde... Yıllar hiç geçmemiş gibi aradan. Nar çiçeğine benzer renkteki o sardunyayı hiç büyütmemiş

gibi. O Sezen şarkısını dinlememiş gibi hiç. *“Aramızda yaşanacak yarım kalan bir şeyler var.”*

Artık kullanmadığı sığınağını son kez görmeye gelmişti o gün Kale’ye. Sığınak dediği de bir antikacıydı. Yıllar yıllar önce, en zor zamanlarında, kendilerini her fırsatta attıkları o güzelim yer. Altta antika eserlerin bulunduğu mekân, üstte sergi salonu ve en üstte Ankara manzaralı kafeteryasıyla sığınaktan başka hangi kelimeyle ifade edebilirdi ki orayı.

Pencerenin önündeki sardunyaların her biri ayrı renkteydi; her biri ayrı bahar, her biri ayrı âlem... Pembe karanfillere komşu kiremitli çatılar. Önünde alabildiğine uzanan büyük bir başkent. Göğün yüzünü çizen kurşuni binalar.

“Çanakkale ucuz mudur?” diye sormuştu oğlu günün birinde.

“Küçük bir şehre gidelim.” ile başlamıştı konuşmaları.

“Belki birkaç yıl sonra, neden olmasın?”

O birkaç yıl hiç gelmeyecek gibi duruyordu en başta. Sayıklaya sayıklaya yirmi yılı tüketmişti bu şehirde. Şimdi Kızılay şimdi Ulus şimdi Balgat şimdi Çukurambar şimdi Bahçeli şimdi Emek... Her bir semti bu büyük şehrin ayrı bir yüzüydü.

Ankara, yedikçe genişleyen ve genişledikçe önüne kattığı yeşili yutan bir kurşuniye yenik düşmüştü son yıllarda. Araçlar çoğalmış, yollar uzamış; buna karşın insanlar azalmış, dostlar eksilmişti. Bir şehri sevdiren içindekilerdi. Şimdi ise her yer aynıydı. Hele ki o gittikten sonra, dünya daralmış ve yaşanmaz bir hale gelmişti.

Yine aynı şarkıyı duyuyor oluşu tesadüften öte bir şeydi: *“Git, git, gitme dur ne olursun/ Gitme kal yalan söyledim”*

...

Eşi, *“Ne çabuk eskittik yüzümüzü.”* diyordu son mektubunda.

Gideceğini hisseder gibi...

“Oysa değişmez gibi gelirdi yüzündeki hiçbir çizgi.

Hiç eksilmez sanırdım hayalin belleğinden.

Gözlerin gözlerime ilk değdiği günden beri zihnimde saklamaya çalışıyorum; aynı sesi, aynı ismi, aynı resmi...

Ben o tabloyu çizerken, ne kadar gençtik ikimiz de.

Siyah-beyaz olmasını sen istemiştin, hatırla.

Gitmeden önce sana yazmak istedim.

Birlikte geçirdiğimiz güzel günler geliyor aklıma hep ve de acı günleri tatlıya çeviren sesin...

O son ana dek, yaşadığımız her gün için şükredeceğimi bil.

Sana denk gelmeseydim, hayatımda ne büyük bir boşluk olacaktı, ne büyük bir yokluk.

Varlığımla ısıttığın bir ömür sürdüm.

İlk anından son anına dek rüya gibi bir yaşam...

Bu rüyadan uyanıp yeni bir rüyaya uyanacağım yakında. Ancak sensiz...

Sizsiz...

Bil ki gittiğim yerde sizi bekliyor olacağım.

Birlikte yaşadığımız her gün için sonsuz teşekkürler.

Allahı şükredelim!"

...

Orta yaşlı kadın, gençliğinin resmine baktı. Son bir kez daha... Tabloyu satarken elleri titriyordu. Paraya ihtiyacı yoktu aslında. Sadece anısından kurtulmak istemişti. Bu şehirden de... Oğlunun üniversiteyi kazanması bahaneydi, Çanakkale'ye yerleşecekti.

Göz göze geldiği kadın ise tablonun yeni sahibi olacaktı. Işıltılı bir salonun başköşesine yerleştirecekti onu. Adı "Veronika" değildi, ama öyle diyecekti genç kadın. Nereden mi biliyorum. O, bendim!

ZEKİ BULDUK

BİR HİKÂYE KAHRAMANINI ÖLDÜRMEK

Beyrut limanına bu akşam da balıkçılar elleri boş döndü. Çocuklar ve kadınlar çoktan alışmışlardı balıksız bir hayatın da yaşanılır bir hayat olduğuna. Ama inatçı balıkçılar işte, uslanmaz bir inatla çıkıyorlardı Akdeniz’e. Bir de kediler vardı, limanın mazgallarındaki koca koca farelerden korksalar da bir soteye sığınıp bekliyorlardı sabırla. Bir lüfer iskeleti olsa da yeterdi. Hiç olmazsa bir orkinos rüyasıydı onlarınki.

Akdeniz dedim de aklıma geldi; Akdeniz’le Antalya’nın buluştuğu yeri uçaktan izlemek insanın içine taş gibi oturuyor. Sınır, diyorsunuz, doğal sınır. Hayatın doğal sınırı geliyor aklınıza; gurbetin doğal sınırı yoktur oysa! Bu, şey gibi, müthiş bir sesi olan bir şarkıcının ölmesi ama sesinin geride kalması gibi bir şey. Onun sesi durmaksızın sahibinin bedenini arıyor sanki. Ya da hani hikâyede vardı ya, bir kuş kafes aramak için uçuş gökyüzüne.

Kaybettiği bedeni arar gibi Akdeniz’in birdenbire dikilen dağlara doğru kendini vurması, sınırları zorlaması gibi bir şey işte... “Aslında bir roman kahramanı nasıl öldürülür?” Sorusunun peşi sıra gidecektim. Eh madem başladım, peşi sıra gideyim öldüreceğim kahramanın.

Ebu Yusuf’un paketinde dört dal sigara kalmıştı. Limana en önce o gelmişti. Kediler durdukları yerde duruyorlardı. Akdeniz’in tuzu yerindeydi. Ruslardan kalma teknelere bir çivi çakılmamış ama kanlı gözyaşları gibi her yanlarından pas akıyordu. Biten tüm yüzyıllarda olduğu gibi, önce metal eskior, sonra ahşap çürüyor, insanların kemikleri sızlamaya başlıyordu lodos çıktığında.

Ebu Yusuf ilk karısını denize vermiş, ondan üç çocuğu olmuş, şimdiki karısından ise dört çocuğuyla Beyrut’un en doğusunda, itlerin bile gitmeye korktukları büyük mezarlığın yanındaki tenekeden yaptığı barakada barınıyordu.

Hayır, Ebu Yusuf ipsizin tekiydi. Kimi kimsesi yoktu. Miçoluk yapar, şarap içer, sokak kedileriyle konuşur, kafası esti mi ayetler okurdu sarhoş haliyle, o güzelim peltek diliyle... Bu halini gören Hizbullah milisleri bazen garibanı kovalıyor, iki tokat atıyorlar, o da, İbranice küfürler ediyor, milisler bu tekinsiz adama bulaşmak istemiyorlardı.

Sen öyle san! Ebu Yusuf, Hızır gibi adamdı. Bakarsın Kordon’da bir hırsız yakalayıp polise vermiş, bir bakmışsın büyük köprü bombalandığında enkazdan üç çocuğu kurtarmış, balıkçılar balıktan ümitlerini kestiklerinde İsa Nebi gibi

elini denize daldırıp koca koca levrekleri teknelere fırlatmış, Batı Beyrut'ta dört aşevinde aynı anda yemek dağıtırken görülmüş...

Ebu Yusuf'un paketinde iki sigarası kalmıştı ve vakti daralıyordu. Kaderini seçmeliydi. Ölümünü göze almalı ve harekete geçmeliydi. Limandaki kedilerden bir farkı vardı. İki ayaklı bir dik yürüyen olarak ve sigarasının azalmasına eş olarak zamanının da azaldığını bilecek kadar bilinçliydi. Tekneyle Magosa'ya sevkıyat vardı ve kamufle etme işi ona verilmişti. Hayfa'ya gidecek olan malları neden Magosa'ya, Kıbrıs'a götürüyorlardı? Buna akli eriyordu aslında... Beyrut'tan gelen bir Arap, daha Hayfa'ya inmeden delik deşik edilirdi. Magosa'da Rum doktor vardı. O doktor da bir değil iki değil, sürekli sigara içmemesini söylüyordu. Ebu Yusuf hiç oralı olmuyordu. Kaçakçının sigaradan öldüğü nerede görülmüştü ki...

Birden yazarın başka bir yazar arkadaşı, Ebu Yusuf'un sakat bir tarafı olduğunu söyledi. Güya, televizyondan fırlamış bir derbeder resmi çizmişim. Ebu Yusuf'un yaşamasına değil de ölmesine pek anlam veremiyorum, dedi, yazarın öteki yazar arkadaşı. Öyle ya, televizyon camından fırlamış meczup giyimli, derbeder bir adamın kaçakçılığında sıradan bir politiklik gördüğünü söylediğinde, yazarımız dondu kaldı. Öyle ya sıradan da olsa politik bir yanı vardı hayatın. İnsanın kendine politik olması falan... derken, yazarın en iyi okuyucusu, hürmetle girdi söze; efendim yalın olmanın ne zararı var. İlla ki herkesin bildiği, gördüğü, doğu ya da batı Beyrutlu, denize bakarken efkarlanan, hafif gizemli bir adamdan ziyade, kediler, deniz kıyısında duran adam ve balıkçıların bilinmeyen hikâyesini anlatsanız. Hem o zaman Ebu Yusuf ölse de gözü açık gitmez. Ona bir kahraman çehresi vermiş olmaz mısınız?

Yazar, küstü!

Ebu Yusuf bir şeylere küsmüştü. Koskoca limanda tek başına ne yapsın o seher vaktinde. Akdeniz'in mora çalan ufkunda bir şiir okumak, geçmişini gözden geçirmek, yıllardır denizden gelmeyen sevgilisini beklemek için mi koşmuştu balık kokusunun dahi kaybolduğu bu terk edilmiş, kıyamet sonrasını andıran yere?

Ölmediği günleri hatırladı Ebu Yusuf. Karısını denize bıraktığı gün... Magosa'da yakasına yapışan o göçmen kızı teknesine alıp fakir evine, bir de yetimlerinin yanına bıraktığı gün... Bombardıman sırasında işitme duyusunu yitirdiği ama enkazdan üç çocuk çıkardığı gün... Beyrut Radyosu'nda Sabah ilk kez Alo Beyrut'u söylediği gün... Evet, o gün ölmek istemişti. İçmiş, kendinden geçmiş Muhammed el Emin Camiinde cemaat akşam namazını kılariken bas bas bağırmış, linç edilmeyi beklemişti o asansörlü camide: "Sizin peygamberiniz Allaha asansörsüz çıkardı, siz asansörle mi varacaksınız kıyama?!" diye ünlediğinde cemaat kim bu densiz, dercesine bakmış, pek uğraşan olmamıştı. Yine başka bir gün, Beyrut sokak defilesinin yapıldığı gün, meydanda gencecik kızlar, yarı çıp-

lak dolaşırlarken, muzipçe gülmüş, bu insanlar ne biçim cennetler kuruyorlar, tam da bombaların düştüğü meydanda, demiş, dünyanın tüm yabancılığı üzerine hücum ettiğinde limanın en izbe yerini yurt edinmişti kendine.

Kediler uzaktan gelen teknelerin motor sesleriyle yalanmaya başladıklarında iskeleye yakın bir bankın kıyısında dört izmarit vardı. Kediler izmarit sevmeyizler ama izmarit balık olsa hayır demezlerdi.

Yazar'ın çok konuşan bir diğer yazar arkadaşı Ebu Yusuf üzerine uzun bir söyleve başlayacaktı ki yazar onu hemen susturdu: “Sabah’tan Alo Beirut’u dinledin mi hiç? Sahi Alo Beirut’un hikâyesini bilir misin?” dediğinde çok konuşan az yazan yazar arkadaşı Arap şiirinden başlayacağı sırada Sabah yetişti imdadımıza:

Alo, alo! Alo Beirut!..

İsaf ve Naila’yı medresede öğrenen Ebu Yusuf adlı çocuk Kabe’ye gitmek istedi. İsaf ve Naila’nın putlarının gölgeleri hala Kabe’nin içerisinde yerli yerinde dururmuş. Ebu Yusuf adlı Beirutlu çocuk hiçbir zaman Kabe’ye gidemedi ve gölgelerin izlerini göremedi.

Ebu Yusuf adlı bir çocuk kimilerine göre hiç olmadı. Kimilerine göre ise hikâyesi merak edilemeyecek kadar silik bir çocuktı işte.

HAYRETTİN ORHANOĞLU

HATIRA DÜKKÂNI

“Hadi ben, benden geçtim... Geceden de mi geçeyim?... Sancıyla kalamaktan da mı? Söyle ne diyorsun kaderden de mi geçeyim?... İçime yağan yağmurların sesiyle uyanarak hem de...”

İşte anlat böyle ben duymasam da sesini... Kelimesiz... Karanlık... Hem sessiz kalayım hem ışısız... Sensiz...

Senin hikâyendir anlatacağım... Usul usul içime sinen senin bakışlarındır söz edeceğim... Senin sessizliğindir ama önce bunu dalgalara anlatmalıyım... Anlatmalıyım ki senin sessizliğine alışabileyim... Dalgalar alabildiğine durgundu dün gece... Bu gün de öyle umarım... Hırçinsa da senin bakışlarını anlatırım... Yatıştır belki... Bu gün senin hikâyeni anlatacağım İbrahim...

“Senin içinde benim aydınlık bir tarafım yok muydu?”

- Uzaklık vardı bir de... Uzaklığın yakıcı ateşi... Kimbilir yakınlaştığında hiç de yakmayacak olan ateş...

Hep içimde kalacak ama hikâyem... Sen bilmeyeceksin...

“Ferhat, Deli İbrahim üç gündür nelerle uğraşıyor böyle... Habire silip süpürüyor, boyuyor, çelik rafları yan yana diziyor...”

“Ne bileyim? Onun işine akıl sır ermez ki... Adı üzerinde Deli...”

“Yok yok Ferhat... İşkillenmedim desem yalan olur. Hele varalım da ne yapıyormuş öğrenelim.”

“Bırak garip kendi başına oyalansın dursun. Çocukluktan beri bırakmadın peşini...”

“Niye bırakayım peşini yahu? O değil miydi çocukken bütün bilyelerimizi bir vuruşta baş altını vurup bize bir tane bırakan... Söyleyin bana yalan mı? Ne o dalga geçer gibi...”

“Yok, yok sen ya çocuklukta kalmışsın yahut da çocukluk sende kalmış...”

“Gülmeyin ulan pis pis... Ha-tı-ra Dük-kâ-nı. Yahu biri şuna söylesin burası kuş uçmaz kervan geçmez kasabası. Buraya ne turist gelir ne İstanbullardan, İzmirlerden hısım akraba...”

...

“Kolay gelsin İbrahim...”

“Şimdi duymamış gibi davranacak ya ona gıcık olurum...”

Duyuyorum söylediklerinizi. Söylemediklerinizi de... Anlatsam da anlayabilecek misiniz?

İşte şu an, yaşadığınız şu an var ya hatırlanabilir bir âna dönüşmez. Dönüşmesi için kelimelerle yahut renklerle hadi bilemedin biçimlerle, insanlarla aran-

da bir mesafe olmaması gerekir. Bir resme mi bakıyorsun? Sen o resmin renklerine bulanmalı, o resimde kaybolmalı yahut o şarkının içinde erimiş olmalısın İbrahim. Ateşe ateşte yanmayı bilmelisin... Ama kimi zaman da alabildiğine mutluluğa yahut kedere batmış olmalısın ki hatırlayabilesin.

“Belki bir yardımımız olur da devireceğin ağacın odunlarını taşırdık İbrahim...”

Ferhat! Hangi odunları? İçinde bir tane düzgün dalı olmayan ağacı mı?.. Yol açmaya çalıştığın dağdan mı? Ferhat, içinde öyle bir dağ var ki onun da içinde bir sır dağı var. Sen sır dağına değil de eğri dalları getirdiğin dağa kazmayı vuruyorsun. Bu, sırdan kaçmak değil de nedir Ferhat! Kim sırrından kaçabilmiş ki?

Çocukluğumun en yakın gölgesi Ferhat! Dilimden halimi, halimden de dilimi çözen Ferhat! İçindeki dağları gürzle kıramayan Ferhat!

Hiç Ka’be’ye vardın mı? Ka’be’nin içi nedir ki Ferhat? Taştan putların olduğu bir bina... Ben, içimdeki putları kırdım da sen söz dağlarını mı deledin Ferhat! Burası dünyanın merkezi... Hayatın, anlamın başlangıcı... Şimdilerde bu binanın içinde duvarlar ve boşluk var. Boşluk Ferhat boşluk... Kimi kelimeler, şehirler, insanlar vardır ya içinden kolayca geçtiğin. İşte bu boşluktan geçemiyorsun. Boşluğu bile kıracak gücün kalmamış.

“Sağol Ferhat...”

“Ferhat, söyle şuna dik dik bakmasın...”

Benim Volkan’a sözüm yok Ferhat. Senin sözün var ki hâlâ konuşursun. Onun soruları çepeçevre etrafını sarmış ki bu yaz gününde üst üste elbiseler giydiriyor sorulardan. Buram buram terliyorsun Ferhat! Sırdan kaçır gibi çoktan kabuk bağlamış yarayı kanatıyor gibi susuyorsun Ferhat! Arkadaşlık dediğin bu mudur?

“Bu resimler de neymiş?”

“İbrahim, küçüklükten beri çizirdi hatırlasana... Biz oynarken o bir köşede eline kâğıt kalem alır habire çizirdi bir şeyler...”

“Doğru ulan, oyuna almazdık da suratını çemkirir pııııı bir köşeye... Sonra da elinden bunları alır yırtar yırtardık...”

“Yahu yavaş konuş duyacak...”

“Duyarsa duysun ne olmuş... Yalan mı? Hatta sen de benim tarafımda olurdun da oyuna almazdık. Sonra da gelir dalgamızı geçerdik...”

...

“Öğretmen bunun çizdiklerini alırdı da okulun duvarına asardı. Biz de papayı yerdik... Ee n’oldu? Niye sustunuz ulan? Tabi susarsınız... Kötülük dediğin dobra dobra olmalı... Bir öyle bir böyle değil... Değil mi İbrahim?”

“Ayıp ayıp otuz yaşına geldin hâlâ neyi nerede konuşacağını bilmezsin. Kıskançlığından eder durursun...”

“Yok yok... Sizin gibi olamam ben. İbrahim değil o. Kambur İbrahim... Değil mi kambur? Adın kambur değil mi? Baksanıza gözlerine ...”

“Bak burada yırtık bir ayakkabı, beş kuruşu tırnağımızla ilerletip de kalesinden gol attığımız ve bizi hep yendiği çivi tahtası...”

“Yahu bu adam hatıra dükkânı diye bizim çocukluğumuzun eşyalarını koymuş buraya... Burası hatıra eşyası satan bir dükkân değil, bildiğin çocukluk hatıralarının sergilendiği yer. Doğru ulan hatırladım şimdi... Şu da benim tahta kılıcım. Doğru, benim kamburuma batırıp batırıp güldüğün tahta kılıç...”

“İbrahim amca, şu tahta kılıcı ben alsam mı?”

“Onun yerine bir fırça versem. Resim yapman için... Çünkü kılıç dediğin keser, biçer, kanatır... Oysa fırça öyle mi? Sana ovalar yapar. Ovalarda milyonlarca koyun, inek yapar... Sonra ne bileyim dört kuş çiziverir sana. Dört şüphe...”

“Şüphe nedir?”

“Şüphe ne midir? İnandığını söylediğin halde kalbinin inanmamasıdır... Dört dağa dört kuşu parçalayıp bırakmış da kanatlanıp gelmesine şaşar gibi bakmaktır. Çünkü sana denilmiştir ki bize hiçbir şey güç değildir.”

“Fırça, her şeyi anlatır mı peki?”

“Neyi anlatsın istersin mesela?”

“O kuşların kanat seslerini...”

“Al bakalım... Evine gittiğinde masaya otur ve bir kâğıdın üzerine çiz bakalım kanatları... Sonra gözlerini kapat. Kulakların duymaz belki onu ama kalbin duyar. Elini kalbinin üzerine koy ve dinle. Pır pır pır... İşte bak gördün mü kanat seslerini... Hadi al bakalım.”

“Bize bir şey yok mu İbrahim?”

“Sen kılıcı al Ferhat... Tahta kılıcı...”

“Sor bakalım şu bana benzeyen çocuğun resmini verir miymiş?”

Resimler, kâğıttan ve kurşunkaleminden ibaret... Ne kadarlık ömrü olur ki? Epi topu bir ateşlik cürmü var...

“Biraz dursun sonra istediği olur. Ha şimdi ha sonra... Sonunda istediği olur herkesin... Yeter ki o arada ne kaybedip ne kazandığımıza bakalım.”

“Oy oy laflara bak hele... Eh kambur yine seni konuşturdu ya yazıklar olsun bana... Tamam, bundan sonra bir şeyini istemem.”

“Kardeş, niçin bu kadar abartırsın anlamadım. Bilirsin ki İbrahim, çizip durur sonra da sanki unutmuş gibi bırakır ırmağın kenarına...”

“İbrahim, ben gelirken kırmızı kurdela ve makas getirdiydim... Şey, bir açılış yapsak...”

Olur...

“Hadi çocuklar, yardım edin de kurdelayı gerelim... Siz de dışarı çıkın beyler. Öyle mahzun durma İbrahim...”

“Ben bir resim yapayım. Bu ânı anlatayım... Olmaz mı Ferhat?”

“Volkan, sen bir konuşma yap...”

“Tövbe Tövbe. Yahu git başımdan...”
“Hadi yahu mırlanma...”
“Çocuklar siz de susun. Bitti mi bağladınız mı kurdelayı?”
“En yakın arkadaşı, en çok ihanet eden dostu... Sana kaldı konuşma yapma işi. Hadi bakalım.”
“Dur yahu... Öhö.. Öhö..”
“İçerde n’apıyor öyle?”
“... Sayın pek değerli misafirler... Resim yapıyor kesme sözümü yahu...”
“İşini ciddiye al.”
“...İnsanların hatıralarından daha güzel bir hediye yoktur. Ama hatıraların güzel, mutlu olması en az olması kadar önemlidir. Ve biz en çok çocukluk hatıralarımızla yaşarız... Siz çocuklar, en güzel hatıralara sahip olmak için gülün, eğlenin. En güzeli candan arkadaşlıklarla doldurun hatıra sandığınızı...”
“Yahu bırak konuşmayı... Bu İbrahim içerde resim yapmıyor evladım. Dükkânın orası karanlık ama ateş yanıyor...”
“Birden parladı alevler... Of benzin kokusu... Çekilin çocuklar...”
“Yahu İbrahim’in etrafını sarmış alevler...”
“Su getirin...”
“Ferhat, girme içeriye...”
“İbrahim... İbrahim...”
“Dur oğlum dur. Giremezsin artık içeriye...”
“Amca fırçam...”
“Ne fırçası?.. Adam yanıyor oğlum, dükkân yanıyor...”
“Ama amca ben kuşların kanat seslerini çezecektim... İbrahim’in kuşlarını... Şüphe kuşlarını...”

AYŞE ALDEMİR

KARA KIŞTA BİR AT CENAZESİ

Bütün bunlar, “*karakıştabiratcenazesini*” yazarken oldu. Sonunda öldürdüm atı.. Acı kışneme sesi, bir uzun vadide. Sözcüklerin ipini bıraktım. Dört nala ve gürültüyle... Göğesaldım bazısını, kimini en dibe. Kem bakıştan, şer nefesten, yedi düvelde, bildik bilmedik bütün tehlikeden uzak dursunlar diye dua ettim.

Suluk alıp verişim, bozkır annesinin nefesi gibiydi, güçlü ve keskin. Bir ululuk sızıyordu damarlarıma attan konuşmaya başladığımda.. Durdum.. Çürümeye başlayan bir meyvanın kederini aldım yanıma. Kuru, gürültüsüz geniş ovanın az ötesinde ırmak, uyku taşları... Hah! Tek başına, yalnızca, orada.. Ne güzel duruyor.

“Ey siz, ey sizler, beni dinleyin” dedim...

Hiç biri yüzüme bakmıyordu bile. Hepsisi de cüceydi ve kıyıda. Azgın sular daydın sen.. Çırpınıyordun bir başına.. Çıkmıyordu sesin, ağzın bir atın ağzı gibiydi. “At kafa!” sesleri duyuluyordu cücelerden kahkahalar eşliğinde.. Suda boğulan bir ata benziyordun gittikçe.. Ötede kara, kuru bir kadın şarkı söylüyordu “Asla ağlamamalısn, asla..” Nasıl bir kavgaydı öyle üff.. Amma da çığırtkandı kadın! Hangi dil, yurt olsun böylesi gürültüye? Biri bunu kadının yanına bırakmamalıydı. Biz değil.. Ama önce sudan çıksan bir.. Görsen dünyayı.. Kaç köşe, hangi zebaniler nam salmış, kurulmuş zengin sofralarına? Gösteresin kendini ejderha niyetine.. Ölü yağmuruna tutulmuş bir bela olsan da, şu yazgının hakkından gel.. Geelll...

Bu şarkı bitsin hele.. Ağlayacağım.. Bir güzel sulayacağım hem babamı hem kendimi.. Sonra gidip bahçedeki yaprakların arasında uyuyacağım. Bırakacağım kendimi bir serin servinin dibine.

Döşegin içinde bilmem hangi ifritin ensemde indirdiği şaplak! Islık sesleri gecede.. Düşbozan asılıyken başucumda, babamla ırmaktan topladığımız uyku taşları yastığımın altındayken, haramilerin girdiği mağara gibiydi hafızam. Vahşice, ne var ne yok talan ediliyordu belleğimde. Şak şak ayak sesleri, eciş bücüş yaratıklar ve karanlık...

Başucumda elinde bir tas su ile bekleyen annem.. “Uyan , uyaaann kuzum!” diye defalarca çağırılmış da tık olmamış bende. Evirip çevirmiş sonra.. Öldüm sanmış korkudan beti benzi atmış. “Kabustu..” diyor.. Balığın karnından çıktın işte.. Çok şükür uyandın.. Hah! Doğrul ve kendine gel. Dolgun etli yumuşak elleri terli saçlarımin arasında geziniyor alelacele. Yüzüme serptiği su, şıp şıp damlıyor yanaklarımdan aşağıya, yeryüzüne.

“Git, suya anlat..” dedi annen. “Sakin, sakın haa, açma ağzını!” Korkuyla, küt küt çarparak kalbin ırmağın yolunu tuttu.

Varmıştın ırmağa ki ırmağın koynu ıpslak.. Tatlı bir ezgi söyler gibiydi çağıl-dayan su, neşideler neşidesi gibi.. Baktın o güzelim berrak yüzüne.. Hakkım yok dedin, saçma sapan bir kabusun isı pisi ırmağı kirletemez dedin de gerisin geri döndün, elin boş, aklın velvelede. “Anlattın mı?” dedi annen. Başını önüne eğdin, geçti dedin, geçiyor, iyiyim, daha da iyi.. Gittin, çiçekleri suladın. Babanın yüzüne bakamadın ama.. Baktıkça koca bir at kafası belirliyordu gözünün önünde. Tutamıyordun kendini.. Kusmak geliyordu içinden. Atın kafasını karnından kusmak..

Önce hikâyenin adı geliyordu. Bu defa da öyle. At ölmeliydi çünkü.. Annen bilirdi seni. Atı öldüreceğini de. Okumadın daha hikâyeyi ama. Dedin ki adı *karakıştabiratcenazesı*. “At ölecek mi?” diye sordu annen. “Ölmesin mi?” dedin ürkererek. İşine karışılan bir tanrı belledin kendini ya birden.. Ha-haha ha.. Anne sezgisiyle baktı yüzüne, baktı uzun. Sanki suratının tam ortasında derin bir kuyu açılmıştı da düşmüştü içine.. Debelenircesine..

Bir kızıl dolunay. Başımızdan aşağı akıyor, tüm hissimle erbain. Gövde-miz buz.. Kimse durduramaz onu, Allah bilir ya..

Babamdı. “Gördüğün bir rüyadır” diyen.. Enginde açılan kanatlı bir kapı.. Su, şifa değil kimi.. İyice belle bunu. Yanılma sakın. Sen de suyu gördün mü baba, tuz ırmaklarından geçerek? Masal.. Tuz ırmaklarıyla başlıyordu. Bizi serinlikle kutsayan, adımlarımızı yeşile çeviren daha bir.. Zannettik ki su şifa.. Parmaklarımı çıtlatıyordum bahçedeki ıhlamur ağacının kurumuş dallarına bakarak. Kar her yerde.. Diz boyu. İçinden çıkılmaz..

Sonra dediler ki rüyanın ertesi günü “At kayboldu..” Ahırın kapısı açıldı, kırılmış cam parçaları orada burada, eşikteki kar yığını üzerinde kanlar. “Ata ait olmalı kan..” dediler. Kim kaçırdıysa atı, vurmuş olmalı. At yaralıydı belki de.

Rüyanın kehaneti miydi bu? Beynin zonkluyordu.. Örümcekler ağ örüyordu beyninin kıvrımlarında sanki git ve geller içinde.. Oradan oraya yürüyorlardı hızlı, çevik. Örümcek dediğin nedir ki.. Ben daha güçlüyüm onlardan.

Zafer meraklısı krallar gibi atı aramaya ilkin sen koyuldun. Sordun soruştur-dun. Biri dedi ki at ormana doğru koşuyordu şafakta.. Arkasında kocaman ayaklı, bön bakışlı, hükümet suratlı adamlar vardı. Kasabalı el birliği yaptı neyse ki.. Ormanın koynu buz gibiydi, bembeyaz her yer. Ağızdan çıkan dumanlar havada resim yapıyordu sanki. Türlü türlü şekiller çıkıyordu ortaya. Sis içindeydi her yer ve soğuk. Buz gibi.. Kan lekesi arıyordun bembeyaz kar örtüsü üzerinde.

Atı bulmalıydın.. At düşkünlüğüyle bilinirdi kasabada baban. Bütün ölüm-cül şakalar at üzerinden yapıldı babana. Ardı arkası gelmeyen kakhahalar atılırdı kasabanın meydanında.. At sevgisi yüzünden onunla alay edilmesine tahammül edemezdin.. Kolundan çekiştirirdin eve götürmek için.. Uzun konuş-malar yapardın onunla şakalaştıklarına dair.. İkna olmazdı bir türlü.

Bir kaç güzel atınız vardı. Ama kaybolan at başka.. Doru bir attı ve toynaklarından kızgın kıvılcımlar saçılırdı koştuğu vakit.. Şahlandığında tüm yeryüzü ona aitmiş gibi gövdesi nasıl da büyür, kaplardı her tarafı. Bakışları daha bir delici olurdu, yelesi köpürdüğünde.. Atı aradığın her saniye, görüntüsünü de gezdiriyordun zihninde elinde olmadan. Sanki böylece at, daha kolay bulunacaktı gibi geliyordu.

Yorulmuşsun ve her yanında bir ağrı.. Eve döndün.. Geldin ki başka bir vurgun odalarda.. Kötülükler akın ediyordu adeta.. İfritlerin oyunu muydu bu? Yas evine dönmüştü eviniz ansızın.

“Artık bir uzun sabır düşer bize..” diyordu ninen gözleri esenlik beklercesine. “Yakup’un ve Eyüp’ün sabrından ver Allah’ım!” Çünkü orada yere enine serilmiş yatağın içinde cenin gibi kıvrılı yatan babandı ve dili.. Sarkmış uzunca, sarkmış da dolaşacaktı sanki diline bir yılan gibi.. Korktun, çok korkuyordun.. “Allah’ım, bu kabusu çek çıkar içimden!” dedin. Senin gücün neye yetmez! Ben kimim ki? Bencileyin *bir avuç toz*.

Sen oradaydın. Denizde erir gibi. Kaybolan köpükler gibi.. Kavmini kaybetmiş bir zavallı gibi. Yaralı bir hayvana dönüşürcesine göz önünde. Çırpıntıdaydın.. O dalgada nereye gitmişti yüzüm? Benzer miydi sana?

“Allah bizi sınıyor” diyordu ninen. Durmadan bunu söylüyordu, hem hiç ağzı yamulmadan.. Kekeleymeden.. Atın yokluğu, babanı dilsizle dönüştürdü. At bulunmalıydı. Babanın soğuk, loş gözlerine fer gelmeliydi.

Ne yani.. At yok diye, kayboldu sanarak, senin de dilini kaybetmen niye?? Yakışır mı sana Uzunların İhsan! Böyle de aciz olamazsın sen. *Kaybolan Yusuf döner gelir Kenan’a*.. At, hissiyle bulur evin yolunu.

Dili çözülemedi.. “Karşı kasabada bir kitabın önünde oturur, adı çağrılan Musa!” durur dediler.. “Ancak kekeme Musa bilir bunu. Ona gidin!” dediler. Ninenle sen, karlara bata çıka buldunuz Musa’nın evini. Tahta bir köprüden geçtiniz, altından sessizce bir dere akıyordu. Etrafta kuru dallarıyla korkuluk gibi duran ağaçlar.. Çok sessizdi ve birkaç evden başkaca da ev yoktu. Yekten kargalar öttü ama. Bozuldu ahenk.. Bir tanesi hızla alçaldı yere.. Gagasıyla yerden yemi aldığı gibi yükseldi ağacın dalına. Sonra kafasıyla sağa sola baktı, tedirgin. Tam yiyeceği sırada, ansızın başka bir karga ona doğru pike yapıp kaptı yemini. Ninen “Acele edelim” diyerek adımlarını sıklaştırdı.

Gözündeki yaşları azat ederek Musa’nın huzurunda dedi ki:

“En iyi sen bilirsin.. Oğlumu sen anlarsın, kekeme demişler sana da. Sen kurtulmuşsun ya, oğlum da kurtulsun bu azaptan.. Ne yapılması lazımsa söyle bize!”

Zannettin ki Musa’nın çözülmüş dili seni işaret edecek, ne geldiyse başınıza işte şunun yüzünden diyecek.. Artık geri dönüş yok. Anlatsaydı kâbusunu suya, böyle olmayacaktı. Su şifadır, alır götürür zerreyi bile.. Öfkeni kuşandın da laf yetiştirdin Musa’ya. Dedin ki “Kabus güçlüyse sözünü geçirecek kadar, Allah daha güçlüdür. Kim durabilir karşısında onun.” İç sesinle boyuna tartıştın

Musa'yla. Hadsizce hem.. Ansızın çıkan bir fırtınaydın da ne çıksa önüne alıp götürüyordun.

Tedirgince bekliyordun ağzından düşecekleri.. Konuşmadı bir müddet.. Pencerenin kenarındaydı, durmadan dışarıya bakıyordu. İçeridekileri unutmuş gibiydi. "Musa da Musa'ymış ha!" dedin fısıltıyla. Kolundan dürttün ninenin "Kalk gidelim en iyisi.. Bize buradan merhem yok." Gözlerini sana çevirdi Musa. Dedi ki "Kitaba bakalım önce." Bahsettikleri kitap bu olsa gerekti..

Babanın adını ve ninenin adını sordu. Demek adlardan gidiliyordu önce. Dili çözmek için adını bilmek lazımdı. Bir kağıda duyduğu isimleri eski harflerle yazdı. Solgun kitabın sayfalarını çevirdi ve durdu.

"Yasin suresini evde bol bol okuyun ve üfleyin. Bir de şunu her gün.. La havle vela kuvvete.." Parlak, ela gözleri düşünceli.. Bembeyaz sakalını eliyle sıvazlayarak dedi ki "Bir şeye o kadar bağlanmak iyi değil, hayr olmaz sonu hiç, at bile olsa.."

Şaşırmıştın hem de çok. Nasıl da bilmişti! Yolda dedin ki "Bu adam ermiş midir yoksa?" Eli ayağı titriyordu ninenin. Dudakları kurumuştı soğuktan. Karlara gömülen pabuçlarını kurtardıktan sonra dönerek sana "Her şeyi öyle ulu orta konuşmak iyi değil." Haddin bildiriliyordu o gün, defterin dürülüyordu sanki. Sonra tek kelime etmeden eve döndünüz.

Baban uzanmış ölü gibi yatağa.. Ölü değil asla.. Ama yüzü.. Mağlup orduların kırçillı yüzü. Sanki onu yıkamışlar da kurusun diye asmışlar ipe. Güneşin altında günlerce, hem günlerce kalmış.. Pörsümüş, bozulmuş gövdesi..

Dedin ki öfkeyle "Bu odada çürüyen bir şey var." Çürük kokuyordu.. Her yere babanın bozulan gövdesinden yayılan çürük kokusu siniyordu. Durduramaz bir şey.

Kimse oralı olmadı. Sanki onlar hepten hazırı. Yenilgiye.. "Mağlup olmak şimdi yakışıyor size.." dedin. Dudakları durmadan birbirine değiyordu. Bir şeyler okuyorlardı. Annen, hep Allah'a sığınır ya, bu defa da öyle işte.

Tıpkı rüyadaki gibi. Kimse duymuyordu yine seni.

Hikâyenin başına geçtin. Sonuna doğru yaklaşıyordun, az kalmıştı, çok az. Artık bitsin dedin. Balığın karnından çıkamayan Yunus gibi, bir uzun cezadan söz ediyordun kendine. Konuşmayacaktın... Susmanın orucunu tutacaktın. Suçtan arınmış değildin.. Suya anlatmalıydın. Akan su kir tutmazdı.. Büyüklerden iyi mi biliyordun! Suya acımak yerine kendine acımalıydın.

Şimdi dövün.. Bağrına bağrına vurmaktır zamanıdır.

Günlerce yasin okundu evde. Babana uğramadı sanki o nefes.. Yemeden içmeden kesildi. Konuşamadığı gibi, artık kimsenin yüzüne de bakmıyordu. Duvara dönük bir vaziyette günlerini geçiriyordu.. Dilsizlik miydi onu öldüren yoksa atın yokluğu mu karar veremedin..

Bir gün dediler ki "At bulundu. Ormandaki uçurumun dibinde. Ne güzel yatıyordu orada bilseniz. Açılmış bir gül gibi.."

“Alay mı ediyorsunuz?” diye bağırdın. “Bu atın neresi güüllll?” Bulunan atın, kaybettiğiniz ata benzerliği kalmamıştı. Mora çalan rengiyle ne idüğü belirsiz bir şey duruyordu orada, at denilemezdi artık..

Dediler ki “Alay değil vallah.. Çünkü bu gördüğün at değil, aslında bir gül... Öbür dünyada açacak bir gül. Buradaki yazgısını görme sen... Oraya bak!” Ne diyorlardı böyle.. Nasıl sözlerdi bunlar... Hiçbir şey anlamıyordun.. Seninle dalga geçiyorlardı düpedüz sanki. Biri dedi ki “Atı gömelim hemen.” Tamam dediler. O soğukta kazma kürek aradılar. Nereye gömeceklerdi ki? Bahçeyi işaret etti ninen. “Yeri orasıdır..”

Ölüsü bulunmuş olduğuna göre haber vermeliydin babana. Koşarak içeri daldın. Duvara dönmüştü yüzünü, güneşe bakan ayçiçeği gibi. Onu aldın oradan, çevirdin kendine.

“Geldi at, sağ olmasa da bir ölümüz var artık.. Sevinelim değil mi?” Kıpırtı yoktu babanda, ne de bir kıvılcım gözünde. Soğuktu bedeni, kaskatı..

Kalk dedin, uyan... Dünyanın çivisi mi çıktı yoksa?

YUNUS NADİR ERASLAN

ÜÇ TEFE'ÜL BİR ŞAİR

Sevgili Erdal Çakır ağabey için

I. TEFE'ÜL

Belirsiz bir yerdeyim. Önüm arkam sağım solum her taraf bembeyaz. Evden koşarak çıktığımı hatırlıyorum. Bir de sıralı söğüt ağaçlarının olduğu yoldan arkama bakmadan koştuğumu... Gözüm kapalı koşuyorum. İçimde şiddetli sürekli artan bir korku belirliyor. Koşuyorum. Oraya geldiğimde ağırlaşıyorum, buna yorgunluk da diyebiliriz. Ayaklarımda derman tükeniyor, ellerim iki yanımda... Nefes aldığımı dahi hatırlamıyorum, terlediğimi de... Sessizliğin içindeyim. Şimdi dediğimiz şey bu olsa gerek, bir anlık sessizlik ve bembeyazlık... Kendime bir nirengi noktası bulmaya çalışıyorum. Şurası diyeceğim bir şey bulmalıyım. Bakınıyorum; önümde, arkamda, sağımda, solumda, altımda, üstümdede hiçbir yerde bir şey göremiyorum. Gözlerimi ovuşturmalıyım. Bir kamaşma belki de... Belki de hiçbir keşfin mümkün olmadığı bir diyar burası. Bir diyar değil, bir yer değil, bir yurt değil, ora değil, bura değil, şura değil, dış değil, iç değil... Susuz ve kıyısız bir yer; çöl değil, serap da değil... Oturmalıyım; ama oturacağım bir yer değil burası. Anlıyorum ki buradan geriye dönülmez. Korkuyorum. Gözlerimi açıyorum. Yastığım sırlıslıkla. Ayaklarımda derman yok. Elimin altından bir kitap kayıp yere düşüyor. Sarsılıyorum. Yüzümdeki teri yorganla silmeye çalışırken gözlüğümü çıkarmadığımı fark ediyorum. Uzun bir süre sırt üstü tavana bakar vaziyette bekliyorum. Sabah namazına daha var. Yatsıyı kılmadığımı hatırlıyorum. Sağ yanıma çevrilip, ayaklarımı karnıma çekiyorum. Ana rahmindeki gibi... Üzerine yattığım battaniyenin arkamdaki boş tarafını sırtıma çekiyorum. Gözlüğüm burnumun ucuna kadar inmiş. Kocaman bir kelebek gibi açık sayfası yere gelmiş, halının üstünde öylece duran kitabı fark ediyorum. Açık sayfasını bozmadan alıyorum. Gecenin bu saatinde uymadığını biliyorum. Ne ki seninle konuşmaya cesaretim yok. Şiirine soruyorum rüyamı. Şöyle demişsin:

Uykuma değdin, / Aralandı gözlerim / Galiba bendim düşümde görünen / Sağıma döndüm dekor bir hayal / Soluma döndüm kırıncı bir bekleyiş / Çehremde kaybedişlerimden bir şehrayın / Uzun upuzun bir yağmur sokaklara serilmiş / Pencereimde kar yumuşaklığı / Beyazın daha beyazı daha beyaz / Işığın altında eriyip soğuyorum / Bir kışı yok ediyor sözlerinin sıcaklığı / Ben mahmur dilenci, kapına yığılan uyku / Kitabın kenarına iliştilmiş sürgün / Ya Vekil, beni bekler mi bekleyişlerin

Sayfa yüz on biri ucundan katlıyorum. Buraya bir ayraç koymalıyım. Doğruluyorum. Yan odadan çocukların mırıltısı geliyor kulağıma; uykunun denizindeler. Aklım şiirde kalıyor, bir de sayfa numarasında. Üç tane bir... Suyla gidiyorum. Banyoya dahi tuvalet yerleştirmişler. Nenem bu duruma hiç alışmamıştı. “Hiç evde necaset olur mu?” derdi. Kapıyı açmadan niyet ediyorum. Elim, ayağım, ağzım, burnum suya değiyor. Dedemin kuyudan çektiği ve ibrikte dinlendirdiği suyu düşünüyorum. Önce nenem döker dedem abdest alır, sonra da dedem döker nenem abdest alırdı. Abdest suyu ayrı olmalı, evimizin bir köşesinde kuyudan çekip getirdiğimiz ve ibrikte dinlendirdiğimiz bir su olmalı. İbriği yatağımızın ayakucu tarafına koymalıyız. İbrik bizi beklemeli. Sabahı karşılayacak bir ibriğimiz olmalı.

II. TEFE'ÜL

Sırtımda terim soğumuş. Üşümüştüm. Kalın bir hırka giiniyorum. Secademın üstünde secde makamındayım. Senin şiirlerin için de: “Hepsi secde makamında şiirler...” demiştim. Uzunca bir sessizlik olmuştu. Belki de aramızdaki bu mesafeyi ancak sessizlik kapatabilirdi. Benim bilgisizliğim; senin bildirilenin içinden beni süzüşün... Evine ikinci gelişimdi. Şehrin yükseğinde beyaz badanalı apaydınlık bir odanın içinde yer sofrasındaydık. Cam kâsede yeşil zeytin ve sızma zeytinyağı yanında Erzincan tulum peyniri sunmuşsun. Gözüm hadis ve tefsir usulü kitaplarına ilişmişti. Hangi rafa baksam hepsinde de ilahi kelamın izleğinden yürüme yöntemine dair muhalledatla karşılaşıyordum. O gün şaşkınlığının, farkına varmışım. Oysa gelirken genç şairlerden hayli şiir toplamışım. İçinde birkaç intihar eden şair de vardı. Mısralar aklımdan uçup gitti. Söyleyemedim. Usul bilmeyen şairi ahırdaki ineğe aslan muamelesi yapan kişi olarak tarif ediyordun. Nerde şiirden bir konu açılrsa bu cümleyi mutlaka araya sıkıştırırdım. Tevafuklar peş peşe geliyordu. Öğle ezanını okuyan müezzinin sesine kulak kabartmıştın; ezan da usulüne göre okunmalıydı. Hemen oracıkta nihavent makamında bir ezan dinletmiştin bana. Kaybolmuşum. Küçükük bir nokta olduğumu fark etmişim. Hayret ve şaşkınlık içerisindeydim.

Sofra usulüne göre toplanıyor. Sofra bezi kuşlar için çırpılıyor. Dışarda baharın tüm renkleri ve sesleri... Bir sayfa açıyorum. Kalbine inen kelimeleri kalbime doldurmak için:

Kalbimi aç ya Hafız, / Dökme beni / Şeytanın, günahlarımdan döküldüğü yere / Kalbimi aç ya Hafız, / Kapaklanayım isminin ismime değdiği yere

Ey gönlümün Rabbi, / Dilimin mahremi muhafaza et/ Düşmesin cennetinden ismim / Kovulmuş kelimelerim şeytanla pazarlıkta / Hücum emri verdiğim aşkımla direnişteyim / Aşk varsa şeytan yenilgide / Başucumda Cebrail'in Hıra'ya verdiği selam, / Kalbimde Muhammed'in kalbine inen ilk ayet / Taif'te Allah diyen kölenin ilk sesi / Sümeyye'nin şehadetinden gönlümüze düşen ilk kan / İlk emir ilk oluş ilk günah ilk tevbe

Sayfa yüz otuz bir. Bu sayfa aklımda kalabilir. Mayıs ayı otuz bir gün, ben mayıs doğumluyum. Yüz ise şairin yüzü, benim mahcup yüzüm ya da doksan dokuz esmadan sonra gelen ilk sayı...

Öğle vaktini kıyam, rükû ve secde ile eda ediyoruz. Beyazın içinde oturuyoruz. Çay içiyoruz.

III. TEFE'ÜL

Köşede duran saza bakıyorum. Teknesi maun ağacından, göğsü sarı ladin, sap ise fırınlanmış gürgen. TRT'den emekli bir şairin yaptığını söylüyor. İlk defa bir şairin yaptığı uzun sap bağlama görüyorum. Ne güzel, ağaçtan anlayan bir şair, inşadan da... Tınısını merak ediyorum sazın. Diğerlerine göre biraz ağır. Tesviyesi düzgün. Göğüs tahtasına şöyle parmağımın ucuyla vurduğumda ses teknede dönüyor, tıpkı Sinan'ın kubbesi gibi. Müthiş! Usta, bağlama çalan bir dost bulduğuna seviniyor, lakin ben bağlama çalamıyorum. Aşk olan fakat meşki olmayanlardanım. Üstelik kulağım da boş. Radyo dinlemenin yasak olduğu bir evde büyüyen bir adamın kulağı ne kadar dolu olabilir ki? İnanmıyorum. Birkaç parçayı yarım yamalak çalmaya çalışıyorum. do-re-re-do-si-la / do-si-sol-si-la-la / Uzun ince bir yoldayım, gidiyorum gündüz gece... Doğru notaya bastığımı, sesi iyi çıkardığımı söylüyor. Seviniyorum.

Benim sevdiğim türkülerden başlıyor. Önce türkünün yöresini söylüyor. Tavrı ve tezenesi hakkında bilgi verdikten sonra sazla muhabbete başlıyor. Sazı seviyor, saz da onu... “Ne çok hikâye var. Bizde söz hikâyeye yaslamış sırtını, müzik bir aracı sadece. Müzik olmasaydı bu kadar hikâye, bu kadar acı nasıl taşınırdı asırlar ötesine...” diyor. Her ses, her tını bizi O'na götürüyor. Muhabbetin içinde kayboluyorum. Susuzluğumu biliyor. Yorulmadan, usanmadan çalıyor. Söylüyor da... Dostluğu ve muhabbetiyle onarıyor, inşa ediyor beni. Bu insansızlık çağında insanın kalbine kement atmasını bilen kaç şair var? Dağıtmıyor; toparlıyor. Sevginin öğretilbilir olduğunu gösteriyor. Seçilmiş kelimelerle konuşuyor. Sağaltıcı bir nefesle okuyor kitabını. Benim için açıyor:

Turnalar, nisan ortasında buldukları baharı paylaşıyorlardı / Tespihlerinin imamesinde göğüs geçiren bir hayat vardı / Aklımdan koparıp attım çocukluğumun gölgesini / Hayal girmemiş karelerini yağmurlarıma ekledim / Dizlerimin kabuk bağlaması / İlgilendirmeyecekti İshak kuşunun geceyi tefsirini / Dahil olduğum hiçbir sorudan / Sorulamayacaktım gözlerine çocuğun: / Neden buğulu bakışları çözmez rüyamızı, bir peygamberin, / Gergin parmakları masumiyetimize dokunduğunda soğuğun, / Evimizde odunun tatlı çıtırtılarından başka tören bilmezdik

Hava kararmadan çıkmalıyım. Bu aydınlık bozulmamalı. Üzerimize güneş batmasın istiyorum. Beni üç kitap ve üç duayla uğurluyor. Benim için “Erenler yoldaşın olsun!” diye dua ederdi nenem. Eren, bu adam olmalı. Eren, şair ve münzevi...

HÂLE SERT

HAVADA

Beni artık sevmediğini söylüyorsun. Gözlerinin ısıtan bakışları yerini ürkütücü bir soğukluğa bıraktı. Elinin elime değdiği yok, kazara değse elin, metroda ayaktaayken düşmemek için tutunduğum sırada, yanımdaki adama yine kazara dokunduğumda hissettiğim korkuyu, çekinceyi ve ürpertiği akıtıyor elime.

Benim kakhahalarım, çocuk cıvıltısıyla, senin yorgun ama huzurlu sesinle dolan bu ev, ruhu kaçmış seslerle yetiniyor şimdilerde. Evimiz, kapıdan gireni sarıp sarmalardı kokusuyla ve gözeneklerinden her daim neşenin, hayatın, canlılığın nefes alıp verdiği dokusuyla. Evimizin sonuna kadar açılan davetkar kapısı, artık ürkek, çekingen açılıyor gelene, buyur edesi yok kimseyi. İçerdeki yangını, bungsunu ve tavsamış ilişkiyi saklamak ister gibi, dışarıdan bir yardım, sağaltıcı bir enerji gelsin istemiyor.

Bazı cümleleri anlamına fazla takılmadan, sırf işimize yarayacağı için ezberler, arka arkaya tekrarlarız. Hem unutmamak hem de duyduğumdan beri ben de bir karşılığı olmayan bu sözlerin içinde saklı anlamı keşfedebilmek için son konuşmamızda söylediklerini tekrarlayıp duruyorum: “Seni sevmiyorum, seni artık sevemiyorum”.

Üsküdar’da, Kız Kulesi’ne bakan sahilde uçurulan renk renk dilek fenerleri geliyor aklıma. Altında mavi deniz, arkasında Kız Kulesi varken güzel bir fotoğraf veriyor kağıttan fenerler, sonra rüzgârla birlikte usul usul gökyüzüne yükseldikçe fotoğraf karesinden çıkıyor ve yok oluyorlar.

Bizim, kırmızı, kandili gür yanan, ya da yandığını sandığımız fenerimiz de, yüzlerce kıskanılalı fotoğraf vermişti. Bu karelerde, çoğu kez ben senin omzuna koyardım başımı, ya da omzumu illa ki senin omzuna yaslardım, ikimiz de bu evlilikten, birbirimizden, hayattan ve kendimizden emin bakardık objektife. Bir kız çocuğu eklendiğinde daha da renklendi fotoğraf, bebek kız büyüdükçe mutlu aile resimlerimiz de büyüdü.

Fenerimiz, Üsküdar’da uçurulanlar gibi fotoğraf karesinin sınırlarından çıktı ve rüzgârla savruldukça dış çeperleri yanıyor şimdi. Önce sen atladın kareden, ben daha ne olduğunu anlamadan bir elimle seni, diğer elimle kızımızı tutmaya çalışıyorum, kızımı mı demeliyim bilmiyorum, inceldikçe incelen bedenim ve ruhum ortadan ikiye ayrılmak üzere, sıkıyorum kendimi, dayanmaya çalışıyorum, bir yanım diğer yanımı tutamadığında, içime akıttığım göz yaşlarım beni boğmaya yetecek.

Oturdum, bütün aile albümlerimizi yaydım ortaya, yüzlerce fotoğrafı elime alıp inceliyorum şimdi, senin ve benim, ikimizin arkasında görünmeyen bir sen ve ben, bir biz mi var diye bakıyorum meraklı gözlerle. Sarılan bir çift görüntüsünün arkasında birbirini boğmaya çalışan bir erkek ve bir kadın mı var? Hayatımız koca bir yanılsama idiyse, yanıldığımız noktayı arıyorum.

Doğum günü fotoğrafları, senin, benim ya da kızımızın önünde bir pasta, yanan mumlar, bazen bizim yanımızda yerini alan bir kaç arkadaş, bazen anne babalarımız. Baharda parklarda, bahçelerde, çiçeğe durmuş pembe, beyaz ağaçların önünde, ya da kışın paltolarımız, berelerimiz, eldivenlerimizle beyazlığın ortasında gülümseyişlerimiz. Yaz tatillerinde deniz, kumsal, güneş gözlüğü ve dondurma beşlisinin envai çeşitleri.

Bütün fotoğrafları, bir yapbozun parçaları gibi uç uca eklediğimdeyse ortaya kurmaca bir resmin ve hayatın çıktığını fark ediyorum. Bu büyük karenin merkezine, üç boyutlu bir resmi çözmeye çalışır gibi odaklanıyorum. Gözlerim şehla bakarken resim bulanıklaşmaya başlıyor. Katman katman değişiyor görüntüler.

Bir kadının, bir erkeğin, bir yılanın ve bir elma ağacının gölgesi beliriyor. Yılanın gölgesi bazen kadınla bazen de erkekle bütünleşiyor. Elleri, kolları kıvraklaşıyor kadının, elmayı sunarken adama. Adamın dili çatallaşıyor, ısırdığı elmayı kadına tattırırken. Kadının adam için süpürge ettiği saçları kıvrım kıvrım dolanıyor adamın beline, adam kımıldayamıyor, tüm varlığını kadından bilir oluyor zamanla. Adam, sürüne sürüne geliyor ve kapanıyor kadının ayaklarına bir yandan da dolanıveriyor. Yılanın varlığını ne adam ne de kadın fark ediyor.

Gözlerimi bir süre sıkıca kapatıp tekrar açtım ve bu görüntüden kurtulmak istedim. Bu kadar basit miydi bizi ayıran şey ya da bu kadar ağır mıydı ayırdına varamadım? O şey, dışarıdan mı dahil olmuştu hayatımıza, yoksa hep içimizde miydi? Bütün sorularım havada asılı kaldı.

Gözlerimin takati kesiliyor araştırmaktan ve tek tek yırtmaya başlıyorum fotoğrafları. Hakikatin, yırtılan parçalardan dökülvereceğini düşünüyorum. “İlahi, demek dertop olup buraya mı saklandınız!”, demeyi hayal ediyorum. Bir anda rahatlayıvereceğimi.

* * *

Aynaya baktığımda on sekiz yaşımın görüntüsünün arkasında gizlenmiş bir hayâli görüyorum. Yedi yaşında, bir elimden annem diğer elimden babam tutmuşken, yeşil bir ormanda yürüyoruz. Aynadaki aksim bu hayale dalıp gü-lümsüyor.

Baba hasretiyle geçen on bir yılı yürüdüm gittikçe büyüyen adımlarla, bir elim hep boşta.

Annemle babam ayrıldıktan sonraki bir kaç yıl sustum, oysa gevezelikte üstüme yoktu. Bilinçsizce kaleme kağıda sarıldım, sürekli çiziyordum. Bıkmadan, yorulmadan resim yapıyordum. Hep bir kız çocuğuydu çizdiğim, bir eli olmayan, bir eli yok. Bazen de bir gözü, ya da bir bacağı, bir ayağı.

Çoğalan resimler ve çoğalan sessizliğim karşısında annem bir gün dayanamayıp, “Kızım, bir elini baban tutsun, babanı çiz, babana yaslan resimlerinde” dedi. Bir baba çizmeye başladım, bir karaltı, bir gölge, çizgileri belirsiz, sureti yok.

Bilmiyordum, hayâl edemiyordum, küçüklük fotoğraflarımda gördüğüm adamı çizsem dedim...

Minyatürün orta yerinde bir adam, bazen kalın kaşlı, bazen ince, ağzı nokta bazen, gözleri açık, gözleri kapalı, yüzünde bir örtü bazen, kaftanlar içinde, bir padişah kadar görkemli, bazen kısa, zayıf, peştamallar içinde bir köylü.

Çerçevenin köşesinde bahar dalı bir ağaç, altında işlemeli entarisiyle bir kız elindeki aynaya bakıyor, az önce bıraktığı mendil düşmüş, havalanmış, adama doğru yol almada.

Aynada ne görüyor kadın; geçmişini, resmin orta yerindeki adamla mutlu günlerini mi?

Aynada ne görüyor kız; hayâlindeki aşkı mı, resmin orta yerindeki adama benzemesinden korktuğu?

Babamın suretini çok merak ediyorum, gerçeğe en yakın halini nakşede ede arayıp bulabileceğime inanıyorum. Bulduğumda ise, bir yandan ona baka baka doyamayacağımdan korkuyor, bir yandan da...

Be’ler ve elif’ler çize çize resimde boş yer bırakmıyorum. İki be’nin arasında sonsuza dek yankılanan bir *a* oluyor, içimde yankılanan be’si düşmüş *a*’larda arıyorum onu.

En son bir cumartesi günü, bizi terk edeli dört beş ay olmuşken almıştı beni. Bir Mayıs günüydü, birlikte en sevdiğim şeyleri yapmıştık. İstedğim bütün çeşitlerden koydurmuştu külaha, çilekli, karamelli, kaymaklı, çikolatalı...

Ankara’nın en büyük parklarından Altınpark’taydık, bir elim külahı, diğer elim onu tutmuşken yürüyorduk. “Kızım, dikkat et, yanlarından akıyor” dedikçe, onu hiç üzmeyeceğime ve akıllı bir çocuk olduğuma inandırmak için tüm gayretimle damlatmadan yalıyordum dondurmamı.

Tuttuğu elimden bir enerji yayılıyordu içime, adını bilemediğim bir güç. Kolum hafifçe yukarıya kalkıyordu, boyum minicikti. Ben o sıra uçuyorum sanıyordum. İki yanı kırmızı, pembe, turuncu güllerle çevrili bir yoldan ilerliyorduk, birbirlerinin arkasından koşan çocuklar, bisiklet süren çocuklar, bayram yeri gibiydi ortalık.

Yürürken, yolun kıvrıldığı yerin arkasında bir demet lolipop gibi albenisiyle havada asılı uçan balonları gördüm. Parlak bir pembeyle sıvalıydı balonların üst kısımları, annemin rujunun renginde. Ben bakışlarımı balonlara sabitlemiş yürürken, babam “Haydi gel! Sana alalım şunlardan,” demişti. Baloncunun yanına geldik, bir tanesini seçmemi söyledi baloncu, içlerinden kendime göre en parlakını ve en şişkin olanını seçtim. Balonun ipinin ucunu bileğime bağladı babam, küçücük ince bileğime bağlı beyaz bir ip. İpin tenimi nasıl gıdıkladığı-

nı hâlâ hatırlıyorum, bir de kolumdan havaya yükselen balon sayesinde çocuk kalbimin nasıl uçtuğunu.

Baloncunun yanından tam ayrılacakken, babam durdu, baloncuya iki balon daha seçtirdi, onları da bağladı bileğime. Ben daha ilkinin heyecanıyla baş etmeye çalışırken, iki değil üç balonu kontrol edebilmenin sıkıntısı sardı her yanıma.

Yürümeye başladık, bir yanıma havalanacak gibiyken diğer yanıma onun sayesinde emin adımlarla yere basıyordu. Güç bela bir denge tutturup ona eşlik edebiliyordum. Uçarak cennete yürüyorduk.

Gün bittiğinde, bir kolumda uçan balonlar, bahar rüzgarında uçuşan saçlarım ve eteklerim, bir elim boşlukta apartmanımızın önünde annemin inip beni almasını beklediğimi anımsıyorum.

* * *

Anlamadım, nasıl oldu. bir gün “Ahmet Bey, bu dosya tam olmuş mu, beğendiniz mi?” demişti, gözlerinin içini gördüm “Beğendim” dedim. Sonra diğer günler başka dosyalar getirmeye başladı. Ben hep beğendim. “Öğlen yemeğini birlikte yiyelim mi?” diye sordum. “Yiyelim” dedi, öğlen yemeklerini birlikte yemeğe başladık.

Durduk yere ben ona seni anlatmaya başladım. “Ben karımı çok seviyorum dedim”. Neden öyle dedim bilmiyorum. Senin ve kızımın fotoğraflarını gösterdim. “Çok hoş bir eşiniz var, çok yaklaşıyorsunuz birbirinize, kızınız da çok tatlı” dedi. Biz her öğlen yemek yedik, sonra odamda kahve içtik.

Seni seviyordum, sevdiğimi sanıyordum, sevdiğimi sanıyormuşum.

Onunla yemek yedikçe, bakışım da gülüşüm de değişmeğe başladı. Arabada yanımda oturuyordu yemeğe giderken, çok hızlı sürüyordum, kalbimin gülümsemesini durduramıyordum. Arkamdaki arabanın şoförü dikiz aynasından suratımdaki gülümseyişi görüp hayretler içerisinde kalmıştı bir keresinde.

Bu gülümseyiş yavaş yavaş bütün hayatımı kaplamaya başladı.

Ben dosyaları beğenmeğe başladıkça o da beni beğeniyordu. Ayaklarım yerden kesiliyordu o beni beğendikçe.

Fakat evin kapısından içeri adımımı atar atmaz gülümseyemiyordum. “N’oldu sana, iyi misin?” diye sormaya başladı. “Ben çok iyi değilim galiba, bana biraz zaman ver,” dedim. “Ben sana niye zaman verecekmişim ki?” dedin.

Doğru, sen bana hiç zaman vermemiştin, bana hiç vakit ayırmamıştın. Zamanını, ilgisini, sevgisini sana ve size ayıran bendim. Sonra fark ettim ki, evin kapısından girerken hep eğilerek giriyorum, oysa bizim giriş alçak değil, ben neden eğiliyordum bunu sorgulamaya başladım.

Fotoğraf çekirtmeyi çok severdin. Öyle ki, ailecek poz vermekten bazen doğum günü kutlaması gecikir, ya da çıktığımız seyahatlerde objektife bakmaktan etrafı seyretmeye vakit kalmazdı. Ben sana bakardım çoğu kez ya da kızımıza o karelerde, sen ise hafif bir gülümseme ve kendinden emin bir bakışla ka-

meraya bakardın. En güzel sendin şu hayatta, en başarılı, en akıllı, en becerikli, öyle bakardın. Arkanı da hep bana yaslardın. Benim sırtım hep boşta.

Daire başkanı olduğum gün akşam eve geldiğimde, televizyonun karşısından kalkmamıştın, “Ben çocuk doğurmasaydım çoktan daire başkanı olmuş-tum,” deyip durmuştun.

En son tatilimizde sen “Bodrum’a gidelim” demiştin, biz Bodrum’a git-miştik.

Ben acılı yemek sevmezdim ama hep acılı yemek yapardın, sevdiğinden.

“Sana kahverengi daha çok yakışıyor,” derdim ama her seferinde saçını sarıya boyatırdın.

Beğenirdim seni, yakıştıırırdım giydiğini, taktığını. Sen bana tipsiz, sünepe ve hatta çirkin, evet evet çirkin hissettirirdin kendimi. En son ne zaman bir çift güzel söz duydum hatırlamıyorum, “Çok şekersin” dediğin, evlendiğimiz gün müydü?

Tüm bunları, gülümsemem evin dışındaki hayatımı kuşatınca mı fark ettim yoksa tüm bunları fark etmeye başladığımda mı gülümsemeye başladım bilmi-yorum.

Gülümsemem beklediğimden kısa sürdü, eve de bir daha giremedim.

Kızımı aldın mı içeri? Rüzgâr alır götürürer diye çok korktum.

YELİZ BALOĞLU

MİZANSIZ VE AFİF BİR DÜŞ-ÜŞ

Hiç okunmayacağını bile bile bir kitap yazdı yazar. Ölü bir çocuk doğurmakla eş tutabilirdi bunu lakin bir rahmi barındırmayan erkek bedenine yabancı kaldı bu teşbih. İlk cümleyi yazdığı andan itibaren yazdığının okunmayacak olması fikrinin ilhamı bir ihtimal miydi yoksa bir kaygı mı hatırlayamadı. Ona o kadar uzun süre eşlik etmişti ki bu kaygılı ihtimal kırk kez söylendiğinde gerçekleşeceğine inanılan temenniler gibi yolu gözlenen bir gerçekliğe döndü. Muhtemel bir kaygıyla kitaba koyduğu son paragrafa bu gerçekliğe inat mizansız ama afif bir düş yazdı.

Uyurken görmediği, uyanırken hayal etmediği ansızın kaleminin ucunda peyda oldu. Yazmazsa eksik kalacaktı. Yazılırsa kalır inancından, kalırsa gerçek olur zannettiğinden değil, ansızın aklına, oradan kalemine düşene hürmetten, onu israfından çokça çekindiği nimetten saydığından ziyan edemedi, yazdı. Okunmayacağını bile bile yazdı. Belki de bu yüzden düşmek için onun aklını seçtiği anda ziyan oldu canım düş.

Son noktayı koyduktan sonra alelacele bir defter sayfasına not etti bu son paragrafı. İtinayla yırttığı defter yaprağı elinde sokağa fırladı. Anahtarı almadan çıktığını çok sonra ısınmak için girdiği bir çay salonunda fark etti. Gecenin bir vakti, elindeki yarım sayfalık müsvedde bir düşün, kendininki hariç hiçbir göze değmeyeceği ihtimali ile sokakta kaldı. İğreti duran entel çaresizliğine yamalı bir kılıf geçirebilmiş olmanın hazzı ile gülümsedi. Cebinde parası da olmasa, son anda evden çıkarken ceketine uzanmamış olsa, bir de üstüne yağmur yağsa, kimse sokakta beş liraya plastik şemsiyeler satmasa ve tüm çilingirler sırf eğlence olsun diye yurt genelinde greve gitmiş olsa daha da afilli olacaktı çaresizliği. Lakin o her durumda elindeki kâğıdı sımsıkı tutmaya devam edecekti. Stüdyoda çekilmiş çocukluk fotoğraflarını anımsattı hali. Önde her daim lacivert tulumlu, iskarpinleri cilalı, hazır olda duran kendisi ve arkada kâh dağları karlı kâh bağları çiçekli, hatta bir ara Eyfel kuleli, Çin setli kendi sabitliğine inat değişip duran fonluk dünyalar. Bu gece de o fotoğraftaki çocuk gibi sabit, dünya ne kadar değişirse değişsin arkasında, kafası elinde sımsıkı tuttuğu kâğıda emanet ettiği düşünle meşguldü.

İki bardak çay içti. Birine şeker attı. Birine limon kattı. Limon sabahtan beri mutfağa adım atmamışlığını hatırlattı, midesi kazındı. Masanın üstüne iki çay parasını bırakıp, ne tarafa gideceğinin tercihini aklına, ne yiyeceğinin kararını bahtına bırakıp sağa sola bakına bakına yokuş aşağı yürüdü. Masallardaki

ışık yanan ev ve köpek havlayan ev ikilemine düşüp de sonra ışığı seçip bir dudağı yerde bir dudağı gökte olan dev anasıyla sabahlayan bahtsız olmaktan korktu. Elleri cebinde makûs bir talih yazarken kendine son anda bir çorbacının yanından geçtiğini fark etti. İçerde, güneş battığından beri ya kederden ya zevkten demlenmekten çöküp kararmış yüzlere şifa niyetine kaynatılmış, başları dumanlı kâse kâse çorba, evlerini, evde unuttuklarını şefkatli bir anne öfkesiyle dillerini yakarak hatırlatıyordu. Yazar, nefeslerdeki alkolü bastıran sarımsak kokusunu içine çekerek köşede boş bir masaya çöktü. Daha kafasını kaldırıp garsona bakınmak aklına gelmemişken ozonla yıkanmaktan yorgun düşmüş bir bez parçası, yeni soğuk suya maruz kalıp pembeleşmiş bir çocuk elin kollarında, tahta masanın üstünde valsini tamamlayıp yerini aynı hızla masaya ulaşan hasır ekmek sepetine bıraktı. Beyaz ve tazeydi ekmek. Uzandı koparmak için ama sipariş vermeden ekmeği bölmeye çekindi. Kafasını kaldırıp garsonla yüz yüze gelince masayı silen ellerin, aslında sahibinden çok daha yaşlı olduklarını fark etti. Garson her gececi gibi yazarın da mutfakta her pişenin adını sanını şanını bilir zannetti, sustu. Yazar ortalığın acemisi ne isteyeceğini bilemedi, sustu. Kaşıklar, ağızlar, mideler doldurdu sessizliği.

Garson, yazarın suskunluğunu midesindeki alkol miktarının fazlalığından sandı, yadırgamadı. “Ben size mercimek getireyim. İşkembe de var ama pek işkembe sever birine benzemiyorsunuz,” dedi. Ortamda ayık zihni ile iğreti duran yazar, elinde tuttuğu kâğıdı, değerli bir emaneti güvenceye almak ister gibi ceketinin iç cebine koyarken, garsona dikkatlice baktı. Onu kafasında bomboş bir kâğıdın orta yerine yerleştirdi. Ona kahramanı olacağı bir hikâye yazmaya karar verdiğinde garson çoktan mercimek çorbasını önüne koymuştu. Çorbanın içinde mercimekten çok patates olduğunu kaçırmayan ayık aklı neden işkembe sevmeyen birine benzetildiğine takıldı. İşkembe seven birinin nasıl olduğunu tespit etme gayretiyle gözlüksüz gözlerini kısarak işkembe içenleri seyre daldı. Çorbanın üstüne biraz pul biber gezdirdi. Çay içini ısıtmıştı, çorba yüreğini ısıttı. Başka bir canlının midesinden mamul bir lezzetle ısınan kendisinininkine benzemediği söylenen yürekleri düşündü.

Çaprazında iki adam, biri zayıf, biri ince... Birinde bıyık, ötekinde kirli sakal... Birinin gözleri kara, hafif kanlanmış; diğeri çakır gözlü, çorbanın dumanına dalmış. İkisi de otuzuna varmamış. Ama elleri kırklara merdiven dayamış. Birinin sağ elinde alyans, diğeri sol... Evli olanın gömleğinde düğmeleri tam, nişanlı olanın pantolonu çift ütü izli. Biri durmadan konuşuyor, diğeri iki kelam edip susuyor. Yürekleri bu mesafeden bile kolay seçilmiyor. İkisi de işkembe ile dolu her kaşıқта istemsiz gülümsüyor. İşkembe sevenlerin anlık huzurundan ısmarlamak geçiyor bir an içinden yazarın, ama evde kendisini bekleyen kedisini düşünüp vazgeçiyor. İşkembe sevmek için evli barklı olmanın ya da evlenmeye söz vermiş olmanın gerektiği zannına kapılıyor bir an, ama yüzünün kılsızlığı geliyor aklına,

ellerinin nasırsız hali... Benim de nasırlarım var, demek istiyor. “Açıp göstere-meyeceğim kadar derinde, beynimde, amigdalayı sarıp sarmalamış nasırlarım var benim. Ondan hayatım ona bağılıymış gibi bir parça kâğıtla sokaklarda geziyorum. Kendini mercimek sanan patates çorbası kaşıklıyorum. İşkembe sevip sevmedi-ğime karar veremiyorum. Oysa sarımsak güzel kokuyor. Garson herkese tered-dütsüz işkembe dağıtırken, aynı kararlılıkla beni bir tatsızlığa mahkûm ediyor, susuyorum. Sesim çıkmadığından değil. Kelimeler yetmediğinden...”

Hesabı öderken garsona onu neden mercimeğe layık gördüğünü sormadı. Çünkü ihtimallerin kuru gerçeklikten daha renkli, daha kalabalık bir dünyası var-dı. Garsona iyi başlayan ve iyi biten tekinsiz bir hikâye yazdı, ama çorbacının ka-pısından çıkmadan hikâyenin tüm ayrıntılarını unuttu. Garsonu da unutmadan eve dönmüş olmayı ümit etti. Ama önce açık bir çilingir bulması gerekiyordu. Onun yerine sabahı beklemeye karar verdi. Cebindekiyle birlikte yazdığı kitabın okun-mayacağı ihtimali molası bitmiş işçi gibi koşturarak kafasının içindeki mesaisine başladı. Önce hüznün, sonra kaygı, bir ara boş vermişlik üretti. Yazar, kâğıdı cebin-den çıkardı. Açık bir kafenin yeni temizlenmiş tuvaletine girdi. Üstünde çizik bile olmayan kapıya gülümseyerek baktı. Kâğıtta yazanı kapının üstüne itinayla yazdı. Sonra bir parkta bir bankın üstüne, köprünün parmaklıklarına, metroda oturduğu koltuğun kenarına, çay içtiği yerin menüsüne, kapı önüne bırakılmış gazetenin boş yerlerine, sabaha kadar durmadan yazdı. Önünden geçtiği bir lisenin duvarına güneş doğarken son kez yazarken iki polis memuru kolundan tutup karakola gö-türdüler onu... Elinde sıkı sıkı tuttuğu kâğıdı çekip aldılar. Delildir diye itina ile bir naylon torbaya koydular. Oysa bir çilingir bulup kapıyı açtıracak, kediye süt verdikten sonra yatağına uzanıp, yazdığı düşü okuyan insanları hayal edecekti.

Karakola götürülürken arabada içi geçti. Rüyasında kitap dolu bir hücrede eski bir daktilo ile işkembecideki garsonun romanını yazdığını gördü. Tam ne yazdığını okuyacakken, uyandırıldı. Telsiz sesleri, her yaştan insan gürültüsü, klavye tıktırıları ile kendince şenlikli bir dünyaya geldiğini varsaydı. Köşede biri “İstanbul İstanbul olalı görmedi böyle keder” diyordu, başka bir şey demiyordu. Ama şarkıyı söylerken gülümsüyordu. Yazar onu da yerleştirdi boş bir sayfa-ya. Şarkıya inat hikâye Sivas’ta soğuk bir şubat akşamı başlıyordu. İstanbul’da bitmemesi için hiçbir engel yoktu. Diğerinin amirim dediği ve hürmet ettiği bir polis, “derdin ne senin?” diye sordu. Bu denli ciddi bir soruya güzel bir cevap vermek istedi ama karşısındaki suskunluğunu saygısızlığına yordu, daha sert bir ifade ile “ne yazıyordun lisenin duvarına?” diye haykırdı. Yazar o an nerede ol-duğunu yeni algılamış gibi toparlanıp, yorgunluktan esnememek için kendini zor tutup, “hikâye yazıyordum” dedi. Polis derin bir nefes alıp “kâğıt mı sandın lan duvarı?” diye bağırdı. Polisin kendisinden daha yorgun olduğunu o an fark etti. Polisin yerine onun için bir bardak çay ve sıcak bir simit hayal etti. Sonra sakince bütün gece evden çıktığı andan itibaren neyi neden yaptığını karşısındaki me-

murdan ziyade kendine anlattı. “Korktum” dedi. “Herkes en azından helada can sıkıntısından kapının arkasına yazılmış olanı okur” dedi. Okuyan olmadan yazan olmanın kısırlılığından bahsetti, ama asıl olan kamu malına zarar vermişliği ve yazdıklarının okunmaması ihtimali karşısında fazlasıyla gerçektir.

“Yaz oğlum,” diye devam etti amir olan memur. “Şüpheli şahsın elinde kendini karakola getiren polis memurlarına vermemek için direndiği bir kâğıt parçası bulundu. Kâğıt şahsın elinden alındı. Kâğıttaki yazı okundu.” Bir an duraksadı. Yazarın yüzüne baktı. Bu karakolda, karşısında oturan bu entelden daha manyağını görüp görmediğini düşündü. Geçen hafta komşularının şikâyeti üzerine öldü sanılıp evi basılan ellilik kız kurusunun evinde beslediği yedi tane kazı görünce de aynı soruyu sormuştu kendine. Hatta geçen sene aşık olduğu vitrin mankeni ile evlenmek için belediyeyi birbirine katan bir delikanlı karşısına oturtulduğunda uzun uzun bu aklına geliveren sorunun cevabını bulmaya çalışmıştı. “Nerede kalmıştık?” dedi ama bunu cevap beklediğinden değil de metne yeni paragraf açar gibi alışkanlıktan sormuştu. “Kâğıtta şöyle yazmakta,” dedi ve sustu. Önünde duran sudan bir yudum aldı ve sonra sol elinde tuttuğu, bütün bir gecenin yaşanmışlığı ile buruş buruş olmuş kâğıda çevirdi yüzünü. Gözleri yazarın boynundaki siyah atkıya takıldı. Hayatında hiç bulgur pilavı yemiş midir acaba bu zibidi, diye düşündü. Canı domatesli biberli bulgur pilavı çekti. Markette yufka ekmek var mıdır derken kâğıtta yazılı ilk cümleye takıldı gözü. Yüksek sesle okumaya başladı:

“Oysa sadece mutlu olmak istemişti. Şu dağın ardını aşınca nasıl mutlu olacağını da bileceğim, şu dağın ardını aşınca düşünmeyeceğim yarını dünü, dedi. Durmadan yürüdü. Sanki o yürüdükçe dağ daha da küçüldü. Önce kendinden uzaklaştığını asla ulaşamayacağını sandı ama yine de yürüdü. Dağın ardını görmek onun için atlaması gereken bir eşik oldu. Olmazsa hiç mutlu olamayacağını ve herkesi de mutsuz edeceğini sandı. Yürüdü. Bir yıl bir baktı masallardaki misal bir arpa boyu yol gelmiş, bir gün bir baktı ufuk çizgisi bile arkasında kalmış. Yürüdü. Dağın ardında aradığını bulmaktan şüphe eder oldu yine yürüdü. Bir süre dağı umursamadan etrafı seyretti. Çok şey öğrendi, değişti. Ama yüzünü dağdan öteye çeviremedi. Bazen sadece durdu ve üstünde kümelenen bulutları, beyazlanan başını, aydınlanan eteklerini seyretti. Bazen lanet bazen nimet dedi adına. Yürüdü. Çıktığımda tepesine, önce üstünde biriktirdiği karların tadına bakacağım, oturacağım bir süre gökyüzüne bakacağım ve üşümenin bile tadını çıkaracağım, dedi. Yuvarlana yuvarlana aşağıya doğru inerken mutlu olacağım, dedi, kaygısız, dağsız. Sonrasını düşünmedi.”

Yazarın bir paragraflık mizansız afif düşü kayıtlara geçti. Yazar yeni başlayan günü artık yazdığının okunmayacağı kaygısı olmadan nezarete uyuyarak geçirdi. Rüyasında romanını yazdığı çocuk garsonla karşılıklı işkembe çorbası içtiğini gördü.

SALİM NİZAM

EFTEN PÜFTEN SEBEPLER

Babam bu akşam da yok. Annemin yüzü asık. Öğretmenimden dayak yiyeceğimi bilsem de söyleyemedim. Annem ödevim yok biliyor. Yoksa matematik problemlerini çözemediğimizden alt komşumuz Hicran Ab-la'ya gönderirdi beni. Dilaver Abi yine sokağımızdan geçiyor. Davulun tokma-ğını vuruyor geceye. Boş teneke sesi duvarlarda yankı buluyor. Düttürü dünya gam keder yok.

Yağmur başlıyor. Babamın şemsiyesi askıda. Islanacak. İçerde soba tütmüş. Annemde bir telaş. Pencereye koşuyor. Lodos ve babama öfkesini yüzünden okuyorum. Bir de mutsuzluğunu. Televizyonun sesini kısıyor önce, sonra da kapatıyor. Anlıyorum yatma vaktidir. Yorganı başımın üzerine çekiyorum. Uyumuyorum aslında. Kulağım kapıda, kulağım babamda... Annemin mutfakta işleri var yine. Babam sofrayı hazır olsun ister. Annemin tıkırtısından anlıyo-rum. Sobayı kontrol ediyor olmalı. Dışarda lodos camları dövüyor. Hamurla gazete kağıdı yapıştırılmış kırık pencereden rüzgar giriyor. Evimiz uçu uçacak.

Bugün cumartesi ödevimi erken yaptım. Öğretmen kızacak belki ama başlıkları yine kurşun kalemle attım. Annemin keyfi biraz yerinde. Pencerenin önünde iğne oyası yapıyor. Radyo dinliyor. Zeki Müren, *Bir Tatlı Tebessüm*'ü söylüyor. Annemin deniz yeşili gözlerinde hayal yerine bir boşluk. Çemberin-den grileşmiş saçları taşmış, gök gök. Charlie'nin Melekleri'nin başlamasına az bir vakit var. Elimdeki hayat bilgisi kitabına kendimi veremiyorum. Aklımın bir köşesinde dizi film ve babam. Annem gündöndü kavurmuş. Çok az da patlamış mısır var yanında. Televizyonun düğmesine dokunduğunda rahatlıyorum. Tam zamanında açmışız. Charlie'nin Melekleri yeni başlamış. Annem Sabrina'yı akıllı buluyor. Bense Jill'i beğeniyorum. Charlie'nin yüzünü hiç göremiyorum, merak da ediyorum aslında. Filmin en heyecanlı yerinde bülbül sesi doluyor odaya. İrkiliyorum. Babam bu akşam erken geldi. Yüzünde yine her zamanki durgunluk. Televizyonu kapatıyor hemen. Eften püften sebeplerle bağırıp çağı-rıyor anneme: "Elektrik hele bir fazla gelsin."Sonra bir iki tokat sesi. Annemin canhıraş çılgınlıkları... Kulağımı tırmalıyor kavgâ. Babamdan tiksiniyorum.

Bugün okulda hiç neşem yoktu. Pastel boyalarım olmadığı için öğretmen kızdı. Resim de yapmak istemedim zaten. İran'ın başkentini bilemedim, bir iki problemi de çözemedim. Bu sıralar öğretmen kömür almaya hep beni gönder-meye başladı. Tembel Necmiye'yle her ders kömürlükteyiz. Hoşumuza gitmeye başladı bu durum. Kömür kovasını doldururken oyalanıyoruz.

Komşunun köpeği Palloş yine havlıyor. Sokaktan gelen sesi duyuyorum. Ra-hatlıyorum. Teneke sesleri... Dilaver Abi kasabayı tura çıkmış. Yan komşumuz

balkonda.Çamaşır asıyor.Sokağa doğru bağıyor.Televizyonda haberler başlıyor.İsrail Gazze'ye girmiş yine.Çok sayıda ölü ve yaralı var.Annem mutfakta.Kelem aşı kokusu duvarlara sinmiş.Az sonra elinde tahta bir sofrayla ve piti kareli bir bezle geliyor annem.Kelem aşının yanına limon soğukluğu da koymuş.Karşı karşıya oturmuşuz.Annemin deniz yeşili gözleri bitkin.Çetrefil.Bulaşıkları yıkamıyor bu akşam.Bedriye Teyzelere erken gidecekmışız.Konu komşu doluşmadan evden kaçıyoruz.

Dönüşte izlediğimiz Türk filmini konuşuyoruz. Ara sıra ay ışığına tutunup gülüşüyoruz. Grip salgını varmış umursamıyoruz. Apartmanın giriş katında oturan Necmettin Amca bahçe kapısında. Kümese dadanan sansara küfredip duruyor. Utanıyorum. Hızlı hızlı çıkıyoruz merdivenlerden. Rutubet kokusuna müptela olmuşuz. Somaki mermere düşüyor gölgemizin telaşı. Annem anahtarı çeviriyor. Babam evde. Eften püften sebeplerle kavga başlıyor. Annem ağlaya ağlaya sofrayı kuruyor. Patlıcan turşusu istiyor babam. Annemin deniz gözlerinde yoksulluk, yoksunluk. Sofraya vurulan yumrukla hopluyorum. Devamı geliyor ardından. Tencere devriliyor, soğukluk tası... Babam kalkıp gidiyor. Adımlarından nefret ediyorum artık. Ortallığı toparlamaya çalışıyor annem. Ona her geçen gün daha çok acıyorum.

Okuldan erken döndüm. Annem evde yok. Mevlit okumaya çağırmışlardır. Ya da ölü yıkamaya. Ödevlerim akşama kalmasın istiyorum. Masadayken başımı kaldırıyorum bir an. Duvardaki halı takılıyor gözüme. Kahveci güzelleri kahve içiyor. Üzülüyorum biraz da. Annem hiç kahve içmez mi? Gün boyu evdeyim. Pencerenin önünde kocaman bir karasinek sıkı(ş)lmış. Çivideki saatli maarif takvimi çoktandır kopmamış. 2 Mart'ta kalmış. Kulağımda top oynayan çocukların sesleri. Ardiyede sakladığım gazoz kapağı dizisini alıyorum elime. Belki onlarla oynarız. Necmettin Amca bahçeyi firdolayı kazmış. Karalâhana fideleri hazır. Bahar erken gelecek gibi. Yine de ayaz engerek yılanı gibi ısırıyor. Kargalar yuva yapıyor dallarda. Annem beliriyor yokuşun başında. İkindiüstü. Yorgun görünüyor. Eve birlikte giriyoruz. Baş ağrımazın diye hiç ses yapmıyorum. Soba sönmüş, oda soğuk. Annem tutuşturmaya çalışıyor bir yandan. Öğretmenin kitap parası istediğini söyleyemiyorum ona. Kırmızı kaleme de gerek yok aslında.

Ezan okunuyor. Sığırcık sürüsü konuyor ceviz ağaçlarına. Bir kamyon geçiyor sokaktan, yılan gibi tıslayarak, kasası gıcırıyor. Teneke sesleri çoğalıyor. Sığırcık sürüsü havalanıyor karanlığa. Gece her şeyi içine alırken aynı ses. İnsanları ve sesleri emiyor sokaklar. Yaklaşıp uzaklaşıyor ses. Şaşıryorum. Bütün kasabayı nasıl dolaşır bu adam!

Minarelerden sala sesi yükseliyor. Herkes pencerede soruyor; ölen kim? Az sonra öğreniyoruz. Zekiye Teyze'ymiş. Annem tanıyormuş onu. Önce tavus kuşlu şalını bağıyor annem, yeşil mantosunu giyiyor. Bülbül sesiyle irkiliyoruz ikimiz de. Pencereden bakıyoruz, kapıda Murat 124 ve iki zayıf adam.

Öğretmen bütün sınıfa şiir okuttu bugün.23 Nisan'da Ahu, Seçil ve Tolga okuyacaklarmış. Şiirimi çok güzel de ezberlemiştim. Olsun. Yine de mutluyum. Annem kocakulak yapıyor. Kıyması az gelmiş, içine biraz fazla soğan kattı. Duyunca çok sevindim. Yan komşuya telefon etmiş. Bugün Kırık kale'den halam gelecek-

miş. Annem babamı çağırmağa gönderiyor kahveye. İhlamur ağacının altında bekliyorum. Burnumda keskin rayiha. Babamı masada kumar oynarken görüyorum. Sigarayı içine içine çekiyor. Çok sonra çıkıp geliyor. Gözleri fersiz ve tükenmiş.

Babam garaja gitti. Halam geldi diye yüreğim pır pır. Oyuncak uçak getirilmiş. Kocakulağın içine gizlediğimiz bozuk lira ona çıktı. Sevinci görülmeye değerd, şen kahkahaları... Babamın ağzında topluiğne mi vardı. Hiç konuşmadı bu akşam. Arpacı kumrusu gibi düşünceli. Bu akşam kavga yok çok şükür. Belki halam geldi diye. Babam çayı hiç beğenmedi.

Bugünkü kavga badana yüzünden. Babam eline keseri aldığı gibi duvarları kazıyor. Annem bir serçe gibi çırpınıyor ağlarken. Kapıyı çarpıp gidiyor babam. Annem onu boşamadığı için hayıflanıyor. Kuru soğanı kırıp yesin insan ama böylesini çekmesin, diyor. Bülbül sesi doluyor odalar. Annem hazırlanmaya başlıyor. Koridorun sonundaki küçük lavaboda abdest alıyor önce. Mavi tavus kuşlu şalını bağlarken de yeşil mantosunu giyerken de bakıyorum ona. Derin ve dalgın deniz gözlerine. Annem çıkıp gittikten sonra soruyorum kendime: Annem ölü yıkamaktan korkmaz mı?

Bu hafta sonu okulda toplantı var. Ne anneme ne babama diyebilirdim. Öğretmen kömür parası isteyecekmiş. Problemleri çözemediğimi ve tembeller kümesinde oturduğumu bilmiyorlar. Öğretmenin sözleri hala aklımdan çıkmıyor: “Külahları değişeceğiz bak Hüseyin!” Külahları değişmek ne demektir?

Annem eve geldiğinde bitkindi. Karadutiçi Mahallesi’nde düğün varmış. Babam işe çıkacakmış bu akşam. Annem babamın eprimiş krem gömleğine ütü sürüyor, pantolonunu iki yerden yamıyor. Eline iğne batıyor, parmağını ağzına sokuyor annem. Yüzünde derin çizgiler ve acı. Babam pamuk şekeri arabasıyla giderken annem pencerede. Dışarda yağmur başlamış. Gözleri alaimisemaya dalıyor.

Bu hafta sonu erken uyanıyorum. Evde kimse yok. Televizyonda Pazar konseri başlamış. Kovboy filmi başlayana kadar Çaykovski dinlemek zorunda kalıyorum. Annem yeşil mantosuyla beliriyor karşımda. Geldiğini duymamışım. Ölü yıkamaktan tükenmiş. Annem heykel gibi dikiliyor karşıma. Deniz gözleri dağ taş gibi soğuk. Çatlamış dudaklarında üç cümle:

“Tembeller kümesine geçmişsin.”

O an anlıyorum her şeyi. Kapıda bülbül ötüyor. Yeni taşınan Huriye Teyze sarma getirmiş. Annem biraz dertleşiyor onunla. Avunuyor. Televizyonda yine savaş haberleri. İsrail Filistin’i bombalamış. Derken Dilaver Abi geçiyor. Teneke sesleri güm güm. Düttürü dünya. Apartmanda uyuyanlar uyanır belki.

Annem öfkeyle giriyor odaya. Kahvenin camlarını kırmış bu akşam. Kendi kendine konuşuyor. Mutfaktaki fareler şeker çıkısını delmiş, demiyorum. Annemin deniz gözleri zehir. Pijamalarını giyerken bakıyorum. Bacağım morarmış ve şişmiş. Diş izleri canımı yakıyor. Komşunun köpeği Palloş’un ısırdığını söyleyemiyorum anneme. Eften püften sebeplerle sustum.

MEHMET MUHARREM AKÇA

DELİ İMAM

Deli İmam, daha gençmiş o zamanlar. Küçük radyosunu yanından ayırmaz. Tilavet yapmadığı vakitler radyosundan oyun havaları yükselir. Yanık türkülerle eşlik eder. Yanık türküler duyuldukça imam âşık mı ne, lafı dolanır köyün dilinde. Hurma rakısı içtiğine dair rivayetler ayyuka çıksa da bu kuş uçmaz kervan geçmez dağ köyünde hurmayı nereden bulacaksın ki içkisini yapasın.

Hergeleye bak.

Radyodan oyun havaları yükseliyor. Deli İmam, evin içinde havaya göre zeybek oynuyor, göbek atıyor, kaşık kırıyor. Evi düğün yeri mi ne? Bir kişiden nasıl bu kadar gürültü çıkar, anlayabilene aşk olsun.

Onun cinleri var derler. Onlarla mı oynuyor acaba?

Son günlerde adı Cin İmama çıktı köyde.

Neler de bilmiyor ki? Dağlardan şifalı otlar topluyor. Hastaları bir okuyuşla ayağa kaldırıyor. Büyülenmişlerin büyüsünü bozuyor. Çarpılanları şıp diye düzeltiyor. Siğil yaralarına arpa tanesiyle temren duası yazıyor.

Ona aynı zamanda Mana Muhlis diyorlar. Arada bir terzilik eder, kelimelere elbiseler dikermiş. İnsanların sevgiyi de korkuyu da ondan öğrendikleri rivayet olunur. Derler ki Muhlis, büyük adamdır. Ermişler katına yükselmiştir. Biraz delidir, ama iyidir. Sabahlara kadar kalın kitaplar okur, hatta kendisi de geceleri teleği cızırdatır. Kulağına fısıldananları yazar. Evindeki büyük yeşil dolabı ağzına kadar kitaplarla dolu. Korkudan el süren yok. Belki büyü kitaplarıdır, cinleri eve gelen kim olsa gözetliyordur. Çarpıverirler hani.

Ben çocuğum. Cinler şirin çocukları severler herhalde. O yeşil kapağı her ikinci vakti yoklarım. Deli İmam asasını eline alır. Gömlek cebinden Birinci sigarasını çıkarır. Camiye erken gider. Yavaşça odaya süzülür, kapağı açarım. Orta rafta kese kâğıtları vardır. İçi leblebi, kuru üzüm ve fındık doludur. Yalnızca bir avuç alırım. Kendi avucum kadar. Bu yaramazlığımı bilir mi? Cinleri varsa, onlardan haber alıyorsa elbet bilir. Hem illa cinlere gerek yok. Her gün bir avuç eksiliyor koca kese torba. İnsan ne oluyor demez mi? Arada bir kaş göz eder, beni yanına çağırır. Yanağımdan öperken sakalları yüzüme batar. Pek bir tatlı olduğumu söyler. Bir ima mı bu? Acaba biliyor mu her gün bir avuç arakladığımı?

Deli İmam, köye bakkalı getiren adamdır. Ahşap evin bir odasını tezgâh kurup dükkâna çevirmiş zamanında. Fındık, fıstık, bisküvi yemeye alıştırmış köylüyü. Demlik yerine semaver çayına. Hele yeni evli gençler, perşembeyi cu-

maya bağlayan gecelerde fındık kırmayı alışkanlık haline getirdiler. Bellerine kuvvet. Mübarek akşamdır, döl tutarsa tarla, evlat hayırlı olacak demektir. Eve gidecekleri zaman da İmam dayıya lokum bisküvi sardırırlar. Yarım elma gönül alma. Avradın da rızası gerek, der Deli İmam. Onlar çiçek, koklamayı bilin, iyi bakın, sakın ola ki hırpalamayın. Emanettir avradınız.

O, delidir, yine de herkesin gönlündedir. Maaşı yok, devletin değil köylünün imamıdır. Harman kalktığı vakit hane başına bir çuval buğday hakkı vardır. Onu gören hanımlar harman yerinde kikirderler. Birbirlerine adamlarını överler. Islak saçları yazmalarından taşar. Deli İmam, her zaman muziptir. Kadınlardan hiç çekinmez. Selam verir, şaka yollu laflar eder.

İmam dayı bak hele!

Deyin hele avratlar, kocalarınız iyi davranıyor mu size?

Kadınlar kikirder. Bu hı hı demektir.

Şimdi ay haline tutulduğunuzda neler yapacak, nelerden uzak duracaksınız? Deyverem size de günaha girmeyesiniz.

Deyver emmi!

Kadınlar hele ergen kızlar kikirder.

Gülüşmeyi bırakın. Nacağımın tersini yersiniz vallahi.

Vallahi, büyük yemindir. Yemin ettiyse yapar, yoksa kefarete gerek. Deli İmamın kaşı çatıldıysa susulur. Çatılmış kaşlar susun, demektir. Sonra dellendirse sopayı rasgele yapıştırır. Olmadı okkalısından söver. Söylemeyi unuttum ya olsun şimdi sırası gelmişken haşiye edeyim. Deli İmam, hiç acımadan söver. Ağzı pistir bu konuda. Köylü dini kadar küfretmeyi de ondan öğrenmiştir. Sövecekseniz, Deli İmamın küfrü makbuldür.

Deli İmam, kısa boyludur. Güzel sakalları vardır. Keskin bakışlıdır. Sağ kolunda nacağı vardır. Yanından ayırmaz. Bir de yaz kış ceket giyer. Hava çok sıcaksa ceketini koluna alır, yine yanında taşır. Köylü, ceketini onun kefenidir, der. Öldüğünde ceketiyile gömülür mü, bilmem. Bizim köyde küçükseniz öyle her şeyi bilmezsiniz. Küçüksen susarsın. Büyüklere hürmet edersin. Onların yanında oturmazsın. Gel demedilerse gelemes, git demedilerse gidemezsin. Az şımarırsan beşkardeş hazırdır. Hele uyanık davranıp da kaçayım dersin sopa peşinden yetişir. Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak akıl karı mı? Akıllı çocuk yağmurdan ıslanmayı seçer.

Derler ki çok parası varmış imamın, kaç çömlekse artık. Evin bir yerine gömmüş. Cinlerinden biri de bekçilik ediyormuş başında. O yüzden bulması zormuş. Kim bilir bacaya mı, yoksa duvara mı saklamış. Ev demişken Deli İmam, ömründe bir defa ev yapmış, o da kendi evi. İki katlı evin alt katı taş örme. Üzerine ahşap ikinci katı çıkmış. İmam, ne olur ne olmaz, cehennem dururken dünyada diri diri yanmayalım diye tavan hariç her yana toprak sıva çekmiş. Ondan sonra ustalar yetiştirmiş. Ağaç nasıl yontulur, çatma nasıl örülür, direk nereye dikilir? Kiriş, mertek hangi ağaçtan olursa dayanıklıdır? Taş, çekiçle nasıl düzeltilir, duvar nasıl örülür?

Beni en çok evinin aşağısındaki bahçe ilgilendirir, çünkü bahçede meyve ağaçları var. Dallarında türlü renkte elmalar, erikler. Çiti aşır koynumu doldurmam lazım da İmama yakalanırım diye korkuyorum. Nereden peyda olacağı pek belli olmaz. Dağda mı bayırda mı? Tarlada mı ahırda mı? Evde mi, camide mi? Bilinmez. Bilemezsiniz.

Radyosundan oyun havaları yükseliyor. Belli ki buralarda bir yerlerde. Çitin kıyısında beklerken arkamdan geliverdi.

—Hocanın oğlu!

—İmam dayı?

—Ne işin var burada?

—Kanala bakacaktım, su gelmiyor da.

—Gel sana elma vereyim.

—Essah mı?

—Essah ya!

—Ama sen herkesi döversin.

—Onlar da çalmak yerine gelip isteseler ya?

—İsteseler verirsin yani!

—Vermem mi? Camide sadaka verin ahali diyen benim. İsteyene vermem beni adamdan sayarlar mı koca köyde?

—Saymazlar elbet.

—Ne demek saymazlar? Ben adam değil miyim ulan.

—İmam dayı?

—Ne var hocanın oğlu?

—Leblebi çerez de verecen mi?

—Nacağımın tükümünü de yin mi? Şu ağaçtan elmanı al, tüy buradan.

Deli imam kaşlarını çatmış. Kaşları çatılmışsa laf uzatılmaz. Küçük radyosu hep yanında. Radyosundan oyun havaları yükseliyor. Yanık türkülere eşlik ederek ağaçların arasından kayboluyor. Yanık türküler duyuldukça bizim deli imam âşık mı ne, lafı fısıldanıyor dillerde.

MUSTAFA EVERDİ

SENİ YAKAN ADINIZDI (MAZBUT EMAR)

İlk grup öğrenci ayrıldı. Diğerleri geldi. Kimse onu görmüyor. Duyguları olduğu yönünde bir fikre sahip değil hiç kimse. Öncelikleri farklı şu an, hastada değil. Ruh dünyasında hiç. Bedene yoğunlaşmışlar. Teşhis ve tedavide isabet etme hırsı her şeyin önüne geçmiş. Hocanın gözüne girmek isteği okulun bitmesi demek. Bu yüksek amacın yanında özneyi anlamak, hastanın hissettiklerine yoğunlaşmak ne mümkün?

Hastalar da insan; duyguları olur, zedelenir, kırılır kalbi. Bir kalbi var niha-yetinde. Yok nesne işte. Önemli olan isabet, takdir, beğeni.

Adımları hep ileriye dönük zorlar insanı. Bir yanı eksilerek yürüse de. Aslında dengeli, düzenli akıllı usluydu. Siyah ve beyazdan öte bilmiyordu. Gri alanlar var, gerçeğin farklı yönleri. Hayır diretiyordu, hak benim, inandıklarım. Zaman geleceğe akar insan yaşarken. Danseder gibi bir çizgide, tır altında sürüklenerek. İyi olmak, yüreğinde bir güzellik inşası mesela. Hangisinde daha muhtemel. İnatta mı yoksa muratta mı?

İçinizdeki inanç, Yusuf’a özenirken Hâmân’a dönüşmekten korkuyor. Züleyha çok uzak. Anlamak için. Kaldı ki bir de sevecek, sevilecek? Sevgi, aşk, muhabbet, bir vesile olursa, gelip kendisini kör tesadüf bulursa belki. Kendinize itiraf etmekten korktuklarınız, sizin istediğiniz kıvama gelmediğinizi anlatır. Kemâlât değil mi muradın? Yusuf diye diye haya hicap ar utanma, sosyal ilişkilerde bir sınırlanış.

Bu “kutsal daire” hep engel olmuş, üzerinde bir yük. Kendi sınırlarını aşmayınca kim büyüyebilir ki? Başlangıç gurbet ellerle. Aile ocağından düştüğün öğrenci mahrumiyetiyle...

Listeye bir isim eklenmiş. Başhekimin ricasını geri çevirmek ne mümkün. Araya sıkıştırmak gerekir. Araya değil en sona. Beş dakika bile sürmez, ne yapalım katlanacağız işte. Bu belirtiler basit bir cilt alerjisi değil. Boydan boya kıpkızıl ve yer yer kabarcıklar var. Pratisyen işin içinden çıkamamış, tahlil, ultrason, MR; ne varsa yapılacak. Olmaz ki hastalığın da uygunu olur, uygunsuzu, ediplisi. Sınav bu kadar zorlu mu olacaktı?

Sonradan anladın ki içinde bir ses bencil, egoist, katı ve tavizsiz. Ara renk-ler yok. Arada sürprizler yapıp şaşırtsa da sonunda çocukluğa özlem duyuran bir yalnızlığa ve boşluğa itiyor.

Ruhun kadar geniş değil, vücudun. Zehirden etkilenir. Dumandan bunalır, mikroptan hasta olur, zamanla yorulur. Diline gelip dayansa da kimse kimseye açılmaz. Sürekli şikayet küçük insanların atarı artık. Belki Yusuf’a benzemekle

aşacak. En azından aday. Gömleğin önden yırtılması suçluluğunuza karine. Bu hale düşmemek temel gayesi hayatın, sende. Sanki başka güzellikler yokmuş gibi.

Artık kör sabahtan kuyruklar yok. Aylar sonraya randevu. İstediyin hastane, servisi, polikliniği. İnternette bile alıyorsun. Hasta randevu sistemi ile. İstediyin güne, saate, doktora. Tercih imkanı arttıkça hareket alanın da genişler.

Hastalar mahcubiyet içinde, çekingen, bu servis; mahremiyeti ihlal odası sanki. Doktorlar işini yapması gerek. Her bir anı ürkek bir gerilim içinde. Mahremiyet zedelenir ister istemez, yatak odası dışında.

Doğunun hamaset destanlarına konu idi. Şimdi batının tıp teknolojisine deney oluyor. Yoksa kurban olmak da işten değil. Belki de randevu aldığın anda başlıyor kurban olabilmek ihtimali.

Sıra panolarında isimler geçiyor. Hızla dalıyor polikliniğe. Tereddüde yer yoktu ilk anda.

Herkesin önünde kolay soyunulabilse bu kadar giysi niye üretilir dünyada. Tesettür ne? Setr-i avret?

Otobüste yolculuk bile azaptı her zaman, kimseye dokunmamak için çektikleri. Yumuşacık temas, itiş kakış, arkaya yürüyelim beyler, sürtünme, kazaen dokunma. Nefse tuzak. Buz balesi yapan bir sendin otobüslerde; temas olmasın, yanlış anlamasınlar diye aşırı dikkatin tedirginliğinde. Sapık ilan ederler belki, rezil ederler, niyetinde yokken. Sarsılan, ani frene asılan otobüslerin kitlesel ulaşımında. Olağan ama değil işte, seni sana bırakmayan o hassasiyet.

Sıkıntı da bitecek gibi değil. Bekleyince ilerlemez saatler. Randevulu doktora muayene olmazsan böyle beklersin işte, akşama kadar. Vakitler geçer, sıkıntı bitmez. Beklemek. Beklenen gelir.

İtern, genç çocuk. Daha öğrenci. Acemi nalbant Kürt eşğinde öğrenir. Bekliyorsun işte. İlme bir katkı olacaksa.

Neyiniz var beyefendi?

Açınız bakalım!

Nihayetinde öğrenci, uzun, eziyetli tereddütler de bir yerde sona erer. Sabrın da dayanacağı bir had var. Ne olacaksa olsun diye bir cüret, gelip dayatır sana.

OOOOOO, bu ciddi; Hocam görmeli!

Hoca, tecrübeli. Binlerce hastada bunu teşhis etmiş; belki tedavi de...

Masada Hocamız, sırayla soruyor.

Sen söyle nedir bu?

Büyük kistte internal ekolar izleniyor, Hocam!

Geç, bu önemli değil.

Yüksek puan beklentileri her “hayır!”da azalıyor.

Herkesin başında belki ama kimse anlatmayınca iç sesler gizli konuşmalar halinde. Paylaşan, sürekli başkalarının derdini dert edinen, oda arkadaşları için katlanan, zihninin. Eşyasız boş bir odanın özlemiyle bekleyen yüreğin. Her gelene kapıyı açık tutan. Beden kendini savunur saldırılarda.

Bedenini nesne görüyor artık. İnternlere katıldı, o da dışardan bakmayı öğrenecek. Her bir öğrencinin gözleriyle ayrı ayrı bakıyor bedenine, değişen teşhislere katılıyor, itiraz ediyor veya muhalefet. Olabilir mi ihtimali zihnine girip çıkıyor. Bekleme odası ne kadar kalabalık beyninde. Hiç yalnız kalamıyor.

Şu çatallanmanın boyutlarına bakınız Hocam, burada bir carsinom ihtimali olabilir, o nedenle biyopsi yapılmalı.

Tamam anladım; öykü biyopsidir; roman otopsi. Şu an bir olgunun içindeyim. İkisnin arasında bir yerde. Öykü gibi kısa ama ayrıntılara açık. Biyopsiyle alınan hücreleri incellersin görünmeyen ışıklı panolarda. Zübde-i âlem. Kozmos hakkında bir fikrin olur. Otopsi’de her şeyi parçalayıp anlamak istersin, bütünü bölerek. Akıl mikroskobunda.

Simurglarla kalbine danışsaydın belki daha isabet kaydederdin. Duyguların telleri, tahlillerin grafikleri. İç içe. Doğallık ve aykırılık bir arada. Nesneleşmen doğal, üşümen; herkes giyinikken, terlemişken hafiften, aykırı bir görüntü. İlginç bir toplama.

Bak bu şerit ileriye dönük, elbet zorlar insanı. Bir yanı eksik nedense. Yoksa isyan ederdin, yapmayın, bu kadar tiryaki arasında zaten kurbandın, bugün tescillenecek işte. Tahlili düzenleyen rakamlar, yüzdeli, ondalıklı, normal sınırlar içinde, dışında. Bu sonuçlarla hasta bile olayın farkında. Tabip olmak ne kadar kolay. Ancak ultrason resimleri karmaşık; zorluyor. Zorlamış bir şeylere.

İçindeki ışık, kağıtlara kırık çizgiler halinde düşmüş. Yargılanmak üzere bütün bir halkın önünde. Gizlenmeyi seversin, teşhiri de bazen; sınırları aşmak istediğinde. İçindeki gizli seyircilere. Ancak bir türlü yalnız kalıp o kıvama ulaşmadın.

Bu yaşlarda bir sevinç yaşamışsın. Başarı öyküsü. Bir şey başarmışsın. Sonra eşiği aşmak için çabalasan da o mutluluk anını yakalaman mümkün olmaz. Sınırlayan içinde bir şeyler, okudukların yalan yanlış. Doğru eksik. Tamam yüzde birin içinde o okulu kazandın. Şimdi hayat bütün güçlükleri ile sırtına abanmış. Sanki dağları omuzladın. Ardı önü bir ihtimal, bir belirti. Her genç kızın başına gelir. Hastalık.

Kendi isteğinle gelmişsin. Ailene bile sormadan. Sonra bunu sorgulamaktan huzura ermeye zaman bulamamışsın. Hala da kararın, bıçak gibi kesiyor. Yurttan ayrılır, evde sürdürmek istersen yüksek öğretimi daha özgür diye. Her özgürlüğün bir bedeli var. Seninki ağır olmuş, tertemiz bozkırların oksijeni bol havasından, altı kişinin fosur fosur sigara içtiği izbe odalara. Geçiş yapmak o kadar kolay olmuyor işte. Başkalarına katlanmak; kendini eksiltmeye razı olmak demek.

Gündüz 10-14.00 arası çok yoğun ve sıkıntılı geçmiş. Koridorlara kısıtlanmış hissediyordun, o doktora çıktı sebebi. Çaresiz.

Tam olarak aldığın bir karardan geriye dönmek için düne müthiş bir özlem var. Devletin güvenli, emniyetli, düzenli yurtlarından evlerin özgürlüğüne sıçramak. Huzur da bir yere kadar. Macera, heyecan yoksa bu yaşta gençliğin ne anlamı olur; arayışın. Eve son gelen olunca seçme imkanın yok. Dumanaltı

kardeşliğine katılmak zorundasın. İrade ve karar kolay tabii, böyle narin bir bedenle, tertemiz ciğerlerle öksürük tıksırık dolu odalara katlanmak. Kapana kısıtılmış gibi. Sen seçtin evi ama arkadaşlar seni kabullendi. Sana ortama uymak kalıyor; alışılmış şartları değiştirmek seni aşar. Sohbetler, dostluklar telafi etse bile vücut isyan etti sonunda.

Size iki yön yetmiyor. Hocanın yanında, masanın bir ucunda dikilmekten gına geldi sana. Her grup yeni teşhislerle dünyayı renklendiriyor, tıbbi eğlenceli kılıyor. Ahtapot gibi çevreni sardı öğrenciler. Kız erkek karışık. Belki elli belki altmış.

Çevreye rahat bir bakıştan uzaksın. Anfiyi tarayıp devletin senin için seferber ettiği doktor adaylarını sayabilesin. Önemli adamlara gösterilir bu kadar ihtimam ve ilgi. Ve farklı hastalıklara. Ucube de değilsin. İlginç kılan teşhisi zorlayan hastalığın, belirtileri.

Onarlı gruplar halinde geliyorlar. Bu yoruyor hastayı. Utanmayı bıraktı. Beden dikilmekten, çıplaksın üşümekten, her yönden bakan gözlerden yorgunsun, yatağını özlüyor. Sımsıkı kapatmalı yorganla. Bu kadar inceleme, göz izi her bir miliminde derin çukurlar açıyor. Kıpkırmızı olan sendrom bölgesi, artık sararmaya yüz tuttu. Mahcubiyetin ihlâli. Çatlatıyor kayayı, yeşeren küçücük bir çiçek bile.

Belki istediğin her şeye ulaşma ihtimali var. İçinde müthiş bir enerji. Ruhunu taşıyamayan bir beden. Halbuki şehrinde ne kadar havalıydın. Hâlâ üzerinde bir zırh var çevrende duvar, taşranın sarıp sarmaladığı. Son zamanlarda biraz sıyrılmak istesen de. İşte şehir zorla soymaya başladı bile seni.

Belki hasta muayene panosunun arkasında, lavaboda elini yıkamaya gitti. Hayır işte masada oturan doktor, önlüklü. Bütün güzelliği ve güleçliği ile.

Rahatsızlığınız nedir?

Muzaffer Bey, hanım...İsminizden erkek sanmıştım. Size muayene olamam.

Neden ki?

Siz ... siz bayansınız

Ne yapalım peki?

Beni Fakülte hastanesine sevkediniz. *Erkek* bir doktora.

Hastalık bu! Utanma olmaz.

Olsun beni sevkediniz lütfen.

Şu an kendine duyduğun öfke. Özgürlüğe müthiş özlemin vardı. Uçmak uçabilmek rüyalarına giriyordu. Damarlar gürül gürül akıyor. Coşkun sular gibi. Her bir adımda önünde bentler. Dinin. İmanın. Terbiyen. Kasaba ahlâkı. Sana bir eşik çizmiş, orayı aşmak korkutuyor. Bak başladın bir yerinden. İster hastalık, ister başka bir vesile, kırıldı içinde derinden. Bir şeyler.

Tahlildeki upuzun çizgi. Geçmiş ve geleceği kuşatan. Vahim bir belirti olabilir geçici bir rahatsızlık da. O zaman bu kadar ilgi, araştırma, yoğunlaşma neden?

Duruşunla Yunan heykeli gibiydin. Hint heykeline geçiş yaptın aniden; yavaş sönen bir hızla. İnsanın çıplak gerçeğinden tanrısal büyümeye. Ressamlar önünde bir mankensin sanki. Uyku ile utanma arasında bir duygu gelip yakalıyor. Artık saklayacak daha ne kaldı? Bu kadar genç kızın bakışlarına odak olan!

Kendini her şeyden herkesten sorumlu hissediyorsun. Şu an da sensin sorumlu. Sorunlu.

Vücuduna örtü olmak için çırpınmalar, ellerin varlık sebebi, şimdi kuru bir dal gibi sarkıyor iki yanından. Emir kesindi çünkü Hocadan gelen. Ellerini çekince açıldı bütün utanç yağmurlarına. Arkasına geçip gizlenebilseydi, kasabaların durağan hayatının perdelerine.

Belalar gelip buluyor işte. Tek tek değil üstelik aşireti ile. Şimdi sen bu gerçeği nasıl saklayabilirsin? Yırtılan içindeki masumiyet değil gerçeğin. Hayatın gizli gerçeği.

Artık Tıp fakültesi öğrencileri için kobay gibi hissediyor kendini. Okumaya adanmış bir beyindi. Şimdi bütünüyle beden oldu. Canlı kadavra.

Gruplar halinde teşhis eğitimi, internler ile Hoca arasında düelloya dönüşen bir yaranma/yarışmaya dönüştü, sürüyor. Kızlar mütebessim, gizli hayretler var bakışlarında, oğlanlar ciddi biraz. Tıp Fakültesinde ilk beş yılını tamamlamış, altıncı sınıfa geçmişler. Hocanın azarları olmasa doktor havasına girecekler bile. Konsültasyon sürüyor. “Kons’a çıkalım” derken ilk sevkeden seni, konsomatris ile konsültasyon arasında bir mahiyet farkı var mı zihninde dolandı durdu. İlişki varsa konsomatris sendin -beden sunumu yapan-; konsültasyon hep birlikte yapılan. Ortak bir karara varmak için birlikte teşhis faaliyeti...

Bütün bu belirtiler, sigara dumanına maruz kalmanın aşırı reaksiyonu. Azar azar değil, yavaş yavaş olmamış kısa bir sürede, belki bir gün gece. Yoğun ve sürekli bir dumanaltı, vücudun korunma refleksini harekete geçirir.

Bütün öğrenciler de hayret. Tühlenmeler. Bu kadar kolaysa niye ciddiye alındı. Bu kadar tahlil, ultrason, röntgen, emar... “Eğitim sürprizlerle mih çakar beyninize. O zaman hayat bilgisi olur. Yoksa laylay lom. Kansere kadar gitmişsiniz. Aslanan sağlıktır. Hasta ruh yoktur; beden. Hastalanmış beden vardır; ruh. Bak burada her şey vücudun biyolojik tepki tezahürleri.”

Ruhumuz bedenden daha dayanıklı travmalara. Beden açık konuşur, ruh gizli. Derinden kulak vermezseniz zor duyarsınız.

Peki ruhumuz travmaları nasıl atlatır? “Başka derse kalsın; psikolojiye?”

Hasta kendini aştı. O da meselenin kolay izahından isyanda, utanmayı unuttu. Pişmanlığa gark oldu.

Kadın doktorun kalbini kırdığına yanıyor artık. Bu kadar genç kızın/oğlanın gözleri önünde. Bir muhasebe içten içe.

Bir kişiden kaçarken bütün bir anfinin ortasında.

ÇEVİRİ ÖYKÜLER

BOZORG ALEVÎ*

TÜRKÇESİ: SERPİL YILDIRIM

DEZÂŞÛB¹

Bu geniş araziden Meş Hüseyinali-yi Bağban ve bana saman çamurun-
dan yapılmış sadece üç oda kalmıştı. Yani ikimizin de yazın bir oda ve
dört köşeli bir bahçesi, kışın da saman çamurundan yapılmış üç oda ve güzel bir
bahçesi vardı. Kışın bir oda Hüseyinalî ve eşinin, iki oda da benimdi. Yazın da
bir oda benim, iki oda İran'dan gelen kiracı hizmetçinin, bahçenin bir köşesi de
Hüseyinali ve eşinindi. Bahçe sahiplerinin evleriyle bu bahçe arasındaki mesafe
birkaç yüz metre olduğu için Tahranlı kiracılar, hiçbir şekilde bahçenin bu tara-
fında kimin evi olduğuyla ilgilenmiyorlardı. Ayrıca yazın bu hoş bahçeye her ne
kadar yıllık 1200 tümen versem de –bahçe sahipleri için az olsa da– karşılığında
kışın iyi bir evde kalıyordum.

Belki de benim yaz boyunca Şemîrân'da² sıkılmamın en önemli sebebi,
yazın bir köşeye sıkışıp, azap halinde olmamdı. Oysa kışın, özellikle soğuk kış
zamanlarında hem Hüseyinali ile gece yarılarına kadar dertleştiğimiz gece va-
kitleri hem de birlikte kar ve tipi arasından geçerken onun ağır ve cesur adımlar-
la önden benimse titrek ve korkak adımlarla arkasından gittiğim tatil günlerinde
çok mutlu ve huzurluydum.

Başka bir sebebi daha vardı: Yazın Hüseyinali, daima bahçe işleriyle meş-
guldü ve onunla fazla sohbet edemiyordum. Bu yüzden ayda kiranın otuz tü-
menini Hüseyinali'ye geri kalanını da bahçe sahibine veriyordum! Yazın Tah-
ran'dan yeni gelen kiracıların radyo sesi ne sabahları uyutuyor ne de geceleri
çalışmama izin veriyordu. Oysa kışın sadece kurtların uluma ve başıboş köpek-

lerin havlama sesi gecenin sessizliğini yarıyordu. Bunların dışında hiçbir şey Hüseyinali ile sohbet etmemize engel teşkil etmiyor, işimden alıkoymuyor ya da rahat uykumu bölmüyordu.

Yazın doğa manzaraları sade ve dikkat çekici değildir. Göz alabildiğine yeşillik, bahçelerde sıra sıra ağaçlar, sarı renkli buğday tarlaları... Oysa kışın Gayteriye³ tepelerine ve eteklerine kadar beyaz gelinlik giydiren kar, adeta etrafa efsunlanmış bir görüntü verir. Özellikle bütün Şemîrân'ı etkisi altına alan derin uyku sessizliğinin başladığı gece yarısından kuşların dahi uyuyup kanat çırpmadığı sabah vaktine kadar insanoğlu için var mıdır bundan daha huzur veren bir an? Yazın, gece vakti, âşıklık rollerini oynayan oyuncuların birbirlerini seyrana çıkıp rollerini oynadıkları vakittir. Sahranın her köşesini iki kişi işgal etmiş, birlikte oynasınlar. Yazın Dezâşûb halkıyla hiçbir şekilde irtibatım olmaz. Şehirli-ler, bu insanların yaşamlarına ayak uydurmakta bir hayli sıkıntı yaşadılar. Tabi bu adaptasyon problemi tek taraflı değildi. Örneğin; bir gün komşularımdan biri olan belalı Zafer, şehirden onunla birlikte gelen kadınlarla arbeye yaşadı. Sorun, benim de tanıdığım bu köylü kadınların, pazarda ya da tekkede birbirlerini tarif etmeleri-ydi. Başka bir gün koyunlarını bahçesine salan bir bahçıvanı, mahkemeye veren bir dış devletin elçisi arasında yaşanan gerginliğin haberini verdiler. Bahçıvan, kürekle büyükelçiliğin görevlisini öldürmeye yeltenmiş bunun karşılığında da elçi, bahçıvanı ağaca bağlayıp, onu ezmek istemiş. Bir süre de civarlarda bahçesi olan bakanlardan birinin gece gezmeleri dillere sakız oldu.

Bu hoş olmayan olaylar çok fazlaydı. Ama ben kışın sobayı odunla doldurur, oda ısınınca da Hüseyinalî'ye haber verirdim. Bunu her gün yapamasak da en azından haftada bir defa üç dört gece, gece yarılarna kadar sohbet ederdik. Pahalılık, savaş ve İran konuları üzerinde konuşurduk. Hüseyinalî; bazen eşinden, çocuğundan ve son zamanlardaki düşünce ve inançlarından bahsederdi.

– Bey! Biz talihsiziz. Şayet ben okusaydım kesinlikle bir şey olurdu. Daima bu kızımın da bir şeyler olmasını istiyorum.

Hüseyinalî'nin bütün hayatı kızının etrafında dönüyordu. Birlikteyken bu mütevacı köyde olan her şey hakkında konuşuyorduk. Ama sohbet, kızı Hamide ile başlayıp onunla bitiyordu. Hüseyinalî'nin bel ağrısı vardı. Ona neden bir doktora görünmüyorsun diye sorduğumda: “Ben bir şeyim olmadığını doktordan daha iyi biliyorum,” diye cevap veriyordu. “Ben sadece zayıfım. Bütün ömrümü bu kızın uğrunda harcadım. Eğer onun işi hazır olursa benim işim de olur. Ben ve eşim sadece aş içerek yaşayabiliriz. İlk hafta bir tencere yemek pişiririz sonraki gün bir kap yoğurt yeriz daha sonraki gün bir parça peynir yeriz ve bir gün de başka bir şey. Bu tür bel ağrısında doktor bana ne yapabilir? Burada iyi bir doktor yok. Buraya esrarkeş bir adamı koydular. İsmini de Doktor Behdarî koydular. Ben doktora gideceksem şehre gitmeliyim. Bir gün şehirde kalmalıyım. Hiç masraf olmasa en azından dört beş tümen masraf olur. Nereden bulayım? Ağanın yanına gittim. Ona: Beyim, vallahi ayda otuz tümenle geçine-

miyorum, bana biraz avans verin. Üstelik artık kızım da büyüdü, dedim. Bana: “Kızını okuması için şehre göndermekle hata ettin. Senin bu fuzulî işlerle ne işin var. Git onu kocaya ver, olsun bitsin!” dedi. Benim kafamda olan düşüncelerden kimsede yok. Kimse benim gibi düşünmüyor.

– O halde Hüseyinalî, onu neden burada okula göndermiyorsun?

– Hangi okula bey? Bu okulun müdürü bile altıncı sınıfa kadar zorla okumuş. Ayrıca benim kızım sekizinci sınıf. Burada dördüncü sınıfa kadar derslik var. Sizin bir gün bu okula gitmenizi ve orada neler olduğunu görmenizi istiyorum. Beni gülme alıyor. Şayet siz de gidip, orada olanlara tanık olursanız gülmekten kırılacaksınız. Bir tane öğretmen var. Bu zavallıya aylık yüz tünden fazla vermiyorlar. Evi de Şabedelizim’de olmalı. Sabahın soğukunda oradan buraya geliyor. Günde on altı kıran bu berbat yere gelip gitmek için veriyor. Sabah geç kaldığında müdür bey bu zavallıyı öğrencilerin önünde paralıyor. Bu Allah’ın hoşuna gitmez. Bazen sabahları komşu evlerden size süt getiren deli Sakine’yi gördünüz mü? Buralarda hizmetçilik yapar. Bu öğretmen, ona gel benim kadını ol. Belki bu köyde bir evin barkım olursa günde şoföre on altı riyal vermek zorunda kalmam demiş. Şimdi söyle ben kızımı bu okula nasıl göndereyim? Bugün sabah bir çocuğun elinden tutup götördüklerini gördüm. Okulun hademesine bu çocuğa neden vurduklarını sordum. O da: “Bugün Çizer’den⁴ geç gelmiş. Dolayısıyla dayak yiyor. Çizer, Dezâşûb’a bir fersah mesafede. Üstelik bu soğukta. Bu buzlu ve karlı havada Allah’ın gücüne gider.

– Şimdi Hüseyinalî, biz iki üç yıldır birbirimizi tanıyoruz. Söyle bakalım senin aklından geçen nedir? Hemide hakkında neler düşünüyorsun?

– Benim kızımın adı Hemide’dir. Ama Hemide annesiydi. Hemide, dünyaya gelirken asıl Hemide öldü. Şu yan odada öldü. Ben otuz yıldır ağalara bahçıvanlık yaparım. Bu bahçeye geldiğimde bütün çınar ağaçları daha yeni dikilmişti. Şu üstteki binalar da yoktu. Bu bahçenin bütün işleri benim elimdeydi. Bütün zahmetleri -Allah onu affetsin- Hemide’nin annesi ve ben çekmiştik. Bu odaların yarısını ben kendi elimle yaptım. İşçi getirdiler. Odaları kiraya verdiler. Onları korumaya mecbur kaldım. Evet, bütün yaşamım bu odalara bağlı. Vallahi neden kendime bu kadar sıkıntı vermişim. Birkaç yıl önce bir şehzade yanıma geldi. Bana: “Ayda sana elli tümen vereyim, gel benim bahçıvanım ol,” dedi. Bu bahçeden ayrılmaya gönlüm el vermedi. Annem bu bahçede öldü. Hemide şu bitişik odada öldü. O zamanlar bu odaları kimseye kiralamıyorlardı. Ne kadar fazla kazanırlarsa o kadar da hırslanıyorlar. Bütün bu bahçeleri iki yüz tümene kiraya verdiler. Şimdi altı bin tümene kiralandı. Yine de onun için az. Bu odalar size kiralandı. Allah onu affetsin, benim karım Hemide, bitişik odada öldü. Neden öldüğünü biliyor musun? Burada doktor ve ilaç olmadığı için. Ebe olmadığı için. Bütün bu beş altı köyün bir tane ebesi var. O da kör. Evet, yanlış duymadın kör.

– Ne diyorsun, Hüseyinalî? Ebe kör olmaz ki?

– Otuz yıldır bu köyde yaşıyorum. Nene Ramazan da buranın ebesidir. Gözleri görmüyor. Birisi elinden tutup, loğusanın karnına koymalı. Her ne ka-

dar zor olsa da çocuğu çıkarır, ama ne zorlukla? Gerisi artık Allah'ın takdirine kalmış. Bazen çocuk ölür, bazen anne, bazen hiç birine bir şey olmaz, bazen de her ikisi ölür. Görüyorsunuz ya benim Hemide'm ölmedi; lakin annesi öldü.

Hüseyinalî'nin gözleri doldu. Cebinden tütün kesesini çıkardı.

–Allah bereket versin, Hüseyinalî, hala âşık olabilirsin.

–Hayır, Bey, yüreğim yanıyor. Karım feci şekilde öldü. Hem de çok feci. Son nefeslerini alırken gözlerini gözlerime dikmişti. Yalvarır gibiydi. Sanki gözleriyle çocuğumu sana emanet ediyorum diyordu. On sekiz yıl önce, evet, Hemide şimdi on sekiz yaşında. Bu çocuğun hatırı için neler çektim. On yıl annesi oldum. Bütün işlerini kendim yaptım. Kendi karnımdan kısıyor, ona harcıyordum. Bu kız büyüyünce, bütün sorumluluğunu üzerime aldım. Bu işi de sırf Hemide için yaptım. Senden tek isteğim, eğer benim evimde oturup kalkmak istiyorsan benim çocuğumu kendi çocuğun bilmelisin. Onu gözünün nuru gibi büyütmelisin. Doğrusu ölen annesi de ondan hiçbir şeyi esirgemezdi. Şimdi benim çocuğum on sekiz yaşında. Bu yıl on birinci sınıfın diplomasını alıyor. Sonra ebelik okumasını istiyorum. Şimdi anladınız mı benim düşüncem nedir? Evet, ebe olmalı, en azından ebe. Şayet Allah izin verirse doktor da olabilir. Evet, belki de benim ne kadar kötü olduğumu düşünüyorsunuz. Ne kadar kötüyüz. Bu çocuklar Avrupa'ya gitmeli ve adam olmalılar. Allah bizi talihsiz yaratmış. Ama kim biliyor? Belki Avrupa'ya da gitti. Ağa Hüseyin Han, Avrupa'ya da gitmiş. Bela sizden uzak olsun. Bu bedenimde can oldukça kızımın bir şey olması için çalışacağım. Belki doktor olup, artık o kadar kör ve kelin bulunmadığı Dezâşûb'a gelir. Bunu yürekten istiyorum. Rabbim hâcetimi kabul eder inşallah. Sevap olur. Birkaç gece önce Begüm Gül Seyfullah, doktorsuzluktan öldü. Şehre ulaşıncaya kadar son nefesini vermiş, ondan geriye soğuk bir beden kalmıştı. On dört yaşındaydı. Ama eğer Hemide doktor olup buraya gelirse bahçıvan Hüseyinalî'nin kızı Hemide'yi Allah bağışlar. Rumi köprüsünün altında biri, arabanın altına girdi. Beyni ezildi. İki ayağı da ezikti. Kendi gözlerimle gördüm. Şoför kaçtı. Bir otobüs dolusu yolcu gördü. Aşağıya döküldüler. Onu teslim alarak Tecriş⁵ sağlık ocağına götürdüler. Yarım saat sonra orada gözcülük yapması için kahvehaneden esrarkeş birini getirdiler. Bu esrarkeş, adama morfin vererek, onu öldürdü. Evet, ben bunları gördüm. Benim kızım Dezâşûb'a gelirse işi olan herkes onun yanına gelir. Bütün bu köyler de, biz Dezâşûb'lu Hüseyinalî'nin kızı Hemide'nin yanına gidiyoruz derler.

* * *

Geçen kıştı. Bir cuma sabahı hava çok soğuktu. Bahçenin bütün ağaçları, sanki üzerlerine beyaz kardan bir gelinlik giymişti. Hüseyinalî'nin odasına gittim. Bel ağrısı çekiyordu. Her gün birlikte tepeye gitmeyi kararlaştırmıştık. O gün tesadüfen bana belinin ağrıdığını söylemişlerdi. Sabah yanına giderek onunla hasbıhal etmek istedim. Çoğunlukla odadaki perdeyi yukarıya doğru kaldırıncı, eşi yavaşça toplanır, kendine çeki düzen verirdi. Daha sonra ben de

odaya girerdim. Bazen divanda oturur bir bardak çay içer kalkardım. Kapının eşiğinde yüksek topuklu bir çift ayakkabı gördüm.

Topuklar o kadar yüksekti ki, Hüseyinalî'nin eşine ait olamazdı. Odada yabancı birinin olduğu kanaatine vardım.

Dışardan seslendim: “Hüseyinalî, benimle tepeye gelmiyor musun?”

– Beyim içeriye buyurun. Belim ağrıyor. İçeriye buyurun. Bir bardak çay için.

Hüseyinalî'nin yattığı tarafta divanın üzerinde genç bir kız oturmuştu. Hüseyinalî, kızdan bana hürmet icabı kalkmasını istedi; fakat ben izin vermedim. Hemide –Hüseyinalî'nin kızı– divandan kalktı. Babasının beline koymak için ısıttığı koyu renkli havlu da elindeydi.

Hemide'nin başörtüsü yoktu. Hatta başında çadırı dahi yoktu. Gonca ağzı ve siyah gözleri onun Dezâşüb halkından olduğunun en bariz göstergesiydi. Ayrıca bu emareler onun Hüseyinalî'nin kızı olduğunu da kanıtlar mahiyetteydi. İnsanlar bu kızlardan yazın sadece Şemîrân'da görebilirler. Kesinlikle kendisinin ördüğü mavi renkli yünlü bir buluz vardı üzerinde. Üzerindeki eteği dizinin sadece bir iki santim aşağısındaydı. Ayağında çorapları yoktu. Hoş endamı ve incecik beli vardı. Ona bakınca, bakışlarımdan çekinmedi. Babasına: “Baba, neden ayaklanıyorsun, kalkma. Bırak belin sıcak kalsın ki, iyileşesin,” diye sitemde bulundu.

– Belim iyileşti. Sen kalk semaveri yak ve bir bardak çay hazırla. Annenin hali yok. Hadi kalk.

Hemide'nin yüz hatlarından bu işlerin ehli olmadığını anladım. Semaveri yakarken zorlandığını görünce ona yardım ettim.

–Hüseyinalî, oturmak istemiyorum. Tepeye gitmek istiyorum. Sadece durumunu sormak için gelmişim. Elhamdülillah bugün Hemide Hanım da burada. Esen kalın.

Dedim ve çıktım. Ama gece Hemide, şehre gitmişti. Hüseyinalî'yi görmeye gittim. Hala hastaydı ve feryat ediyordu.

Bununla birlikte, bu tür hastalıklar, Hüseyinalî'nin benimle kızı hakkında konuşmasına engel teşkil etmiyordu.

Eğer babayla kızın arasındaki ilişkinin irfanî bir şekle bürünmüş olduğunu söylesem mübalağa etmiş olmam. Ben ilk defa o gece Hemide'nin bakımının ve eğitiminin Hüseyinalî'nin kalbi üzerinde ağır bir yük gibi asılı olduğunu ve onu incittiğini anladım. Bu ağırlığı incinen kalbinden ayırmak istediği zaman kalbinin de o ağırlıkla birlikte yerinden çıkacağını hissettim.

–Dün gece Hemide ile kavga ettiğimi duyduunuz mu? Şehirden buraya çıplak ayakla gelmiş. Bana: “Sizin hiç biriniz bu soğukta ayağımıza pamuklu çorap giymiyorsunuz!” diyordu. Bütün köy halkı, bana lanet okuyor. Ben ipek çorabı ve otuz tümene bir çift ayakkabıyı nereden alabilirim? Ona bin defa eğer seni çorapsız görürsem okula gitmene izin vermem dedim. Dün gece utanmadan bana ağzını açıp saydı: Seni anlamak, lafını dinlemek istemiyorum. Ebe olmama bir yıl kaldı. Eğer masraflarımı karşılamazsan nerede olsa gider çalışır okul harçlığımı

çıkartırım. Bu şekilde okul masrafımı karşılarım. On dokuz yıldır onun için zorluklara katlanıyorum. Kaşlarının arasını da almış. Bütün mal varlığım, on yıl boyunca muhafaza ettiğim tavukların parasıyla satın aldığım iki dekarlık toprak. Geçen yıl hastalanınca, gidip milletvekili olan Âsid Bey'den elli tümen borç aldım. Benden şimdiye kadar da elli tümen faiz almış. Buna rağmen şimdi ayağını boğazıma koymuş, ben paramı isterim diyor. Ona bir hektarını siz alın birazını da bayram arifesi çocuklara bir şey almam için bana verin diyorum; lâkin kabul etmiyor. Onun bir hektarını almak istiyor, lakin diğer hektarı satmak istediğimde öncelikle ona söylemem şartıyla. Bana yüz tümen veriyor. Şimdi ben çizgili taftayı nereden bulacağım? Bayram gecesi üç yıl boyunca Tahran'da öğle ve akşam yemeğini veren amcası için bir şeyler almalıyım. O zavallının da bir şeyi yok. Okulda bir halıdan başka bir şeyi yok. Ona bundan daha fazlasını da yapamaz. Ne de olsa Hemide benim kızım, onun değil. Ne yapayım? Okulunu bitirmeli. Başka elden ne gelir? Bugün okula gidip, Âsid Beyle olan antlaşmaya son vereceğim.

* * *

Koca bir kış ve bayram da geçti. Hemide Tahran'daki ebelik okulunu bitirdi. Babası onu tıp fakültesine göndermek istiyordu. Hemide, şehirde amcasının yanında kalıyordu. Haftada iki defa cuma günleri babasının yanına geliyordu. Ama bu yıl kışın, imtihanını vermeden önce bazen üç hafta geçmesine rağmen Hemide, gelmiyordu. Artık Hüseyinalî de kızının burada olan yatağını şehre götürdü. Hemide gelmemesine mazeret olarak imtihanını ve cuma ödevlerini gösterdi. Amcası Hüseyin cuma günleri, okulda ders çalıştığı kızlardan biriyle ve genellikle de onunla aynı yaşlarda başka bir kızla gittiğini ve bazen de onlarla aynı yaşlarda olan genç bir çocukla döndüğünü söyledi.

* * *

Uzun zamandır ben de Şemîrân'da kalmıyorum. Bazen Hüseyinalî, şehre geliyor ve beni ziyaret ediyor. Ama artık Hüseyinalî, eskisi kadar sohbet etmiyor. Ağzından zorla laf alıyorum. O da birkaç kelimeyi geçmiyor. Artık kızı hakkında da konuşmuyor.

Bazen ben soruyorum. Ama Dezâşûblu bahçıvan Hüseyinalî, “iyi”, “fena değil”, “Allah’a şükür” kabilinden kısa ve kaçamak kelimelerle cevap veriyor.

Ona: “Hüseyinalî, eşin hastaydı, iyi oldu mu?” diye sorduğumda cevaben: “Sayenizde fena değil!”

Ona: “Hüseyinalî, Hemide diplomasını aldı mı?” diye sorduğumda: “Evet!” demekle yetiniyor.

– Şimdi ne düşünüyorsun? Dezâşûb'a gelip ebe mi olmasını, yoksa tıp mı okumasını istiyorsun?

– Allah ne isterse.

– Hüseyinalî'nin kendisi ne istiyor?

–Kendisi bilir...

Güldü. Yaşlı insanların yürekleri yandığı zaman yaptıkları gibi gülümsedi.

– Kendisi ne istiyor.
 – Kendisi evlenmek istiyor.
 – İyi, bu kötü değil ki. Her kız evlenmek ister. Peki, kiminle evlenmek istiyor?

– Ağanın oğlu, Hüseyin Han Beyle.
 – Ne diyorsun?
 – Evet, Hüseyin Han Bey, Hemide’yi bir gün bahçede görmüş.
 – Eeee, devam et Hüseyinalî!
 – Ne diyeyim? Bitti ve gitti. Hemide’nin benim kızım olduğunu anlayınca onunla evlenmekten vazgeçti.

– İyi, o halde artık ne diyorsun?
 – Hiçbir şey demiyorum. Bir aydır Hemide’yi görmedim. O, gitti. Elimden tamamen gitti. Ona, Hüseyin Han Bey seninle birlikte olmaz ve birkaç gün sonra seni bırakıp, gider dediğimde ne cevap verdiğini biliyor musunuz? Bana: “Kafanda kurduğun şu hüsnü kuruntularından kurtul! Ben Dezâşûb’a gelemem. Burada, Tahran’da ebelik yapacağım. Köyde yaşamak için aklımı kaybetmiş olmam lazım!” dedi. O günden bugüne kadar bir daha onu görmedim. Nerede olduğunu Allah bilir. Şimdi ister evlenir ister evlenmez, ama artık şu kadarını biliyorum ki, Dezâşûb’a gelmeyecek.

Hüseyinalî, toprak hissesini de sattı. Muharrem ayının onuncu günü, Dezâşûb halkı için matem günüydü. Sütunlara irili ufaklı halılar asıp caddelerde süslü şenlik kemerleri hazırladılar. Dört bir yana avize, büyük kollu şamdan ve ayna koydular. Tahran’dan mersiyeci getirdiler. Bu, Hüseyinalî’nin jestiydi. Aynı zamanda Aşure gecesinin masrafını da üstlenerek elli fakir insana yemek verdi. Çevre köylerden Dezâşûb’a yaşlı gruplar geldi. Dezâşûb’un yas tutan halkı, onları karşılayıp ikramlarda bulundular. Sonra yaşlı grup, hazırlamış oldukları İmamzade Kasım’ın odasına gitti. Ama sabah Hüseyinalî’yi bir daha kimse görmedi.

Bir iki gün sonra cesedini İmamzade Kasım’ın yolunda karların altında buldular.

* Bozorg Alevî, 1904 yılında Tahran’da tüccar bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Tahran’da tamamladıktan sonra 1920 yılında Avrupa’ya gitti. Almanya’da Eğitim bilimleri bölümünde tahsiline devam etti. 1927 yılında İran’a döndükten sonra Tahran sanat okulunda öğretmenlik yapmaya başladı. Sosyalist bir gruba katıldığı için 1937-41 arasında hapiste kaldı. Bu dönemde hapis deneyimlerini anlattığı öykü kitabı *Zindan Notları*’nı kaleme aldı. Böylece hapisane edebiyatında kaleme alınan zindan hatıralarının anlatıldığı ilk öyküler Bozorg Alevî tarafından yazılmıştır. Yazar kısa öyküler yayımladıysa da asıl şöhretini bir dönemin siyasi meselelerini kapsayan bir aşk ilişkisini işleyen Çeşmhâyeş adlı romanına borçludur. Uzun yıllarını gurbette geçiren Alevî, Berlin’de kalp krizi geçirip bir süre hastanede yattıktan sonra 1997 yılında 93 yaşında yine gurbette vefat etti.

¹ Tahran şehrinin Şemiran ilçesinde bulunan bir köy.

² Tahran şehrinde bir ilçe.

³ Şemiran ilçesinde küçük bir köy.

⁴ Şemiran’da bir köy.

⁵ İran’ın Tahran eyaletinde bir şehir.

GABRİEL GARCÍA MÁRQUEZ

TÜRKÇESİ: HÂLE SERT

SIRADAN BİR GÜN

Pazartesi, ılık ve yağmursuz doğmuştu gün. Sabahları erken kalkan diş hekimi Aurelio Escover, muayenehanesini saat altıda açtı. Alçı kalıpta duran birkaç protezi cam kabın içerisinden çıkardı ve boyutlarına göre düzenlemiş olduğu bir avuç dolusu aleti masanın üzerine sergilercesine dizdi. Altın bir düğmeyle boğazından iliklenmiş, çizgili, yakasız bir gömlekle askılı bir pantolon giymişti. Sert görümlü ve sıskaydı. Tıpkı sağrılarındaki gibi duruma nadiren karşılık gelen bir bakışı vardı.

Masanın üzerindekipleri düzenledikten sonra, deliciyi dişçi koltuğuna doğru çekti ve protezi parlatmak üzere koltuğuna oturdu. Yaptığı iş üzerinde düşünmüyor gibiydi, yine de inatçı bir biçimde, pedala gerek yokken bile pompalayarak çalışıyordu.

Saat sekizi geçtiğinde pencereden gökyüzüne bakmak için bir süre mola verdi ve yan evin çatısında kendilerini kurutmaya çalışan iki dalgın şahini gördü. Öğle yemeğinden önce yağmur yağabilir düşüncesiyle çalışmaya devam etti. On bir yaşındaki oğlunun tiz sesi dikkatini dağıttı.

“Baba”

“Ne var?”

“Belediye Başkanı, dişini çekip çekmeyeceğini soruyor.”

“Burada olmadığımı söyle.”

Altın bir diş parlatıyordu. Kol boyu mesafesinden gözlerini kısarak diş inceledi. Oğlu, bekleme odasından tekrar bağırdı.

“Burada olduğunu bildiğini, sesini duyduğunu söylüyor.”

Dişçi, elindeki diş incelemeye devam etti. İşini bitirip elindekini masaya koyduktan sonra, “İyi ya işte!” dedi.

Cihazı tekrar çalıştırdı. Yarım kalan işlerini sakladığı karton kutudan, bir köprüye ait bazı parçaları çıkardı ve altını parlatmaya başladı.

“Baba.”

“Ne var?”

Escover, ifadesini hâlâ değiştirmemişti.

“Dişini çekmezsen seni vuracağını söylüyor.”

Telaşa kapılmadan, oldukça sakın bir hareketle, cihazı çevirmeyi bıraktı ve dişçi koltuğundan uzaklaştırdı. Masanın alt çekmecesini çekti. Çekmecede bir tabanca vardı. “Tamam.” dedi. “Gelip beni vurmasını söyle.”

Eli çekmecenin köşesinde olduğu halde koltuğunu kapıya doğru çevirdi. Belediye Başkanı kapıda belirdi. Yüzünün sol kısmı tıraşlıydı fakat diğer tarafı

beş günlük sakallı ve şişti. Belediye Başkanı'nın donuk gözlerinde gecelerdir süren umutsuzluğu gördü. Çekmeceyi parmak ucuyla kapattı ve yumuşak bir şekilde, "Oturun" dedi.

Belediye Başkanı "Günaydın" dedi.

"Günaydın" dedi Dişçi.

Aletler kaynarken, Başkan kafasını dişçi koltuğunun başlığına koydu ve kendini daha iyi hissetti. Nefesi buz gibiydi. Gariban bir muayenehaneydi; eski tahta bir sandalye, pedallı bir delici, seramik şişelerin olduğu cam bir kutu vardı. Sandalyenin arkasında, omuz hizasında, kumaş perdeli bir pencere vardı. Belediye Başkanı dişçinin yaklaştığını hissedince, kendini sıktı ve ağzını açtı.

Aurelio Escovar başını ışığa doğru çevirdi. Çürük diş muayene ettikten sonra Başkan'ın çenesini kapattı.

"Uyuşturmadan çekmek zorundayım." dedi,

"Neden?"

"Apsen var çünkü."

Belediye Başkanı gözlerinin içine baktı. "Tamam" dedi ve gülümsemeye çalıştı. Dişçi bu gülümsemeye karşılık vermedi. Sterilize edilmiş aletlerin olduğu kabı çalışma masasının üzerine getirdi ve bir pensle, hiç telaş etmeden, aletleri sudan çıkardı. Daha sonra tükürük kabını ayakkabısının ucuyla itekledi ve ellerini lavaboda yıkamaya gitti. Bütün bunları Belediye Başkanı'na bakmadan yaptı. Fakat Belediye Başkanı dişçiden gözlerini ayırmıyordu.

İltihaplı diş, alt çenedeki bir yirmilik dişiydi. Dişçi ayaklarını iki yana açtı ve diş sıcak pensle tuttu. Belediye Başkanı koltuğun kollarını kavradı, bütün gücüyle dizlerini sıktı ve böbreklerinde buz gibi bir boşluk hissetti ama gıkını çıkarmadı. Dişçi sadece bileğini oynattı. Kinlenmeden ve bilakis acı bir şefkatle şöyle dedi:

"Şimdi, yirmi ölü adam için ödeyeceksin."

Belediye Başkanı kemiklerin çatırtısını çenesinde hissetti ve gözleri yaşla doldu. Dişin dışarı çıktığını hissedene kadar nefes almadı. Daha sonra gözyaşlarının arasından diş gördü. Çekilen diş, çektiği acıya o kadar yabancı görünüyordu ki, Başkan beş gecedir çektiği işkenceyi anlamakta zorlandı.

Tükürük kabının üzerine kapaklanmıştı, terliyordu, nefes nefeseydi, gömleğinin düğmelerini çözdü ve pantolonunun cebindeki mendile uzandı. Dişçi kendisine temiz bir bez verdi.

"Gözyaşlarını sil." dedi.

Belediye Başkanı gözyaşlarını sildi. Titriyordu. Dişçi ellerini yıkarken, dökülmekte olan tavanı, örümceğin yumurtalarını ve ölü böceklerin olduğu tozlu örümcek ağını gördü. Dişçi ellerini kurularak döndü, "Git yat" dedi. "Tuzlu suyla da gargara yap!" Başkan ayağa kalktı, sıradan bir selamla hoşça kal dedi bacaklarını esnetti, gömleğinin düğmelerini iliklemeden kapıya doğru yürüdü.

"Hesabı gönder." dedi.

"Sana mı kasabaya mı?"

Başkan dişçiye bakmadı. Kapıyı kapattı ve pencerenin kafesinden:

"Lanet olsun, ikisi de aynı şey." dedi.

GURAM RÇEULİŞVİLİ*

GÜRCÜCE'DEN ÇEVİREN: MARIAM GAPRİNDASHVİLİ

İHTİYAR VE BEN

Duvara kadar zar zor gidebildim, küçük deliği bir bezle tıkadım. Şimdi öbür delikten içeriye doğru rüzgâr üfördü. Hava soğuktu. Rüzgâr da güçlendi. Sabah oluyordu; anlamıştım. Sonra ortalık iyice ağardı. Penceresiz izbe kulübeye açık kalmış diğer delikten aydınlık sızdı. Ben samanların üzerine oturmuş, titriyordum. Böyleydi her günüm: Önce hava kararıyordu. Sonra delikten içeri giren rüzgâr daha güçlü uğuldamaya başlıyor, sabaha karşı sakinleşiyordu. Güneş, sık ağaçlarla kaplı ormandaki izbe kulübeye kadar ulaşamıyordu. Soğuktu. Bir defasında gözlerimden akan yaşlar yanaklarıma yapışıp kaldı. Yanaklarım sertleşti; ellerim kirden simsiyah oldu. Sakallarım bütün yüzümü kapladı. Bir ay az zaman değildi ki...

Kalktım.

Toprak zeminde yürüdüm. Hareket etmek beni düşüncelere itti. Artık dayanma gücü kalmadı. Her gün böyleydi: geceleri oturup titrerdim. Soğuk, düşünme fırsatı bile vermiyordu bana. Bilincim altüst oluyordu fakat yine de aklımda hiçbir şey kalmıyordu.

Sabahları ise hareket etmeye başlar başlamaz, düşüncülerime berraklık geliyordu.

Sakal beni rahatsız etti.

Bir zamanlar beyaz olan gömleğim önce grileşti, sonra boz oldu, sonunda da siyahlaştı. Evimde birkaç tane gömleğim ve tıraş malzemelerim hiç kimse dokunmadan duruyordu. Sıcak banyomda ise hiç kimse duş almıyordu.

Ensem kaşındı...

Sonra sırtım...

Sonra uyluklarım...

Tekrar samanların üzerine oturdum. Hüzün çöktü içime. Kardeşlerim şimdi, şu anda yüzlerini yıkamış, kahvaltı ediyorlardı belki. Öğleye doğru da bir yere giderlerdi. Babam da giderdi. Sadece annem kalırdı evde ve beni düşünürdü. Halimi kafasında canlandırıp gözyaşı döküp ağlardı bile. Gözümün önünde canlandı annemin sevimli yüzü, ağarmış saçları, yaşlarla dolu genç, iri gözleri... Benim zavallı annem... Benden fazla dertleniyor.

Bana her şey müstahak... Ama zavallı annemin ne suçu var? Gözlerim yaşardı, sonra damla damla akmaya başladı yaşlar. Sıcak gözyaşlarının kirli yanığımdan yuvarlandığını hissettim.

Ağlıyordum.

Anneme daha da acıdım, sonra onun yüzü yavaş yavaş belleğimde kayboldu ve annem gitti, kendimle baş başa kaldım; kirliydim, yapayalnızdım. Sakallarım uzamıştı; görüyordum. Samanların üzerine oturmuş, ağlıyordum. Kirli yanaklarıma dökülüyordu gözyaşlarım. Dağınık sakallarımı simsiyah olmuş tırnaklarımla kaşıdım. Yanağımda sivilceler çıkmıştı. Kendime acıdım.

Halimi iyice düşündüm. Daha da acıdım kendime. İnce tavandan damlaların sesi duyuldu. Yağmur güçlendi. Su odanın kurumuş toprağına damlıyor ve odaya toprak kokusu yayılıyordu.

Damlalar boynumdan aşağıya yuvarlanıyorlardı, biraz hoşuma gitti bu.

Soğuktu.

Bir titreme tuttu beni ve dışarıya çıktım.

Yağmur dindi.

İnce bir patikada aşağıya doğru yürümeye koyuldum. Gidiyordum. Kullanılmaktan yıpranmış, eski çarıklar vardı ayağımda. Nihayet patikadan düz yola ulaştım. Burada herhangi bir kimseye rastlamak isterdim, isterse beni tutuklasın; umurumda olmazdı. Biriyle konuşmaya duyduğum heves daha da arttı. Hissediyordum, gözyaşlarım yüzümde yollar oluşturmuştu ve ben bundan neredeyse zevk bile alıyordum. Hüznümün ufacık kırıntısını anlayabilecek, bana “vah zavallı” diyecek biri olsun istiyordum.

Güneş doğdu.

Yerdeki su birikintisinden yumuşacık bir buhar çıktı göğe doğru. Ayaklarımı sağa sola sallıyordum. Çarıklarımın altına yapışan çamuru silkeleyip attığımda uzağa yuvarlanıyor, su birikintisine düşüyor, orada halkalar oluşturunuyordu. Sonra, yavaş yavaş küçülüyor ve en sonunda da yok oluyordu halkalar.

Bulutlar bölündü.

Yağmurdan sonra çıkan güneş sıcaktı. Bir adam aşağıdaki patikadan düz yola çıktı, çarıklarına yapışan çamuru kazımaya başladı. Farkında olmadan ellerimi gözlerime sürdüm. Sebepsiz yere utandım, düşüncelerimi anlamasını istemezdim onun. Soğuk bir ifadeyle adama yaklaştım. Yaşlı biriymiş. Kısa kesilmiş beyaz sakalları vardı, başında da yün şapka örtülüydü. Şu ana kadar kim olursa olsun, herhangi biriyle konuşmak istemiştım ama şimdi hoşuma gitmedi bu. Adamın yanından sessizce geçmek istedim. İhtiyar “Selam” diye seslendi bana.

“Selam” diye cevap verdim.

“Nereden çıktın sen?”

“Ormandaydım.”

İhtiyar elini alnına götürdü, yüzüne gölge yaptı.

“Sen Grişa’lardan değil misin?”

“Hayır, buralı değilim ben,” diye cevap verdim.

“Bu taraflarda ne çok çamur birikmiş” dedi ihtiyar ve gözlerini ayaklarıma dikti. Sonra teselli edici bakışlarını sakallarına çevirdi.

Ardından da toprağa baktı.

“Hoşça kalın,” dedim ona.

“Allah yolunu açık etsin,” diye konuştu.

Tekrar anayola koyuldum, yapayalnız. Artık kendimi iyi hissediyordum: ihtiyarın gözlerinde, bana teselli verdiğini okumuştum. Onunla daha çok kal-saydım belki de beni alır götürür, derdime derman olmaya çalışırdı. İçten içe kendimi iyi hissettim, çünkü ihtiyar adam benim derdimi anladı, ama belki de benim gururlu duruşumdan ötürü bana acımaya cesaret edemedi.

Ayağım yerde birikmiş olan suya giriverdi. Nemli çoraplarımın tekrar ıslan-dığını hissettim. Önce sırtım sonra da ensem kaşındı. Ayaklarım birbirine dolan-dı. Galiba ihtiyar adam durmuş, bana bakıyor ve belki de acıyordu bana. Salla-na sallana yürümek yerine düzgün adımlar atmaya çalıştım ama daha da karıştı ayaklarım. Seviniyordum: ihtiyar, benim derdimi anlamıştı ama ben öyle gururlu durmuştum ki karşısında, bana acımaya cesaret edemedi. İçim açıldı. Sanki çarık-larımın iplerini bağlamış gibi yere eğildim; başımı yavaşça ihtiyara doğru çevir-dim. Omuzuna koyduğu uzun sopaya ellerini geçirmiş, kendi yoluna gidiyordu.

İçim sıkıldı.

Sonra biraz daha sıkıldı.

Sonra daha da...

Durup baktım: İhtiyar yavaş yavaş gözden kayboldu. Döndüm. Uzun adımlar-la patıkaya doğru yola koyuldum. Ayaklarım su birikintilerine giriyordu ama artık ıslaklığı hissedemiyordum. Nihayet ormana girdim. Çimenlerin üstüne oturdum.

Güneş biraz daha yükseldi.

Bulutlar biraz daha parçalandı.

Sıcak oldu.

Bütün orman buhara kesti.

Etrafta kimse yoktu.

Usluca yaşlar döküldü gözlerimden... Sonra arttı. Daha sonra da azaldılar. Ve kirli yanağımda iz olarak kaldı gözyaşlarım.

1956

* Guram Rçeuşvili 4 Temmuz 1934'te Tiflis'te doğdu. 1957'de Tiflis Devlet Üniversitesi Tarihi bölü-münü bitirdi. İlk hikâyeleri “Tsiskhari” dergisinde 1957'de yayımlandı. Rçeuşvili'nin nesri ve anlat-ma şekli belgesele yakındır. Ortamı uygun ve kısa sözlerle nitelemesi, tıpkı Ernest Hemingway gibi, kısa ama derin diyalogları, onun anlatma tarzıdır. Hikâyelerinin kahramanları hırçınlık, korkusuzluk, ihtirasların yıkıcılığı, ilk keşfetme hırslarına rağmen insanca hoşgörülükte birleşiyorlar. Guram'ın hikâyeleri Alman, Macar, Bulgar, Litvanya, Çek ve Rus dillerine çevrildi. 23 Ağustos 1960'ta Gagra şehrinde (Gürcistan, Abhaziya Bölgesi) trajik bir şekilde öldü. Boğulmak üzere olan Rus erkekleri kurtarmış ama kendisi can vermiştir.

FİLMÖYKÜ

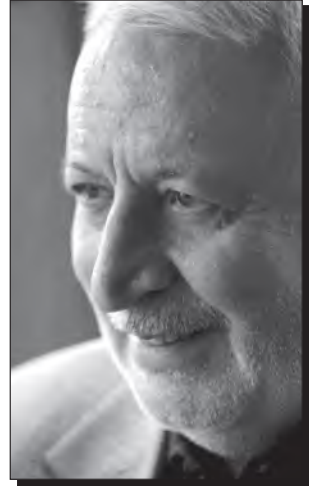
HATİCE BİLDİRİCİ

ÇÖZÜLME

“Çözülme” Rasim Özdenören’in 1973’te ikinci öykü kitabı olarak yayımlanmış aynı adlı kitabındaki son öyküdür. Bu uzun öykü (57 sayfa), 1978’de Yücel Çakmaklı¹ tarafından sinemaya uyarlanmıştır. Siyah beyaz olarak çekilen film 72 dakikadır. Başrollerinde Selçuk Özer ve Beyhan Hürol’un oynadığı film, TRT arşivinde yer almaktadır.

TDK sözlüğünde (ruh bilimleri sözlüğünde de yer alan) *çözülme* kelimesinin dördüncü anlamı şöyledir: *Kişilik, karakter vb. bir bütünde birliğin bozulması durumu*. Bu isim, sözlük anlamı ile de öykünün ve filmin temasını işaret etmesi bakımından dikkat çekicidir. Çünkü her iki eser de hem kişilik hem aile hem de toplumsal bir bütünlüğün dağılmasını yani çözülme anlatır.

Öykü ve film arasında, ince ayrıntılar da dâhil olmak üzere, ciddi bir paralellik vardır. İkisinin konusunu da şu şekilde özetleyebiliriz: Kerim 24 yaşında işsiz, üç çocuklu bir ailenin ortanca çocuğudur. Babası varietini kumarla bitirmiş ve ailesini yoksulluğa mahkûm etmiş, ölüm döşeginde yaşlı bir adamdır. Büyük abla zihinsel engellidir. Kız kardeş, eşinden şiddet gören çaresiz bir kadındır. Anne ise ailenin problemleri derleyip toparlamaya çalışan sıradan bir Türk annesidir. Kerim; annesinin, geçimlerini sağlamak için eğirdiği yün ipleri satmaya çarşıya götürür. Ancak paranın yarısını kendine ayırır. Gece gidip bununla kumar

oynar. O gece arkadaşlarıyla kurnaz bir arabacıya ütülürler. Beş parasız kalırlar. Gecenin ilerleyen saatlerinde arabacıyı tenhada sadece paraları geri almak maksadıyla köşeye sıkıştırırlar ancak çıkan arbedede Kerim'in arkadaşlarından biri Kerim'in bıçağı ile arabacıyı öldürür. Hemen kaçarlar. Kerim günlerce evden çıkmaz ama sonunda polis onu alıp götürür. O, polisle evden çıkarken içeriden çığlık sesleri gelir. Babası ölmüştür. Kerim, tutuklu iken cenaze evinde annesi de aklını kaybeder. Bir bütünlük bozulmuş, Kerim'in ailesi darmadağın olmuştur.

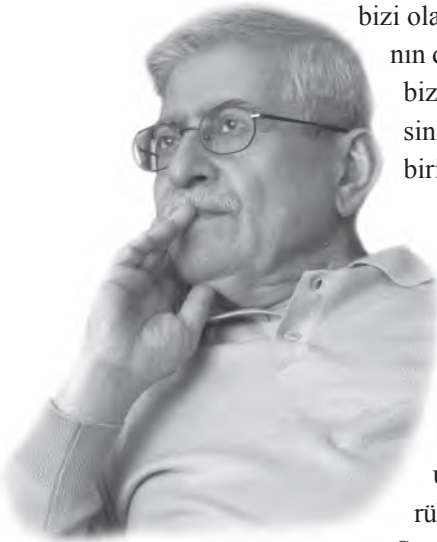
Film, Kahramanmaraş'ın kuşbakışı görüntüsü ile başlar. Yönetmen bize şehrin yoksul arka mahallerini bilhassa gösterir. Fonda Âşık Veysel'in kendi sesinden *Uzun İnce Bir Yoldayım* duyulmaktadır. Bu türkünün eşliğinde genel bir bakışla şehri gördükten sonra sokakların arasından geçip bir evin bahçesinden içeri bakarız. Sirtında beyaz bir torbayla dışarı çıkmakta olan bir adam görürüz. Bu adam, filmin kahramanı Kerim'dir. Annesinin eğirdiği ipleri satmak üzere çarşıya gitmektedir. İnsanlığın kederli serencamını dillendiren Âşık Veysel arkada, biz kamerayla birlikte ortada, Kerim'i önümüze katıp Maraş'ın çarşılarını gezeriz. İlk önce bakırcıların bulunduğu sokakları, sonra da kumaş ve iplik satılan sokakları görürüz. Kerim, ipleri satacağı dükkâna girip diyalogu başlatana kadar gördüklerimiz bir belgeseli andırır. Kuşbakışı şehir görünümü, sokaklar ve sattığı malın üretimini de yapan esnafı bize olduğu gibi göstererek yönetmen

bizi olayın mekânı hakkında bilgilendirir. Bu, yazının dolayısıyla da bir öykü olarak "Çözülme"nin bize sağlayamayacağı bir imkândır. Bu noktada sinema ile edebiyatın birbirinden ayrılan ve birbirini tamamlayan bir yönünü fark ederiz.

Uyarlama yapılırken orijinal metne sadık kalındığını görüyoruz. Oyuncu replikleri, öyküdeki diyaloglarla neredeyse birebir aynıdır. Rasim Özdenören'in diyalog kurmadaki başarısı, ilk dönem eserlerinden olmasına rağmen "Çözülme"de de kendini gösterir. Bu diyaloglar; okuru öyküye bağlayan, merak unsurunu diri tutup okuyucuyu başarı ile sürükleyen anlatımın temel parçalarından biridir.

Senaryoya taşınmış olan bu diyaloglar, filmin de merak unsurunu belirleyen etkenlerdendir.

Özdenören'in öykülerinde ahlaki bir önerme yoktur. İnsan psikolojisini çözümlmeyi tercih eder. Onu olduğu gibi vermeyi, çelişkilerini ve çıkmazlarını ortaya koymayı hedefler. Edebî duruşunun belirleyici özelliği çözüm değil, çözümlemedir. Bu çözümleme nihai olarak kabiliyeti nispetinde okura kendi çözümlerini bulmasının yolunu işaret eder. Bir anlamda okurunu ontolojik sorularla baş başa bı-

rakmayı amaçlamıştır. Çünkü ona göre soruları olmayan bir kimse insani çözülmenin anlamını kavrayamayacak ve bunun devasını da bulamayacaktır. Yücel Çakmaklı ise “Millî Sinema” çerçevesinde yaptığı filmlerde (*Birleşen Yollar* 1970, *Minyeli Abdullah* 1990, *Oğlum Osman* 1973, gibi) çoğunlukla ahlaki bir önermede bulunur. Tarihî, millî ve dolayısıyla İslami işaretler etrafında hidayeti anlatarak dindarlığın içindeki güzel ahlakı önerir. Onun ve Millî Sinema anlayışının temelinde bu, dinin belirlediği güzel ahlakı önceleme gayesi vardır. Ancak *Çözülme* bir dağılmanın hikâyesini anlatması itibarıyla doğrudan bir ahlaki tavsiyede bulunmaz. Bu film Yücel Çakmaklı’nın sinematografisinde ayrı bir yere sahiptir. Yılmaz Güney’in “Ben de bunun altına imzamı atarım.” dediği nakledilen filme, Özdenören’in edebiyat anlayışı damgasını vurmuştur diyebiliriz.

Dostoyevski’nin eserlerinin, bilhassa *Suç ve Ceza*’nın kendisi için mühim olduğunu defaatle ifade ettiğini tespit ettiğimiz Rasim Özdenören, bu öyküsünde de yarattığı kahramana Raskolnikovvari açmazlar yüklemiştir. Elbette filmin kahramanı Kerim de aynı çıkmazların doğurduğu köşelere sıkışıp kalmaktadır. Raskolnikov, işlediği suçun vermiş olduğu vicdan azabıyla itirafta bulunup bulunmamak arasında gidip gelir, bu düşüncelerle boğuşur; Kerim ise işlemediği ama ortak olduğu cinayetin vicdan azabıyla karşı karşıyadır. Sonunda o da Raskolnikov gibi polise her şeyi olduğu gibi anlatır ve tutuklanır. Genç kahramanların bu benzerlikleri dışında iki eser arasındaki şu bağlantıyı da dile getirmekte fayda var: *Suç ve Ceza*’da kahraman kendisiyle ve toplumla hesaplaşır. Romandaki tefeci kadın gibi öyküdeki kurnaz arabacı da insanların paralarına haksız yere el koymanın bir yolunu bulmuştur. Suçludurlar. Ama onların cezalarını vermek genç kahramanlarımıza mı düşmüştür? Bir kötülüğü cezalandırıyor olmaları onların suçunu ne kadar hafifletir? Toplumsal çözülme, bireyin yaşadığı ahlaki çözülmeyi açıklamakta ne denli etkilidir? Özdenören de Çakmaklı da Dostoyevski’nin bu sorularını bize sordurmayı düşünmüş olabilirler. Elbette bir öykü ya da film, ele aldığımız bağlamda bir romanın imkânlarına sahip değildir. Zaten “Çözülme” öyküsü de türünün kendi sınırlılıkları dâhilinde, bahsettiğimiz soruları bize hatırlatmakla yetinmiştir. Öykünün de filmin de asıl hedefi ailenin çözülmesindeki insani zaafaların etkisini işaret etmektir.

Kerim’in iç muhasebeleri, iki mecrada seyredir: İlki ortak olduğu cinayet suçu, ikincisi ise babası ile olan ilişkisidir. Korku içinde polisin kendisini götür-

mesini beklerken bilinci tam açık olmayan babasının başına gider. Onun aileye verdiği zararları hatırlar. Kendisinin düştüğü bu durumda ve zihni melekeleri yavaşlamaya başlamış olan annesinin hâlinde babasının sorumsuzluklarının payını arar. Onu suçlu bulur. Aile kendi içinde, balık baştan kokar misali, başta babanın kumar zaafıyla çözülmeye başlamıştır.

Öyküde ve filmde işaret edilen toplumsal çözülme, modernizmle ilişkilendirilmiş değildir. Kahramanmaraş'ın yoksul semtlerinde geçtiğini anladığımız olay, Batılı yaşam ile karşı karşıya kalmış bir bireyi ya da kapitalizmin dayatmaları sonucu yoksullaşmış bir aileyi anlatmaz. Okur ya da izleyici, aynı olay aynı mekânlarda başka bir zamanda da geçse aynı sonucu doğurabilirdi izlenimini edinebilir. Her çağda kumar ya da benzeri bir bağımlılığın doğurduğu yoksulluk ve yoksunluk, aile için hem ahlaki hem de ekonomik bir çözülmeye sebebiyet verebilir.

İki eserin işaret ettiği bir diğer husus da kadınların çaresizliğidir. Ailedeki çözülmenin bedelini, sonunda aklını yitiren anne ve eşinden şiddet gördüğü hâlde baba evine dönme imkânını kaybetmiş olan kız kardeş öder. Özdenören'in ve Çakmaklı'nın kadınların mağduriyetini başarıyla gözler önüne sermeleri de Türk öykücülüğü ve Türk sineması adına göz ardı edilemeyecek bir başarıdır.

¹ 2009 yılında, 73 yaşında hayata gözlerini yuman Çakmaklı'nın sinema serüvenini hatırlamak *Çözülme* adlı filme doğru bir bakış yöneltebilmemiz için önemlidir. İstanbul Üniversitesinde gazetecilik eğitimi gören Çakmaklı, sinemaya eleştiri yazarak başlar. Yaklaşık on yıl yönetmen yardımcılığı yaptıktan sonra 1969 yılında "Elif Film" şirketini kurar. "Millî Sinema" ya da "Beyaz Sinema" olarak adlandırılan Türk sinema akımını başlatır. Bu akımın ve Çakmaklı'nın ses getiren ilk filmi Huzur Sokağı romanından uyarlanmış olan Birleşen Yollar'dır. Bu filmin ardından *Oğlum Osman*'in de aralarında bulunduğu sekiz film daha çeker. 1975'te TRT'de çalışmaya başlar. 1990'a kadar aralarında *Kuruluş*, *Küçük Ağa*, *Hacı Arif Bey* gibi dönemin ses getiren dizi filmlerini ve yazımızın konusu olan *Çözülme*'nin de aralarında bulunduğu *Bir Adam Yaratmak* gibi televizyon filmlerini çeker. 1990'dan sonra da dini ve millî kimliği ile ekranlarda yerini almış olan televizyon kanallarında *Minyeli Abdullah* gibi birçok filmin yönetmenliğini yapar. Türk halkının sinema beklentilerinde önemli bir boşluğu doldurduğunu gördüğümüz Yücel Çakmaklı, mütevazılığı ile akıllarda yer etmiş, inancını eserlerine taşımış bir yönetmendir.

CÜMLESİ PARLAYAN HİKÂYELER

DİNÇER EŞİTGİN

PARADİ'DE İDDİAYI YA DA KURMACA ANLAŞMASINI GEREĞİNDEN FAZLA CİDDİYE ALIRSAN

Necip Fazıl Kısakürek, XX. yüzyıl Türk edebiyatının en üretken sanat-kârlarından biri. Güçlü şair kimliği, edebiyatın diğer alanlarında verdiği eserlerindeki ustalığı, başarıyı zaman zaman unutturabiliyor. Bu sayının dosya konusu, Necip Fazıl'ın hikâyesi üzerine yazacağım yazıyı öne almama vesile oldu.

*Necip Fazıl Kısakürek'in Paradi Adlı Hikâyesi*¹

Necip Fazıl Kısakürek'in *Paradi*'si, tiyatro oyunu esnasında, bir iddia uğru-na sahnedeki oyuncu kadına doğru kendini balkondan aşağıya bırakan bir izleyicinin hazin sonuyla biten bir hikâyedir. İlk paragrafta Ahmet Midhat Efendi'nin anlatılarında sıkça rastlanan okura seslenme geleneğini hatırlatıcı bir şekilde, *Paradi*'nin anlatıcısı, paradi kelimesini bir sözlük maddesi yazar gibi tanımlar: “*Tiyatronun en ucuz, fakat maddî ve mânevî mânasıyla en yüksek yeri...*” Bu tanımlamanın hemen ardından, sadece bir mekân olarak değil aynı zamanda bu balkonun müdavimlerini en ince ayrıntısına kadar anlatarak paradiyi bir ressam edasıyla tasvir eder. Paradi hakkındaki bu tasvir ameliyesi neredeyse hikâyenin yarısını oluşturur ve okuyucuya buranın müdavimlerinin, toplumun hangi tabakasından geldiğinden tutun da giysilerine, yiyip içtiklerine, hareket tarzlarına kadar birçok yönüyle ilgili *hazırlık bilgisi* sunar. Bu hazırlık bilgisi, okuyucu-

nun, oyun başlarken paradinin duyduğu ‘heyecan’a ve oyunun sonlarına doğru ‘çocuklarından birini’ feda edişine inancını güçlendirerek *kurmaca anlaştması*-nın² sağlığını temin etmeye çalışan bir anlatıcı tavrı olarak görülebilir:

* Paradi, herkesin giremediği, ‘müşterek bir ruh ve meşrebe mensup kim-seler’den oluşan, reisi olmayan bir ‘mahkeme jürisi’ gibidir, ‘oradaki yüzlerce kafa tek bir baştır ve yüzlerce insan aynı mânevî vücudun, tek birlik merkezinden emir alarak başka başka hareketler yapan muhtelif uzuvlarıdır’.

* Paradi, diğer tiyatro seyircilerine nazaran hürriyetin timsalidir. Paradi-deki seyircilerin oluşturduğu ‘kütle’, içlerinden geldiği gibi davranır, kendi istekleri dışında ‘hiçbir şeye tabi değildir’. Bu tabiîlikleri sayesinde de ‘güzel ve hâlistirler’. Sıcaktan bunalan birisi, ‘ceketini’, ‘gömleğini’, ‘eğer varsa fanilâsı-nı’ çıkarabilir: “*Analarından böyle doğan bu çocuklar, böyle çıvrılçıplak ölürlər.*”

* Paradi, duygularını karmaşık bir şekilde yaşayan bir kalabalıktır. ‘Sevgi-den nefrete’, ‘nefretten hayranlığa’, ‘hakikatten alaya’ ve ‘alaydan faciaya doğ-ru’ kolayca geçebilir. “*O, yalnız saf heyecan için yaşar ve başını vermesi için de kuvvetli bir heyecan duyması kâfidir.*”

* Paradi, tiyatrodaki yüksek bir balkon olarak ‘vücudun en yüksek kıs-mı’na teşbih edilerek ‘tiyatronun beyni’ olarak tanımlanır. Bu yüzden de oyunun başlaması da paradiden gelen emre bağlıdır:

“*Paradi emreder ve oyun başlar!*”

Oyun başladığında paradideki kalabalık, ‘kaburga kemikleri çatırdayan pi-yano’ ve ‘can çekişen bir keman’ eşliğinde açılan perdenin gerisinde ‘gûya bir prensin ağaçlıklar arasındaki şatosunu gösteren uçuk, kötü, gülünç bir dekor’la karşılaşınca, hemen hükmünü vererek bağrışıp çağrışmaya başlar. Sahneye ‘pı-rıltılı bir kadın’ gelip ‘Paradi’ye uçmak istercesine’ zıplayıp şarkı söylemeye başlayınca bu kez paradi ‘kelime esaretinden’ kurtularak duygusunu, heyecanı-nı, coşkusunu ‘ses infilâkleriyle ifade devresine’ girer.

O gün, ‘kanto oynayan kadın’ şarkısını bitirip perde kapanmaya başladığında ‘sahnenin tam orta yerinde, seyircilere profilini hediye etmiş, omuzları geride ve bir ayağı ileride oyunun bittiğini ilân eden reveranssız bir vaziyet içindeyken’ paradiden ‘bir hırıltı’ duyar. Bu hırıltı, bir iddialaşma ve meydan okuma sözüdür: “*Sen beni ne sandın be aval!*”. Herkes bu sesin geldiği yöne daha dönmeden, ‘havada makas gibi bir vücudun baş aşağı asıl kaldığı ve küt diye yüzükoyun sahneye düştüğü’ görülür.

Paradiden atlayan seyirci, tam ‘kadının ayakları dibine’ düşer, sürüklenerek ‘sahne kenarına kadar’ gelir, ‘elleriyle yere abanarak kalkmak ister’ fakat becere-mez, sadece ‘başını yattığı yerden Paradi’ye’ kaldırır, dudaklarını açarak ‘kimse-nin duymadığı birkaç kelime’ söyler. “*Peşinden oluk gibi bir kan...*” ve oracıkta ölür. ‘Ağzından boşanan kan, şıp şıp, çukurdaki piyanonun üzerine’ akar... Tiyatro ve tabii ki paradi birbirine girer, ‘oyuncu kadın’ ölen gence bakakalır.

Anlatıcı, tiyatrodan çıkarken, yanı başındaki konuşmaları bize aracısız bir şekilde aktararak hikâyesini sonlandırır:

“– *Ne olmuş yahu? Ne diye atlamış bu sersem Paradi’den?*”

“– *Bilmem ki, vallahi? Atlayamazsın diyen bir arkadaşıyla iddia mı etmiş, ne?*”

Paradi’deki O Cümle

Cümlesi Parlayan Hikâyeler’in ilk yazısında³ hikâyelerden seçeceğim bir cümleden yola çıkarak okuma denemeleri yapma niyetim hakkında gerekli açıklamalarda bulunmuştum. O ilk denemede hikâyenin dengesini bozarak dönüşümü başlatan cümleden yola çıkmıştım, Necip Fazıl’ın *Paradi* adlı hikâyesinde ise hikâyenin son cümlelerinden birini seçerek anlam ipliklerini buradan geriye doğru uzatmaya çalışacağım. *Paradi*’deki o cümle şu:

“Perde yarı yolda asılı kalmış ve oyuncu kadın muşamba şatodan fırlamış bir aşk perisi gibi ölen gencin başında, şarkısından daha hazin nazarlarla cesede bakıyordu.”

Bu cümle, perdenin ‘yarı yolda asılı’ kalması ve ‘oyuncu kadın’ın paradiden ayaklarının dibine düşen/atlayan genç adamın cesedine, oyun esnasında sahnede söylediği şarkıdan ‘daha hazin nazarlarla’ bakmasıyla hikâyeyi her okuyuşumda beni derinden etkiliyor. Bu etkinin yanı sıra hikâyedeki diğer cümleleri bu cümlemin yanına çektiğimde ya da diğer bir ifadeyle bütün cümlelerin anlam ipliklerini buraya uzatıp bağladığımda, sanat eseri ile gerçek hayat, oyun ile gerçek arasındaki kıldan ince kılıçtan keskin sınır çizgilerini konuşma fırsatının doğması da bu cümleyi gözümde biraz daha anlamlı hâle getiriyor.

Perde : Tek başına ve sonunda da bir ünlem işareti hayal edince sanki bir oyunu ya da bu hikâyeyi yani *Paradi*’yi başlatıyor gibi. Şehzâdebaşı’ndaki tiyatrolardan birinde açılan perde kapanırken, bir genç külhanbeyinin de hayatı kapanıyor. Perde yine hayatımız içinde bir tiyatro sahnesinin açılmasıyla birlikte kurmaca anlaşmasının sınırlarına girişimizi de haber veren bir işaret oluyor. O açık kaldığı müddetçe, oradaki her şeye inanmalıyız, ama gereğinden fazla değil. En doğrusu, inanmamalıyız, sadece inanıyormuş gibi yapmalıyız.

yarı yolda asılı kalmış : Perde, ‘genç külhanbeyi’nin ölümüyle birlikte kapanamadı. O da zaten paradiden sahneye atlarken havada bir müddet ‘makas gibi’ ‘baş aşağı asılı’ kaldı. Kendisi gibi perdeyi de asılı bıraktı. Oyun tamamlanmış olsa bile perde tam olarak kapanamadığı için, hayat ile oyun, gerçek hayat ile sanat eseri arasındaki çizgi tam olarak çizilemedi. Oyunun içine, tam bitmek ve perdelerini kapatmak üzereyken müdahale etti o genç külhanbeyi ve bu müdahalenin bedelini de maalesef canıyla ödedi. İddialaşma yüzünden elbette bu. Ama yine de paradiden atlayarak oyuna bir müdahalesi yok mu o genç adamın? Bu oyun ömür boyu sürsün mü istiyordu, kendi ömrü süremeyecek olsa bile... Ya da kendini ispat etmek mi istiyordu, bu oyunda ben de varım, olmalıyım, ola-

çağım diye? Kurmaca anlaşmasının Samuel Taylor Coleridge tarafından ifade edilmiş biçimindeki ‘askı’ sözünü, tam da burada, niye hatırlamayayım?

ve oyuncu kadın : Ah oyuncu kadın. Belki bütün oyun boyunca o genç külhanbeyinin gözlerinin içine içine bakarak, kurmaca anlaşmasının yanılsaması içinde ve gerçek ile oyun arasındaki farkı anlayamayacak kadar başını döndürdün, sarhoş ettin, aklını başından aldın. Sen sadece bir oyunun içindeydin, paradiden ayaklarının dibine düşen o genç adam ise gerçek bir hayatın içinde. Sen oyun içinden gerçek hayata geçerken/müdahale ederken hiçbir yara bere almadın, ama o genç külhanbeyi, bir kez gerçek hayattan oyuna atlayınca...

muşamba şatodan fırlamış bir aşk perisi gibi : Peri, cinsiyetli midir cinsiyetsiz mi? Türkçe Sözlük şöyle söylüyor: “1. *Doğüstü güçleri olduğuna inanılan, hayal ürünü varlık.* 2. *mec. Çok güzel, alımlı, becerikli kadın.*”⁴ Görüldüğü gibi kelimenin ilk anlamında herhangi bir cinsiyet vurgusu yok, ancak mecaz anlam söz konusu olduğunda cinsiyet devreye giriyor. Arada bir virgül de yok, o zaman bu ‘muşamba şatodan fırlamış bir aşk perisi gibi’ ifadesini hangisine bağlayacağız? Deneyelim: ‘*ve oyuncu kadın muşamba şatodan fırlamış bir aşk perisi gibi*’, böyle anlamlı oluyor. Bir daha deneyelim: ‘*muşamba şatodan fırlamış bir aşk perisi gibi ölen genç*’, böyle de anlamlı oluyor. Herkes gönlünce okuyabilir, Türkçe Sözlük bize bu imkânı sonuna kadar sunmuş. Şato ile gündeme gelen karışıklık: Muşamba bir şato x gerçek bir şato: Oyun x gerçek; sanat eseri x gerçek hayat. Dekor. Yazarı bu işe hiç karıştırmak istemiyorum ama 1939 tarihli Çile adlı şiirinde Necip Fazıl’ın şu mısralarını hatırlayıp duruyorum: “*Bütün bir kâinat muşamba dekor, / Bütün bir insanlık yalana teslim.*” Paradi hikâyesinin tarihi ise 1928.

ölen gencin başında : Oyuncu kadın, Paradi’den atlayan gencin başında. Kendisini suçluyor ya da kendisinde bir kusur arıyor mu? Bir iddia uğruna atlamadığı ne malum? Ölen genç, genç külhanbeyi. Birazdan zaten ‘cesede bakıyordu’ diyecek anlatıcı. Bunu ısrarla vurguluyorsa, farklı bir niyeti olmalı. Ölen gencin başında durup bakması, ona uzaktan, kulise yakın bir yerden, sahnenin bir başka köşesine çekilerek, korkarak bakmasından farklı olmalı. Biri can vermiş biri hayatta iki sevgili gibi mi?

şarkısından daha hazin nazarlarla : Ölen gencin başındaki oyuncu kadın, evet böyle, oyun esnasında ‘hazin olması lâzım gelen bir şarkı’ söylemişti. O zaman şarkının sözleri anlaşılmasa da hazin olması gerektiği tahmin ediliyordu, belki şarkı hazin değildi ya da kadın bu şarkıyı yeterince hazin söylememiş olabilirdi. Oyun icabı bir şey nasıl ve ne kadar hazin olabilir ki? Şimdi önünde, sadece şarkısından değil her şeyden hazin bir ceset var ve kadının bakışları tam anlamıyla hazin artık.

cesede bakıyordu : Yarı yolda asılı kalmış bir perde gibi sürüp gidiyor bu bakış, bir türlü bitmiyor, o kadın o genç külhanbeyinin başında durmuş hazin bakışlarla cesede bakıyor. Fakat hikâye anlatıcısı bitiriyor bu hikâyeyi, hikâye bileşik zamanın (-du) kesinliğiyle.

Sonuç Yerine Aşırı Yorum Hakkımı Savunmak

Paradi'den seçtiğim cümlelerin, sanat eseri ile gerçek hayat, oyun ile gerçek arasındaki ilişkileri konuşma fırsatı verdiğini söylediğimde, o 'genç külhanbeyi'nin ölümünün bir iddiayla ilişkili olduğunu elbette unutup ya da üstünü örtüyor değilim. Seçtiğim bu cümle, hikâyenin son cümlesi olsaydı (ki anlatıcının bundan sonraki altı cümleyi, hiç değilse son cümleyi, kurmamış olmasını isterdim) iddia meselesi iyice belirsizleşebilirdi. Fakat ben yine de aşırı yorum hakkımı kullanmak istedim çünkü biz okurların her zaman çok fazla ileriye gitmemek ve kötüye kullanmamak şartıyla böylesi haklarının var olduğuna inanıyorum.

Necip Fazıl Kısakürek buna hiç niyetlenmemiş olabilir fakat ben *Paradi*'yi biraz da gerçek ile oyun arasındaki sınır çizgilerini ihlâl ettiğimizde başımıza gelecekleri ikaz eden bir hikâye gibi okuyorum. En meşhur örneklerden biridir *Genç Werther'in Acıları*'ndan sonra birçok kişinin intiharı. Buradaki temel mesele şu galiba, sanat eseri özellikle de kurmaca metinler hem bizden kendilerine inanmamızı istiyor, hem de onların aslında gerçek değil bir 'kurmaca/yalan' olduğunu perde kapandığında, kitabı bitirip arkamıza yaslandığımızda hatırlamamızı istiyor. Oysa biz biraz da gerçek hayatın sıkıcılığından kurtulmak için sanatın bahçesinde gezinmiyor muyuz? Bize yepyeni bir yaşanılabilir dünya sunmasını istemiyor muyuz?

Anlatıcının tanımlamasıyla '*tiyatronun en ucuz, fakat madde ve manasıyla en yüksek yeri*'ydi paradi. Ayrıca paradide oturanlar heyecanlarıyla, duygularıyla hareket ediyorlar. Tiyatro sahnesinde hayat ile sanat iç içe, arada sadece bir perde var, o da oyun boyunca açık. Birinden birine geçmek an meselesi, en küçük bir yanılsama hatasını, herhangi bir yanlış hayatıyla ödeyebilir kişi. Ama tam bir katharsis, kurmaca anlaşmasına tam bir sadakat istemez mi?

Peki ya bir paradide oturup kurmaca anlaşmasına büyük bir sadakat göstererek oyun izlerken, iddiayı ya da sahnedeki bir oyuncu kadının sana göz kırpmasını, gözlerinin içine bakarak ilan-ı aşk cümleleri sarf etmesini, gereğinden fazla ciddiye alırsan?

¹ Necip Fazıl Kısakürek, **Hikâyelerim**, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul 2003, ss.15-19.

² "Bir anlatı metniyle karşı karşıya gelmenin temel kuralı, okurun sessiz bir biçimde yazarla, Coleridge'in 'inançsızlığın askıya alınması' adını verdiği bir kurmaca anlaşmasını kabul etmesidir. Okur, kendisine anlatılanın hayal ürünü bir öykü olduğunu bilmelidir; ancak bu, yazarın yalan söylediğini düşünmesini gerektirmez. Searle'ün belirttiği gibi, yazar gerçek bir beyanda bulunuyormuş gibi yapar. Biz de kurmaca anlaşmasını kabul eder ve onun anlattıkları gerçekten olmuş gibi davranırız." Umberto Eco, **Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti**, (Çev. Kemal Atakay), Can Yayınları, İstanbul 1996, s. 87.

³ D. Eşitgin, *Sait Faik'in Semaver Adlı Hikâyesini Okurken Ölüm Bir Misafir Gibi Gelince*, **Heceöykü**, S. 68, Nisan-Mayıs 2015, ss.90-97.

⁴ **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, (11. Baskı), Ankara 2010.

DOSYA: ÖYKÜ YAZAN ŞAİRLER

SUNUŞ

Bir şairin öykü kitabı önemli zira türler arası “geçişler” daha çok öykü ile roman arasında gerçekleşir. Bu bağlamda da öykü ile roman arasındaki yakınlardan söz edilir. Edebiyat tarihine baktığımızda roman kadar yaygın olmasa da şairler de öykü türünde ürünlere imza atmışlardır. Bizden, Necip Fazıl Kısakürek, Ziya Osman Saba, Cahit Sıtkı Tarancı, Sabahattin Kudret Aksal, Orhan Veli, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, dışarıdan ise Rainer Maria Rilke, Aleksandr Puşkin, Cesare Pavese öykü yazan şairlerden ilk akla gelen isimlerdir.

Bu nedenle şairlerin öykü yazması önemli ve heyecan verici. Dosyamızda öykü yazan şairlere baktık.

TEŞEKKÜR:

Öykü Yazan Şairler dosyamız için illüstrasyon konusu aradığımızda Cahit Koytak’a müracaat ettik. Hazırlanan kompozisyon onun teklif ettiği fikir doğrultusunda hazırlanmıştır, teşekkür ederiz.

ŞABAN SAĞLIK

ŞAİRİN HİKÂYESİ OLARAK PORTRESİ

*Şiirimiz de hikâyemiz de hayatla sar-
maş dolaş olduğu ölçüde güzel, kolaya
kaçtığı nisbette ömürsüz, memleket
gerçeklerinden sanat unsurları çıkara-
bildiği zaman ileri bir durumdur.
Avukatlığa, ukalâlığa kaçan sanat
eserinden nefret ederim.*

Cahit Sıtkı Tarancı

Sanatçı ve Çoğul Kimlik

Bir şair her ne kadar şiir yazsa da o, “şair” olmadan evvel bir “sanatçı”dır. Çünkü şairlik sanatçı kimliğinin bir alt başlığıdır. Aynı durum müzisyen, hatta ressam için de geçerlidir. Şöyle de söyleyebiliriz: Bir sanatçı, her ne kadar belirli bir alanda yoğunlaşsa da, o, genelde diğer alanlara da bigâne değildir. Bunu söylerken bir sanatçının bütün sanat alanlarından anladığı şeklinde bir büyük iddia ortaya koymuyoruz. Sanatçı sahip olduğu kişilik gereği kendi icra alanı dışındaki hiçbir sanata ilgisiz kalamaz; kalmamalıdır. Sanatçı, kendi icra ettiği sanatın ustası durumunda iken, diğer sanat alanlarının da “hayranı” ya da izleyicisi olabilir.

Sanatlar arasında kendiliğinden kurulan herhangi bir ilişki söz konusu değildir. Söz konusu ilişkiyi ancak bilinçli olarak ya da sezgisel bir şekilde sanat-

çılar kurar. Sanatlar arası ilişki kurması ise bizi sanatkârın bazı alt kimliklerine götürür. Diyelim ki bir sanatçı “şair” kimliği ile tanındı. O sanatçının hikâyecilik, romancılık, eleştirmenlik vs. gibi daha başka kimlikleri de bulunabilir. Bütün sanatçılar için bunun böyle olduğu söylenebilir mi? Bu soruya genel anlamda “evet” demek mümkün görünmüyor. Ancak pek çok sanatçı kimliğini bir arada taşıyan sanatçıların olduğu da bir gerçektir. Mesela Ahmet Hamdi Tanpınar’da hemen hemen bütün sanatçı kimlikleri birbirine paralel olarak varlık göstermiştir.

Sanatkârlar eser ortaya koyarken konu seçimini alt kimliklerine göre yaparlar. Daha doğrusu onlar sürekli, seçtikleri konuya uygun form (biçim) bulma gayreti içindedirler. Bu da bizi edebiyat türlerine götürür. Gerek konu gerekse form (tür) seçiminde bilinçli bir tavır sergileyen sanatçı, özellikle tür seçimini anlatmak istediği “şey”e uygun olarak seçer. Diyelim ki anlatacağı şey, şiirle ifade ediliyor; bu durumda sanatçının seçeceği form şiir olacaktır. Şayet anlatacağı şey, bir “öykü” ise, bu durumda hikâye formunu seçecektir. Bir başka ifadeyle anlatılacak şey bir anlamda formunu da beraberinde getirir.

Bu durum sanatçıya farklı kimlikleri bir arada taşıyan bir “özne” olma avantajını sağlamaktadır. Mesela, Tanzimat’ın ilk kuşak yazarları birçok kimlikle karşımıza çıkmaktadır. Namık Kemal hem şair hem romancı hem tiyatro yazarı hem de gazetecidir. Abdülhak Hamit Tarhan, büyük bir şair olmasının yanında önemli bir tiyatro yazarıdır. Nazım Hikmet ve Necip Fazıl gibi şairler, şair kimlikleri dışında sanatın her türüyle (tiyatro, sinema, roman, eleştiri vs.) ilgilenmişlerdir. Sait Faik usta bir öykü yazarı olmasının yanında, dikkate değer şiirler yazan biridir. Ziya Osman Saba’nın ise “Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi” adlı öykü kitabı en az şiirleri kadar meşhurdur. Bu listeyi daha da uzatabiliriz. Ancak edebiyat tarihlerimizde bazı sanatçılar maalesef sadece bir yönleriyle tanıtılmaktadırlar. Hem şair hem de hikâyeci kimliği olan Cahit Sıtkı da bunlardan biridir.¹

Şair Cahit Sıtkı’nın Hikâyeciliği:

Şiir ve hikâye görüşü arasında yakın ilişki olan Cahit Sıtkı, şiir ile nesir arasındaki farktan söz ederken şu açıklamayı yapar: “*Şiir bir çılgıktır, bir ilân-ı aşktır, sallanan bir yumruktur, bir ümittir, bir kurtuluştur... ilah. Şüphesiz bunların hepsi şiirde olabilir, fakat bunlar nesirde de olan şeylerdir. Şiirin ne olduğunu anlayabilmek için onu nesirden ayıran özellikleri aramak, onlar üzerinde durmak daha doğru olur sanıyorum.*”² Şair bir yazısında da şunu söyler: “*Şiirimiz de hikâyemiz de hayatla sarmaş dolaş olduğu ölçüde güzel, kolaya kaçtığı nisbette ömürsüz, memleket gerçeklerinden sanat unsurları çıkarabildiği zaman ileri bir durumdadır. Avukatlığa, ukalâliğe kaçan sanat eserinden nefret ederim.*”³

Öncelikle belirtelim ki, Cahit Sıtkı’nın sanatkârlığının temeli “şiire” dayanır. O, hikâyeyi sanatkârlığının bir gereği olarak değil de “gelir” getirecek bir uğraş olarak yazar. Tarancı’nın hikâyeciliği hakkında ilk olarak bu husus

bilinmelidir. Cahit Sıtkı, aynı zamanda iyi bir roman ve hikâye okurudur ve bu alandaki gelişmeleri de yakından takip etmektedir. Bu manada sevdiği ve takdir ettiği hikâye ve roman yazarlarından söz eder. Şu sözü bu açıdan dikkate değerdir: “*M. Şevket Esendal en çok sevdiğim hikâyecilerin başında gelir.*”⁴ Ona göre Servet-i Fünuncular arasında edebiyata kalacak tek isim Halit Ziya’dır.⁵ Ünlü şair Peyami Safa’yı da çok sever.⁶ Cahit Sıtkı yerli hikâyecilerden Sadri Ertem, Sait Faik, (özellikle *Semaver* isimli kitabı) Kenan Hulusi, Sabahattin Ali ve Ağaoğlu Ahmet’i sevdiğini belirtir.⁷ Şair, Türk nesrinde ümit vaat eden isimleri de şöyle sıralar ve bu durumu “edebiyatımızın rönesansı” olarak adlandırır: “*Sait Faik, Yaşar Nabi, Kenan Hulusi, Nahit Sırrı, Ağaoğlu Ahmet, Reşat Enis, Cevdet Kudret gibi gençler de hikâye, roman ve piyes vadilerinde kalem yürüten kıymetlerdir. Cahit Uçuk ve İhsan Devrim gibi imzalar da hikâye vadisinde çok şeyler vaat ediyorlar. Nurullah Ataç, Abdülhak Şinasi Hisar, Burhan Ümit, Hilmi Ziya, Suut Kemal Yetkin, Sabri Esat, Sebahattin Eyüboğlu gibi denemeciler...*”⁸ Cahit Sıtkı Panait Istrati, André Gide ve Dostoyevski gibi beğendiği yabancı hikâye ve romancıları da söz eder. Özellikle Dostoyevski’yi Baudelaire derecesinde sever.⁹ Şair, hikâye ve roman çevirilerini de çok önemser. Ona göre sadece Avrupalı şairleri değil, Avrupalı romancıları da deyişlerine dikkat ederek Türkçeye çevirmek gerekir.¹⁰

Şiir için savunduğu pek çok görüşü hikâye için de tekrarlayan Cahit Sıtkı’ya göre “izm”le biten cereyanlardan hiç birine kapılmak doğru değildir ve günümüzde hiçbir sanatkâra safi ‘romantik’ veya ‘realist’ damgası da vurulamamaktadır.¹¹

Cahit Sıtkı hikâye sanatından önce “nesir” kavramına önem verir. Hikâyeyi “nesir” olarak gören şair, cemiyetin gelişmesi ile nesrin gelişmesi arasında da ilişki kurar: “*Cemiyet inkişaf edince, ferdin hürriyetleri gittikçe daha ağır takyidlere uğrayınca, şiir yerini nesre terk etmek mecburiyetinde kaldı. Ve nesir, gönülden ziyade kafanın, akliselimin avukatlığını yaptığı, etrafi kolladığı, menfaatleri hesapladığı, cemiyetin gittikçe artan icaplarına daha kolay ve sıkıntısız intibak ettiği için kendiliğinden cemiyet dili oluverdi.*”¹²

Cahit Sıtkı gençliğinde, ileride ‘sayısız kaprislerinden birini tatmin maksadıyla belki hikâye de yazacağını’ söyler.¹³ Şair bir başka yerde ise şunu söyler: “*Şimdilik şiirden başka bir şey düşünmüyorum; fakat ileride piyes denemeleri yapacağımı sanıyorum; hani küçük hikâyede de gönlüm yok değil.*”¹⁴

Yaşadığını belgelemek, kalıcı bir eser bırakmak, en önemlisi gelecekte yaşayacağı mutlu günlerin hayalini içinde bulunduğu âna taşımak ve mum gibi erirken etrafını aydınlatmak için yazmak istediğini söyleyen ve bu sözüyle Baudelaire’i hatırlatan Cahit Sıtkı’nın şiir hakkında belirli bir poetikası vardır fakat şairin hikâye hakkında derli toplu bir “hikâye görüşü” mevcut değildir. Hikâyeleri, kendi dönemindeki hikâye ustalarından etkiler ve izler taşır. Şairin hikâye hakkında söylediklerinde de devrin hikâye ustalarının görüşlerini benimsediği görülmektedir.

Cahit Sıtkı, içinde hikâyecilik cephesine ışık tutan açıklamalar da olan görüşlerini, bazı zamanlar gazete ve dergilerde yazdığı yazılarda, bazı zamanlar kendisiyle yapılan mülakatlarda ve en çok da yazdığı mektuplarda dile getirmiştir. Edebiyatımızın en güzel mektup örnekleri olan bu mektupları şair, en yakın dostu Ziya Osman Saba ile kız kardeşi Nihal'e yazmıştır.¹⁵ Mesela, *Hafta* dergisinde yayımlanan romanında (Korkuyorum) "Cemil Sıtkı" imzasını kullanan Cahit Sıtkı, kardeşi Nihal'e yazdığı 1935 tarihli bir mektupta bu konuda şu açıklamayı yapar: *"Şekerim, ağabeyin böyle külüstür yazılar altına imzasını atar mı hiç? Bu yazılar yarım saatte, bir saatte çala kalem yazılmış şeylerdir. Halbuki ben bir mısra üstünde bazen aylarca uğraşan titiz bir sanatkârım. Hatta Cumhuriyet'e hikâye yazacağım zaman evvela nâm-ı müstear kullandım, olmaz dediler, sonra imzamı atmak mecburiyetinde kaldım. Ne yaparsın para kazanmak için... Yoksa ben ne hikâye yazabilirim ne de roman yazarım dediğim zaman Avrupa hikâyecileri ve romancıları gibi yazamayacağımı kasdediyorum. Yoksa bizde yazılanların ekserisi kötü şeylerdir. Onlar kadar ben de yazarım ve yazmaktayım da. Fakat imzamı bu gibi yazıların altında görmeği katiyen istemem. (...) Zaten bir adam hem şair, hem hikâyeci, hem romancı olamaz... İş bölümü her sahada câridir."*¹⁶

Baki Süha Ediboğlu ise Tarancı'nın hikâyeciliği hakkında şunları yazar: *"Cahit, hikâye ve genellikle düz yazı alanında şöhret yapmış bir sanatçı değildi. Onun ancak gazete sütunlarında kalan ve ekmek parası için yazdığı hikâyelerinin güzelliğini, sadeliğini ve bir şiir havası taşıyan içtenliğini ancak yakınları, şair ve sanatkâr dostları bilirdi. Cahit, hikâyelerini sanat dışı bir hadise gibi saklar; hatta bunların altına nadiren Cahit Sıtkı, çoğunlukla da Cevat Sadık ve İrfan Kudret¹⁷ imzasını atardı. Bana bir gün "Çok hikâye yazıyorum, sigara ve içki parasını onlar getiriyor; bana bir takma ad bulur musun?" demişti."*¹⁸ Şair, sanat açısından pek bir kıymeti olmadığına inandığı bu hikâyelerin altına gerçek adını değil de takma bir ad koyar. Cahit Sıtkı, imzasının haysiyetini ve şerefini her şeyden üstün tutmakta ve böylesi "çalakalem" yazılar yazmaktan çekinmektedir. Muzaffer Uyguner, Cahit Sıtkı'nın hikâyeye yönelmesi konusunda, şairin bir ara gittiği Paris'te Fransız dergi ve gazetelerinde gördüğü bu tarz hikâyelerin tesiri olabileceğini söyler: *"Sait Faik'in de yaptığı üzere, belirli bir dönemde birçok öykü yabancı dilden özgürce aktarılmış ve bunlara "yazan" yerine "nakleden"¹⁹ denilmiştir."*²⁰

Cahit Sıtkı'nın hikâyelerinde kendi gerçek hayatından izler ve esintiler daha çok görülür. Çünkü hikâyelerinde göze çarpan en usta tarafı da gözlemleridir.²¹ Meselâ, bazı hikâyelerde, zamanın bürokrasisinin eleştirisine yer verilmektedir. Kendisi de memur olarak devletin bazı birimlerinde çalışan Cahit Sıtkı, kendi yaşamını hikâyelerine eksen yapmıştır. Küçük memurların ne gibi duygusal sıkıntı çektikleri de bu hikâyelere yansımıştır.²² Hikâyeleri ile gerçek hayatı arasındaki sayısız ilişkiye, şairin öğrencilik yıllarında çok korktuğu ve sı-

kıntısını çektiği “riyaziye” dersini ve İkinci Dünya Savaşı yıllarının olumsuz izlerini de örnek olarak verebiliriz: *“Riyaziyeden, yalnız bir kayıp vererek, nasıl, ne usulle geçtiğimizi Cahit, Cumhuriyet gazetesinde çıkmış hikâyelerinin sonuncularından birinde (Kopya) anlattığı ve ben ondan daha iyi anlatamayacağım için, burada kısaca, o sıra dağı da aşarak liseyi bitirdik diyeceğim.”*²³

Şairin hikâyeleri ile kendi kişilik özelliğinin de ilişkisi vardır. Çünkü hikâyelerinde, öyküsünü anlattığı insanların bizzat Cahit Sıtkı’nın kendisine ve çevresindeki insanlara benzediğini görürüz. Şairin hikâyelerindeki erkek karakterlerin hemen tamamı, -tıpkı Cahit Sıtkı’nın kendisi gibi- hayata bağlı ve dünya nimetlerinden faydalanma gayreti içinde olan kişilerdir. Şairin kişilik özelliklerinden biri de, “karamsar kişilik”tir. Munis Faik Ozansoy’a göre, *yaşama sevinci, ölüm gerçeği, insan ve tabiat sevgisi, yok olmak korkusu, kendini yalnız hissetme, geçen zaman, başka dünyaları arayış vs...* Bu unsurlara bir de *şairin kendine özgü çirkinlik vehmini* eklersek, karamsarlığının da kaynağını bulmuş oluruz.²⁴

Cahit Sıtkı’nın Hikâyeleri:

Cahit Sıtkı, *Varlık, Ağaç, Servet-i Fünûn (Uyanış), Gündüz ve Yücel* gibi dergilerle, başta *Cumhuriyet* olmak üzere *Vakit, Haber-Akşam Postası* ve *Yeni Sabah* gibi gazetelerde yazılar yazıp şiirlerini yayımlamıştır. Bu sıralar okulu iyice ihmal etmesi ve gece yaşantısındaki düzensizlik yüzünden babasıyla arası açılan ve maddî sıkıntı çeken şair, para karşılığı hikâyeler yazmıştır. Şair iki farklı şekilde hikâyeye uğraşmaktadır. Bunlardan biri tercüme hikâyeler, diğeri de telif hikâyelerdir. Cahit Sıtkı tercüme hikâyelerini “Cevat Kudret” ve “İrfan Sadık” müstear isimleri ile 1937-1939 yılları arasında *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlamıştır. Bu tercüme hikâyelerin sayısı da Muzaffer Uyguner’e göre 60, İrfan Karakoç’a göre 92, Halil Kocabaş’a göre de 123’tür.²⁵ Bu öykülerin bazılarının kimin olduğu yazılmamıştır. Ama adları verilenler arasında Guillaume Apollinaire, Léon Frapie, Michel Corday, Aldo Palazzeschi, Frederic Botet, Vicki Baum, Selma Lagerlöf, André Mirabeau, Franz Hallonz, Maksim Gorki, Pierre Mac-Orian, Miguel de Unamuno, Ramon Perez de Ayala, Paul Reboux, İrene Nemirowsky, Edmond Jaloux, Henri Troyat, L. P. Marguerite gibi isimlere rastlıyoruz.²⁶

Cahit Sıtkı'nın gerek tercüme, gerekse telif olarak yayınladığı bu hikâyelere bakarak, onun edebiyat türü olarak hikâyeye çokça önem verdiğini söylemek mümkündür. Yazar bu hikâyeleri sanat endişesine düşmeden yazmış ve yayınlamıştır.²⁷ Cahit Sıtkı, ne tercüme ne de telif hikâyelerini kitap olarak yayımlamış, onları gazete ve dergi sayfalarına terk etmiştir.

Cahit Sıtkı'nın, telif hikâyeleri de vardır. Sayısı 80'den fazla olan bu hikâyeler²⁸ 1935-1947 arasında genellikle Cumhuriyet gazetesinde ve diğer bazı gazetelerde yayımlanmıştır. Tercüme hikâyelerinde kullandığı "Cevat Sadık" takma adını yazar, bazı telif hikâyelerinde de kullanır.

Cahit Sıtkı'nın hikâyeleri ile şiirleri arasında da ortak noktalar vardır. Hatta bazı şiirleri ile hikâyelerinin isimleri bile aynıdır. Mesela şiir ve hikâyelerinde çokça işlenen konulardan biri "ölüm"dür. Acaba şair kişilik özelliği olarak ölümden korkan biri midir? Cahit Sıtkı, memleketi Diyarbakır'da kendisine sorulan "Diyarbakırlılar korkak olur mu? Şiirlerinde neden hep ölüm korkusundan söz ediyorsun?" sorusuna şu cevabı verir: *"Şiirlerimde işlediğim ölüm teması nedeni ile beni böyle ölümden korkar diye niteliyorlar. Ben kendim için ölümden korkmam. Bak karşıdan geçen bu mutlu gençlerin ve önümüzdeki damın saçığında koklaşan iki kumrunun ölümünden korkarım. Onların ölmesini görmek istemem."*²⁹

Şairin hikâyelerine de yansıyan bir "çirkinlik" kompleksi vardır. Cahit Sıtkı'nın çirkinlik kompleksi yüzünden kadınlarla da arası iyi olmamıştır. Yetişkin kadınlardan ilgi görmeyeceğini düşünen şair, teselliye küçük yaştaki kızlarda bulmuştur. Kendisi bu konuda şunu söyler: *"Ben çirkinim, yetişkin kızlardan, beni beğenen olmaz. Onlar tecrübelidir. Ben, ancak, küçük yaştaki toy kızları elde edebilirim. Ancak onlar bana yüz verirler."*³⁰ Şairin bu özelliği hikâyelerine de yansımıştır.³¹

Şairin sevgililerinden bahsetmişken, onun hem şiirlerinde hem de hikâyelerinde söz ettiği meşhur "Beşiktaşlı sevgilisi"nden de söz etmeliyiz. "Onun "Hayal Ettiğim Şey" şiirini ithaf ettiği; "Sevdalı" adlı şiirinde "İlk aşkı, ilk göz ağrımın" dediği, "Vefasız çıktın" diye sitem ettiği bir "Beşiktaşlı"sı, "ilk sevgili"si yok muydu? Neyine gerekti yabancı matmazeller!... Cahit, "Beşiktaşlı"sının evinin bulunduğu yokuşu dört yıl, aşk heyecanları içinde inip çıktı."³² Reşit İskenderoğlu, Cahit Sıtkı'nın Beşiktaşlı sevgilisini şöyle tanıtır: *"Beşiktaşlı sevgilisi o dönemin ve çevrenin en güzel kızlarından biri olup Balkanlardan gelme bir ailenin kızı olduğunu, bir eski komşuları ve aile dostu olan emekli orman müdürlerinden merhum Muzaffer Üretener'den dinlemiştim. Ve bu arada Cahit Sıtkı'nın bu kıza yazdığı akrostiş (adlama) bir şiiri de bana okumuştı. O hanım kıztan aldığını da ifade etmişti. Bu Beşiktaşlı hanımın kültürlü olduğuna dalalet eden bir de, bir cümlesini şöyle anlatmıştı. Bir gün bu iki komşu arkadaş şöyleşide bulunurlarken Üretener, kendisine sormuş; sana âşık olan bu gençle*

evlenmeyi düşünüyor musun? Aldığı cevapta: -Fizik yapısı itibarıyla tipim değil. Onunla mutlu olamam. Bu nedenle evlenmeyi düşünmüyorum. Ancak görüyorum ki geleceği büyük bir şairdir. Bu sebeple inkisara uğramasın diye şimdilik ilişkimi sürdürüyorum demiştir."³³ Beşiktaşlı bu hanım daha sonraları başka biriyle evlenmiştir. Reşit İskenderoğlu, tanıtımında Beşiktaşlı sevgilinin adını ve açık kimliğini açıklamaz. Bu hanımın adını ve açık kimliğini Şeyhmus Diken şöyle açıklar: "*Cahit Sıtkı'nın Abbas şiirinde belirttiği ve Beşiktaş'tan alıp getirilmesi gereken ilk sevgilisi Vedat Günyol'un kız kardeşidir. Sırlıslıkla aşık olmuş Cahit Sıtkı, arkadaşı Vedat Günyol'un kız kardeşi Mîhrîmâh Hanım'a. Hem de ne aşk... Sadece Abbas şiirinde değil, "Karasevda"da da bu kıza duyduğu aşkı anlatır. Cahit Sıtkı bu olayı yıllar sonra Paris'te Vedat Günyol'a anlatır. Kız kardeşine âşık olduğunu ama itiraf edemediğini de söyler. Vedat Günyol: "Eyvah, der, Cahit keşke söyleseydin. Mutlaka seninle evlenmesini isterdim. Ama iş işten geçti."* Çünkü Mîhrîmâh Hanım artık anne tarafından akrabası Doktor Cemil Cemiloğlu'nun eşidir."³⁴

Cahit Sıtkı'nın kişilik özellikleri, içki bağımlılığı, çirkinlik kompleksi, sevgilileri (özellikle Beşiktaşlı sevgilisi) ve yaşadığı pek çok gerçek olay, bir şekilde şiirleri gibi hikâyelerine de girmiştir. İkinci Dünya Savaşı da Cahit Sıtkı'nın hem şiir hem de hikâyelerinde sezilir. Bu önemli savaş, savaşa girmeyen Türkiye'yi bile derinden sarsmıştır. Bu sarsıntıda en çok etkilenenler ise şüphesiz sanatçılardır. Sarsılanlardan biri de Cahit Sıtkı'dır ve o bu sarsıntısını, korku ve kaygılarını şiirlerinde olduğu gibi, hikâyelerinde de işlemiştir.

Cahit Sıtkı, memurluk hayatında pek çok sıkıntı yaşamıştır. O, bu sıkıntıları hikâye kahramanlarına da yaşatır. Meselâ, "Kötülük Yapayım Derken" adlı hikâyesi... Cahit Sıtkı'nın gerçek hayatında "pansiyon" önemli bir yer tutar. Çünkü o, babasıyla anlaşamayarak İstanbul Firuzağa'daki apartmandan ayrılarak, Beyoğlu'nda bir pansiyona yerleşmiştir.³⁵ Onun hikâye kahramanlarının çoğu da pansiyonda kalırlar. Bu ortak noktaları daha artırmak mümkündür. Dolayısıyla, gerçek hayatı ile hikâye konuları arasındaki bu benzerlikler, Taranacı'nın hikâyeciliğinde önemli bir noktadır.

Cahit Sıtkı'nın hikâyelerindeki, şairin gerçek hayatıyla bu iç içe olma durumu, hikâyelerinin niteliklerine de yansımıştır. Meselâ, hikâyelerdeki vakaların çoğu, şairin gerçek hayatta yaşadığı olaylardan alınmıştır. Bu hikâyelerin kişileri de tanıdık simalardır. Birkaç hikâyede kendini de öykü kişisi olarak çizen şairin bu kahramanları da âdeta gerçek hayatından süzülüp gelmişlerdir. Hikâye kişileri gibi, bu hikâyelerin geçtiği mekânlar da hep Cahit Sıtkı'nın gerçek hayatında yaşadığı veya uğradığı yerlerdir.

Hikâye sanatının unsurlarından olan "vakalar" açısından bakıldığında, Cahit Sıtkı'nın hikâyelerinde çeşitlilik görülür. Bu hikâyelerde vaka yok denecek kadar azdır. Genellikle bazı tipler ve şahısların duyguları üzerinde durulur. Gün-

lük hayatın kesitleri içinde gündelik insanların duygu ve hayalleri anlatılır. Bütün hikâyelerde yoğun bir yalnızlık duygusu ve insanların yalnızlıktan kurtulma çabaları ve bu çabaların boşa çıkışı işlenir. Fakat bu hayal kırıklıkları, bir bitiş değildir. Zira bütün hikâyelerde hayatın ölümle yok olacağını her an hisseden insanın trajik durumu, yaşanan hayatın, gözle görülen ve tadılan dünyanın güzellikleri içinde hissettirilir. Dünyanın güzelliklerini tadan insan her şeye rağmen yaşama sevinci içindedir.³⁶

Cahit Sıtkı'nın hikâyelerindeki “şahıslar kadrosu”na gelince, bu hikâyelerdeki kişilerin büyük bir kısmının, kendine benzeyen insanlar arasından ve yaşadığı çevrelerden geldiğini görürüz. Şahıs kadrosunu çoğunlukla gençler oluşturur. Yazar, hikâyelerinde kendine ve kendi nesline daha çok yer verir.³⁷ Birçok hikâyesinde, âdeta bir “portre” yazar gibi herhangi bir bireyi anlatan Cahit Sıtkı, bu şekilde “bireye” eğilmiş olur.

İnci Enginün, Cahit Sıtkı'nın, hikâyelerinde de çevresindeki güzel, çirkin kadınlara ilgi duyduğunu söylemektedir.³⁸ Bu da, Tarancı'nın hikâyelerinde yer alan kişilerin büyük bir kısmının kadın olmasına yol açmıştır. Fakat bu kadınlar, bilinen manada yüceltilen kadınlar değildir. Artık kadın “ruhla dolu, erkeğin ruhunu yükselten büyük bir varlık değil, sadece meslek arkadaşı, şehvet ve ihtirası tatmin eden bir alettir.”³⁹ Cahit Sıtkı da kadınları bu yönüyle hikâyelerine almıştır.

Cahit Sıtkı, hikâyelerinde zamanı kullanırken genellikle, yaşadığı devrin atmosferinin dışına pek çıkmamıştır. O devrin tipik özelliğini, Mehmet Kaplan şöyle tanıtır: “*Bu devirde, Stendhal'in “ruhi bir kristalizasyon” olarak tavsif ettiği “aşk duygusu”, yerini şehvet ve çapkınlığa terk eder. Freudizm ve libido bu dönem roman ve şiirinde mühim yer tutar.*”⁴⁰ Cahit Sıtkı'nın hikâyelerinde devrin bu özelliğini görebiliriz. Buna bir de devrin önemli olaylarını eklediğimizde, Tarancı'nın hikâyelerindeki zamanı yerli yerine oturtabiliriz. Çünkü, yaşadığı devrin sosyal ve politik olayları da onun ruhunda derin izler bırakmıştır. Bu yüzden, “*André Gide gibi Tarancı da mutluluğu “an”larda yaşadığına bağlamıştır.*”⁴¹ Tarancı'nın hikâyelerindeki zaman bir anlamda “an”lardan oluşmuştur. Bu hikâyelerde yüzyıllar öncesinin olaylarının anlatıldığı görülmez. Tersine o, içinde yaşadığı zamanı anlatmıştır hikâyelerinde. Sabah yaşadığını öğle çayında, akşam meyhanede yaşadıklarını birkaç saat sonra odasında hikâyeleştirmiştir. Tarancı'nın hikâyelerinde vaka zamanı ile anlatma zamanı farklı yılları kapsar. Yani hikâyelerde anlatılan olaylar genellikle “hatırlanan zaman”, “hatırlama zamanı” ilişkisi içinde verilir. Fakat bazı hikâyelerinde vaka zamanı ile anlatma zamanının aynı olduğu da görülür.

Tarancı'nın hikâyelerindeki zamana bir de “fantastik” zamanları ilave edebiliriz. Yazarın birçok hikâyesinde, “öbür dünya”, “ölüler âlemi” gibi fantastik olaylar anlatılır. Meselâ, yeni ölen biri, mezara konulduktan sonra, eski

ölülerle sohbet eder. İşte bu tür hikâyelerde zaman her ne kadar devrin atmosferini yansıtsa da, reel zaman değil, fantastik bir zamandır.

Cahit Sıtkı'nın hikâyelerindeki “mekân” da, şairin gerçek hayatında yeri olan mekânlardır. Bu yerlerin her birini şair yakından tanımaktadır. Genelde İstanbul'da geçen hikâyelerde, az da olsa Anadolu şehirleri de mekân olarak kullanılır. Yazarın birçok hikâyesinin mekânı da Ankara'dır. Bazı hikâyelerde tersini söylese de, Cahit Sıtkı'ya göre mekânın neresi olduğu önemli değildir. Şairin hikâyelerindeki mekânlar, içinde bir süre oturduğu pansiyonlar, zaman zaman gidip geldiği akraba evleri ve İstanbul'un meşhur kahveleri olarak da tasnif edilebilir. Şair gerçek hayatında bu tür mekânlarda geçirmiştir hayatını. Hikâyelerine de işte bu mekânlar hâkimdir.

Cahit Sıtkı'nın hikâyelerinin sanat-estetik yapısı da edebiyatımıza pek yenilik getirmemiştir. *“Bu hikâyeler klasik bir biçim içinde verilmektedir. Çevre tanımlanması, kişi betimlemeleri, duygusal yaklaşımlar ve olaya geçiş. Hemen tüm hikâyelerin yapısı budur. Zaman zaman da ahlâk dersi verir hikâyelerinde.”*⁴² Hikâyelerde genelde çerçeve hikâye tekniği hâkimdir. Belirli bir çerçeve içinde anlatıcı, genellikle geçmişte yaşadığı bir olayı nakleder. Çerçeve için “hatırlama zamanı” dersek, anlatılan hatıra için de “hatırlanan zaman” diyebiliriz.

Cahit Sıtkı'nın pek çok hikâyesi “portre-hikâye” şeklinde adlandırabileceğimiz bir yapı arz eder. Bu hikâyelerde ne bir olay örgüsü vardır ne de belirli bir kurgu. Sadece belirgin özellikleriyle ilginç bir kişinin tanıtıldığını görürüz.

Tarancı'nın “fantastik” kurgu içeren hikâyeleri de vardır. Birçok hikâyede olay öbür dünyada geçer.⁴³ Bu tür hikâyelerde ölümler konuşup sohbet ederler; hatta Azrail bile hikâye kahramanı kılığına girip hikâyede yer alır.

Bu hikâyelerin tamamına yakınının diyaloglar üzerine kurulu olması da ortak bir özellik olarak karşımıza çıkar. Dilin kullanımı da bu hikâyelerde önemlidir. Her bir hikâye âdeta Cahit Sıtkı'nın şair kimliğini yansıtır gibidir. Cahit Sıtkı'nın hikâyelerinin üslubunu verirken, her şeyden önce onun bir şair olduğunu unutmamamız gerekmektedir. Şair kimliği Cahit Sıtkı'ya hikâyelerinde “şiişel bir dil” kullanma avantajı sağlamıştır.

Her hikâyeci gibi Cahit Sıtkı da hikâyelerini belirli bir “tematik / fikrî” öze doldurmuştur. Her ne kadar Tarancı hikâyelerini para karşılığında yazdığını söylese de, bu hikâyelerde şairin hayata bakış felsefesini, düşünce dünyasını ve neleri “mesele” yaptığını görebiliriz. Hikâyeci kimliğinin diğer unsurlarında olduğu gibi, hikâyelerindeki tematik / fikrî özün oluşumunda da şairin gerçek hayat hikâyesi etkili olmuştur. Belirli fikrî derinlik taşıyan bazı problemleri, hem şiirlerinde hem de hikâyelerinde işlemesi, biraz da şairin hayat felsefesinden kaynaklanır. Cahit Sıtkı kardeşi Nihal'e 1932 yılında

yazdığı bir mektupta hayat felsefesi konusunda şunu söyler: “*Esasen şekerim benim prensibim dünyada kimseyi incitmemektir. Ben kendimi ekseriya bir muma benzetirim. Mum yanar ve etrafındakileri aydınlatır. Fakat erir ve bir gün biter. Ben de tıpkı öyleyim... Kimseye fenalık yapamam. Herkese yüzümü aydınlık gösteririm... Fakat için için erimekteyim.*”⁴⁴ Şair bu hayat felsefesini birçok hikâyesinde, herhangi bir hikâye şahsının ağzından dile getirir.

Kendi hayat felsefesi dışında Cahit Sıtkı, öğrenip tesirinde kaldığı bazı felsefî görüşlere de hikâyelerinde yer verir. Meselâ, İrfan Karakoç’a göre Cahit Sıtkı, Paris’te bulunduğu sırada âdeta bir moda haline gelen “varoluşçuluk” felsefesinin tesiri altında kalmıştır.⁴⁵ Tarancı birçok hikâyesinde de ünlü şairlere (bilhassa Fransız şairlerine) sığınır. İşte bu şekilde kendine özgü bir düşünce tarzı geliştiren Cahit Sıtkı, bu düşüncelerini bütün hikâyelerinde – hikâye diliyle- işlemiştir.

Sonuç

Yeni Türk edebiyatında şair ve yazarların “çok yönlü” sanat icra ettikleri bilinen bir gerçektir. Bu sanatçıların aynı anda birden fazla edebî türde eser vermeleri bilinmektedir. Birden fazla edebî türde eser veren birçok sanatçı da maalesef sadece bir yönleri ile tanınmış; onların bazı sanatçı kimlikleri pek gün yüzüne çıkmamıştır. Cahit Sıtkı Tarancı bu sanatçılardan biridir.

Şair ve yazarların gölgede kalan kimliklerinin açığa çıkarılması edebiyat tarihçiliği açısından da bir mecburiyettir. Şair Cahit Sıtkı’nın hikâyeci cephesine ışık tutmaya çalıştığımız bu yazıda özetle şunları gördük:

Cahit Sıtkı söz konusu hikâyelerinin büyük bir kısmını sanat dışı bir amaçla yazmıştır. Şair, aynı konuları hem şiirde hem de hikâyede işlemiştir. Bu, şairin hikâyeleri ve şiirleri arasında belirli bir ilişki olduğu anlamına da gelir. Cahit Sıtkı, hikâye sanatına herhangi bir yenilik getirmemiş, devrin hikâye estetiğine bağlı kalmıştır. Şiir konusunda belirli bir poetikaya sahip olan şairin, belirli ve özgün bir hikâye görüşü yoktur. Şair, başta şiir olmak üzere, “sanat” konusunu çokça önemser. Bazı hikâyelerinde sanat hakkında görüş beyan etmiştir. (Mesela “Eldiven” adlı hikâyesi) Cahit Sıtkı Tarancı’nın hikâyeleri yanında, tefrika halinde yayımladığı “Korkuyorum” isimli bir de romanı vardır. Bu roman *Hafta* dergisi’nde, 18 Ekim 1935-6 Ocak 1936 “Cemil Sıtkı” takma adıyla sekiz hafta tefrika edilmiştir.

¹ Cahit Sıtkı Tarancı’nın hikâyeci yönü üzerine bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda “*Cahit Sıtkı Tarancı’nın Hikâyeleri Üzerine Bir inceleme*, Hece Yay. Ank. 2003” adlı kitabımızda ayrıntılı bilgi mevcuttur. Hatta bu yazının hazırlanmasında da söz konusu kitabımızdan geniş ölçüde yararlandık. (Ş.S.)

² Cahit Sıtkı Tarancı, *Yazılar*, Haz. Hakan Sazyek, Can Yay. İst. 1995, s. 109.

³ Cahit Sıtkı Tarancı, a.g.e., s. 126.

- ⁴ *Hisar'da Kültür ve Sanat Konuşmaları*, Haz. Öztürk Emiroğlu, Kültür Bak. Yay., Ank. 2001, s. 26.
- ⁵ Cahit Sıtkı Tarancı, *Yazılar*, s. 88.
- ⁶ Cahit Sıtkı Tarancı, a.g.e., s. 90.
- ⁷ Cahit Sıtkı Tarancı, a.g.e., s. 96.
- ⁸ Cahit Sıtkı Tarancı, a.g.e., s. 95.
- ⁹ Cahit Sıtkı Tarancı, a.g.e., s. 89.
- ¹⁰ Cahit Sıtkı Tarancı, a.g.e., s. 65.
- ¹¹ *Hisar'da Kültür ve Sanat Konuşmaları*, s. 27.
- ¹² Cahit Sıtkı Tarancı, *Yazılar*, s. 101.
- ¹³ Cahit Sıtkı Tarancı, a.g.e., s. 83.
- ¹⁴ Cahit Sıtkı Tarancı, a.g.e., s. 117.
- ¹⁵ Her iki kişiye yazılan mektuplar kitaplaşmıştır. (*Evime ve Nihal'e Mektuplar*, Haz. İnci Enginün, TDK Yay. Ank. 1989. *Ziya'ya Mektuplar*, Varlık Yay. İst. 2001.)
- ¹⁶ *Evime ve Nihal'e mektuplar*, s. 73.
- ¹⁷ Şairin, telif hikâyelerinde sadece “Cevat Sadık” ve “Cahit Sıtkı Tarancı” adlarını kullandığını gördük.
- ¹⁸ Şevket Beysanoğlu, *Cahit Sıtkı Tarancı*, Ank. 1969, s. 122.
- ¹⁹ Cahit Sıtkı, birçok telif hikâyesinde “Nakleden” ifadesini kullanmıştır.
- ²⁰ Muzaffer Uyguner, “Tarancı'nın Öyküleri”, *Varlık*, Haziran 1977, Sayı: 837, s. 15.
- ²¹ Önder Tuzcet, “Hikâyecî Cahit Sıtkı”, *Cahit Sıtkı Tarancı / Hikâye-Şiir-Makale*, Haz. Güngör Gencay, Ank. 1956, s. 10.
- ²² Selahattin Önerli, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeciliği ve Hikâyeleri*, Ank. 1976, s. 13.
- ²³ Cahit Sıtkı Tarancı, *Ziya'ya Mektuplar*, s. 14.
- ²⁴ Munis Faik Ozansoy, “Cahit Sıtkı Tarancı”, *Hisar*, Kasım 1964, Sayı: 11, s. 11.
- ²⁵ Bk. K. İrfan Karakoç, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Nesirleri*, Bitirme Ödevi, Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Manisa 1997, s. 35. Halil Kocabaş, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyelerinin Derlenmesi ve Değerlendirilmesi*, Dicle Üniv. Sosyal Bilimler Enst. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır 1994, s. 360. *Cahit Sıtkı Tarancı*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ank. 1992, s. 77.
- ²⁶ *Cahit Sıtkı Tarancı*, Derleyen: Muzaffer Uyguner, Bilgi Yayınevi, Ank. 1992, s. 77.
- ²⁷ Halil Kocabaş, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyelerinin Derlenmesi ve Değerlendirilmesi*, s. 390.
- ²⁸ Yaptığımız en son çalışmada bu sayıyı 82 (seksen iki) olarak tespit edebildik. (Ş. S.)
- ²⁹ Reşit İskenderoğlu, *Cahit Sıtkı Tarancı İle Anılar*, Ank. 1993, s. 50.
- ³⁰ Cahit Sıtkı Tarancı, *Ziya'ya Mektuplar*, s. 20.
- ³¹ Selahattin Önerli, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeciliği ve Hikâyeleri*, s. 14.
- ³² Cahit Sıtkı Tarancı, *Ziya'ya Mektuplar*, s. 18.
- ³³ Reşit İskenderoğlu, *Cahit Sıtkı Tarancı İle Anılar*, s. 37.
- ³⁴ Şeyhmus Diken, “Var Git, Böyle Ferman Etti Cahit”, *Yarattı*, Ocak-Şubat 2003, S. 1, s. 39.
- ³⁵ Cahit Sıtkı Tarancı, *Ziya'ya Mektuplar*, s. 31.
- ³⁶ İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yay. İst. 1991, s. 241.
- ³⁷ K. İrfan Karakoç, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Nesirleri*, Bitirme Ödevi, Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Manisa 1997, s. 111.
- ³⁸ İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, s. 246.
- ³⁹ Mehmet Kaplan, *Nesillerin Ruhu*, Dergah Yay. İst. 1978, s. 24-25.
- ⁴⁰ Mehmet Kaplan, a.g.e., s. 24.
- ⁴¹ Selahattin Önerli, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Hikâyeciliği ve Hikâyeleri*, s. 12.
- ⁴² Selahattin Önerli, a.g.e. s. 15.
- ⁴³ Bunlardan biri olan ve “Neden Sonra” adını taşıyan hikâye, adeta Yahya Kemal'in “Sessiz Gemi” şiirinin hikâyesi gibidir.
- ⁴⁴ *Evime ve Nihal'e Mektuplar*, s. 45.
- ⁴⁵ K. İrfan Karakoç, *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Nesirleri*, s. 40.

MERİÇ BALKANLI

İŞTE O KADAR

Orhan Veli'nin öykülerini daha okumadıysanız hemen okumanız lâzım. Yorgun ve bıkkınsanız keyfiniz yerine gelecek, neşeliyseniz katmerlenecek neşeniz. Orhan Veli'ye sarılasınız da gelebilir. Şiirlerinden bildiğimiz aynı şen, deli dolu, kaygısız, hayalci adam, bu defa öykülerde denizin sesini kulağınıza, yosunun kokusunu yüzünüze üfleyecek. Duvarlara değil, insanlara, kuşlara bakmayı çekecek canınız ya belki de alıp başınızı gitmek isteyeceksiniz, daha yaşanılabilir yerlere; balıkçıların ağlarını çektiği, güneşin alı al moru mor battığı ülkeye, onun ülkesine.

Çünkü onun ülkesinde kederlenmeye çok az sebep var. Açlık, yoksulluk, işsizlik ya da aşk acısı bile umutları söndürmeye yetmez bu ülkede. Burada bahar sabahlarının, gemilerin, taraçada pirinç ayıklayan kadının sözü edilir. Denizle, insanlıkla, yaşamla kardeş bu öyküler 1947-50 yılları arasında yazılmıştır.

“Hoşgör Köftecisi” adındaki kitapta, Orhan Veli'nin daha önce çeşitli dergilerde yazılmış altı öyküsü, Saroyan'dan çevirdiği öykü ve edebiyat hakkındaki görüşlerini dile getirdiği bir röportaj bulunur.” Orhan Veli'nin bu öyküleri şiirleri gibi umut dağıtır. Daha ilk sayfada şöyle telkin edilir okuyucu:

Dükkânların camekânları, musluklar, testereleler, ip yumakları, kurşun borular, tahlisiye simitleri cinsinden mallarla doludur. Dünyanın manasız bir dünya olduğuna hükmedeceğiniz gelir. Üzülmeyin. Bu manasız dünyanın hiç ummadığınız bir yerinde kapısından dört bir yana nefis kebab kokuları yayılan bir kebabçı dükkânı ile karşılaşmanız imkânsız değildir. (s.9)

İşte onun ülkesinde insanı kebabçı dükkânı gibi küçük şeyler hayata bağlar. Dertlenecek bir şey yoktur ki, etrafınıza şöyle bir bakmanız yetecektir bu mutluluk getiren küçük şeyleri görmemiz için. Hiç olmadı hayallere dalarsınız. İşte o kadar!

“O şarkılarda, o seslerde, o hikâyelerde büyük bir dünya vardı. O daracık dükkâna giderken kendimi seyahate çıkan bir adam sanıyordum.” (s.11)

Orhan Veli'nin şiirlerinde olduğu gibi öykülerinde de seslerin, hikâyelerin ardındaki dünyalara yolculuğu okuruz. O gerçek bir gezgindir. Hem de yerinden kalkmasına bile gerek yoktur keşfe çıkmak için. Onun kalemiyle çarpık iskemlelerin, kambur kızların, rakı masalarının, İstanbul Boğazı'nın, boğazdaki balıkların dünyası yazılır.

Bu öykülerin damakta kalan edebi lezzeti bir yana o öykücü değildir. Olamaz. Öykülerini de şair olarak yazmıştır. “Baharın Ettikleri” adlı öyküsünde düzyazının değil, şiirin çocuğu olduğunu söyler gibidir:

Ilık bir mart güneşi, iliklerine kadar ısıtıyor insan. Böyle havalar, kış sonlarında, çok kişileri mesut eder. Saadet nedir? Herkes saadeti tanımış mıdır bu dünyada? Bu meseleler üzerine uzun uzun konuşmak mümkün. (s.19)

Ama uzun uzun konuşmaz o. Hızlı çalışan aklını, çabuk dağılan dikkatini cesurca kâğıda aktarır tereddütsüz. Okuyucu da bir düşünceden başka bir düşünceye, bir görüntüden başka bir görüntüye kapılıp gider şairle birlikte. Bir yandan öyküyü yazma sürecini de metne dâhil eder:

Oturdum. Ne yazayım diye düşünmeye başladım. Acaba hikâye mi yazsam? Hikâyede konunun pek o kadar mühim olmadığını söyleyenler de çıktı. Ama ne olursa olsun, bir vaka lazım. Üstelik vaka da, alışılmış vakalardan olmamalı. Küçük burjuvanın hayatını anlatan, onun zaafalarını, onun adiliklerini dünyanın büyük kahramanlıkları, en asil heyecanları gibi gösteren hikâyelerden illallah dedik artık. (s.19)

Vaka lazım dediğine aldanmamak lâzım. Onun vakaya ihtiyacı yoktur. Şair gözleri, şair kalemi olaya gerek duymadan etraftaki her şeyi yazıp bunları okumaya değer kılabılır. Bir yandan Dalgacı Mahmut'tur; alışılâgelen öykü anlayışıyla alay eder. Öncülüğünü ettiği Yeni Şiir hareketi de o zamana değin kabul gören edebi yargıları alaya almasıyla, yerle bir etmesiyle yeşermiş değil midir? “İşsizlik” adlı öyküsünde hayalinde yarattığı arkadaşı Erdoğan'ın ağzından yazılmış cümleler aracılığıyla edebi anlayışını eleştirenlere şöyle tatlılıkla cevap verir:

Desin ki: 'Orhan Veli mi? Onlar da mı şair? Bırak bopstilleri Allah aşkına! Bu türlü maskaralıklar Avrupa'da çoktan geçti. Yazsalar ya vezinli, kaftiyeli doğru dürüst şiir. Yazsalar ya! Sıkı mı? Yazamayınca ne yapacaklar? Tabii böyle bin bir şaklabanlıkla nazar-ı dikkati celbetmeye çalışacaklar. Kolay iş bunlar kardeşim, kolay iş. Halbuki sanat o kadar kolay değil.' Varsın söylesin Erdoğan. Söylesin. Boşaltsın içini. Tutup ona şiir nazariyeleri döktürecek değilim ya! Hem ne işe yarar zaten? Karşı gelebilir miyim peşin hükümlere? (s.37)

Karşı gelmez. Çünkü bilir o, aklına geleni yazmak değildir onunki. Boş vermek, ayaklarını uzatıp bir cigara tüttürmek ve güzellikleri görmek, aktarmaktır. Hüzünde de parasızlıkta da var olan tadı yazmak ve denize gitmek. Denize gitmektir onu edebiyatı: “Gideceğim, denize gideceğim. (...) Vazgeçmeyeceğim denizden.” (s.47)

Öykülerinde oldukça iyimser bir hava olsa da aşkı, parayı sorguladığı, romantizm ve realizmden söz ettiği görülür. Yoksulluğu büsbütün romantize etmez hiçbir zaman. Adaletsizliğe ve zor yaşam koşullarına başkaldırır ama kendi bildiği yolla; tatlılıkla.

“Hoşgör Köftecisi”nde derlenen öykülerin neredeyse tümü şiir kokar. Öykü anlatıcılarının farklı mesleklerden ve toplumun başka kesimlerinden olmasına rağmen hepsi aynı algı dünyasını okuyucuya sunar. Her ne kadar Musa Kaptan, Ayşe, Ayşe'nin babası gibi pek çok yan karakter olsa da öyküler bir kurgunun

içine yerleştirilmiş görünmekten uzaktır. “Kan” adındaki öykü ise kurgunun daha güçlü olmasıyla diğerlerinden ayrılır. Çift atlı arabalarıyla komşu köyün düğününe giden dört arkadaş anlatılır “Kan”da. Zaman zaman gerilimin hissedildiği bu metinde yine sıradan insanlar, düğünde ortaya getirilen bazlama ve peynir tatlısı ön plandadır aslında. Bir akışı olan bu öyküde dahi başrolde yine insana dair ayrıntılar vardır tüm öykülerde olduğu gibi. Bu öyküler hırstan, kederden, gösterişten uzaktır. Günişiği vardır bunlarda, kunduracılar; evler değil, açık hava, hayat, sıcak ekmek:

“Oh, canım ekmek! Sıcak ekmek! Taze ekmek! Yeni çıkarken ne güzel kokar fırınların önü! Fırından yeni çıkmış ekmek ne güzel yakar insanın elini!” (s.34)

Gonçarov’un yarattığı Oblomov adlı karakterden sonra nasıl ‘Oblomovluk’ diye bir ifade türetilmişse Orhan Velilik diye bir kavramın da olması gerekir belki; ruhu kemiren tüm sıkıntıların içinden sevinci işaret eden, şairane ve alabildiğine içten kişiler için. İşte böyle biri yazmıştır bu öyküleri; satırları alt alta dizince uzunca bir şiir olabilecek bu öyküler öyle coşkulu ki susup onu dinleyesiniz geliyor. Bu yazının alıntılarla dolup taşmasının nedeni de budur aslına bakarsanız.

FADİME BOZYİĞİT

MESUT İNSANLAR FOTOĞRAFHANESİ/DEĞİŞEN İSTANBUL

“Allah’ım, bahtsızlar için mesut olmak İstanbul’da ne kolaydı.”(s.26)

Selda Uygur, 2005 yılında hazırladığı Ziya Osman Saba’nın şiir ve öykülerini kapsayan yüksek lisans tezinde, ortak konuların işlediğini ortaya koymuştur. Özlem (geçmişe özlem, ölüme özlem ve uzak diyarlara özlem), aile hayatı, mutluluk ve karamsarlık, hayat ve toplum konularını hem şiirlerinde hem de öykülerinde görmek mümkün. Varlık Yayınları *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* ve *Değişen İstanbul* kitaplarını birleştirerek basmış ve sonuna da Ziya Osman Saba hakkında çıkmış yazılarla onunla yapılmış röportajları eklemiştir. Ancak kitap üzerinde baskı tarihi bulunmadığından bu baskının tarihini veremiyorum. Kitabın yeni baskısı yok. Sahaflarda eski baskılarına ulaşmak mümkün.

Öykülerin tamamının ortak noktaları İstanbul ve Ziya Osman Saba’nın anıları. Diğer konuları bu üst başlığın altında değerlendirmek gerekiyor. Bu öykülere anı-öykü tanımı yapmak da doğru olur zannediyorum. Çünkü öykülerin tamamı okunduğunda Ziya Osman Saba’nın anıları, özellikle de çocukluk ve ilk gençlik yıllarının büyük bölümü okunmuş oluyor. Bu öykülerden yazarın hayatıyla ilgili pek çok ayrıntıya ulaşıyor. Ziya Osman Saba’nın öykülerini dört kısımda inceleyebiliriz:

1. Çocukluk

Bir Kurban Bayramı Hikâyesi, Ev, Misafirlikler, Yaz Gezintileri, Kış Gezintileri adlı öyküler yazarın çocukluk anılarından yola çıkarak yazdığı öykülerdir. Burada dikkat çeken yazarın çocuk dikkati ve merakıyla gözlemlediği her şeyi hatırlayarak ve o günlere büyük özlem duyarak yazmasıdır. Özlemine sık sık dile getirmektedir. Öykülerin genelinde anneannesi ile birliktedir. Annesini erken yaşta kaybettiğinden anneannesi çocukluğunun önemli karakterlerinden biri olmuştur. Anneannesiyle yaptıkları gezintiler, gittikleri misafirlikler, misafirlikte çocuk olmasından dolayı kendisine gösterilen ihtimam, anneannesiyle yaptıkları mezarlık ziyaretleri, tramvayda babasıyla geçirdiği vakitler, dedesinin kendisine karşı olan sevgisi, bir kurban bayramında kendisi için kurban edilen küçük kuzu ile dostluğu yalnızca bir çocuğun zihninde yer edebilecek bir

dikkatle aktarılmıştır. Öyle ki öykülerde olay yerine sanki sadece insanlar, sadece mekânlar, sadece ayrıntılar vardır.

2. İstanbul

Neveser, Bıraktığım İstanbul gibi öykülerde İstanbul diğer öykülere göre daha ön plandadır. Özellikle *Bıraktığım İstanbul* adlı öyküde İstanbul ile Anadolu'daki bir şehir karşılaştırılmakta ve İstanbul'a olan özlemi anlatılmaktadır. Bu öyküden çarpıcı bir cümle şöyledir: “*Şimdi bulunduğum şehrin öyle sokakları, çeşmeleri, İstanbul'dakilere benzer camileri, daha hiçbir mezarlığını görmediğim*

hâlde -burada ölümler, şehrin dışında yatıyor olacak- tahmin ediyorum ki öyle mezarlıkları da yok.” (s.26) Şairin bulunduğu şehir bırakıp geldiği şehirden farklıdır. Hatta o kadar farklıdır ki İstanbul'da şehrin içinde hemen evlerin yanında uzanıp yatıveren ölümler yeni şehirde şehirden uzakta bir yerlerdedir.

3. Gençlik

Babamın Elbisesi, Bıraktığım İstanbul, Bebek, O Sokak, O Mahalle, O Banka öyküleri yazarın gençlik yıllarına ait anılardan yola çıkarak yazdığı öykülerdir. *Babamın Elbisesi* yazarın bir dönem yaşadığı yoksulluğu çok açık bir şekilde aktarır. Bu öyküde İstanbul'un çarşılarını, satıcılarını, dükkânlarını, eskicilerini bir fotoğrafa bakıyormuş gibi seyretmek mümkündür. Hiçbir ayrıntıyı gözden kaçırmayan son model bir fotoğraf makinesi çekip kaydetmiştir sanki. Bu bağlamda anı-öykülere diğer bir ad olarak ayrıntı-öykü demek de doğru olacaktır. *Bebek* adlı öyküde oğlunun doğumunu, *O Mahalle* adlı öyküde eşiyle ilk defa bulup kiraladıkları ev ile komşularına dair anılarından söz etmektedir. *O Sokak* adlı öyküyü genelevlerin bulunduğu bir sokakta ilk gençliğinde geçirdiği anılardan yola çıkarak yazmıştır. *O Banka* öyküsü hayatını kazanmak için çalıştığı bankada evleneceği hanımla tanışması ve onu sevmeye başladığı döneme ait anıları anlattığı öyküsüdür.

4. Okul Yılları

Okumak, O Sınıf adlı öykülerinde yazarın okul yıllarına ait anılarını buluyoruz. Yazar, okul yıllarına büyük bir özlem duymaktadır. Adeta kendisine bir zaman makinesi sunulsa hiç tereddüt etmeden o yıllara gidecektir. Okumaktan, şiirler ezberlemekten, sınıfta bulunmaktan çok hoşlanmaktadır. Eski bir sınıf arkadaşıyla tekrar karşılaşıp o yılları yâd edebilmek için birçok fedakârlık yapabileceğini hissettirmektedir. Özellikle okumaya yeni başladığı yıllarda büyük bir merakla alıp okuduğu kitapları yeniden bulmak ve okumak istemektedir.

Böylece belki de o yılların sorumluluktan uzak, sevgi dolu ve mutlu havasını yeniden soluyabilecektir.

Bütün bu öyküler arasında *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*'nin yeri başkadır. Bu öykü sanki diğerlerinden başka bir Ziya Osman Saba tarafından yazılmıştır. Karamsar bir havayı bütün öykü boyunca dağıtmaya çalışan yazar, öyküyü vurucu bir sonla noktalar. Bütün öykü boyunca umutsuz durumların geçeceğini, mutlu olmanın küçük şeylerle de mümkün olduğunu, ille bir sevgili, zenginlik ya da aile olmadan da mutlu olunabileceğini söyleyip duran yazar, öykünün son cümlesiyle aslında sadece kendisini kandırdığını, derin bir umutsuzluk ve hayal kırıklığı içinde olduğunu ortaya koyar.

Mutlu zamanlarında fotoğraf çekirmeyi hiç düşünmeyen anlatıcı etrafını seyrederek bir fotoğrafçıya yaklaşır. Gülümseyerek çektiği bir fotoğrafla kendisini mutlu zannedecek ve belki de kendisini mutlu olduğuna inandırarak mutluluğu yakalayacaktır. Ancak fotoğrafçı onun yalancı gülümsemesini fotoğraflamak istemez ve: *"Beyim mazur görün, sizin fotoğrafınızı çekemeyeceğim."* der (s.10).

Öykü, fotoğrafçının bu sözüyle sona erer. Bu cümle anlatıcının mutsuzluğunun ve karamsarlığının kendisinin düşündüğünden daha derin olduğunu anlamasına yol açar. Yazar, öyküde belki okuru daha önce anlattıklarıyla mutluluğu aradığına ve bulabileceğine inandırabilecektir ancak son cümlenin verdiği mesaj mutluluğun çok çok uzakta olduğudur.

Kısacası Ziya Osman Saba'nın öykülerinde şiirlerinde kullandığı bütün konuları kullandığı görülmektedir. İstanbul'a, Ziya Osman Saba'nın anılarına dair ayrıntıları bu öykülerde yakalayabiliyoruz. Bir kameranın çektiği ayrıntıları izlercesine bütün ayrıntıları, renkleri, insanların fiziksel yapılarını görebiliyoruz.

HATİCE EBRAR AKBULUT

DİRİLİŞ ÖYKÜLERİ

İnsan farkını düşünceleriyle ortaya koyar. Düşünen insan daima eylem hâlinindedir. Hiçbir olumsuzluk onu durduramaz, ümitsizliğe düşüremez. Vahyin insandan istediği de budur, düşünerek yol almak, düşünülenler doğrultusunda harekete geçmek, çabalar sonucunda karşılaşılan olumsuz bir durumda umudu yitirmemek. Aksi hâlde insan belhüm edâl duruma düşer. Sezai Karakoç, yazılarında ve şiirlerinde insanın yüce değerlerin izini sürmesi gerektiğini vurgular. Ona göre; insan, düşünceleriyle uygarlığı inşa etmeli, böylece diriliş ile kucaklaşmalıdır. Karakoç'u anlayabilmek için onunla mündemiç olan diriliş sözcüğünü anlamak gerekir. Karakoç'taki diriliş sözcüğü iki yönlü mana taşır. Bir yönü ferdîdir, insanın yalnızca kendisinde gerçekleşir. İnsan önce kendi içine/özüne anlam yürüyüşleri yapmalı, arayış içerisinde olmalıdır. Kovuğuna çekilip olgunlaşmayı başarabilen insan, dışa dönmeli ve dışarıyı aydınlatmaya başlamalıdır. Bu da ikinci yönüdür. Bu yön ferdî olmakla birlikte artık dirilişin toplumsal boyutuna geçiştir. Diriliş sözcüğü Karakoç'un anahtar kelimesidir. İki ciltten oluşan öyküleri de diriliş sözcüğü etrafında şekillenmiştir.

Sezai Karakoç öykülerinde kısa cümleler kullanır, bu öykülerin okunmasını kolaylaştırır. Kısa cümlelerine karşılık öyküleri muhtevaca derindir; bu sebeple öyküler okur üzerinde bir ağırlık bırakır. Öykülerin birinci cildi, "Meydan Ortaya Çıktığında" ismini taşır. Beş öyküden oluşan kitabın en uzun öyküsü *Meydan Ortaya Çıktığında* öyküsüdür ve altı bölümden oluşur. Bu öykü dirilişin öyküsüdür. Karakoç'un öykülerinde otobiyografik bir anlatım vardır. *Meydan Ortaya Çıktığında* öyküsünde ise otobiyografik anlatım daha da belirginleşir. "Arz, ay ve su kaynakları fışkırmalarından ötede kendi doğumumu düşünüyorum. Doğduğum günü, o andaki aydınlığı, konuşan insanları, gülenleri, ağlayanları, bahçede açmış gülleri –çünkü bir gül mevsiminde doğmuşum-, birbirine muştı taşıyanları; anne ve babamın ilk haberi aldıkları andaki yüzlerini düşünüyorum. Bir doğum haberi. Kendi doğumum..." Karakoç'un öykülerinde sık sık telmih vardır. Tarihteki olaylar bir vesileyle dile getirilir. Böylece Karakoç, insana unuttuğu kadar hatırlayıcı olduğunu da anlatmak ister. Öykülerde doğrudan olmamakla birlikte eleştiriler de vardır. Yazar, bazen bir imge üzerinden bazen bir olay üzerinden eleştirisini metnin içerisine gizler. "Edebiyat eleştirilerindeki her an yeni bir sırı çözecekmişçesine başlayan, fakat kısa bir müddet sonra doğumsuz ölen yapay tufanlar. Edebiyat ve iş, birbirini yok eden iki cehennem. Şeytanın kötü cinlere ortak olmasından doğan korkunç bir işbirliği." *Meydan*

Ortaya Çıktığında ifadesiyle Karakoç'un anlatmak istediği mahşerdir. O mahşer geldiğinde insan ne yapacaktır, nereye kaçacaktır, kendini nasıl savunacaktır, gerçekler gün gibi ortaya çıkacağı hâlde insan neden sorumsuz davranmaktadır... bu gibi soruları sorar ve anlatmaya çalışır. “*Meydan ortaya çıktığında, dünyanın bir toz zerresi gibi ne yana kaçtığını doğrusu ağzım kulaklarım vararak düşünmek istiyorum.*”

Sezai Karakoç, eşyayı imgeleştirmede ustadır. Onun dilinde ev, dağ, toprak, hava, su, ağaç hepsi birer imgeye dönüşebilir. Yazar, çocukluğundan bitimsiz bir şekilde beslenir. Her fırsatta çocukluğundan bir ân yakalar ve yazısında kullanır. Eskiye daima özlem duyar. Çocukluğundaki evleri, bahçeleri anlatır. Bugünün atmosferi ile kıyas eder. Bu sebeple tabiat tasvirleri güçlüdür. Zıtlıkları ve benzerlikleri kolaylıkla keşfetmesi; eskiyi hatırlaması, yeniyi gözlemlemesi ve bu ikisini karşılaştırmasından olmalı. Karakoç'un fabl türüne yakınlaşan öyküleri de vardır. Kartal isimli öyküsü bunu en güzel örneği. Kartal'ı okurken aklıma Richard Bach'in Martı'sı geldi. Martı üzerinden insanlık eleştirisi yapıyordu. Karakoç'un Kartal'ı da insanı/insanlığı eleştiriyor. İnsanların bozgunculuk edişi, tabiata zarar veriş, tahribata sebep oluşu Kartal'ı çok sevdiği güneşinden mahrum bırakır. “*...insan bu kez, fethedemediği gökyüzünü kirleterek çürütmek ve öldürmek istiyordu. Temiz havanın, temiz görüntünün düşmanı olan insan!*”

“Portreler” ismini taşıyan ikinci öykü kitabı ise, on iki öyküden oluşuyor. Kitabın içerisinde Portreler isminde bir öykü bulunmuyor. Ancak öykülerde bir portre çizilmeye çalışılıyor. Portreler'in öyküleri ölüm, ahiret, iyilik, kötülük, güzellik, çirkinlik, dünya, hayat, fanilik gibi konular etrafında şekilleniyor. Her cümlesinde Karakoç, ısrarla Allah'ı hatırlatıyor. Dünya menfaatlerinin faydasız olduğunu, ahiret için çalışılması gerektiğini vurguluyor. “*Sebzeyi, meyveyi yazın bol bol veren Allah, yoksulun tek dostu değil miydi? Suyu dağdan indirerek kentin çeşmelerine kadar getiren, yine O değil miydi? Horozlara verdiği ilhamla, sabahları güneşten önce gökyüzünü seslerden binbir renkli bir levhaya çevirten Allah'tan başkası mıydı?*” Karakoç, insana aciz olduğunu hatırlatıyor bu cümleleriyle ve yaratıcıyı hatırlatmayı kendisine en büyük vazife olarak görüyor. Kötü olana karşı insanı uyaran, iyi olana insanı teşvik eden Karakoç'un öyküleri, emri bil maruf ve nehyi anil münkerin öyküleşmiş hâlidir. Öyküler-

den bize yansıyanlar Karakoç'un ne denli ileri görüşlü olduğunu anlamamızı sağlıyor. Günümüzde insanlar, birbirlerinin yaşamını dedektif gibi izlemekte, sosyal medyadan âdeta röntgenlemekte. Karakoç köy yaşamından yola çıkarak şu cümleleri söylüyor, bu sözler günümüz insanın hâllerini yansıtmaya yetiyor: *"Birbirlerini çok uzman bir dedektif gibi izliyorlar, hayatlarının ayrıntılarına niyetlerinin ne olduğu açısından inip duruyorlardı. Artık mesele âdeta bir kin ve öfke meselesi olmaktan çıkmıştı. Bir sevgi ya da nefret de söz konusu değildi. Birbirlerini izlemek, kollamak, günlük ve olağan bir iş hâlini almıştı."* Karakoç'un ileri görüşlülüğünü yansıtan öykülerinden birisi de *Bülbül* öyküsüdür. Karakoç, baharın harikalığını anlatır. Günümüzde insan baharı yaşayamıyor. Çiçeklerin burcu burcu kokusunu duyamıyor, kuşların eski cıvıltıları yok artık. Bunlar olmayınca geriye bahar da kalmıyor. Karakoç *Bülbül* öyküsünde bülbül üzerinden baharı tasvir ediyor. Bülbülsüz bahar, baharsız bülbül olmayacağını söylüyor. "Bana sorsalar kıyamet alâmetlerinden biri olarak da bülbül ötüşünün işitilmemesini söylerdim." Baharların olmayışı ve bülbülün

Diriliş, derin bir
düşünce eyleminden,
tefekürden doğar. Diriliş
insanın kötü düşüncelerden
ve eylemlerden arınıp özünü
bulmasıdır.

ötmeyişi kıyamet alâmeti olarak verilir ve durumun ciddiyeti vurgulanmak istenir. Dağ öyküsünde arayış içerisinde bir kahraman vardır. Şehir ile dağ arasında gidip gelir ve dağdan baktığında şehri uzanıp yatan bir canavar ölüsü olarak görür. Dağa çıkan bu kahraman şehre gidip gitmeme konusunda kararsızdır. Dağ ona daha sevimli gelmektedir.

Şehirde kendine yer bulamayan adam dağda da kendine yer

bulamaz. Mağaranın önüne kocaman kayalar düşer ve bu esnada

Ashabı Kehf hatırlara getirilir. Mecburen şehre yönelen adamın yüzü mağaraya dönük, gönlü ve ruhu ise ötelere ve yücelere bakmaktadır. Karakoç'un öykülerinde aile kavramı çok önemlidir. Ailenin unsurlarından anne, baba ve çocuk ayrı ayrı anlatılır. Aile olmanın ehemmiyeti vurgulanır. Çocuk daima anne ve babasının korumasına muhtaçken, anne daima merhametli olandır. Baba ise her zaman ailesi için olağanüstü çabalar sarf eden biridir. Gezi isimli öyküde baba profili özenle çizilir. Baba, elinden geleni yapar, emek verir ve alnteriyle kazandığını eve getirir. Öykülerde dikkat çeken ayrımlardan birisi de taşra ve kent hayatıdır. Büyük kentlerde türbeler, mezarlıklar insana bir şeyler söyler; ama ev içeriden inşa olmaz. Eve sürekli dışarıdan müdahale eden bir yaşantı vardır. Moda, iş, dedikodu dışarıdan evin içine dolar. Oysa köylerde hayat böyle değildir. Köyde hayat daha kolay okunur. Köy insanı güncel ile meşgul değildir, eskiyi yâd eder. Köyde eve kolay kolay dışarıdan bir müdahale olmaz. Bir müdahalenin olması için ancak köyde yankı uyandıran bir olay yaşanmalıdır. Karakoç'a göre bu yankı uyandıran olay da güncele bağlı değildir, eskiye dayanır. Dolayısıyla köy insanı toprağa, köklerine daha çok bağlıdır. Köyde güneş yakar, rüzgârın serinliği hissedilir, kedilerin ve köpeklerin sesi duyulur, insan yaşadığı-

nı hisseder. Ama kent böyle değildir, insanı sıkıştırır, bunaltır, insan yaşadığını idrak edemez bir türlü. *“Büyük şehirde ruh bitlenir. Cin çarpar ruhu. Silaya dönüş, bitlerden ayıklanmaktır, cin çıkartmaktır. Köke dönüştür.”*

Karakoç’un öyküleri yer yer deneme türüne benziyor. Bazen öykü kesilip arada bilgi veriliyor. Öykülerde Karakoç’un ömrü boyunca yaptığı düşünsel analizleri okuyoruz. Dolayısıyla Karakoç’un öyküleri okunmadan önce onun hayatı ve düşüncesi hakkında bilgi edinilirse öykülerini anlamak daha kolay hâle gelecektir. Karakoç, öykülerinde toplumun hafızasını tutuyor. Yıllar sonra bir genç, Karakoç’un öykülerini okuduğunda değişik duygular hissedebilir diye düşünüyorum. Kendisine büyüklerinin bile anlatamayacağı bilgileri Karakoç’un öykülerinde bulabilir. Toplum giderek yozlaşıyor ve manevî değerler unutuluyor. Yıllar sonra manevî ve ahlâkî değerleri anlatabilecek bir büyük bulmak zor olabilir. Köy yaşamı yani doğallık unutulabilir. Özetle bir genç dalından erik koparmanın ne demek olduğunu bilmeyebilir, bir horoz sesini ömrü boyunca hiç duymayabilir. İşte bu noktada Karakoç’un öyküleri onu bir meraka ve eskiye, öze götürecektir. Karakoç’un öykülerinde tasavvufî ve kelimî ifadeler de göze çarpıyor. Bu da Karakoç’un çok yönlülüğünü gösteriyor. Öykülerin bir özelliği de tefsir edici olmasıdır. Karakoç, âyetleri doğrudan zikretme de öykülerinin içerisine yedirmiş ve onları açıklamıştır. Kuran’ın *“Hiç düşünmez misiniz, hiç ders almaz mısınız”* uyarıları öykülerin içerisine gizlenmiş ve insan(okur) öykülerde anlatılanlar aracılığıyla uyarılmak istenmiştir. *“Toprağı kitliyorlar, onun bir gün ayağa kalkmasını önlemek istiyorlar. Üstünde sağlam durmak istiyorlar. Ama acaba alınan bütün bu önlemler, gün gelip saat çalınca, yararlı olacak mı? Yeterli olacak mı bütün bu tedbirler? Toprak bir kez uyanırsa, bütün bu önlemler, kâğıttan şatolar gibi yıkılıp devrilmeyecekler mi? Onun korkunç gerilişine, bu üst çerçeveler dayanabilecek mi?”* Sadece bu cümleler bile Karakoç’un öykülerinin tefekkür dolu olduğunu anlatmaya yeterlidir. Diriliş, derin bir düşünce eyleminden, tefekkürden doğar. Diriliş insanın kötü düşüncelerden ve eylemlerden arınıp özünü bulmasıdır. Karakoç’un öyküleri diriliş yolculuğuna çıkarıyor okuru, insan yeniden özünü yakalayabilsin diye...

MÜZEYYEN ÇELİK

NECİP FAZIL'IN HİKÂYELERİ VE
HİKÂyecİLİĞİ

Necip Fazıl Kısakürek'in tek öykü kitabı olan *Hikâyelerim*'de elli üç öykü bulunmaktadır. 1928-1971 yıllarında yazılmış bu öyküler şairin hayatının seyrini iyi yansıtır. Varlık sancılarıyla ve hayatın anlamını arayışla geçen ilk gençlik ve gençlik yıllarından sonra seçtiği yeni yoldaki ilerleyişini onun hayatı hakkında bilgi sahibi olmasak bile hikâyelerine bakıp görebiliriz.

Necip Fazıl'ın şiirlerini okuduğunuzda aslında her bir şiirin bu öykülerin özünden kopup geldiği hissedilebilir. Şiirlerinde üzerinde çok durduğu ölüm, yaşam, hayatın gayeleri, hayatı anlama ve anlamlandırma çabası ve elbette ölüm onun şiirlerinde olduğu gibi öykülerinde de sıklıkla işlediği temalardır.

Özellikle de ölüm Necip Fazıl'ı en çok büyüleyen kavramdır ve neredeyse bütün öykülerinde ölüme dair bir veri yer alır; kahramanlardan biri muhakkak ölür. Bu ölen kahramanlar da oldukça çeşitlilik gösterir. Köydeki ihtiyar bir kadından hasta bir kumarbaza, modern hayatın cazibesıyla benliğini unutmuş, yitmiş bir kızcağızdan, kumar illetine tutulmuş bir memura ve defîne peşinde felakete sürüklenen köylülere kadar geniş bir yelpazede kahraman kadrosu dikkati çeker. Bütün bu kalabalık kadronun içindeyse kendisi hep varlığıyla ya da düşüncesiyle vardır. Bazı hikâyelerde kahraman bazılarında ise düşüncedir ve kendisinden kaynaklanan hikâyelerinde kendine bir isim takmaz.

Benim kanaatimce gerçeklikten ziyade kurguya dayandırdığı hikâyelerinde bile kendisi hep vardır. Çünkü bu hikâyeler yine onun bir izlenimini, bir eleştirisini ya da bir düşüncesini aktarma amacıyla yazılmıştır. Dolayısıyla biz bütün hikâyelerde Necip Fazıl'ın var olduğunu hissederiz. Hikâyesini kaderine terk etmeyen bir yazardır o. Bu sebeple yazdıklarının sorumluluğunu da omuzlarında taşır.

Necip Fazıl'ın 1928 yılında yazdığı ilk hikâyesi çocukluğunda geçer. Hikâyenin adı da Necip Fazıl demektir aslında, "Bir Yalnızlık Gecesinde Vehimleri" onu derinden etkileyen kız kardeşinin ve dedesinin ölümü üzerine kuruludur. Ayrıca çocukluğunun geçtiği konak hayatı da bu öyküde betimlenir. Necip Fazıl bu hikâyesinde derin iç sıkıntıları yaşamaktadır ve hikâyenin ortaya çıkmasındaki amaç bu iç sıkıntılarıyla başa çıkma çabasıdır bir bakıma. Konak hayatı, ailesinden birilerinin ani ölümleri bu metni hikâyeden ziyade anıya yakınlıştırır da hikâyenin sonunda bütün yaşadıklarını soyutlaştırarak şiirsel bir tat katması kendine has bir duyuş ve felsefenin de oluşmaya başladığının en iyi kanıtıdır.

İkinci öyküde bir tiyatroya götürüyor bizi yazar. Tiyatronun insanı çok derin etkileme gücünün kaynaklarını ve sebeplerini anlatıyor. Tiyatroyla ilgili dü-

şüncelerini aktardıktan sonra tiyatrodaki bir intiharı anlatıyor. Tiyatrodaki herkes şaşkınlık içinde kalıyor ve gerçek intihar sebebini kimse öğrenemiyor. Bir iddia neticesinde atlayamazsın diyen arkadaşına inatla balkondan kendini attığı iddia edilse de bu bilgi kesinleştirilmeden öykü bitiriliyor. Necip Fazıl için bu öyküdeki olay örgüsü doldurmadır yani sadece ilgi çekmesi için hikâyeye serpiştirilmiştir. Asıl maksat tiyatronun insanı etkileme gücünden bahsetmektir.

Üçüncü hikâye “Eski Elbiselerin Hafızası” 1928’de kaleme alınmış olmasına rağmen günümüz hikâyeciliğine daha yakın duruyor. Diğer ikisiyle kıyaslanırsa da anıdan ziyade tam bir hikâye denilebilir. Varoluş sıkıntıları bu sefer cansız mankenlerin gözünden ve ağzından aktarılmış. Onların da insan suretine sahip olmalarından dolayı varlık sancısı çekebilecekleri sezdirilmiş.

“Sırtlan”, “Ölü Saklayan Mezarıcı”, “Hayalet”, “Yılan Kalesindeki Hazine” adlı hikâyelerde ise yazar biraz halka açılmış ve halkın yarattığı yarı masalsı, efsanevari birikimden faydalanmış. Bu ve buna benzer hikâyelerde yazarın halkın geleneksel ve hurafelerden de esinlenmiş birikimine olan merakı dikkatlerden kaçmıyor.

“Rehinlik Maymun” hikâyesinden itibarense karşımıza kumar çıkıyor. Bu hikâyeden itibaren kumar en derinlikli şekillerde türlü yönleriyle ele alınıyor. Kumar hastalığı yüzünden kaybedilenler sayılırken mal, mülkten ziyade benlik ve Allah’tan uzaklaşma, gerçek âlemden kopuş ele alınıyor. Kumarın insan fıtratına yaptığı zulüm en acı örnekleriyle anlatılıyor. Bazı öykülerde bu illetten kurtulmanın dünyada mümkün olmadığı ve ölümden başka çaresinin de olmadığı kahramanların hazin sonlarından anlaşılıyor. Hatta, kumar konulu hikâyeleri yazmaya yazarın o kadar ihtiyacı var ki “Hasta Kumarbaz” diye oluşturulan bir kahramanın çeşitli hâlleri ve yaşantılarıyla başka hikâyelerde karşımıza çıkıyor. Hasta kumarbaz en büyük yeminleri etse de kurtulamıyor ve her şeyin de farkında olarak ölüyor. Kumar temalı hikâyelerde ölen yiten kahramanlarda sanki yazar kendinin o hâllerini öldürüyor.

Bu hikâyelerde benim dikkatimi çeken bir diğer husus da varlık sancılarıyla kıvranan bu adamın anlam arayışında kumara başvurması ve kumarı dünya hayatına benzetmesi. Allah’a inanmasına rağmen kumardan vazgeçemeyen ve hatta Allah’a ulaşmak ve düşüncelerden kurtulmak için kumarı bir vasıta olarak görebilecek kadar da tutkun hâle geliyor. “Kanaryanın Ölümü” kumar temalı hikâyelerin en çarpıcılarından. Gizlice kumar oynanan bir mekânda sigara dumanı ve havasızlıktan ölen kanaryanın ölümünün onun ruhunda yarattığı çalkantı başarılı bir şekilde canlandırılıyor.

1959 yılında kaleme alınmış “Kırmızı Kordela” adlı öyküyle ise Necip Fazıl bireyselden cemiyete doğru yelpazesini genişletiyor. İçinde yaşadığı toplumdan kendisini sorumlu hisseden yazar bu hikâyeyle yeni boyutlara geçiyor. Yabancılaşma, dinî değerlerimizden kopma en yaygın işlenen konular. Yazar bu konuları genelde kadın ve örtünme üzerinden işliyor ve yabancılaşmayı kadı-

nın açılmasıyla başlatıyor. Türkiye’de kadının açılıp cemiyete sere serpe çıkmasıyla çarşaf-tan mini eteğe ve bikiniye giden serüvenle simgeleştiriyor. Hikâyelerde anlattıklarıyla en çok bu konudan muzdarip ve kadınlarına sahip çıkmayanları da bu sebeple topa tutuyor. Hatta hapishane hayatı hikâyelerde kendine çok az yer bulurken siyasi meselelere de hiç rastlan-mıyor.

1967 tarihli “Hasta Kumarbaz”ın Not Defterinden” adlı hikâye ise daha çok bir iç dökmeyi, pişmanlığı, çekilen acıları anlatan aforizmalar şeklindedir. Bu hikâyelerden son-ra kumar temasına bir daha rastlamıyoruz.

“Viyolonsel” adlı hikâye imanlı nama-zında niyazında annelerden hayırsız evlatlar doğabileceğini Türk filmi tadında anlatırken

“Şehla Raziye” çirkin bir köylü kızının sinemacılar tarafından kaçırılmasıyla Amerika’ya kadar ulaşan serüvenini anlatıyor. Yine bu hikâyede de dinî değ-erlerden uzaklaşmanın getirdiği felaketler anlatılmış.

Şair, fikir adamı, dava adamı ve hikâyeci Necip Fazıl’ın hikâyelerini ya da birikimini kısaca anlatabilmek gerçekten çok zor. Çok uzun yaşamış, hayatın bütün arka bahçelerinde dolandıktan sonra devrim niteliğinde bir kararla Müs-lümanca yaşamayı seçmiş ve çizdiği bu yeni yolda her türlü çileye de katlanmış olan Necip Fazıl’ın hikâyelerinde de bu keskin çizgilerle birbirinden ayrılan hayatları görmek mümkün. Onun bu keskin virajlar almış ve arayışın sancılarını çok derinden hissetmiş yaşantısı hikâyelerine yansırken çokça acıyı da ayrıca diğer insanlar için görünür kılmış. İnsanların iyi ya da kötü yapıp ettiklerinin altında yatan sebepler affa layık olanlarla olmayanlar, memlekette olup bitenler bir şekilde onun sayfalarında kendine yer bulmuş. Sırf bu hassasiyeti ve kendi-siyle yani geçmişiyile yaşadığı yüzleşme ve bunu dile getirme becerisi bile daha gençlik yıllarında onu büyük yazar yapmış.

Necip Fazıl öykülerini olay temelli bir şekilde oluşturuyor ve mutlaka öykü-ye bir son yazıyor. Genellikle de bu son ölüm oluyor. Hikâyelerde anlatılanlardan onun cemiyet için endişelenen biri olduğu da apaçık görülüyor. Onun bu tutumu da zaten onu geniş halk kitlelerini etkileyecek bir üstat olmaya doğru götürüyor.

Necip Fazıl’ın hikâyelerindeki dili de şiirlerinde olduğu gibi sade ve anlatı-mı da duru. Olaylar net. Flu olarak algılayabileceğimiz bir olayla karşılaşmıyo-ruz. Onu ilk hikâyelerinden son hikâyelerine götüren tekâmül, tok sözlülük ve kendinden eminlik de bu netlikten kaynaklanıyor olmalı.

MEHMET AK

CAHİT ZARİFOĞLU/İNS

1974'te *Edebiyat Dergisi Yayınları*'ndan çıkan Cahit Zarifoğlu'nun *İns* adlı öykü kitabı, bir şairin öyküsü olmaktan öte Türk öykücülüğünün sınır taşlarından biridir. Modern öykünün tüm imkânlarının değerlendirildiği kitap rafine bir dil, ustaca kurgu ve güçlü bir anlatım ile öykücülüğümüzde seçkin bir yere sahiptir.

Cahit Zarifoğlu'nun öyküleri de, tıpkı şiirleri gibi kapalı, soyut ama bol çağrışımlı ve derinlikli bir biçimle var olur. Olay, konu, durum öylesine kendisinden yalıtılmıştır ki âdeta dünya dışı bir mekâna, bir başka düzleme çekilmiş, onlara bir başka dil verilmiştir. Kuşkusuz tümüyle olup bitenler anlatılmaktadır ama dil dünya dilinden ayrılmış, olmaları gereken dile evrilmiştir. Gündelik hayatta bilinçaltına itilen gerçekler, konuşmalar dışarı verilmiş, iç ses önemli bir anlatım imkânı olarak değerlendirilmiştir. Zarifoğlu'nun bu öykülerde, herkesin bilmesini istemediği şeyleri sadece bazı kimselere anlatmak peşinde olduğu sezilir. Zaten her şeyi anlatmak imkânsızdır. O da anlatılamayacak olanı anlatmaya başvurduğu için özel bir dille olayı, durumu şifreler. Bir anlamda sınırlı bir kesime bu anlatılamayacak olanı emanet eder.

Öykülerde aslında öyle olan, gerçekte böyle yaşanan ama kimi nedenleri gizlenmesi gerekenler dışarı vurulur. Polis gündelik hayatta söyledikleriyle değil, aklından geçenleriyle ve gerçek düşünceleriyle, bilinçaltında sakladıklarıyla konuşur. Mesela polis “hep ölüyorsunuz”, “Tanrı sizi buruştursun” der, olay yerine geldiğinde. Bütün bunlar aslında gündelik hayatta polisin aklından geçenlerdir ama gizler. Ancak öykülerde anlatıcı mikrofonu açar.

İlk öykü “İns”, masalsi, destansı bir anlatımla insanlığın var olma mücadelesini anlatır. İnsanlığın, yürüyüşü, doğayla mücadelesi, aile kurma serüveni bir başlangıç olarak ele alınır. Arayış, yol ve yolculuk motifleri baskındır. Öyküde her şey sembollerle anlatılır. Bu yolculuğun hakikati arama yolculuğu olduğu açıktır. Öykünün son cümlesiyle gelecek işaret edilir ve değişimin kaçınılmaz olduğu vurgulanır: “Ey yeryüzü değişeceksin; ey insanlar değişeceksiniz.” Öykü kapalı, soyut ve zamandan kopuktur. Geleneksel anlatıların sembollerini aynı anlamda kullanır. İns sembolünü de Hz. Âdem ya da insanlık olarak tanımlamak mümkündür.

“Sizi Görmeliydim” öyküsü, yalnızlık, zorunluluk, hatıra, aşk, müzik kavramları üzerinden bir insanın iç dünyasını açık eden benzersiz bir lirizme yaslanır. Hem denemenin vurucu aforizmalarından beslenir hem de öykünün insan ruhunun gizlerini ortaya koyan bir tahkiyeyi yansıtır. Bu kavramlar ve hâller

özellikle şimdilerde gördüğümüz postmodern anlatımın izleri olan “yazma serüveni” üzerinden anlatılır. Anlatıcı, öykü boyunca bu kavramlarla ilgili anılar, görüşler ve bol bol fotoğraflar aktarır. Hayatın küçük ayrıntılarında yalnızlığı, cinselliği, aşkı fotoğraflar. Tahkiyeden uzaklaştığında ise aforizmalara başvurur.

Aşkı tartışırken, yalnızlık ile aşk arasında bağlantı kurar: “Gelişmeleri bizdeki gibi olanlar aşkı, yalnızlığın sıhhatli bir çalışması olarak görmelidirler. Yalnızlık nasıl emek sarfederek en çok sahip olduğumuz şeyse, aşk da beden. Aşk, beden, bizim için mutlu olan bir andan yararlanarak kendini yalnızlığa sunduğu zamanlarda ortaya çıkar.”

“Biliyor musunuz müzik için fazla şansım olmadı. Klasik müzik başlar başlamaz kapatılan radyonun yanında büyüdüm” diye başlayan anlatıcı, klasik müziğin kendindeki karşılığını aktarırken nefis bir hikâye anlatır. Dinlediği müzikle birlikte Roma’ya dönen kahramanı o kahredici soru karşılar: “Ya Roma yoksa!” Zamanla müzikle öyle iç içe olacaktır ki müziksiz kalınca tüm bu müzikleri kendi kendine dinlemeyi, yaratmayı öğrenecektir.

Yalnızlık sadece bu öykünün değil tüm öykülerin merkezindedir. “Bütün büyük anlar yalnızlıktan yontuldu.” derken, çocukluktan başlayarak hayatın her dönemine yansıyan yalnızlık fotoğraflarını aktarır. Gündelik hayatta bir zorunluluk olarak yaşadığımız durumların içinde yalnızlığın hiç fark etmediğimiz bir anda ortaya çıkıverdiğini anlatır. Yerini kestiremediğimiz bir ağrı gibi, zorlukları yine yine belki de en zayıf yerimizden ortaya çıkacaktır.

Metin ağırlıklı olarak yazma serüvenini aktarır. Belki de yazamama sıkıntısını, yazma hâllerini... “Yazmaya başlamadan birkaç gün önce karışık, sinir bozucu sesler işitmeye başlıyorum” diyen anlatıcı, yazma tespitlerini anlatmayı sürdürür: “Yukarıdaki cümleleri sürdürmek için gereken gücün elimden nasıl alındığını, neyin bana engel olduğunu anlatamıyorum. (Aslında anlatacak ne var.)” Hatıraları kastederek “Şimdi iyice anlıyorum ki, dün gece bir sancıyı kesinleştirmeye çalışır gibi yazarken cümlesi bende bir bulantı yaratarak durduran onlardı.” der. Daha sonra onun yazmasını engelleyen nedenleri sorgular. Kurallar mı, nezaket mi bilememektedir. Aşk hakkında konuşmaz mesela. Anlatıcıya göre; “ondan söz etmek için, ona izin veren zamanlar seçilmelidir.”

Aslında öykünün bitiş cümleleri onun anlatmaya nasıl baktığını da izah eder: “Size anlatmayı asla denemediğim, fakat yazdıklarımın içinde sezdiğiniz M kâbusunu –bu kez de üstünkörü ve gevezelikle atlattım. Korkakça.– Oda ar-

kadaşına oyun oynamış bir deli gibi mutluyum. Bu sayfaların içindekiler yalnız sizde kalsın. Çünkü bizler böyle değişik durur, geçmişin teriyle savaşıyoruz.” Çünkü o soyut anlatımla yazdıklarını sadece okurlarına emanet etmektedir. Asla anlatmak istememektedir. Üstünkörü ve gevezelikle kâbuslarını böyle oyunlarla atlatmak istemektedir.

“Savunma” öyküsünde, hastalıklı insanların sınırdaki yaşamları derinlikli ve şaşırtıcı bir kurguyla aktarılır. Öyküdeki etkileyici anlatım, tasvirin, fotoğrafın emsalsiz gücüne yaslanır: “Pencereler evlere tutunmuş, beygir dolaba tutunmuş, direkler direklerle tutunmuş, duvar köpeğe tutunmuş olarak duruyorlardı. Ve ben kımıldasam ve herhangi birine hafifçe dokunsam, her şey dağılacak, fırlayacak ve parçalanacaktı. En yakın penceredeki beyaz saçları olan ihtiyara baktım. Gözleriyle bana tutunmuştu. Ben gözlerimle önüme kadar gelen İslâm beyin bana çevrilen bakışlarına tutundum. Beni gözleriyle sıkıca tuttu: Merhaba katil.”

“Suçlular”, kitabın unutulmaz öykülerinden biridir. Aşkı kurşunlayan askerler, kişinin kendi kendine bile söyleyemediği yalnızlıklar, yaşamasız yaşamlar, sessizlik ve karanlıkta yol alan insanlar, duvardaki tablolara çerçevelenmiş hayatlar gerçeküstü bir yaklaşımla çok sesli bir öyküye dönüşür. İnsan sancıda yiter: “Bir sancıdır benim yaşamım. Ağrının maksimum noktasında acı duymaz insan, dalar, kendini koyverir ağrı gölünün içine, kimi bulur orada.” Anlatımda insanın kayıtsızlığına vurgu yapılır: “Az az ölüyoruz her gün. Yağmurdan havadan söz eder gibi, insanın her gün az az öldüğünü görüyorum, her yanda gördüğüm insanların.”

Kendini kolay ele vermeyen, derinlikli ve çok katmanlı bir biçimle oluşturulmuş *İns*, modern öykücülüğümüzün sınır taşlarından biridir.

ANIT ÖYKÜLER

HANDAN ACAR YILDIZ

WOLFGANG BORCHERT'İN “MAYISTA, MAYISTA ÖTÜYORDU GUGUK” ÖYKÜSÜ ÜZERİNE

Bir guguk kuşu, bir guguk kuşu değildir. Bir guguk kuşu, Tanrı'nın guguk kuşudur.

Bir guguk kuşunun Tanrı'nın guguk kuşu olması, bir serçenin Tanrı'nın serçesi olmasından daha fazladır. Eğer guguk kuşu yaratılmış olmasaydı üveylik üvey kalırdı. Çünkü guguk kuşu üveyliğin simgesidir.

Çok genç yaşta hayattan ayrılan dahi yazar Wolfgang Borchert'in öyküleri için *moleküler öykü* tanımlaması yapmak yanlış olmaz. Onun eserleri için *saç*

örgü yapılı da diyebiliriz. Her cümle ister tek başına, öncesiz ve sonrasız okunsun ister diğerleriyle bağıntılı olsun anlam yoğunluğuyla okuyucuyu kuşatır. Gerçekçi bir yazar olan Borchert'in öykülerinde kullandığı nesne ya da canlılar, metinde odak noktası olarak seçilen kavramı en iyi şekilde simgeler. "Tanrı'nın Gözü"nde, derinliğe göre renk değiştiren morina balığı nasıl tesadüfen seçilmemişse "Mayısta, Mayısta Ötüyordu Guguk"ta da guguk kuşu rastgele seçilmez. İnsanın dünyadaki üveyliğini, ait olamayışını simgeler. Öykünün vurgusunu ve akışını anlamlandırabilmek için önce guguk kuşunun özelliğine değinmek gerekiyor. Guguk kuşu, kuluçka asalağı bir kuştur. Bilimin asalaklık olarak tanımladığı eylem belki de onun kurnazlığı ya da çaresizliğidir. Kuluçka asalağı bu kuş, yuva yapmaz. Yumurtalarını başka bir kuşun yuvasına bırakır. Yuvanın sahibi olan kuşun bunu fark etmemesi için de asıl yumurtalardan birini yok eder. Kendi yavrusuna yer açmak için cinayet işler guguk kuşu. Bazıları yuvadaki yumurtaları taklit ederek benzer şekilde yumurtlar. Yani her guguk kuşu dünyaya üvey olarak gelir. Ait olmadığı yerin sevgisiyle büyür ve olgunlaştığında bir katile dönüşür.

Wolfgang Borchert'in bir yandan üveyliği, ait olamayışı, öte yandan ise başı okşanmayan yetimin katile dönüşmesini sembolize eden öyküsü sesle başlar. Ancak guguk sesiyle değil. Öykünün varacağı yer elbette 'guguk' sesidir. Bununla birlikte öykü başka seslerle başlar. Borchert, sinema ve müziğin yapabileceği sanatı edebiyatla yapar. Ve *sesin öyküsünü* yazar.

Gerçek ve gerçeküstünü harmanlandığı öykü cansız olanın sesiyle başlar. Sonra canlının sesine, uğultuya ve guguk kuşunun sesine geçiş yapılır. Cansız olana ait ses nedir? Demirin ve metalin sesiyle başlar öykü. Madde, sanayi ve şehirle...

"Ve mayısta lokomotiflerin çığlıkları duyulur ve gemilerin ve kedilerin, kadınların ve klarnetlerin; yolda tek başına giderken ve kararmaya durdu mu ortalık, sana doğru yollarlar çığlıklarını, ama derken guguk da bir yandan çullanır üzerine. Şimendifer düdükları, vapur böğürtüleri, kedi miyavlamaları, klarnet ciyaklamaları ve kadın hıçkırıkları; ama gugukun ötüşü bir yürek gibidir mayıs gecesinde, atan canlı bir yürek gibi ve gece de guguk çığlıkları ansızın çullandı mı üzerine, çullandı mı mayıslı gecede, ne vapurlar, ne lokomotifler ne kediler ne de kadın sesleri imdadına koşamaz artık. Guguk aklını başından alır. Kaçmaya kalktın mı güler eğlenir seninle. Nereye? Güler guguk bu mayıs ayında nereye? Ve kalakalırsın, gugukla çılgına döndürülmüş, tüm dünya istekleriyle kalakalırsın, yalnız ve neresiz, işte öylesine yalnız ve sonra nefret edersin mayıstan, özlem yüklü sevginden, yaşam yorgunluğundan ötürü nefret edersin, nefret edersin bu mayıs ayındaki guguktan"

Mayıs bahar ayıdır. Bahar ise başlangıçları, açan çiçekleri, eriyen karları ifade eder. İşte başlangıcın, beklentinin, umudun, ısınmanın neredeyse yaza varmanın içinden birden guguk öter. Tanrı'nın, üveyliği simgelemek için yarattığı

kuş... İnsanoğluna, (yazarın yaşadığı Kuzey Avrupa ülkelerinin ne kadar geç ısındığı da düşünüldüğünde) tam kemikleri ısınacakken, tam daldaki çiçeklere eğilip kokusunu içine çekecekken üveyliğini bir guguk sesiyle hatırlatır guguk kuşu. Tam kanı ısınacakken, “guguk” der, “hey sen üveysin, unutma” der. “Öz değilsin, başlangıçlara kapılma” der. Tam da unutacakken hatırlatır. Guguk! Tıpkı, sessizliğin ortasında duvardaki saatin içinden çıkarak insana zamanı ve vakti hatırlatan guguk kuşu gibi. Ey insanoğlu, guguk! “Bahara çok da kendini kaptırma” der. İşte yazar bu nedenle guguk kuşuna öfkeli. Gerçeği, üveylik, ait olamama gerçeğini tam da bahar ayında yüzüne haykırdığı için. Sessiz bir odada, işine dalmış insanın duvar saatinden çıkan kuşla sığramasından ne farkı vardır ki baharı yaşarken guguk sesiyle sığrayan insanoğlunun.

“Ve sonra koşarsın guguklu yazgılarımızla, ah bu guguklu alınyazılarımızı, bu bizler için önceden belirlenmiş felaketi üzerimizden atamayız, koşarsın çiyli geceler içinden. Haykır guguk haykır yalnızlığını mayıs baharının koynuna, haykır guguk, kardeşçil kuş, kovulmuş, kapı dışarı edilmiş. Biliyorum, bütün bağırp çağrımaların seni mayıslı gecelerin eline teslim eden, seni bir el olarak ellerin arasına salan annen için, haykır guguk, haykır yüreğini yıldızlara karşı, haykır ey kardeş, yabancı, annesiz, haykır... Haykır Yalnızlık Kuşu, utanır ozanları, sendeki o yaman sözcükler onlarda yoktur, onların dile getirdiği yalnızlık bir boşboğazlıktır sadece ve onların yapacağı en hayırlı iş susmaktır. Yalnızlık Kuşu, senin anne haykırıların uykusuz mayıs gecelerinde bizleri kattı mı önüne, yiğitlik gösteririz: bu tarifsiz, bu dondurucu erkeksi yalnızlığı yaşarsın o zaman, senin o yaman sözcüklerin olmadan yaşarsın, kardeş kuş, çünkü kavuşmayı istediğimiz en son şeyi vermez bize sözcükler.”

Kavuşmak istediğimiz o en son şeyi sözcükler bize vermez. ‘Kardeşçil’ kelimesi çok anlamlıdır. Savaşı yaşamış olan Borchert, ‘kardeşçil’ kelimesiyle, Havva ve Adem’den hatta Nuh’tan bu yana kardeş olduğunu iddia eden insanın birbirine neler yaptığına atıfta bulunmaktadır. Herkes Adem’le Havva’dandır ama herkes Habil ile Kabil kadar kardeş olabilmıştır. “Ozanları utanır” der. Guguk kuşu, Tanrı’nın, üveyliği bize göstermek için yarattığı varlıktır. Ozan sözü ise, üveyliği anlatmak için söylenendir. Peki, Tanrı mı yoksa insan mı daha iyi söyler? Ya da insanın söyleyebileceği, Tanrı’nın söyleyebileceğinin neresine kadar yetişebilir. Tanrı’nın yaratıcılığı karşısında insanın yaratıcılığı nedir ki! O zaman Tanrı’nın üveyliği göstermek için yarattığı guguk kuşunun sesi yanında ozanın, insanoğlunun, üveyliğini anlatmak için söylediği sözün hükmü, gücü ne olabilir ki?

Burada derin bir, yaratı/sanat sorgulaması da yapılır. Ozan sözü ile Tanrı yaratısı kıyaslanır. Sanatçı kibri, yerle bir edilir. İnsanın, sanatçının ve dahi ozanın sözünün bir guguk sesi karşısında ne kadar aciz kalacağı böyle ifade edilir:

“Yiğitçe bir suskunluk ve yalnızlık içindeki ozanlar gitsin de bir ayakkabının nasıl yapıldığını, bir balığın nasıl tutulduğunu ve nasıl çatılardaki akan yer-

lerin onarıldığını öğrensinler, çünkü işleri tümüyle gevezeliktir ozanların, acılı, kanlı, umutsuz; mayıs gecelerine, guguk ötüşlerine, dünyanın gerçek sözcüklerine karşı gevezeliktir. Çünkü aramızda, ah kim çıkar aramızda, kim kurşunlarla delik deşik bir akciğer hırıltısına bir şiir düzebilir, kim bir idam mahkumunun çılgınlığını şiire dökebilir, kim bilebilir o ölçüyü, bir ırza tecavüze uygun düşecek o ritmik ölçüyü, kim makinelilerin uluyuşunu duyuracak bir vezin bilebilir ve bir sözcük, içinde gökyüzünün artık yansımadığı, yanan köylerin bile yansımadığı, ölü bir at gözünün yeni susmuş çılgınlığını anlatabilecek bir sözcük bulabilir, hangi basımevinde yük vagonlarının pas kırmızısı, bu dünya yangını kırmızısı, ak insan tenindeki bu kurumaya başlamış kan kabuklu kırmızı için bir harf bulunabilir? Evlerinize gidin, ey ozanlar, ormanlara gidin, balık tutun, odun kesin ve yığıtlık gösterin: susun! Yalnız kalbinizin guguk çılgınlığını sükûtle geçiştirin. Çünkü ne bir kâfiye ne de bir vezin vardır bunun için, ne oyunlar ne şiirler ne de psikolojik romanlar guguk çılgınlığına dayanabilir ve ne sözlüklerde ne basımevlerinde senin sözsüz dünya öfken, senin ıstırap zevkin, senin aşk acıların için bir sözcük ya da bir harf bulunur.

...

Ama bir kitap yazmak için bu çılgınca, bu saçma yürekliliği de göstermemiz gerekiyor! Dertlerimizi belki de ellerimiz titreyerek not etmek, onları taş, mürekkep ya da notalara dökerek önümüze koymak, görülmedik renkler, eşsiz perspektiflerle toplayıp yan yana getirmek ve üst üste yığmak istiyoruz, derken iki yüz sayfalık bir kitap oluyor bu. Ama üç beş çıkmadan, yorum ve notlardan başka da bir şey içermiyor; çünkü matbaa harfiyle iki yüz sayfa, göze görünmeyen yirmi bin sayfa için, yaşamımızı oluşturan, ama onları dile getirecek elimizde ne uygun sözcükler ne bir gramer ne de harfler bulunan yirmi bin Sisifos sayfası için sadece bir açıklama oluşturuyor. Ama kitabımızın gözle görülmeyen bu yirmi bin sayfasında grotesk bir şiir; en gülüncünden bir destan ve tüm romanların en lanetlenmiş, en yavanı saklıdır: bizim kaçık küresel dünyamız, bizim çırpınan kalbimiz, bizim yaşamımız! Budur işte bizim gecemsi ölü sokaklarda deli divane gözüpek ürkek yalnızlığımızın kitabı.”

Kardeş yerine kardeşçil olmak vardır insan için. Bir de savaşta kazanılan kahramanlık unvanı ya da gaziliğe atıfta bulunur bir tramvay fiyatı üzerinden yazar. Bir gazi tramvaya yarı bilet fiyatına biner. Bir bacak artı yarım bilete tekabül eder bir yolculuğun ücreti.

“Ama akşamları, lambaları yakılmış sarı kırmızı tramvaylarda taş kentlere gidenler, herhalde mutludur onlar. Değil mi ki bir yere gitmek ister, hangi durakta ineceklerini çok iyi bilirler; durağın adını da söylemişlerdir zaten, bütün vartaları atlatmış kişilerin dudaksız üşenikliğiyle gözlerini kaldırmadan deyivermişlerdir, durakları nerededir bilirler (hepsinin yakıncacıktır yolları) ve bilirler ki tramvay gittikleri yere götürecektir onları. Ne de olsa devlete bir ücret

ödemişlerdir, kimi vergi vermiş kimi de bir bacak; ve bilet karşılığı olarak da yirmi fenik. (Ama harp gazileri yarısını öder ömründe 7862 kez yarım bilet ücretiyle tramvaya biner, böylece 786 mark 20 fenik artırır ve bacağın, Smolensk yakınında çoktan çürümüş bacağın 786 mark 20 fenik değerinde olduğu görülür. Eh, iyidir ve hiç yoktan.) Ama tramvaydakiler mutludur. Neden olmasınlar ki! Ne açlık çeker ne sıla özlemi bilirler. Nasıl açlık çeksin, nasıl sıla özlemi bilsinler ki? Hepsinin de durakları bellidir önceden ve hepsinin de yanlarında deri çantalar, karton kutular ve sepetler vardır. Ve okur kimisi. Faust'u, bir sinema dergisini ya da bir bileti okur, ama yüzlerinden anlaşılmaz ne okudukları. Doğrusu iyi oyuncularlardır. Kaskatı kesilip ansızın kocamış çocuk yüzleriyle çaresizlik içinde, büyüklük taslayarak oturur, kendilerine yetişkin insan süsü verirler. Ve on dokuz yaşındakiler de inanırlar böyle olduklarına. Ama onlar biletlerden minik küreler yapıp bunlarla kimseye çaktırmadan birbirlerini bombardıman edebilseler daha çok memnun olacaklardır. İşte öyle mutludurlar. Çünkü akşam vakitleri tramvaylarda yanlarına aldıkları sepetlerde, çantalarında ve kitaplarında ilaçlar da vardır sıla özlemine ve açlığa karşı (ister doyana kadar ağızda çiğnenen bir sigara izmariti ister insanın kaçıp gitmesini sağlayan bir bilet). Yanlarında sepetler ve kitaplar bulunduranlar, akşam vakti tramvayda gidenler, onlar mutludur elbet, çünkü sağlarındaki ve sollarındaki gözlüklü, öksürüklü ya da mor burunlu kimseler arasında ve biletçinin yanında güven içindedirler. Biletçinin resmi bir üniforması, kirli tırnakları vardır ve altın bir nikah yüzüğü sonra; altın yüzük tırnakların kötü izlenimini siler yine de, çünkü pis oldu mu hoş gitmeyen sadece ergen erkeklerin tırnaklarıdır. Evli bir tramvay bekçisinin belki bir bahçesi, balkonda bir çiçekliği vardır ya da beş çocuğu için tahtadan oyuncak yelkenliler yapar (Ah kendisi için yapar aslında bunları, kendi gizli yolculukları için!) İşte akşamleyin böyle bir biletçinin yanı başındakiler güven içindedir biraz aydınlatılmış tramvayda, çünkü lambalar ne çok parlak ne de çok sönüktür, huzur içinde ve mutlu olacaklardır elbet; tutumlu, haksever, acı ağızlarından duyulmaz bir guguk çığlığı ve dışarıdan, kalın cam pencerelerden bir guguk çığlığı ve dışarıdan, kalın cam pencerelerden bir guguk çığlığı içeri sızmaz. Şaşkınlıktan uzak ve güven içindedirler ah tramvay arabasının biraz sönük, güvenli lambaları altında, gündelik yaşamların bu ne parlak ne sönük yıldızları altında, dairelerde, istasyonlarda ve yüznumaralarda (yeşil abajurlu ve örümcekli) ve tramvaylarda vatanın evlatlarına bağışladığı bu iç karatıcı ışıklar altında ne sonsuz bir güven içindedirler. Ve akşamleyin tramvaylardaki kocamış, budala, asık suratlı çocuklar, onlar elbet mutludur, çünkü korkuyu (bu mayıs korkusunu, guguk korkusunu) duymazlar. Değil mi ki ışıkları vardır. Değil mi ki ışıkları vardır. Değil mi ki guguyu tanımazlar. Bir şey oldu mu (bir cina-yet, bir çatışma, bir fırtına) hep bir aradadırlar. Ve bilirler: nereye gidiyorlar. Ve sarı kırmızı tramvaylarda lambalar altında biletçinin ve bitişikteki yolcunun

yanı başında (isterse geçirtileri ringa balığı koksun) taştan, karanlık, akşamsı kent ortasında güven içindedirler.

Asla sokaklarda tek başlarına dikilenler gibi dünyalar yıkılmaz başlarına, lambasız dikilenler gibi, duraksız, yanı başlarında kimsesiz, aç, sepetsiz, kitapsız, guguk çılgınlıkları ortasında, korkuyla dolu. Sigara dumanı dolu tramvaylar zil vuruşlarıyla (sadece zil sesleri sıla özlemini ve korkuları gerilere, loş dehlizlere sürer) ve huzur verici ne parlak ne sönük lambalarla ve lambalar altında on bin gündelik yaşam için ferah yüzlerle tramvaylar önlerinden geçip gittiğinde işte öylesine çıplak ve yoksul, sokakta dikilenler, tramvay artık çok ileride ulumalar, gıcırdamalarla paslı bir dönemeci geçtiğinde hâlâ oldukları yerde dikilenler, bunlar; bunların sokaktır yeri yurdu. Sokak onların gökleri, esriklik içinde yürüyüşleri, çılginca dansları, cehennemleri, yatakları (parkların bankaları ve köprülerin kemerleri), anneleri ve sevgilileridir. Bu gri, sert sokak, tozlu, suskun güvenilir arkadaşlarıdır, soğuk, vefalı ve kararlı.

...

Sokak bizimdir. Üstümüzdeki yıldızlar, altımızdaki güneşten sıcak taşlar. Şarkı yüklü rüzgâr ve toprak kokulu yağmur. Sokak bizimdir. Bizler kalbimizi, masumluğumuzu, annemizi, evimizi ve savaşı yitirdik, ama sokağımızı, sokağımızı yitirmeyiz asla. O bizimdir. "Büyük Ayı" altında gecesı, sarı güneş altında gündüzü, şarkı söyleyen efıl efıl rüzgârı, bütün bunlar, bol bol güneşli rüzgâr kokusu, bu nemli otlı, ıslak topraklı, çiçekli kız kokusu, bu dünyada bir eşi daha olmayan bu nefis koku bizimdir. Sokak bizimdir. Emaye ebe tabelalarıyla ve sağda solda kelebeklerin uçuştığı mezarlıklarıyla, unutulmuş uçuşan dünya dünüyle ve yarının önümüzdeki sezilmedik ülkesiyle bizim. Ve bizler dikiliriz sokakta, guguk kuşuna, mayısa teslim olmuş, gözlerimizde akıtılmayarak tutulmuş gözyaşları, yiğitçe duygusal ve biraz romantik, aldatılmış, yalnız, erkeksi, anne özlemiyle dolu, yüksekte atan, yitik. Köy ile köy arasında yitik. Milyonlarca pencere kentte bir başına. Haykır bakalım, Yalnızlık Kuşu, haykır, imdat iste, bizler için de haykır, çünkü tüm derdimizi dile getirecek en sıradan sözcüklerimiz, kafiyemiz ve veznimiz yoktur bizim."

Metalsi çılgınlıklar, kuş çılgılığı, organ çılgılığı, nihayet insanın çılgılığı... Sıkılmış, uykuda sıkılmış bir yumrukla guguk yetimliği arasında muhteşem bir bağ kurulur. Uykuda, bilinçsizce sıkılmış yumruk, yabancı yuvaya bırakılmış, kırdığı kabuğun dışında başka anne bulmuş gugugun başına özdeştir. Yumulmuş bir göz ve bir yumruk guguk üveyliğidir. Daha gün doğmadan, doğan güne hazırlanmış gibi, bir kuşun ötmeye hazırlanışı gibi sıkılır bir yumruk... Küçükken yetim, büyüdüğüde katil bir kuluçka asalağı gibi hem iyi hem de kötü şeklinde tarif edilen bir yüz... Kocaman/gaga ağızlı bir adam ve onun yanındaki kadın:

"Sabah dört buçukta daha gün doğmadan biri uykusunda elini yumruk yapıyor. Açık gri, pencere perdeleri arasından sızıp bir yüz, bir alın köşesi ve bir kulak üzerine düşüyor. Kadın uyanıktır. Belki de çoktan uyanık. Kıpırdamadan

duruyor. Ama uykusunda yumruklu adamın kurşun gibi bir başı var. Dün akşam kadının göğsüne düşmüştü bu baş. Şimdi saat dört buçuk. Oysa adam hâlâ dün akşamki gibi serilmiş yatıyor. Çelimsiz, uzun boylu, genç bir adam, bir yumruğu ve kurşun gibi bir başı var. Kadın adamın başını dikkatle kendinden uzaklaştırmak isterken, eli adamın yüzüne değiyor. Islak bir yüz. Bu nasıl böyle, diye düşünüyor açık gri kadın, sabah gün doğmadan, üzerinde bir adam, bütün gece uyuyan, bir yumrukla ve şimdi de ıslak bir yüzü var adamın. Ve bu nasıl yüz böyle şimdi açık gride. Islak, uzun, sefil, vahşi bir yüz, yalnız, gri, kötü, iyi. Bir yüz. Kadın omuzlarını usulcacık adamın başının altından çekip alıyor; bir çuval gibi yastıkların üzerine düşüyor adam. Birden adamın ağzını görüyor kadın. Ağız ona bakıyor. Bu nasıl ağız böyle. Ve ağız ona bakıyor. Ona bakıyor kadının gözleri sulanıp bulanıncaya kadar bakıyor.”

Aidiyetsizliğin kendisinde cisim bulduğu adamın onu terk eden annesine yönelik öfkeyi, yarı yabancı yarı sevgili kadına yansıtsı:

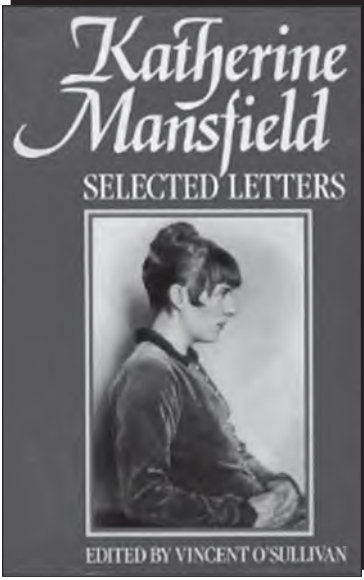
“Bayağı bir şey, diyor ağız, asla bir olağanüstülüğü yok, bayağı bir şey işte. Böyle yukarıdan gülümsemesinin hiç de gereği yok, böyle küçümseyerek, böyle annece. Bırak şu gülümsemeyi diyorum sana, bırak şu gülümsemeyi, bak sonra...”

Bir guguşun kabuğunu kırarak başka yuvada gözünü açmasıyla, etrafındakileri tanımak ile onların yabancıları olmak, ikisinin arasında kalmayı ifade eden o ikilem duygunun müthiş anlatımıyla öykü son bulur:

“Dün akşam ekmekle gelen adam, bira şişesi ceketli, yeşile boyanmış ceketli, geceleyin bir yumruğu ve ıslak bir yüzü olan adam gözlerini açıyor; kadın gözlerini adamın ağzından ağzından başka yana kaçırıyor. Ve ağız bir zavallı ki, bir küçük ve bir acı gözüpeklikle dolu ki. derken bakışıyorlar, bir hayvan bir diğer hayvana, bir tanrı bir diğer tanrıya bakıyor (ve bunu dile getirecek sözcük nerede). Yüce, iyi, yabancı, susuz, sıcak ve şaşkın birbirlerine akraba ve birbirlerine düşman ve çözülmemesine biri ötekinde yitlik.

Sona gelince, hayattaki bütün gerçek sonlar gibi: yavan, sözsüz, çarpıcı. Kapı işte orada. Çoktan adam çıkmıştır bile ve ilk adımı atmaya henüz göze alamaz. (Çünkü ilk adım, yine kaybettin demeye gelir.) Henüz durur içeride ve henüz kapıyı vurup kapayamaz. (Çünkü her kapanan kapı, yine kaybettin demeye gelir.) Ama birden yürür gider; açar arayı. Başka bir söz söylememesi iyi olmuştur. Çünkü ne desin, ne yanıt versindi o zaman kadın? Ve derken erkensi siste (limandan gelir sis, balık ve katran kokar), erkensi siste adam kaybolur. Ve arkasına dönüp bakmaması işte öylesine, işte öylesine iyi olmuştur. Çünkü ne yapmıştı o zaman kadın? El mi sallasındı? El mi sallasındı?”

MEKTUP

KATHERINE MANSFIELD

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN: CANSU DİKME

J. M. Murry'e

[Isola Bella, Menton, 1 Kasım 1920]

Pazartesi. Öğle vakti. Yemeği bekliyorum. Onların deyişiyle “en tirant la langue comme un chien [köpek gibi ağızımın suyu akıyor]”.

Kıymetlim

Bugün burası çok güzel - sıcak, sakın, tek tük bulut parçacıkları var havada, le ciel [gökyüzü] koyu mavi. Yağmurdan sonra her şey ortaya çıkıyor, serpiliyor; çay gülünün üzerindeki goncaların o kadar zarif bir güzelliği var ki insan onları seyrederken kendinden geçecekmiş gibi hissediyor. Pembe bir gül - “çin pembesi” aklımdan geçen pembe - açmış - bir sürü çiçek, gonca var etrafta. Frezyalar da

açmış, mandalinalar olmak üzere. Merdivenin vadinin karşısındaki eve dayalı olduğunu gördüğüm ressam eskilere ait bir kilise ezgisi söylüyor - çok karmaşık bir iş. Tercihine bir bak! Daha ne kadar uyabilirdim bu güne, bu saate - şu an bomba gibi görünüyorum. Bu sebeptendir ki önceden komik bulmak istediğim her şarkı şu an her nasılsa etkileyici, özgün ve aynı derecede hoş geliyor kulağıma.

Yaşlı kadının yüzüne boya badana yaptım

Bahçe duvarına yaptığımdan daha fazla!

Mesela. Bence baştan sona güzel bir şarkı. Sen de biliyorsun ilk iki dizede İleri geri ileri geri içeri dışarı yapıp durdum pencerede

Hiçbir işe yaramadım.

Sam Mayo söylerdi bu şarkıyı.¹ O günlerde durumlar bu kadar kötü değildi. Gerçekten inanıyorum ki her şey daha iyiydi. Barbarlık dalgası henüz ortalık yoktu.

Ah, Bogey sana sormak istiyorum. Cork'un Belediye Başkanı ile ilgili haberleri duydun mu?² Benim için çok büyük bir şok oldu. Eclairer'de çektiği dehşet verici acıları okuyordum ve biliyorsun ben onun *öleceğini* hiç düşünmezdim. Yani ölemezdi o. Bu korkunç bir trajedi olmuş. İnsanların hapisneden fırlayarak çıkıp Lloyd George'a ya da her kimeyse o adamı oradan çıkarttırmaları gerekirdi, ben hâlâ bu fikirdeyim. Benim planım (kulağa acımasızca geliyor; evet, ama bunu yapacaktım, Belediye Başkanıyla alay etmiyorum - Tanrı esirgesin) Megan Lord George'yi³ kaçırıp babasına Belediye Başkanı hapis tutulduğu sürece kızına yemek verilmeyeceğini söylemekti. Sinn Feiner'liler neden böyle şey yapmasın ki. Açlık grevi yapana kadar Carson'u öldürürler mesela.⁴

Öğle yemeğinden sonra

Baudelaire'ini⁵ okudum. Bence çok güzel - hakikaten *ustaca* yazılmış. Böyle eleştirel bir gözle bakan kimselerin yazacağı bir kitaba karşı açlık hissi uyandırdı bende. *Çeviri kabiliyetinle* sen çok sıradışı bir atılım yaptın. İnsan senin yanındayken bilginin orada olduğunu ama bir problemin senin bu bilgiyi paylaşmanı engellediğinden emindi. Kendini ifade etmek istemene rağmen bir şey *adeta istemsiz bir şekilde* seni kısıtlıyordu. Bunu açıklamak çok zor. Yakın zamana kadar böyle hissediyordum, gerçekten. Artık içimde böyle bir his olmadığı için sadece okuyucuların yaşadığı derin rahatlamayı yaşamıyor aynı zamanda özgürlüğünün bilincinde olmana (saçmıyor muyum) seviniyorum.

Hoşça kal biricik sevgilim. Bugün - şu ana kadar - mektup gelmedi. Önümüzdeki ay kavuşacağız! Ah, Bogey.

Wig'in.

Boyacı hakkında tamamen yanılmışım!! Az önce gri renk yünlü kumaştan bir takım içerisinde öğle yemeğinden geldi, tulumunu giydi ve İngilizce şarkı söylemeye başladı! Elizabeth'in havalardan. Bu evi alıp kendi başına boyadığına göre akli başında bir adam olmalı. Bu adam bana seni hatırlatıyor - ama onun söyleyiş tarzı farklı - daha ağır, hayatım.

“Ne kadar süt getirecektim?” L. M.

Birinci Rüya

Yine bir evde, yangın merdiveni olan bir odada yaşıyordum. Geceydi: Babam ve Annem yataklarındaydı. Odama kötü insanlar girdi. Sarhoştular. Beatrice Hastings göstermiş yolu. “Sen beni içeriye alamazsın canım” dedi. “Bir zamanlar sık sık Hanımefendi rolüne bürünürdün, - benim üzerimde oynardın.” Bağırды, *Femme marquée* [Kızıl kadın] diye haykırdı ve masaya çarptı. Çabucak kaçtım oradan. Ertesi sabah gidiyordum zaten bu yüzden geceyi karanlık sokaklarda geçirmeye karar verdim ve Piccadilly Circus’taki bir tiyatroya gittim. Oyun, Restorasyon döneminin bir kostüm oyunuydu, yeni başlamıştı. Küçük bir tiyatroydu ve hıcahınç doluydu. Birdenbire insanlar oldukça yavaş konuşmaya, mırıldanmaya başladı: aval aval birbirlerine baktılar. Oyuncular bir bir yavaşça sahneden *geçtiler* ve siyah demir bir perde indi aşağıya ağır ağır. İzleyiciler birbirlerine *baktılar*. Yavaş yavaş, usulca ayağa kalktılar ve kapıya doğru ilerlediler - sessizce sıvıştılar.

Büyük bir kalabalık Circus’ı doldurmuştu: İnsanlardan göz gözü görmüyordu. Konuşmuyorlardı - inceden bir mırıltı geliyordu kalabalıktan - hepsi bu. Hareket etmiyorlardı. Beyaz yüzlü bir adam omuzlarının üzerinden baktı ve *gülümsemeye çalışarak* “Gökyüzü çoktan değişti; altı tane ay var yukarıda!” dedi

O zaman fark ettim *bizim* dünyamız tükenmişti. Yukarıya baktım. Gökyüzü külümsü bir yeşildi; altı tane gri-mavi yarım ay yüzüyordu içinde. Kalabalık dağıldı. Siyah renkli iki küçük atın çektiği bir araba göründü. İçinde kurtuluş ordusunun kadınları vardı, kocaman, işaretli kutulardan küçük dini kitaplar çıkarıp dağıtıyorlardı. Bir tane de bana verdiler. “Sen bizden değil misin?” Ortalık çok kasvetli ve sessizdi, gökyüzünün külü daha da hızla düştü yere. Kimse kıpırdamadı.

İkinci Rüya

Bir kafedeyim. Gertlerle karşılaşyorum. “Katherine masama gelmelisin. Oscar Wilde masamda. Hayatımda karşılaştığım en şahane adam. Mükemmel biri!” Gertler’in yüzü kızarmıştı. Wilde’dan bahsederken, ağlamaya başladı - gözyaşları göz çukurlarına oturmuştu ama yine de gülümsedi.

Oscar Wilde çok paspaldı. Yeşil bir kaban giymişti. Uzun yağlanmış saçlarını arkaya atıp duruyordu bembeyaz eliyle. Beni görünce “Ah Katherine!” dedi - çok etkilendim. Etkileyici bir konuşmacı olduğunu düşündüm. Öyle ki onu evime davet ettim. Bu gece 12.30 olur mu diye sordu? Eve döndüğümde böyle bir davette bulunmak delilik gibi gelmişti bana. Babam ve Annem yataklarındaydılar. Ya Babam aşağıya inip arkadaşım Wilde’ı renkli koltuklarının birinde görseydi? Artık çok geçti. Kapıda bekledim. Sevgili Leydi Ottoline ile birlikte geldi. Onu buraya getirmiş olmaktan dolayı insanı nefret ettirecek derecede memnun olduğunu gördüm. Sevgili *Leydi Ottoline*, bakır rengi saçlarının

üzerine oturttuğu kırmızı şapkasıyla “*hounyhyn-leyen*”⁶ Ottoline. Elimi tuttuğunda “Katherine’in eli - aynı narin el!” dedi. Fakat tekrar oturduğumuz zaman - dayanamadım. Wilde - merak gibi- cezbediciydi. Aptal ve zeki bir adamdı!

“Biliyorsun Katherine o berbat yerdeyken⁷ bir *kek* anısı takıldı aklıma çıkmak bilmedi. Önümde havada süzülüyordu - krema *dolgulu* nefis bir şeydi, kremanın yanında da *kıpkırmızı* bir şey vardı. *Hamurdan* yapılmıştı, minik Arap Geceleri kekim derdim ben ona. Ah, Katherine *eziyetli* resmen. Havada *asılı* durur, bana *gülümserdi* ve ne zaman bir dahaki sefere birinin gelip beni görmesine *izin vereceklerini* anlasam onun ne olduğunu sorardım ama her zaman, Katherine, utanırdım. Şimdi bile...”

“Mille feuilles à la creme [profiterol]” dedim? O an koltuğunu çevirdi ve hüngür hüngür ağlamaya başladı, Ottoline taşıdığı güneş şemsiyesini açtı ve Wilde’a tuttu...

Dorothy Brett’e

[Victoria Palace Oteli, Blaise Desgoffes Sokağı,
Rennes Caddesi, Paris] Pazar.
[26 Şubat 1922]

Cherie,

Bir an önce sana cevap yazmalıyım çünkü mektubun fazlasıyla hoşuma gitti. Londra nasıl bugün? Buraya bahar geldi. Son birkaç gündür sıcak, mavi sarı, güneşli, kapalı, soluk, yumuşak ve hoş bir hava var. Orada da öyle değil mi? Lakayıt asansör görevlisi çocuk “dans un mois il serait plein été [Bir ay içinde yaz tamamen gelecek]” diyor. Fransızları sevmeme sebep işte bu tarz geniş fikirler. Yaza çok az kala güneşliklerini astılar; tatlılarını saçak şeklinde buzlara dönüştürdüler. Ama ben neden bu havanın birazını sana gönderemiyorum ki? Olmaz mı böyle bir şey? Camlara bak. Eğer saçlarının arasından doğru parıl parıl parlayan bir güneş ışığı geçiyorsa onu ben Paris’ten özel olarak gönderdim. Her neyse baharda yeni bir şapka için ölüp bitmek çok fenadır. Kışı pasaklı pasaklı geçirdikten sonra, açık renkli, kıvrıkcık, ıslıl ıslıl, yeni kıvrılmış saçtaki bir şapka. Bu aralar bu durumdan muzdaribim. Bir tane olsaydı yatakta takardım! Ama berber daha ucuz. Dün geldi, maşasıyla yünlerime şöyle bir dokundu. Şimdi tepemde dalgalar yükseliyor. Berberlere karşı zaafım var.

Yalnızca evinin yerini bilmekle kalmıyorum ben. Oraya gittim ve Pond Caddesi’ndeki üç küçük evden birini süzdüm. Üç kuzuydular - yıllar yıllar önce Anrep⁸ bile daha doğmamışken. Kendi evinde olduğun zaman sana küçük Kraliçe B. diyeceğim, bu *seninle* Kraliçe Anne’ın karışımı bir tür. Bal mumunun aydınlattığı bir kovana sahip olmak çok daha iyi. Sonra bir de bir süreliğine kovanını kapatmak istediğini düşün, bir tek bacaya şapkasını takıverirsin, hiç-

bir şey görünmez. Bu güzelim kulübeleri yalnız bırakmak, hırsızların karşısına geçmek sonra da suratlarına dik dik bakıp “Bana bak” diye bağırmanın hiçbir faydası olmaz... (Senin de fark edebileceğin üzere yazarken senin mektubuna göre ilerliyorum.)

Tablo ile ilgili olarak. Sana katılıyorum. Gertler kadar iyi, çizdiği balerini asla unutamam - atölyesinde - gördüğüm son şeydi. Bir *balerin*. Karnibahar kostümü giymiş iri yarı etine dolgun bir kadın! Niyetim çirkinleşmek değil; ama bir insan nasıl böyle resimler çizer anlamıyorum, anlayamıyorum. Tablolar çok yavan, ah ettiriyorlar bana. Boşver sen onları Brett - resmin bir *büyüsü* olmalı - yoksa neden bakalım ki biz ona? Yazıda *hassasiyet* dediğim niteliktir bu - insanın birinci sınıf bir müzisyende duyduğu sestir. O olmadığında bir tepe kadar sert olabilirsiniz, iyi olan hangisi bilemiyorum. Ethel Sand’e gelince⁹ (adı bir başyapıt değil miydi - Ethel olmayacak mıydı), onun çizimleri bir tür “zarafet” meselesi ki bunun üzerine düşünmezsen iyi edersin. Sonuç olarak Ethel’in kadın olması gereken yerde, sadece satenden çekici bir kurdela olduğunu hissediyorsun. Kabalığımı affet ama bu böyle! Duygulardan bahsederek. Dün bir şok yaşadım. Yeni kitabımın içinde çok fazla duygu olduğu için insanları çileden çıkartacağını düşünüyordum - sonra “bilim adamının acımasız analizinden” bahseden uzun bir inceleme yazısı çıkacak şimdi. Yazı merak konusu. Kitabımı görürsen, Deniz Yolculuğu¹⁰ başlıklı öyküyü oku - olur mu? Hoşuna giderse de sakla onu...

Demek Eliot perşembeleri sana geliyor. Evet Eliot çekici biri, insanın yüreğine dokunuyor. İçindeki güçsüzlük hissi ona acı veriyor. Bunu biliyor. Kendini zayıf hissediyor. Kendini tamamen gizlemiş durumda. Bu durgun tavırlar, bu çekince, göz ucuyla bakmalar ve başka şeyler insana *acı veren* şeyler. Kendisini çok ciddiye alması üzücü, hatta birazcık anlamsız. Ama bu doğal bir şey; bu Londra’nın suçu, o kadar. Eliot kibarca gülüp geçmek ve koyvermek istiyor.

Evet, Kotelianski’yi seviyorum - o kadar.

(Buraya bak - canım - sana ne vadedebilirim? Söyle bana. Büyük zorluk nedir ki? Göster. Yoksa - güvenemiyor... güvenmiyor musun bana? Güvendesin. Eğer bana güvenmiyorsan hata yapıyorsun. Ayrıca neden buluşana kadar bekliyoruz? Şu an bile geri gelmeyecek. Ben vazgeçtim Zaman fikrinden. Öyle bir şahıs yok. Geçmiş var. Gerçek bu. Ama Şu an ve Gelecek tamamen birer -)

Ben birkaç aylığına buraya yerleşir yerleşmez DelaMare ile tanışmalısın. Muhteşem bir adam - zarif. Şimdi “çuhaçiçekleri” kelimesine geldim ve çiçekler gözümün önünde. Narin pembemsi saplar ve insanın onları toplamak için nemli toprağa yaklaştığında hissettiği toprağa ait o his. Çuhaçiçeğinin yapraklarını da severim ben, goncalarını öpmek hoşuma gider. İnsan onları öperek acılarını dindirebilir. Bu o kadar muhteşem bir his veriyor ki. Çançiçekleri peki? Ah hayatım! Çançiçekleri de bir o kadar güzel. Beyaz olanları, küçük karanlık

yerlerde yetişen açık mavi olanları, koyu mavi olanları, mat renkte olanları. Bir sene Lawrence ile geçirdiğimiz bahar¹¹ boyunca bir sürü çançiçeğim vardı. O zamanı hiç unutmayacağım. Sıcaktı, çok güneşli değildi, gölgeler ipeksi çimlerin üzerinde yarışıyor, guguk kuşları şarkı söylüyordu.

Daha sonra. Kalktım, kocaman içi mavi renkteki suyla dolu bir küvette banyo yaptım ve bayağı berbat bir öğle yemeği yedim. Sonra satranç oynadım - birkaç saat dinlendim, çay içtim, ciğer sandviç yedim ve M. ile “edebiyat” üzerine uzun bir tartışmaya girdim. Artık ışıklar yakıldı, dışarıda koyu eflatun rengi muhteşem bir gökyüzü var ve ben akşam yemeğine kadar tekrar çalışacağım. Tuhaf, burası ne kadar hoş. İnsan daha özgür olamaz herhalde. Otel görevlileri birazcık saygısız ama bu üzerinde durulacak bir şey değil. Burada yalalaklık yok. Sana, sakın hayatının berberi mest ettiğini söylemeye çalışmıştım. Bence bu çok büyük bir iltifat, sence de öyle değil mi? Berber insanların gözleri önünde “il y a de la vie. Un mouvement dans les feuilles [Senin hayatında hareket var. Yaprakların hareketine benzeyen bir hareket.] dedi. Mükemmel bir eleştiri! Berber iyi bir adamdı; kısa boylu, açık tenliydi ve bütün berberler gibi ağız kokusu pastili ve sıcak demir kokuyordu. Yakınlardaki sinemaya gitmek için bana yalvardı, yakardı. Aşağısı biraz karıştı ama yukarıda balkonda o kadar geniş ve güzel koltuklar vardı ki insan o koltuklarda uyuyabilirdi... Ah Brett, *yapmacık olmayan* insanları o kadar seviyorum ki - yapmacık olmayan herkesi değil, bazıları bayağı domuz oluyor - ama genel olarak - şu dünyadaki Clive Bell’inden çok daha sıcakkanlılar! Ne olursa olsunlar - hayattalar, canlılar. Katlanamadığım şey bu yarım varolma - yalnızca kafada var olan hayat. Bu çok sıkıcı bir şey.

Sanırım sana yazmaya söz verdiğim öykü Kanaryalar ile ilgili olacak.¹² Karşıda duran kafes çok ilgimi çekti. Kanaryaları düşünüp durdum - duygularını, hayallerini, yakalanmadan önce yaşadıkları hayatı, esaret içinde doğan tüyleri kabarık solgun iki küçük kanarya arasındaki farkı, Güney Amerika ormanlarını bilen ve kokulu engin denizler görmüş olan büyük babalarını, büyük annelerini... Taşlardan çıkan o yüksek ve tiz sesli kısacık şarkının güzelliğini kelimeler açıklayamaz. Görünen o ki insan Güzellikten kaçamıyor - Güzellik her yerde.

Bu mektubu bitirmeliyim. Kısa süre önce Sinek¹³ adında, bir mürekkep hokkasının içine düşen bir sineği ve bir Banka Müdürünü anlatan tuhaf bir öykü bitirdim. Sanırım Nation’da yayımlanacak. Yazmakla ilgili sıkıntı şu, insan öykülerle kaynaşiyor. Günde en az bir tane yazmak gerek - ama bu da çok yorucu bir iş. İyileştığım *zaman* hep çok uzaklarda insanın çalışabildiği ve rahatsız edilmediği yerlerde yaşayacağım. Edebi topluluklar artık benim için *hiç* olmayacak. Londra’ya gelince - fikir çok berbat. Ara sıra Pond Caddesi’ne giderim gizlice - bayağı nadiren aslında ve sana yalvarıyorum bunu hiç kimse bilmesin. Biriyle tanışmak isteyen insanlardan mektup aldığım şaka değil canım. Bu korkunç bir şey!

Beni uzun süre mektupsuz bırakma. Artık seni arayacak kadar büyüdüm ve sensiz yapamıyorum. Sen benim arkadaşımsın. Anlıyor musun? Ah, bir şey

daha. Geldiğim zaman çocukları çaya çağırarak mısın? Bu aralar küçük minicik bir Rusu evlat edinmek gibi ciddi bir fikrim var. Aslına bakarsan hâlâ aklımın bir köşesinde. Bu şimdilik sır, bu arada.

Bu yıl Paskalya Nisan'ın 16'sında. Biz marttayız ve Paskalya'ya biraz var. Şöyle kuvvetlice bir üfle de mart uçup gitsin. Nisan gelsin. Nisan harika bir kelime değil mi - Ne güzel bir kitap ismi olur - Nisan!

Yazımın kusuruna bakma. Elim yazmaktan hep gergin. Okuyabiliyor musun? Hoşça kal, seni küçük tatlı sanatçı!

Tig.

¹ *Sam Mayo söylerdi bu şarkıyı*. Sam Mayo (1884-1938), ünlü müzikal sanatçısı ve besteci, komik şarkıları hüznünlü bir şekilde söylemesiyle tanınır.

² *Cork'un Belediye Başkanı ile ilgili haberleri duydun mu?* Cork Belediye Başkanı, oyun yazarı, İrlanda Parlamentosu üyesi olan Terence MacSwiney, hakkında askeri mahkeme tarafından dava açılmış ve elinde isyana teşvik eden belgeler bulundurmakla suçlanmıştır. Mahkemeyi tanımayı reddederek 12 Ağustos'ta açlık grevine başlamış ve 25 Ekim'de hayatını kaybetmiştir.

³ *Megan Lord George*. İngiltere Başbakanının on sekiz yaşındaki kızı.

⁴ *Carson'ı öldürler mesela*. Ünlü bir avukat ve Balcarin, Belfast'ın milletvekili olan Sör Edward Carson (1854-1935), İrlanda'daki özerkliğe karşı olan en güçlü birlikçi sest.

⁵ *Baudelaire'ini*. Murry, Baudelaire'in *Kötülük Çiçekleri*, *Paris Sıkıntısı* ve *Özden Günlükler* üzerine inceleme yazısı yazmış ve bu yazı 22 ve 29 Ekim 1920 tarihli *Athenaeum*'un iki sayısında, A. van Bever'in editörlüğünü yaptığı eleştiri baskısında yayımlanmıştır.

⁶ *"hounyhyn-leyen"*. Jonathan Swift'in *Güliver'in Gezileri*'nin (1726) 5. bölümündeki Houyhnhnmlerden konuşan at.

⁷ *o berbat yerde*. Oscar Wilde'in 1896-8 arasındaki hapis cezasının çoğunu geçirdiği okuma hapisanesi.

⁸ *Anrep*: Brett kısa bir süre içerisinde Pond Caddesi Numara: 6 Hampstead'a taşınmak durumundaydı, burası Rus sanatçı Boris Anrep'in evinin bitişiğindeki evdi.

⁹ *Ethel Sands'e gelince*: Ethel Sands (1873-1962), Amerikalı varlıklı bir ressam, Londra Grubu'nun kurucularından biri.

¹⁰ *Deniz Yolculuğu*: Bahçe Partisi'ndeki öykülerden biri, o hafta Constable tarafından yayımlandı.

¹¹ *Lawrence ile geçirdiğimiz bahar*: Nisan-Haziran 1916, Mansfield ve Murry bitişiğindeki kulübede yaşayan Lawrencelarla birlikte Cornwall'daki Higher Tregetherthen'de yaşadılar.

¹² *Sanırım sana yazmaya söz verdiğim öyküm Kanaryalar ile ilgili olacak*: Katherine Mansfield'in tamamlanmış son öyküsü, "Kanarya", Brett'e verdiği sözü yerine getirmek amacıyla Temmuz 1922'de yazıldı.

¹³ *Sinek*: 29 Nisan 1922'de *Nation* ve *Athenaeum*'da yayımlandı.

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

“Edebiyat dünyasında yıllarca ihmal edilmiş, görmezden gelinmiş yazar ve şairlerin kitaplarına yönelinmesi, onların okunup tartışılarak hak ettikleri yeri almaya başlamaları edebiyat adına beni sevindiriyor.”

YILDIRIM TÜRK

— *Neler okuyorsunuz, gündeminizde hangi kitaplar var?*

— Öncelikle edebiyatımızın has bahçesinden yeni nefesler getiren dergileri ayın sonuna kadar öykü öykü, deneme deneme okuyorum. Okuma pergelimin iç-neli ucu her daim bir öykü kitabında sabitken diğer ucu bütün edebî türleri dolaşıp duruyor. Bu aralar altını çizerek okuduğum birçok kitap gündemimde yer almak-tadır: Necip Tosun'un *Doğu'nun Hikâye Kuramı*, Selim İleri ve Ayşe Sarısayın'ın hazırladıkları *İlkgençlik Çağına Öyküler 3*, Selçuk Küpçük'ün *Türkiye Edebiyat Dergileri Atlası*, Hüseyin Su'nun *Keklik Vurmak*, editörlüğünü Necati Tonga'nın yaptığı *Yaşayan Hikâyemiz*, Handan İnci'nin hazırladığı *Ayfer Tunç'la Karanlıkta Kelimeler* ve Sevinç Çokum'un *Kırmalı Etekler*.

Bunların dışında masamın üstünde duran bilmem kaçınıcı defa devirdiğim Ta-kiyettin Mengüşoğlu'nun *İnsan Felsefesi* ve Şefik Can'ın *Mesnevi Tercümesi*'ni yeniden parça parça okuyorum.

— *Edebiyat ortamına baktığınızda nelere seviniyor, nelere kızılıyorsunuz?*

— Edebiyat dünyasında yıllarca ihmal edilmiş, görmezden gelinmiş yazar ve şairlerin kitaplarına yönelinmesi, onların okunup tartışılarak hak ettikleri yeri almaya başlamaları edebiyat adına beni sevindiriyor.

Bununla birlikte edebiyattan ziyade edebiyatçıların, onların kitaplarından zi-yade gittikleri mekânların ve yedikleri yemeklerin konuşuluyor olması, bunların bir de popüler kültüre malzeme yapılması üzüyor beni.

— *Sosyal medya ile aranız nasıl, oraya nasıl bakılıyorsunuz?*

— Sosyal medyaya girmemek için uzun zaman direndim. Uzak durmaya çalış-tım ondan. Edebiyat, doğası gereği yalnızlığı ve kişinin kendisiyle baş başa kalmasını gerektiriyor. Sosyal medya türlü oyunlarla, cilvelerle kendisine tutsak edebiliyor bizi.

Ancak bir süre sonra bu direncimi yitirdim maalesef. Sonunda ben de yenik düştüm ona. Şimdi bir twitter hesabım ve öykü dışındaki yazılarımı paylaştığım bir internet sitem var. Edebiyat ve sanat alanında güzel işlerden haberdar olma ve onları paylaşma amacıyla asgari düzeyde kullanıyorum. Ancak onunla biraz fazla zaman geçirmişsem vicdan azabı duyuyorum.

Sosyal medya, kısa vadede renkli dünyasıyla bizi kendisine çekse de uzun vadede onun bizden götürdükleri daha çok olacak galiba.

— *Neler yazılıyorsunuz, gündeminizde hangi yazılar var?*

— Öykü üstüne düşünüp öykü yazıyorum. Yaşadığım şehir hakkında yazdığım denemeler, günün izlerini nakşettiğim günlükler de oluyor bazen. Ancak öyküde karar-lıyım. Öykü dilinden kopmak istemiyorum. Çünkü diğer türlere yoğunlaştıktan sonra tekrar öyküye dönmek, o dili yakalamak biraz zaman alıyor, sancılı oluyor benim için.

— *Dosyalardan, kitap tasarılarınızdan söz eder misiniz, yakında, uzun vadede?*

— Biraz ağır çalışıyorum galiba. Çok yazan birisi değilim bu anlamda. Buna rağmen ikinci öykü dosyamın birkaç yıla kadar ete kemiğe bürüneceğini düşünüyorum. Bunun dışında uzun vadede günümüz öyküsüyle ilgili tezimi bitirebilirsem onu da kitap olarak değerlendirmek istiyorum.

YAKIN PLAN

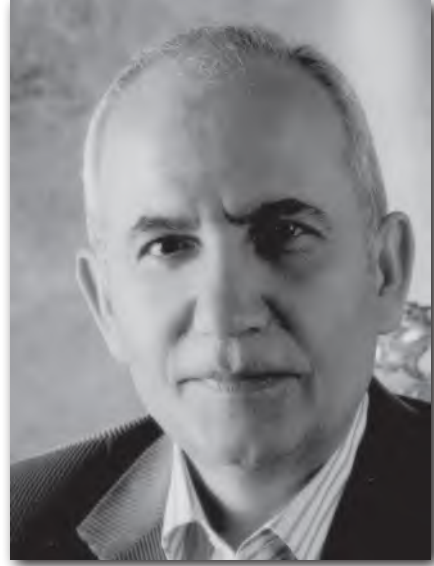
ALİ KARAÇALI İLE KAMÇI ÜZERİNE

SÖYLEŞİ: DİNÇER EŞİTGİN

İlk ve tek hikâye kitabınız Kamçı'yı her elime alışımda, bir ilk kitap olarak ne kadar iyi bir başlangıç yaptığınızı ve dokuz hikâyenin her birinin titiz bir ustalık eseri olduğunu gördüğümde, "Ali Karaçalı neden hikâye yazmıyor? Yazıyor mu? Yazıyorsa neden yayımlamıyor?" gibi sorular zihnimde dolanıp durur. Bu ve buna benzer birçok soruyu zaman zaman size hep sordum ve sizinle bunları farklı zaman ve zeminlerde hep konuşageldik. Bu yüzden daha önce defalarca konuştuğumuz soruları yeniden soruyor gibi görünebilirim fakat Heceöykü dergisinin Kamçı'yı Yakın Plan'a alması vesilesiyle bütün o konuştuklarımız da kayda geçmiş olacak. Bu yüzden sizinle bunları bir kez daha konuşmaktan büyük mutluluk duyuyorum. Söyleşi teklifimi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim.

— Sevgili Dinçer, ben teşekkür ederim. Doğrudur, belirttiğin gibi farklı zamanlarda ve farklı bağlamlarda öyküyü, bir eylem biçimi olarak yazma edimini,

yazıyla araya giren mesafeyi, mesafe açıldıkça yazının nasıl bizden uzaklaştığını ve arayı kapatmanın ne denli zorlaştığı hususlarını konuştuk, konuşuyoruz aramızda. Bununla birlikte *Heceöykü*'nün *Kamçı*'yı *Yakın Plan*'da değerlendirmeye aldığını duyduğumda doğrusu çok şaşırdım, hatta oldukça tedirgin olduğumu da belirtmeliyim. *Kamçı* üzerine konuşma teklifinize de öyle. Kabul etmekle etmemek arasında gerçekten zorlandığımı itiraf etmeliyim. Hâlâ da bundan emin değilim. Neyi konuşacaktık biz? Yayımlanışının üzerinden 30 yılı aşkın bir zaman geçmiş, baskısı bulunmayan, hepi topu dokuz

öyküden oluşan bir kitap üzerine bugün buradan baktığımızda ne konuşabilirdik? Ara o kadar uzak ki! Hâlbuki edebiyat söyleşileri teamülen yeni yayımlanmış bir eser üzerinden gerçekleşir. Bugünden geriye ne söylenebilir, doğrusu bilmiyorum.

— *Öncelikle şunu sormak istiyorum: İnsanda edebiyat ilgisi ilk ne zaman başlar ve sizin edebiyatla olan ilişkinizi, gençlik yıllarınızda okuryazarlık yolculuğunuzdaki ilk adımlarınızı kısaca anlatabilir misiniz?*

— İnsanın edebiyatla ilk karşılaşması ne zaman başlar? Bu soruyu kendimize sorduğumuzda kuşkusuz ilk akla gelen çocukluğumuz olur. Belki kulağımıza okunan ilk ezan, annemizden dinlediğimiz ilk ninniler, ilahiler; sonra masallar, bilmeceler, türküler. Güzel sözle, güzel sesle ilk muhatap oluşumuz. Alfabeye ilk temasımız.

Hafızamızın derinliklerine doğru dönüp baktığımızda sanırım hepimiz benzer görüntülerle karşılaşırız; zihnimizde estetik algının ilk uyanışının bölük pörçük iz düşümleriyle: harfleri ilk tanıyışımız, alfabeyi baştan sona ilk ezberleyişimiz, harfleri ve heceleri birbirine bağlayarak seslendirdiğimiz ilk kelime, ezberlediğimiz ve törenlerde okuduğumuz ilk şiir...

Kendimde bulabildiğim ilk karşılaşma, ilkokulun üçüncü ya da dördüncü sınıfında, öğretmenimin bir törende okumam için ezberlettiği ve bugün hâlâ belleğimdeki yerini muhafaza eden Yahya Kemal'in o bilinen şiirinin dizeleri olmalı:

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Estetik bir duyarlılığın ilk uyanışı olarak değerlendirebileceğimiz bu ilk kıvılcım ve karşılaşmalar sanırım sonraki zamanlarda edebiyatla, okuryazarlıkla olan bilinçli yolculuğumuzun da ilk ipuçlarını verir.

İlk edebiyat ilgilim ya da edebiyatla ilk karşılaşmam ortaokul yıllarında başladı. İmam Hatip Lisesinin ilk yıllarında, ileri sınıflardaki ağabeylerin özendirme ve yönlendirmesiyle. O ağabeyler bize önce ders kitaplarının dışında okunacak başka kitapların da olduğunu, kendimizi iyi yetiştirmemiz için mutlaka bu kitapları okumamız gerektiğini öğrettiler. Şiirler, öyküler, romanlar tavsiye ettiler. Önce okumaya, daha sonra da şiir ve yazı denemeleri yapmaya başladık. Bir arkadaş grubumuz vardı. Hepimiz parasız yatılıydık. Sürekli beraber olurduk: Teneffüslerde, yemekhanede, yatakhane, mütalaa salonlarında, fırsat bulduğumuzda okulun yüz metre uzağındaki Bakkal Hoca'nın dükkânında, okulu kırdığımızda Uzunoluk Caddesi'ndeki Hâlis Çayevinde, nadiren de olsa sinemalarda. Yazdıklarımızı birbirimize okurduk. Ankara'da, Erzurum'da üniversitede okuyan, sanatla edebiyatla ilgilenen ağabeyler Maraş'a geldiklerinde bizleri bulur, bizimle ilgilenirlerdi. Bu arkadaşlık ve dostluk atmosferinde başlayan edebiyat ilgi ve hevesimiz ilerleyen yıllarda bazı öğretmenlerimizin ve *Edebiyat* dergisinde yazan ağabeylerin yönlendirmeleriyle sürdü. Bu yıllardan hatırladıklarım, bir süre il kütüphanesinde müdürlük de yapan Erdem Beyazıt, Osman Nalbant, Osman Sarı, İsmail Kılıçoğlu, İbrahim Gafarlı, Ali Göçer, meslek dersi öğretmenlerimizden Necmeddin Gevrî ve edebiyat öğretmenimiz Murat Beyazıt ilk aklıma gelenler.

Yine o yıllarda Maraş'ta Kamil Aydoğan, Ökkeş Aydoğan ve Mehmet Bal'dan oluşan dörtlü arkadaş grubumuzla yerel gazetelerde sanat edebiyat sayfaları düzenliyorduk. Bu gazeteler içerisinde *Kahraman Kent* ve *Işık* gazetelerini hatırlıyorum. İlk şiir, öykü ve yazı denemelerimizi buralarda yayımladık. Daha sonra kendilerini *Edebiyat* dergisinden tanıyıp bildiğimiz Osman Sarı ve İsmail Kılıçoğlu bir kamu kurumunda müfettiş olarak Maraş'a geldiler ve bir süre kaldılar. O dönemde İsmail Kılıçoğlu'nun yönetiminde Maraş'ta *Kelam* dergisini çıkardık. Sanırım 1976 yılının Aralık ayıydı. Liseyi bitirip üniversite için Ankara'ya geldiğimizde kendimizi doğal olarak *Edebiyat* dergisi ailesinin içinde ve Nuri Pakdil'in yanında bulduk.

— *Nuri Pakdil ve Edebiyat dergisi ile ilişkinizi sormazsam olmaz. Nasıl tanıştınız Nuri Pakdil'le?*

— *Edebiyat ve Diriliş* dergileriyle çok erken yaşlarda, ortaokul yıllarında tanıştık. Dolayısıyla Nuri Pakdil ve Sezai Karakoç başta olmak üzere Rasim Özdenören, Erdem Beyazıt, Cahit Zarifoğlu, Akif İnan, Alaeddin Özdenören ve birlikte anılacak diğer isimlerle de. Bu dergileri her ay düzenli olarak okurduk. Anlasak da anlamasak da okur, o yazılanlara öykünerek şiirler, denemeler, öyküler yazmaya çalışırdık. Okuduğumuz ve bazılarını ezberlediğimiz şiirleri ne kadar özümseyorduk bunun hiç önemi yoktu. Bu dergiler bizimdi, biz oraya aittik. Ortaokul ve lise yıllarımız bu sıcak ilişkinin anılarıyla doludur. Dostoyev-

ski'yi, Tolstoy'u, Çehov'u, Balzac'ı, Sartre'ı Camus'yü, Necip Fazıl'ı, Ömer Seyfettin'i, Sait Faik'i, Memduh Şevket Esendal'ı, Seyyid Kutub'u, Mevdudi'yi, İmamı Gazali'yi ve adlarını sayamayacağım Doğu'dan Batı'dan birçok yazarı, düşünürü bu dönemde birlikte okumaya, anlamaya çalışıyorduk.

Nuri Pakdil'le ilk karşılaşmamız ve tanışmamız 1976 yılına rastlar. Lise üçüncü sınıftayız. Maraş'ta, andığım arkadaş grubuyla Şeref Turhan'ın çıkardığı haftalık *Işık* gazetesinde sanat sayfası düzenliyoruz. *Edebiyat*'ın Temmuz 1976 sayısında *Değirmeler* bölümünde Nuri Pakdil, Emin Ziyaioğlu adıyla *Işık* gazetesinde düzenlediğimiz sanat sayfasından ve bizlerden söz ediyor. Tabii ki çok heyecanlanıyoruz. Biz dört arkadaş soluğu Ankara'da alıyoruz.

Edebiyat'ın Akay yokuşu, Demirler Pasajı'ndaki yönetimevine gidiyoruz. Orada ilk Arif Ay'la karşılaşyoruz. Daha sonra da Nuri Pakdil'le. Çok heyecanlı olduğumuzu, bize bir takım sorular sorduğunu hatırlıyorum. Daha sonraki karşılaşmamız 1977 güzünü itibarıyla Ankara'ya gelişimiz ve üniversiteye başlایışımızla birlikte devam ediyor.

— *Hikâyeleriniz Edebiyat dergisinde nasıl yayımlanmaya başladı? Siz mi hikâyelerinizden bahsettiniz Nuri Pakdil'e yoksa o mu sizden hikâyelerinizi istedi ve tabii ki, yayımlanan ilk hikâyeniz hangisiydi?*

— Üniversite için Ankara'ya geldiğimizde aynı zamanda *Edebiyat* dergisine de gelmiştik ve hep oradaydık. Dışarıdan yazılarını getiren biri gibi değildik yani. Dergi bürosunda o zaman daha çok Arif Ay'la birlikte Ali Ulvi Temel ve Şaban Özdemir bulunuyor, dosyanın hazırlanması, basımevi, düzelti, dağıtım ve diğer süreçler onların öncülüğünde yürütülüyor, biz de onlara katkı veriyor ve öğreniyorduk. Öyküler üzerinde daha çok Ali Ulvi Temel Bey'le görüştüğümüzü hatırlıyorum. Öyküler yayımlanmaya başladığında üniversite ikinci sınıftaydım, *Edebiyat*'ın Kasım 1978 sayısıydı sanırım. “Yürümek Ortasında Gecenin” başlığını taşıyordu. Bu öykü kitaplaşıırken “Kamçı” adını aldı ve kitaba da ad oldu.

— *1982 Kasım... Kamçı adlı hikâye kitabınızın yayım tarihi. Bildiğim kadarıyla kitabın yayımlanışı, bir Nuri Pakdil ve Edebiyat Dergisi Yayınları geleneği olarak sizin için de bir sürprizdi. Bu süreci ve kitabı elinize aldığınızdaki ilk duyguları, ilk heyecanları bizimle paylaşabilir misiniz?*

— Evet, o yıllar Tokat'ta öğretmendim. Öykülerin dosyası istenmişti, hazırlayıp göndermiştım ama ne zaman çıkacağını bilmiyordum. O aylarda yine Tokat'taydım ama bu kez orada kısa dönem askerdım. Arif Ay da orada askerdi ve hep birlikteydik. Ben ikinci o üçüncü bölükteydi. Hafta sonları saatlik izne çıktığımızda hiçbir yere uğramadan, koşarcasına benim Sulu Sokak'taki fakiraneye gider, hemen çayımızı demlerdik. Her hafta birlikte çıktığımız hâlde o pazar Arif Ay çıkamamıştı. O hafta aldım paketi posta kutusundan. *Kamçı* gelmişti. Kuşkusuz çok sevdim, belki yere göğe sığmadım, çarşıdan nasıl hızla

birliğime döndüğümü, Arif Ay'ı nasıl bulduğumu ve duygularımı onunla nasıl paylaştığımı tarif edemem...

— Kamçı daha çok sorular yoluyla okurun dikkatini bir odak noktasında topluyor. Kesin bir sayım dökümünü, oranlamasını yapmadım ama Kamçı'daki hikâyelerde soru cümleleri büyük bir yekûn tutuyor. Soruların bu kadar yoğun bir şekilde hikâyelerde yer alması üzerinde hiç düşündünüz mü? Hikâyelerdeki bu soru cümleleri hepimize bir şeyleri ima ediyor, hatırlatıyor, söylüyor elbette ama yine de sormak istiyorum bu sorular kime, neyi soruyor?

— Doğrusu bunun üzerinde bilinçli olarak düşündüğümü söyleyemem ama edebiyatın işi biraz da soru sormak değil midir? Hayatta hep sorular sormaz mıyız, hem kendimize hem başkalarına? Hem kendimizi hem başkalarını hem de olayları, olguları anlamak için? Bak, cevapta bile bütün cümleler soru cümlesi oldu. Aslında bütün soruların muhatabı önce biziz; kendimiz. Biz kimiz? Niçin buradayız? İnsan olarak da söze ilk muhatap oluşumuz bir soruyla değil mi? Ben sizin Rabbiniz değil miyim?

— Gözümden kaçmamışsa, Kamçı'daki dokuz hikâyenin sadece birinde hikâye kişinin isminden haberdar oluyoruz: 'Bir Işık Seli' adlı hikâyedeki Amer. Diğer hikâye kişilerinin (ve hatta diğer şehir isimlerinin) adları yerine adlarının ilk harfleriyle, kısaltmalarıyla ('A.', 'Ç.', 'G.', 'T.' gibi) yetiniyorsunuz. Tabii ki bunun tam aksine, mesela kitabın son hikâyesi "Sen Olmayınca"da bir köprü kitabesindeki özel isimleri de tam bir künyeye (Pervane Seyfeddin Hamid İbn-i Ebul Kasım Tüsi) anıyorsunuz. Özel isimleri kullanmadaki bu tutumunuzun sebepleri üzerine konuşmak, bu kullanımları açmak/açıklamak ister misiniz?

— Bu kısaltmalı ya da simgesel kullanımlar bilinçli bir tercih kuşkusuz ama önemli bir sebebe dayanmıyor. Andığınız iki öyküdeki isimler gerçek hayatta da var oldukları için adlarıyla da varlar. "Bir Işık Seli" öyküsündeki Amer, Ağrı'da öğretmen olarak bulunduğum yıllarda yaşayan biridir ve tanıklıkla yazılmış bir öykü kişisidir. Gerçekten onu orada anlatıldığı biçimde algıladım ve onlarsız şehirlerin eksik olduğuna inanıyorum. Adıyla kayda geçsin istedim. Orda kurgu yok. *Sen Olmayınca* öyküsündeki andığınız isimler de öyle; tarihî kayıtlardan alınan isimler. Diğer öykülerdeki gerek şehir gerekse kişi adları bir gerçekliğe işaret etse de kurgusal. A şehri ya da B şehri olması, A kişisi ya da C kişisi olmasının ayırıcı bir vasfı yok. Biraz da evrenselliğe vurgu olarak düşünüldü. Kişi adları da mekân adları da özel bir vurguyu imlemiyor.

— Hikâyelerinizi her okuduğumda, dünyanın ve insanlığın içinde bulunduğu şartlardan rahatsız, mümkün merteye bu şartların içinde kaybolup gitmekten endişe duyan ve bu duruma olabildiğince direnmeye çalışan bilinçli bir öznenin her an tetikte bulunduğunu hissediyorum. Yanlış mı hissediyorum bilemiyorum. Hikâyelerinizdeki anlatıcıların genel görünümü (hâletiruhiyesi) sanki bu gibi. Biliyorum yazar ile anlatıcı arasında bire bir ilişkiler kurmanın sakıncalarını

fakat yine de merak ediyorum, hikâyelerinizdeki anlatıcıları, ne kadar sizin sözcüleriniz olarak görmeliyiz?

— Öykü kişilerinin, sizin söyleyişinizle *hâletiruhiyesini* belirlemede bilinçli özne tanımlamanız yeterince açıklayıcı sanıyorum.

Evet, yeryüzünde bulunuyoruz ve burada bulunuyor olmamızın bizim için bir anlamı var. Bu anlamı bize inancımız açıklıyor, buna inanıyoruz. Yeryüzü bizim için bir sınav yeri ve biz yaptıklarımızdan da yapmadıklarımızdan da sorumluyuz. Yazmak da bu sorumluluk bağlamında yeryüzünde *var olma* biçimimizle ilgili bir eylem. Yaşama, olaylara, insanlara, varoluşa, daha genel anlamda dünyaya bakış biçimimizin yansıtılması eylemi. Yazar, öykü anlatarak, şiir söyleyerek ya da sanatın diğer türlerinde bir ürün ortaya koyarak bir anlamda yaşama, yaşamın gerçekliğine müdahale eder. Bu müdahale, zihinsel düzlemde bir katılma/onaylama ya da reddetme biçiminin yansıtılması eylemidir. Yani yazar, yaşamın gerçekliğine yazarak müdahale eder: olayları, kendi zihinsel evreninde yeniden kurar, biçimlendirir, gerektiğinde dönüştürür ve yeni bir sanatsal gerçeklik olarak sunar. Böylece öykü, şiir veya başka bir sanat verimi olarak biçimlenen bu ürünler bize yeni bir ışık, farklı bir bakış açısı getirirler. Bu anlamda hayatın görünen gerçekliğine müdahale ederler. Sorunuza dönecek olursak, bu bağlamda yazının endişesi yazarın da endişesidir. Yazı, şiir ya da öykü, yazarından ne kadar bağımsız olabilir ki.

— *Konuşmaya başlarken zihnimde sürekli dolanıp durduğunu ifade ettiğim sorulara geldi sıra... Hikâyeye niçin ara verdiniz? Daha doğrusu soruyu şöyle düzeltelim: Hikâye yazıyor musunuz, yazıyorsanız niçin yayımlamıyorsunuz?*

— Öyküye bilerek ve isteyerek ara vermiş değilim. Bununla yazdığımı, yazmaya devam ettiğimi de söylemiyorum. Belki tembellik, belki öykünün hakkını verememe, belki de öykü beni terk etti, kim bilir. Yazsam yayımlardım.

— *Bildiğim kadarıyla Hece dergisinin ilk sayılarında da birkaç hikâyeniz yayımlandı. En son hikâyeniz ne zaman yayımlandı?*

— *Hece* 'nin ilk yılında üç öykü yayımlandı. Yayımlanan son öyküm “Mum Işığı” adını taşıyor ve Kasım 1997, on birinci sayı olmalı.

— *Birkaç sorudur aslında fark ettiğiniz gibi şu temel sorunun cevabını arıyorum: İyi bir yazar neden yazmaz olur?*

— İyi bir yazar nitelemesi elbette insanın nefsinin okşuyor. Kulağa hoş geliyor. Teşekkür ederim. Bu temel sorunun cevabını inan ben de bilmiyorum.

— *Yazmaya yeni başlayanlara ya da yazmaya ara vermişlere böylesi bir tecrübenin içinden geçen biri olarak neler söylemek isterseniz?*

— Yola devam etmek istiyorlarsa behemehâl yazmaya başlamalıdır. Yazı uzun bir yolculuktur. Yola çıkılmışsa durulmamalıdır. Durmak eksilmektir

ve kayıptır. Yazmamanın mazereti de kazası da yoktur. Üstat Nuri Pakdil, yine yazmaya ara verdiğim yıllarda bana yazdığı 26 Eylül 1984 tarihli mektubunda şunları söylüyor: “Azar azar yazmaya başlayınız. Ara verilince, şaşırma da öyle çetrefil imgeler yığar ki önümüze: ‘Nereden başlayacağım’ diye sorup dururuz. Tüm bu engeller kırılabilir, ısrarla, sabırla cümle kurmaya başlamalıdır.”

— Hem edebiyat dünyasında hem de görev yaptığınız kurumlarda sürekli olarak yayıncılık faaliyetlerinin içinde bulundunuz. Geçmişte, Millî Eğitim Bakanlığının yayımladığı dergilere nasıl bir irtifa kazandırdığının bizzat tanıdığım. Sizinle yakın bir çalışma arkadaşı olma fırsatını yakalamak benim için dergi yayıncılığı anlamında çok büyük bir tecrübeydi. Şimdi de Türk Dil Kurumunun dergisine öyle bir canlılık kazandırdınız ki belli bir kısır döngüye hapsolmuş kurum dergisi kalıplarını kırdı. Sadece benim görüşüm değil bu, birçok kez şahit oldum, yıllardan beri dergiyi takip etmekten vazgeçmiş edebiyat okuyucusu derginin son hâlini görünce şaşkınlığını gizleyemiyor. Öyle bir dokundunuz ki dergiye, Türk Dili edebiyat ortamının merkez dergilerinden biri hâline geldi. Hem Millî Eğitim Bakanlığında hem de Türk Dil Kurumu’ndaki bu yayıncılık faaliyetleri, yazarlığınızı olumsuz yönde etkiledi mi acaba?

— Doğrusu bu benim de zaman zaman sığınmak, tutunmak istediğim bir duygu. Kuşkusuz dergi editörlüğü yoğun bir dikkati, kesintisiz bir çabayı zorunlu kılıyor. Gerek Millî Eğitim Bakanlığının *Millî Eğitim, Bilim ve Aklın Aydınlightında Eğitim* dergilerinin editörlüğünü yaptığım dönemlerde gerekse *Türk Dili* dergisinin hâlâ sürdürdüğüm editörlüğü sürecinde zamanımın büyük bölümünü yazılara ayırdığım, kılı kırk yaran bir titizlikle dergiye gelen bütün yazıları okuduğum, okumaya çalıştığım bir gerçek. Kurum dergisi hazırlamaksa daha farklı, daha yoğun bir dikkati zorunlu kılıyor. Bir dergiyi bütün süreçlerini yoğun bir dikkat ve titizlikle hazırlamak ve yönetmek oldukça meşakkatli, meşakkatli olduğu kadar da sorumluluğu ağır bir yük. Bir öyküyü, bir şiiri, bir yazıyı bitirdiğinizde yaşadığınız yeğnilik, haz ve tatmin duygusu ne ise dergiyi bitirip basımevine gönderdiğinizde de aynı duygu. Evet, bir yönüyle böyle bir tatmin duygusu oluyor ama bu hiçbir zaman yazmamanın mazereti değildir.

— Bir okur olarak edebiyat dünyasını çok yakından takip etmeye çalıştığınızı biliyorum. Ayrıca bir dergi editörü olarak sanırım her gün onlarca metin okuyorsunuz. Okuduğunuz hatta yayımladığınız bazı hikâyeleri gördükçe neden yazmıyorum ki dedğiniz olmuyor mu hiç?

— İyi düşüncen için teşekkür ederim. Şimdilerde, bir okur olarak edebiyat dünyasını çok yakından takip ettiğimi söyleyemem. Takip edebilmeyi çok istedim. İşim sadece editörlük olsa, idari ve bürokratik yüklerimi azaltabilsem ve okumaya daha çok vakit ayırabilsem diye hayıflandığım çok oluyor. Evet, her gün olmasa da belli aralıklarla onlarca metin okuyorum. İyi bir şiir, iyi bir öykü, iyi bir deneme okuduğumda kendim yazmış kadar mutlu oluyorum. Bu okuma-

lara bağılı olmaksızın da “*Neden yazmıyorum?*” sorusu zihnimin bir köşesinde hep duruyor.

— *Sizinle böyle bir söyleşi fırsatı bulmuşken, bugünün edebiyat ortamıyla, dergileriyle ve özel olarak Türk hikâyesinin bugünkü durumuyla ilgili görüşlerinizi de merak ediyorum.*

— Günümüzde âdeta hepimizi kuşatan ve bir biçimde içine alan sosyal medya ve internet dünyasının çeldiriciliğine ve *iğvasına* karşı merkezde ve taşrada çok sayıda edebiyat dergisinin yayımlanıyor olması, nitelik ve düzey sorununu saklı tutarak söyleyebiliriz ki önemlidir ve umut vericidir. *Heceöykü*’de ve başka dergilerde çok sayıda öykü yayımlanıyor. Bunlar içerisinde kuşkusuz kendi özgün çizgisini, dilini, sesini bulup her yeni öyküsüyle bu çizgiyi daha da derinleştiren çok iyi öykücüler de var, arayışın savruk güzelliği içerisinde yoluna devam eden öykücüler de. *Heceöykü*’de, *Türk Dili*’nde, *İtibar*’da, *Post Öykü*’de ve adlarını anamadığım diğer dergiler çevresinde yeni, diri ve zengin bir öykü birikimi oluşuyor.

Hangi türde olursa olsun ben edebiyatta umuttan yanayım. İyi öyküler, iyi şiirler, iyi denemeler, iyi romanlar yazıldığı sürece umut var demektir.

— *Bir sorudan ziyade kuvvetli bir talep olarak algılamanızı isteyerek soruyorum: Kamçı dışında kalan hikâyelerinizle (daha sonra yayımlanmış hikâyeleriniz) birlikte bu kitabın yeniden basılmasını düşünmez misiniz? Çünkü kitabınızın piyasada baskısı yok. Hem bu kitap hem de yeni kitaplarınız için Nuri Pakdil’in size yaptığı sürprize benzer bir sürprizi siz de biz okurlarınıza yapabilir misiniz bir gün? Daha ne kadar bekleyeceğiz?*

— *Kamçı*’nın yeniden basılması geçen zaman içinde de hep gündeme geldi, geliyor. *Hece*’yi çıkardığımız ilk yıllarda Hüseyin Su da *Kamçı*’nın yeniden basılması yönünde ısrarcı olmuştu. Ancak ben öyküye devam sadedinde yeni bir kitap yayımlamadan eski kitabın tekrar yayımlanmasının doğru olmayacağını düşündüm hep. Bugün de bu düşüncemi değiştirecek bir sebep en azından bana görünmüyor. *Edebiyat*’ta yayımlanan ama kitaba girmeyen üç ya da dört öyküyle *Hece*’nin ilk dönemlerinde yayımlanan üç öykü var.

Öykü geldiğinde kitap da gelir diye düşünüyorum.

— *Söyleşiye ayırdığınız vakit ve samimi cevaplarınız için çok teşekkür ediyorum efendim... İlave etmek istediğiniz bir şey var mıdır acaba?*

— Bu söyleşi, itiraf edeyim, beni kendimle, geçmişimle karşı karşıya ya da yüz yüze getirdi. Size ve *Heceöykü*’ye teşekkür ederim.

HANDAN ACAR YILDIZ

GEÇMİŞTEN BİR SES: KAMÇI

Ali Karaçalı'nın *Kamçı* isimli eserinin basım yılı 1982. Edebiyat Dergisi Yayınları'ndan çıkan kitapta dokuz öykü yer alıyor. *Kamçı*, yazarın ilk ve son kitabıdır. Genel itibarıyla sembolik anlatıma yaslı öykülerde duyu ve duygu örtüştürülür. Soyut olan ile somut olanın köşe kapmaca oynadığı bir örgü söz konusudur. Nesneye yönelik duyu ve nesne ötesine yönelik duygu arasında ilişki çok güçlü bir şekilde kurulmuştur. Zıt kavramların kan bağından yararlanılırken; zincir, kamçı gibi nesnelerin hem gerçek hem de soyut anlamından istifade edilir. Çelişki yerine zıtların kardeşliğinden yararlanma denilebilir anlatım tekniği açısından. Öykülerdeki en yoğun duygu, yalnızlık ve rüyayla gerçeğin karışımıdır. Rüyadan gerçeğe, gerçekten rüyaya hızla geçilir.

İlk öykünün adının “*Kamçı*” olması, içeriğe yönelik metaforu da sezdirir okuyucuya. Duyum ve duygu arasındaki güçlü bağ bu öyküde göz uzvu üzerinden kurulmuştur. Kapatılmaya çalışılan, hatta kapatılan göz lif lif duyum kesilir. Aynı zamanda da duygu kesilir. Kahramanın sıkıntısı olduğunu okuyucu bilir. Ama içerik belirtilmez. Ruhsal çatışmayı duru anlatımla yoğun şekilde okuyucuya hissettirir öykü. Olayın ne olduğuna dair bilgi sahibi değilizdir. “Niçin” sorusu yerine “nasıl?” sorusunun cevaplandığı öyküler vardır *Kamçı*’da. Kamçı, işkenceyi sembolize eder. Kulaklarını kapayan, gözlerini yuman kahramanın kulağında kamçı sesi çınlar. Unutulmak istenen her ne ise, işte o gözün önüne ısrarla dikildikçe, göz ve gönül bundan kaçmaya çalıştıkça kamçı sesi kulaklarında çınlar kahramanın. Göz yuvaları gerçeğe değil belleğe yumulmaktadır. Ama maalesef belleğe ve zihne yumulabilecek bir göz dünyada hiçbir canlıda yoktur. Bu nedenle gözler namluda kurşuna dönüşür: “Açıkken göremediği, göremeyeceği, en ince en görünmez ayrıntıları görür.” Kamçının verdiği acıyla uyuyamamanın ızdırabı, ruh acısıyla beden acısı, somut olanla soyut olan örtüştürülür. Uyumayan neden gizlidir ama sonuç ustalikle aktarıldığı için okuyucu artık nedenle ilgilenmez. Sonuca, ızdıraba odaklanır. Sonuç, sebebi yok eder merak kulvarında. Yine de küçük fotoğraf ve enstantaneler ile ipucu verilir. İpi, okuyucu kendi dünyasına, özeline göre tamamlar. Tutsaklığın, manen tutulmuşluğun işlendiği öyküde okuyucu kendi tutsaklığını ve tutulmuşluğunu boş kareye yerleştirme konusunda olabildiğince özgürdür. Sesten sese geçilir, atların kişnemesinden ranzanın gıcirtısına... Kişneme sesi özgür doğayı, dışı, dışta gerçekleşeni temsil ederken, ranza gıcirtısı içi, içeride olanı, en çok da askerlik, yatılı okul gibi yalnızlığın geçerliliğini koruduğu mekânların temsili-

dir. “Birileri dönenip duruyor ötemde. Ranzanın telleri soğuk soğuk gıcırıyor. Birisi ağzını şapır şapır öttürüyor. Geceyi mi yiyor yoksa anlamsızlığı mı diye bir düşünce geliyor usuma.” der yazar. Sabaha beklenti arttıkça kamçı daha da sert iner. Sessizliğin, yalnızlığın verdiği acı, karanlıkta şaklayan kırbacın saldığı dehşetle, irkilemeyle aktarılır. Zaman ve mekânda hızlı geçişler olur, her şey aslında zihinde olup bitiyordur.

İkinci öykü olan “Bir Işık Seli”nde yine kahramanın yaşamda mı yoksa rüyada mı olduğunu ayırt etmek zordur. “Bir filmin uğultusu muydu beyninde savrulan” diye başlayan öyküde; ölü olma ve dirilik kavramları üzerinden insanın sahip olması gerektiğı duyarlılık sorgulanır. Dirilerle ölülerin tepkisizliği eşitlenir. Sıcak çöl ve soğuk dağın, geçilmezlik yönünden eşitlenmesi gibi... Yaşayanlardan umudunu kesen kahraman artık mezar taşlarına bildiri dağıtmaktadır. Bir işgale karşı bir halkın tepkisizliğine isyan vardır: “Kalkın sizler uyandırın bari ölüm uykusundan bizleri ey ölülerimiz, ey ulularımız! Bildirilerimi sizler okuyunuz. Sizler karşı koyunuz ölkemizi işgal edenlere. Bizler için. Yeryüzündeki bizler için. Belki uyanırsız o zaman.” Yine mekânda hızlı bir geçiş olur. Mezarlardan işlek caddelere geçilir. Ölüm sessizliğinden kalabalıklara... Ancak caddelerdeki yığınlar mezarlardaki ölüler kadar sessizdir. İdealize edilmiş hayali kişi ile gerçek kişi karışır. Bir roman ya da film kahramanı gerçek şahısla örtüştürülür. Çöl ve dağ ikileminde, çöl ayrı, dağ ayrı kişidir.

Tüm öykülerde içten, derin derin yürüyen bir sancı vardır *Kamçı*’da. Ucu açık ve flu. Kasıtlı olarak net verilmeyen, okuyucunun kendini koyacağı boş alan...

En güzel öykülerden biri “Mevzilerde”dir. Öyküde şahıs A’dır. Alfabenin ilk harfiyle simgelenir insan. Dil de bir nevi şahsiyettir. Hem söz hem anlam, kahramanın A olması ile şahıslaşmıştır. Sürgünlük, dünyaya ait olmama hissi, yabancılaşma ve yalnızlaşma, dağ metaforuyla altı çizilen duygulardır.

İnsan-dil-kavram: Ses ve gürültü zenginliği şeklinde yapısallaşan öyküde “dağ”, insanın kayganlığına karşı sabitliğin ve sebatkârlığın sembolüdür. Düşmek ve çıkmak yan yanadır. Bir de insanın içinde büyüyen dağ vardır. Nasıl büyüdüğüne us erdirilemeyen bir dağ. Tam bir sembol zenginliğine sahip öyküde insana dair iç çatışmalar içtenlikle ortaya konur. Gizil bir ideoloji de sezilir. Var olmak isteyen, varoluşunun anlamını nasıl açıklayacağını bilmeyen A’nın iç hesaplaşmasını şu satırlar derin şekilde ifade eder: “İyilik neydi? İyi insan nasıl olunurdu? İyiliğin ölçütleri nelerdi? Her şey birbirine karışmıştı. Kavramlar neyi anlatabiliyordu ki? Yoğun bir iletişimsizlikti. İyi insan neydi onların gözünde? Bu bir yığın tutarsızlıklar toplamını benimsemek. Onun bir uygulayıcısı olmak. En iyi yürütücüsü olmak yürürlükteki dizgenin, iyi insan olmak. Konuşmamaktı. Görmemektir. Duymamaktı. Düşünmemektir. Onaylamaktı. Göz yummaktı. Anlamasalar bile tam anlamıyla seziyorlardı düşüncelerimi. Ama çe-

kip gitmemi istemiyorlardı. Yaşanılana karşıt düşmem ürkütüyordu onları, herkesten ayrı düşünmem korkutuyordu, ürkütüyordu. Annem ağlamıştı. Mektup yaz sık sık diyebilmişti ancak. Nerde olduğunu bilelim hiç değilse, yaşadığını bilelim. Kapıyı çekip çıktığımda bir ağıt kalmıştı arkamda. Çıkıp gelmişim, gelmeliydim. Annem ağlamıştı. Annem ağ... Annem.”

“Araf”, yine bir yüzleşme ve iç hesaplaşma öyküsüdür. İçten ve dürüstçe yüzleşme ardından direnme gücünü kendinde bulamayan insanın düştüğü çelişki sonrası bitkinleşmesi işlenir. “Ya hep ya hiç” diye diye yavaşça sürüklenir insan-
noğlu. “Uluçınar”da kuşaktan kuşağa yaşanan değişimlerin izi sürülür. Zincirler, yapısıyla ilk öykü “*Kamçı*”ya çok benzer. Huzursuzluk, iç sıkıntısı “karayılan” imgesine dönüşür. Karayılan, kahramanı uyutmaz; “Kapılar kapalıydı oysa, ama olsundu, karayılan mutlaka girecekti içeri, her gün her eve bir karayılan uğruyordu ama kimse görmüyordu bunu. Her evin boş kalan bölgelerinde bir karayılan soluğuydu dolaşan.” Zincir-tutsaklık/ Karayılan-huzursuzluk izleğinde sürer öykü: “Yılanın beni sokmayacağını biliyorum ama korkuyorum yine de. Başka gecelerde de geldi ama korkmadım. Görmedim ama bildim, bir yılanın yastığımın altında olduğunu, soluduğunu. Uyudum uyandım. Korkma dediler, korkmadım. Kimi insanların soluğuyla beslenirmiş karayılan dediler; kimilerini severmiş ve korurmuş başka yılanlara karşı, akreplere, çyanlara karşı dediler. Korusun istedim ben de. Aldırmadım, ürkmedim. Unuttum bile, zaman oldu.”

“Alnında Bir Avuç Kor” öyküsünde, bulunduğu zamandan ve mekândan hoşnut olmayanların, doğduğu yeri gözü arkada kalarak, vicdan yüküyle terk etmiş olmalarının içlerinde açtığı derin yara ifade edilir. A kişisinden sonra A kentinin anlatıldığı öykü “Aramızda Dağlar Yok”tur. Mekân esner, sınırsız hâle gelir. Sorular ve sorgulamalar üzerine kurulu öyküde “bilgi” kavramı rahat ve konforlu bir koltukta oturmaz. Sandalye, “bilgi”nin altından birden çekilir. Tekdüze yaşamın tekdüze bilinçler oluşturmaya vurgu yapılır. Haber vermek gibi heyecanlı bir işin postacı için zaman içinde anlamsız hâle gelmesi gibidir aslında yaşam. Kitaptaki son öykü “Sen Olmayınca”dır.

MUSTAFA ÇAY

KAMÇI

Ali Karaçalı'nın Edebiyat Dergisi Yayınları'ndan çıkan *Kamçı* (1982) adlı kitabı öykümüzün önemli kazanımlarından biridir. Modern öykünün temel özelliklerinden olan, ritim, akışkanlık, dil başarısı, sürekli yükselen coşku ve gerilim, bu gerilime denk düşen bir final ve öykü bittiğinde ulaşılan bütünlük duygusu kitabın bütün öykülerinde ustalıkla gerçekleştirilir. Öykülerde olay, entrika öne çıkmaz, daha çok zihinsel durumlar, olgular özellikle imgesel düzeyde ortaya konur. Hakikat vurgusu fotoğrafik anlatımla öykülere serpiştirilir, başkaldırı teması, sömürü düzeni ve kaotik ortam dilin ve muhayyilenin gücüyle örneklenir.

Meselesi, mesajı olan bu öyküler didaktiklik tuzağına düşmez, mesaj inceliklerle verilir ve edebiyatın kuşatıcı diliyle yumuşatılır. Hakikat vurgusu insani olanın, ilahi olanın sıcak örnekleriyle aktarılır. İnsanı merhamete çağıran çocukluk anıları ve doğa görüntülerinin verdiği coşku didaktikliği aşmada hep yazarın temel tercihleri olur. Doğa ilahi hikmetleri, insani olanı, şehir ise karmaşayı, kaosu simgeler. Kaybedişler doğrudan değil, nesneler ve fotoğraflarla verilir. Öykülerde bakış yerel değil evrensel, bütün bir insanlıktır bu anlamda öyküler evrensel temalara yaslanır. Örneğin "Bir Işık Seli"nde Cezayir'deki kurtuluş mücadelesinin önderi Ömer Muhtar ile kasabanın ermiş delisi Amer arasında bağlantı kurulur ve insanların mücadeleye kayıtsızlığı bu karşılaştırma ile vurgulanır. Bu kuşatıcı bakışı tüm öykülerde görmek mümkündür.

Bir hakikat etrafında kenetlenmiş bilinçli insanların dostluğu, yanlışa karşı birlikte direniş ve buradan varoluş sıcaklığı öykülerin işlediği ana temalardan olur. Yaşanan yanlışlardan, çağın bunaltısından kaçan insanlar birbirlerine sığınır bu doğrunun etrafında direnç geliştirirler. Dünyanın herhangi bir yerinde zulüm gören insanlardan, açlardan, yoksullardan habersiz şehrin insanlarına karşı bilinçle dayanışma gösterirler. Bu ideal topluluk/dostluk öykülerde sürekli yüceltilir. "Mevzilerde" öyküsünde, yoksulluklarını, yalnızlıklarını bir kenara koyup, iktidara boyun eğmeden, düzenin, bir parçası, kuklası olmadan başkaldırıp bir buyrukla mağaraya gelen insanların dünyasına eğilinilir. "Aramızda Dağlar Yok" öyküsünde de bu dayanışma, birliktelik yüceltilir: "Çok uzak yerlerden gelseler de, yıllarca görüşmemiş olsalar da. Konuştukça sustukça, içlerinde bir şeyler büyüyor; yüzlerine, alınlarına aydınlık, ışıklı bir çizgi olarak yansyordu. Gözleri kinli değil düşünceliydi. Yeryüzü katlanmış ceplerine sığmıştı."

Birey bir başına kaldığında uyuyamayacak kadar bilinçlidir. Öykülerin kimileri de bu gece yüzleşmeleri anında oluşur ve birey bu bilincin verdiği ra-

hatsızlıkla uyuyamaz. Kitaba da adını veren ilk öykü “*Kamçı*”da gecenin, anlamsızlığın, sömürünün bilinci içindeki bir anlatıcının gece yatağında yatamaması ve bu bilinçle, yaşananlarla hesaplaşması işlenir. Ritim, coşku ve bütünlüklü anlatım öyküde ustalıkla oluşturulur. Öyküde ritim kamçı imgesiyle verilir. Belli aralıklarla bilince üşüşen kamçı sesleri bütün öykü boyunca sürer: “Kamçı iniyor: Atlar birden alanlarda. Birden güneş ve kumlar, çıplak bedenler. Bedenlerde iri taşlar, sonra çığ-

lıklar. Kamçılar tenlerde, çıplak bedenlerde yine, biteviye, hep!” metin aralarına serpiştirilen bu görüntünün daha sonra “kara derili insanlara” ait olduğunu öğreniriz. Daha sonra da anlatıcı bunu kendi teninde hissederek: “Kamçı iniyor. Derimde kırbaç izleri. İçimde kırbaçlar.” Gece, kaldığı koğuştaki acıyı yaşayan anlatıcı bir yandan da “anlamsızlık” ve “karanlık” ile boğuşmaktadır. Ama onun bu acısını insanlar duymamakta, hissetmemektedir. Sonunda içindeki bir ses “Kalkın!” diye bağırır, “Kalkın ve atın üzerinizdeki ölü tozlarınızı.” Öykü son cümle ile bütünlenir: “Sabah ne zaman?”

İmgesel anlatım Ali Karaçalı’nın temel anlatım biçimlerinden biridir. Bir köprüden, bir kamçı sesinden, bir kuş sesinden, bir kart-mektuptan derinlikli, çağrışımlı, kuşatıcı insanlık hâlleri devşirir, bütün bunları öykünün diline aktarır. “Sen Olmayınca” öyküsünde anlatıcı, bir Selçuklu köprüsünün üstünde durup, kitabelerden, akan sudan, köprüünün konumundan, geçmiş ve gelecekte söz edip, unutuş ve kaybedişlere bakar. Bu köprüünün altından çok sular akmıştır evet ama geçmiş geçip gitmiş midir? Oysa bütün bunlardan habersiz insan hep bu köprüden hem de içlerinden akıp giden ırmağın sesini dinleseler pek çok şeyin ayırımına varacaktır. Ama insan hem topraklarına hem de kendine yabancısıdır.

Yine “Uluçınar”da, geçmiş, mazi, birikim, gelenek ve ona yapılan ihanetler imgesel bir anlatımla hikâye edilir. Özellikle dede torun ilişkisi üzerinden mazi şimdi ilişkisi irdelenir. Doğa, kuş sesleri bu ihanetin tanıklarındır. Ama uluçınar belleğine bir tarih kazımaktadır: “Ululuk ağaçlar içinde neden sana özgürdür? Daha ne kadar direnirsin zamana? Nelere tanık olursun kimbilir? Hangi acılara, kimlerin ağıtlarına, kimlerin Uluçınarlar gibi dirençlerine?”

Kitabın yaslandığı temel anlatım biçimlerinden biri de ritim ve şiirselliktir. Şiir olmayan ama şiirin gücünden yararlanan metinler, kısa kısa cümlelerle, düzenli, anlamlı bir sıralanışla var olurlar. Bu lirizm, coşkulu anlatım ve yoğunlu-

ğu ortaya çıkarır. Böylece de şiirsellik ve imgesel anlatım doğal olarak öyküde yer bulur. Şiirsellik ve yoğunluğun örnek öykülerinden biri “Alnında Bir Avuç Kor” öyküsüdür: “Sabah. Alnında bir avuç kor. Gönül bu. Bir demet gül. Bir top ibrişim. Bir demet menekşe. Bir demet karanfil: ellerin/de. Çatlayan nar: alnın/da. Tutku bu urgandır. Bu belik. Bu, dalga dalga ibrişim saçlar. Saçların. Saçlarından sarkan kızılık: kan: Kanım.”

Kamçı, durum öyküsünün, imgesel anlatımın ve temel insanlık durumlarının yetkin örneği olma özellikleri nedeniyle her zaman bir başucu kitabı olmayı hak ediyor.

Ali Karaçalı 1982’deki bu kitabından sonra öyküye uzun bir ara verir. *Hece*’nin 1. sayısında 1997’de “Sükûtun Derin Sularında” öyküsüyle yeniden öykü yayımlamaya başlar. Bu öykü aynı zamanda *Hece*’de yayımlanan en iyi öykülerden biri olur. Karaçalı bu öyküde, serinkanlı bir anlatımın arkasında, derin bir keder ve acıyı yansıtır. Bir ayrılık ve kopuş acısı yaşayan kahramanın iç hesaplaşmasını öykü türünün en yetkin biçimiyle dışlaştırır. Onun *Kamçı* kitabının ardından tam on beş yıl sonraki bu yeniden dönüşü okurlar için heyecan vericidir. Karaçalı bundan sonra *Hece*’nin 4. sayısında “Uyan Ey Gözlerim”, 11. sayısında “Mum Işığı” adlı iki öykü daha yayımlar. Arkasından tümüyle susar. Aslında gelir-geçer hevesler içindeki birinin üç beş öyküden sonra ortadan çekilmesini anlamak mümkündür. Zaten bunlar üzerinde fazla durmaya da değmez. Ama *Kamçı* gibi ustalık ürünü bir öykü kitabına imza atmış, edebiyat ortamının hep içinde olmuş, ayağı, gönlü edebiyat dışı bir alana kaymamış, yön değiştirmemiş birinin öykü yazmayı bırakması hiç şüphesiz izaha muhtaç bir durumdur. Karaçalı, herhâlde bu kadar mümbit bir ülkede, anlatacak hikâyenin kalmadığına bizi ikna edemez. Öyküsüz geçen günler için elbette söyleyeceği bir şeyleri olmalı.

Şu an *Türk Dili* dergisinin editörü de olan Ali Karaçalı’nın öyküye borçlu olduğunu söyleyebiliriz.

ÖYKÜ

EMİN GÜRDAMUR

GÖĞSÜNÜ KURT VURMUŞ KARAAĞACIN ALTINDA OLANLARA DAİR

Şehri bir uçtan öbür uca ikiye bölen bulvarda sahibi tarafından ansızın yolun ortasında terk edilen otomobil trafiği durdurunca korna sesleri birbirini izledi. Sadece lüks gri otomobile yakın olanlar, şoför mahallinden genç yaşlarda birinin indiğini, sağına soluna ve sebep olduğu keşmekeşe aldırış etmeden, sanki aracından daha önemli bir şeyi unuttuğu yerden almaya gider gibi koştuğunu görebildiler. Aracın başında toplananlar arasında kent yaşamının inceliğine eriştiğini belli etmek üzere bir adam, polisi aradı. Acelesi olanlar ise elbirliğiyle otomobili kenara iterek yolu açtılar. Şehrin çivisinin çıktığını, her yerin hırsızlarla arsızlarla dolduğunu mırıldanıp uzaklaşanlar olduğu gibi kalıp bekleyenler, işin aslını bizzat yetkili ağızlardan duymak isteyenler de oldu. Arka koltuktaki kızına, böyle dengesiz davranışların başka insanlara nasıl da zarar verdiğini söyleyip başını bilge kişi gibi öne doğru sallayanlar da oldu. Halk otobüsünde cama yakın evhamlı bir adamın otomobilin yanından geçerken kısık gözlerle içeride bomba düzeneği aradığı bile oldu. Ancak kimse şehrin, merakları başka meraklarla öğüten akışının dışına çıkıp o gün o kavşakta o adamın aracını neden apansız terk ettiğini öğrenemedi.

Sadece, güneşin şuan olduğu noktadan bir karış daha beride durduğu sıralarda şehir mezarlığında göğsünü kurt vurmuş bir karaağaç şahit oldu olup bitenlere.

“Şu mavi göğün altında en acı gerçek nedir biliyor musun?” dedikten sonra, pos bıyıklarının arasından sökün eden sararmış dişleriyle alt dudağını ısırıp ihtiyar. Yanı başında, aynı ağaca sırtını verip deminden beri sessizce, bir taşkınlığa düşmeden, donuk gözlerle servilere, akasyalara, ladinlere bakarak, ya da bakar gibi görünerek boncuk boncuk gözyaşı döken delikanlıyı dikkatle inceledi. Şayet kirpi sakallarından acısının tazeliği okunan delikanlı, “Nedir aga, nedir?” diye sorarken sesini yükseltmeseydi, belki birkaç saat, belki birkaç gün daha konuşmaya devam edecek ve nihayetinde kalkıp başka başka taraflara gidecek gibiydiler. Başka başka taraflara gitmeleri kuvvetle muhtemeldi, çünkü başka taraflardan geldiklerine dair kokular yayılıyordu ikisinden. Bunu, az önce mezarların arasında dolaşırken yolu bir anda onların önüne çıkan kedi sezer gibi olduysa da, daha mühim işleri olduğundan sıvışıp gitmeyi yeğledi.

Onu bir meczuba benzeten uzun ve kirli sakallarını sıvazladı ihtiyar, aralarda bulunduğu bir ekmek ufantisını kaş göz arası ağzına soktu ve “En acı gerçek, merhumların başına nelerin geldiğini bilmiyor oluşumuz!” dedi. Yeşil, yer yer güneşten açmış paltosunun iç cebinden çıkardığı plastik şişenin renksiz suyundan bir yudum içti. İçtiği suya benziyordu. Ama avucunun içiyle ağzını silişi bir sarhoşunki gibiydi; herhangi bir ıslaklığı kurulamaktan ziyade uzun yılların alışkanlığından izler taşıyordu. Pet şişenin ağzını silerek yana uzattı. İkramı havada kalınca, şişeyi yine dikledi, bir yudum da onun adına çekip çıkardığı yere sokuverdi.

Güneş, soğuk havanın, ara sıra ısıklık çalan rüzgârın dağınık saçlarını toplayamasa da şehre tepeden bakan mezarlığın mermerlerine parlak bir aydınlık sermeye muktediri. Boynundaki atkıyı aşağı çeken delikanlı, yakalarını dolduran soğuk havayla dincelmeye durdu. Yavaş yavaş kendine geldi. Etrafa bakındı, soğuktan sızlayan şakaklarını ovdu. Burada ne yaptığı, niçin oturduğu, havanın neden soğuk olduğunu düşündü ilkin. Boşluklar aşağıdan yukarı tamamlanan hologram gibi zihnini dolduruyordu. Üç gün önce defnettiği eşinin evdeki boşluğuyla baş edemeyince otomobile atlayıp mezarlığa gelmişti. Mazide kalan güzel günleri, mezarın karnında henüz kurumamış, bir gecelik kırağıyla başları yana düşmüş çiçekler gibi hüznü dolu bir hatırlayışla hatırladı. Zihninin izbe bir köşesinde, mezarlığa daha güçlü bir istek tarafından getirildiğini sezer gibi oldu.

Yanındaki ihtiyarla hayli zamandır konuşuyordu. Ne konuştuklarını, kimin söyleyip kimin dinlediğini ayırımsayamadı. Botları, pantolonu ve paltosu kurumuş çamur kabuklarıyla dolu adamla konuşurken -nasıl olduysa- onunkine benzer hırpanî bir libasa bürünmüştü. Şimdi mezardaki karısının bir yaş gününde hediye ettiği pahalı saate, yünleri bileklerine taşan monta gözü ilişince kendi gerçekliğine dönmüştü. Dimağında kalan, muhtevasını anımsayamadığı, gâhî üst üste, gâhî peş peşe seslerin yankısı oldu. Konuşmuşlardı ve şimdi tek kelime hatırlamıyordu. Aşağıda, ufka doğru yayılan şehrin yer yer fabrika bacalarından çıkan ve şehrin kuşbakışı biçimsizliğine imza konduran silik dumanlarını görürnce canı sigara çekti.

Sesindeki kaba içtenlik gitmiş, yerine Avrupai aksana meyilli incelik gelmişti: “Gerçekten ölenlerin başına ne geldiğini merak ediyorsanız, tam da aradığınız adamın yanında oturuyorsunuz.”

İhtiyar, delikanlının bir statü kazanan sesinden irkildiyse de merakına kelement vuramadı: “Hoca mısın?”

Gülümsedi delikanlı. İki gündür mateme kesen yüz hatları bu tebessümle acıdı. “Hayır!” dedi, “Hocalardan daha iyi bilirim ölenin başına nelerin geldiğini. Adli tıpcıyım ben!”

Pek bir şey anlamamıştı ihtiyar adam. Zihninin kuyularını yokladı durdu bir zaman. Delikanlının doktor olduğuna hükmetti. Neden sonra kalktı, az ilerideki bakımlı mezara cebinden çıkardığı pet şişeden su döktü ve geri dönüp olduğu yere oturdu. Merak dolu bakışlarını gence çevirdi. Hiç beklenmedik bir hızla ve daha çok kendi kendine anlatır gibi konuya girdi genç adam: “Ölümün ardından birkaç saat sonra ölü lekeleri oluşmaya başlar. Vücudun yere yakın kısımlarında oluşan kısmi morarmalardır bunlar. -Bu arada elinin altını ve üstünü çevirip örneklem için gösterdi- Sırt üstü yatan cesette ölü lekeleri ense, sırt, kalça civarında; yüzükoyun durumlarda ise yüz, göğüs, karın kısımlarında oluşur.”

“Niye çürür insan, diye soracaksın.” dedikten sonra ayağa kalktı, “Çürümeye vücudun florasını oluşturan bakteriler yol açar. Ölü bir beden bakteriler için eşi bulunmaz bir ortam sağlar ve hızla dokular istila edilir. -Eliyle mezarın birini gösterdi- Toprağa gömülü ceset, su ve açık havada bırakılanlara nazaran yavaş çürür.” Eğildi yerden bir tutam toprak aldı. Bir tiyatro sahnesinde gibiydi.

“Hava akımının ve dış istilanın en aza indiği tabutlu gömülmelerde çürüme ağır seyreder. Bu yüzden ben de karımı tabutuyla gömdümdüm.”

Elindeki toprağı yakındaki mezarın üstüne serpikten sonra geri yerine oturdu. İhtiyar, delikanlıya dikkat kesildi, şekilden şekle giren dudaklarına karşın bir mezar taşı kadar soğuk yüzünü inceledi. Bir şeyler anlatmaktan ziyade bir şeylerle savaşılan gencin sözlerine zihninde bir karşılık bulmak için dağarcığını hallaç pamuğu gibi havalandırıp duruyor ancak buna yetişemiyordu. Birkaç kelimeden birini anlıyor, ötekilerin ipini koyuveriyordu.

“Bugün Funda’nın üçüncü günü. Çürüme bugünlerde, karın bölgesinde cildin yeşil renk almasıyla başlar. İç organlarda farklı hızlarda gerçekleşir. Mide ve pankreas başı çeker. Zaten karın boşluğu açıldığında çürüme tıbben ikinci evreye geçmiş kabul edilir. -Parmaklarıyla iki yapıp bir an duraksadı.- Korkunç muhteşemdir, bir ziyafet cümbüşüdür. Karnın açılması sonucu dayanılmaz kokular etrafa saçılır ve toprağın içinde yaşayan böcekler, sürüngenler bu amansız davete icabet ederler. Kükürtlü hidrojen, fosforlu hidrojen, metan, karbondioksit, karbonmonoksit, amonyak içeren gazlar açığa çıkar. Çürümeye eşlik eden korkunç kokuya bu gazlar neden olur. Bu gazlar öncelikle mide ve bağırsaklardan başlamak üzere göbek ve göğüs bölgelerinin hacimsel olarak büyümesine

yol açar. Karında artan gaz basıncı akciğer ve solunum yolları içindeki havanın pasif de olsa ağız ve burun deliklerinden çıkışına neden olur ki, buna ölü solunumu denir.”

“Ölü solunumu demek ha!” diyerek kendi sözünü kesip havaya cinnetimsi bir kahkaha koyuverdiğinde, ihtiyar, delikanlının kafayı üşüttüğüne dair kuşku-lar duymaya başlamıştı.

“İç organlar küçülür, sıvılar dışarı drene olur. Beyin -İki eliyle başını avuç-ladı- sırasıyla kırmızı, pembemsi, çamurumsu renklere dönüşerek formasyonu-nu yitirir ve nihayet boza kıvamına geldiğinde kirli yeşilimsi bir renk alır.”

Cebinden sigarasını çıkartıp yaktıktan sonra paketi ihtiyarın eline tutuştur-du. Acelesi var gibiydi. Hiç durmadan anlatmak istiyordu. İhtiyar da huzursuz gözlerle sağa sola, arka tarafa bakıyor, bu sözlerin başka bir muhatabı olup ol-madığından emin olmak istiyordu.

“Üçüncü dönem” derken öksürdü; “Artık karaciğeri tanımak imkânsızdır. Akciğer iyice küçülür, iç organlar giderek tanınmaz hale gelir. Bazı bölgelerde kemikler görülmeye başlar. Cinsiyetin dışarıdan ayırt edilememesi üçüncü dö-nemin bitip dördüncü dönemin başladığını gösterir.”

Dört parmağını diken gibi gererek devam etti: “Dördüncü döneme hikâye-nin sonu da diyebiliriz. Cinsiyet tamamen belirsiz hale gelir. Erkeklerde prostat, kadınlarda rahim, ölümden bir yıl sonra bile ve hatta iskelet halindeki cesette bile cinsiyet saptamada kritik önem taşır. -Burada sesi yükselmeye başladı- Ce-sedin ve gömülü olduğu toprağın özelliklerine bağlı olarak kaslar bir ile iki yıl içinde çözülür, yok olmaya yüz tutar. Eklemelerin ayrılıp iskeletin ortaya çıkması da yine toprağın, nemin ve havanın özelliklere bağlı olarak üç ile beş yıl arasın-da tamamlanır. Bundan sonra insan, antropolojinin konusu olur.”

İhtiyarın kaşları çatıldı. Az önce eline tutuşturulan sigara paketini sertçe de-likanlının önüne attı. “Senin antolojinin...” diye başlayan öyle bir küfür savurdu ki, mezar taşları, durup dikkat kesilen kulaklar gibi gerildi. Zar zor ayağa kalka-rak az ilerdeki mezara cebindeki şişeden bir miktar su dököverdi ve mezarlığın içine doğru, beyaz mermerlerin arasında kaybolup gitti.

Delikanlı doğruldu. Üstünü başını silkeledi. Botlarına yığılan çamuru be-ton yolun kenarına sürterek düşürdü. Rahatlamış gibiydi. Üzerinden bir yükü atmış, üç günden beri kafasında bir belirip bir yok olan meseleyi kulaklarından tutup göz hizasına kaldırmış, enikonu hırpalamıştı. Artık karısı şimdi gerçekten ölmüştü. Aracına binerken son defa arkasına döndü. Mezarlığı baştanbaşa ta-radı ama aradığını bulamadı. İçinde büyüyen karanlığı eğer burada o ihtiyarın refakatinde hacamat etmeseydi delirebilirdi. Kuş gibi hafiflemişti. Karşılığında kallavi bir küfür yemişti ama olsun! Sadece zihnine küçük, minnacık bir kıymık takılı kalmıştı. Soğuk hava yakasını dolduruncaya değin ihtiyarla ne konuşmuş-lardı? Çenesi hızla sola doğru kayıp geri geldi, “İlginç!” dedi ve gaza bastı.

Kıymık irildi, irildi ve şehrin girişindeki kırmızı ışığı görmeyip az kalsın kavşağa çıkmasına neden oldu. Sertçe yanında durduğu trafik lambası yeşile dönünce, kafasında, ihtiyarın yeşil paltosu belirdi ve oradan arabanın içine titrek bir ses dökülmeye başladı.

“Benim karım, evlat... Benim karım... Kimseninkine benzemezdi... Anası, doğururken melek görmüş dersin, mübarek mi mübarek... Ömrümü tersanede kaynakçılıkla geçirdim... Maaşımı, emekliliğimi oradan kazandım... Kazandım da ne yaptım? İçtim... Kırk beş senelik izdivacımızda eve sarhoş gitmediğim günlerin sayısı, ya üçtü ya beş... Çok ezdim... Hem onu hem çocukları... Ama o bir Allah’ın günü gücenmedi... Dualadı sabah akşam... Sarhoş bedenimi pakladı, pantolonumu yıkadı, astı sobanın teline... Çocuklar evi birer birer terk ettiler... Öyle nefret ettiler ki benden, yüzümü görmek istemediler gayrı... Bir şey diyemem, babalık mı gördüler? Analarının çalışıp çırpınması olmasa resmen aç açıkta kalırdık... Kalmadık ama... Sonra hastalandı kadıncağız... Komşulara temizliğe gitmekten mi, pazar artıkları toplamaktan mı, soğuk sabahlarda secade başına tünemeklerden mi bilmem, çököverdi... Dağ gibiydi hâlbuki. Dedi ki; ‘Bey, senden son bir isteğim olacak, sandığın dibinde kese var. Bunca yıldır dişimden tırnağımdan biriktirip bilezik dizdim. Şu yalan dünyadan, o mübarek yerleri görmeden göçmeyeyim ne olur. Bozdur onları, hicaza gidelim, sen de tövbe-kâr ol, şöyle doya doya zemzem içelim!’ Ne yaptım ben? O paralarla da içtim, gece gündüz içtim... Karıcağıza, kuraya girdik çıkmadı, seneye ya nasip, deyip deyip içtim... İkinci sene ağırlaştı... İlet her yerini sardı dedi, doktor... Hastanede yanı başında beklerken, ağlamağı tuttu... Rebbulalemin, dedi, bir damla zemzemi nasip etmedi bana! Koşarak çıktım... Caminin altındaki tespih-çide görmüşlüğüm vardı, satılık zemzem! Zemzem satılır mı deme, bu zamanda satılmayan ne kaldı? Aldım bir şişe, koşup geldim... Geç geldim... Allah belamı versin! Yetişemedim... Şu dünyada tek bir sevenim vardı, onu da susuz koyup gönderdim... Yedi sene oldu evlat... Yedi senedir toprağını gece gündüz zemzemlerim... Toprağa dökülünce mübarek su, onun orada güldüğünü görürüm... Gene dualar beni... Gene sever beni, bilirim... Şu mavi göğün altında en acı gerçek nedir biliyor musun?”

Soruyla irkildi delikanlı, kendine geldi. Mezarlıkta yediği küfrü tekrarladı. Dikiz aynasında gözüne ilişen alnına tükürür gibi baktı. Arkada biriken ve ke-sintisiz korna çalan araçları umursamadan aracından inip geldiği tarafa doğru koşmaya başladı.

SUZAN NUR BAŞARSLAN

YARDIMCI KARAKTER

Bir hikâyenin yardımcı karakteri gibiyim. “Gibi”si fazla, öyleyim. İkinci derece bir öneme sahip olduğum için gözlerden ırak, derince işlenmemiş, karakterden çok tip olarak işlenen, ana kahramanının görünürlüğünü arttıran, çabuk harcanabilecek, ölümü dahi ana kahramanla ilişkilendirildiğinde değer kazanan, çirkin olmasında sakınca görülmeyen, olay örgüsünde tek bir örgüyü bile doldurmayan, birkaç cümleyle süresini dolduran, büyük acıları, dertleri, aşkları, nefretleri olmayan...

Birgün, birileri yardımcı karakteri anlatmalı. Ana karakter olmadan yardımcı karakter kalarak kurgudaki yerini bilen bir karakteri... Oysa herkes ana karakter olmak istemez mi? İnsan en azından kendi hikâyesinin ana karakteri olabilmeli. Hangi insan hayatının merkezine bir başkasını alır da kendi hayatını, öyküsünü, değerini, varlığını ikinci sıraya atar? Var mı böyle biri? Ah, elbette var! İşte bu hikâyeyi size anlatan ben ve bu hikâye, kendi hikâyesinde ana karakter olamayan yardımcı bir karakterin hikâyesidir.

Yerimi biliyorum. Aslında başlarda anlayamamıştım. Gayret ediyordum. Çabalıyordum. Ana karakter olma yolunda az emek sarf etmedim. Onun kadar dikkat çekici olmak istedim, onun gibi âşık olmak, onun gibi acı çekmek, onun gibi gereken yerlerde “drama queen”lik yapmak, vurucu cümleler kurmak, düşünsel gelgitlerimle yorucu geceler yaşamak, dost ve düşmanı çevremde pervane etmek, sevgiliyi peşimden koşturmak, ya da sevgilinin peşinden koşmak, asla vazgeçmemek ya da vazgeçerek dramatik bir an yaratmak, yalnız değilken bile yalnızım algısıyla dünyaya farklı bir pencereden bakmak ya da bakar görünmek, varlığı vazgeçilmez olmak ya da yokluğu dayanılmaz, iyi ya da kötü, tapılası ya da nefret edilesi... ama bir şekilde ve her ne şekilde olursa olsun ana karakter olmak istedim. Olmadı. Çok sıradan kaldım, fazlasıyla sıradan, hatta diyebilirim ki sıra dışı bir şekilde sıradan. En azından sıradan da olsa, her kişinin o sıradanlığı bozan bir ayrıksılığı var; bende o bile yoktu. Onun yanından geçtiğimde hiç fark etmediğiniz yüz, bendim. Konuştuğumda sesimin tonuna, rengine hiç önem vermediğiniz kişi... Evet, o da bendim. Metinde aylarca görünmediğimde bile akletmeyeceğiniz kişi... Cevaplamaya gerek var mı, gene de söyleyeyim. O da bendim. Ana karakterin işi düşmedikçe akla gelmeyen kişi... Evet, evet, ben! Hiçbir zaman metnin merkezinde olmayan, olsa da bir köşede genelde ne yapacağı merak edilmeyen kişi ya da hep aynı şeyleri tekrarlayan kişi... Himm, hep ben, ben! Doğal olarak ana karakter olma sevdamdan vazgeçtim. Onu cilalamak görevi bana düştüğüne ve ben de bu görevi artık yapmak istemediğime, bunun işareti olarak da yardımcı karakterin kendisini anlattığı bir hikâyenin anlatıcı

kişisi olduğuma göre en azından burada onu değil de kendimi anlatabilmeliyim değil mi? Her nedense ana karakter olmadan kendimi anlatamıyorum. Kendimi anlatırken bile olamadığım her şeyle hâlâ yardımcı karakterin görevini eda ediyor ve ana karakteri belirginleştiriyorum. Tuhaf, hakikaten.

Hikâyenin ana karakteri olsaydım önce şunları yazardım:

ALINTI ANA KARAKTERE AİT ‘DENEME’MSİ ÇALINTI METİN

yahut

FERYÂD-I FİGÂN

Not: Araya giriyorum ama bu kısmı Sadettin Kaynak’tan Feryâd-ı Figân adlı nevâ-rast gazeli dinleyerek okuyunuz. Bulamayanlar için gazelin sözleri:

“Feryâd-u figân âşık a sermeye-i candır

Aşk ehli bütün nâle feryad-u figândır

Dert ehline derman yine derdindedir

Bî-dert olanın hâli bu âlemde yamandır.”

the meaning of the daffodil: inrequited love

O evin ışıkları yanıyor. Hayâllerimdeki evin. O evin ışıklarına uzaktan baktığıma göre içindeki ben değilim. Öyleyse artık bana ait değil.

Tutamayacağı sözler veriyor insan. Seni terk etmeyeceğim diyor bir ilişkiye başlarken. Bir de bakıyorsun ayrılmışsın. “Bana söz vermiştin.”, diyemiyorsun; o, bir başkasına “Seni terk etmeyeceğim!” derken ve sen bunu bilirken.

Seni terk etmeyeceğim. Bu sözü tutamayacaksa ona bunu söyleten ne? Zan, ümit, beklenti, istek...? Tutamayacağı sözler veriyor insan. Boş bir ev, hayâlini doldururken -ona birilerinin sahip olduğunu görünce- hayâlinin elinden alındığını fark ediyor.

Sana hiçbir zaman ait olmayanın, hiçbir zaman ait olmayacağını anlamak; büyümek mi, vazgeçmek mi, ölmek mi? Hangisi?!

Bir zamanlar kendimi

Bulunmaz Hint kumaşı sanmıştım.

Kaç metredir benim yokluğum?

Didem Madak / Ah’lar Ağacı

Soğuk. Soğuk. Soğuk... İçimi ürperten bir kar yağıyor şimdi; dışarıda baharın çiçekleri ağaçları bezerken, cıvıl cıvılken ve renk renk yeşerirken... kediler doğururken... yeni nefesler eski nefeslere eşlik ederken... güneş henüz terletmez ve rüzgâr nazikçe tenine dokunurken...

Gözlerini bahara açan bir bebeğin gözlerinde gizli yeşiller... Senin solmaya başlayan yeşilinin yerine. Anne memesine sarılır gibi hayata sarılan gencin yüreğinde yeşeren ümitler... Senin hayâlindeki evin ışıklarına uzaktan bakan yüreğinin yerine.

Dünyanın en güzel hikâyesi, mutlu sonla biten mi; ayrılıkla, hüznle, gözyaşıyla, mutsuzlukla biten mi? Hamlet, Ophelia’yla olmayı seçseydi ne olurdu; ya da Mecnun Leyla’yla? Biri trajedi; diğeri mesnevi. Biri(Hamlet), insan olmanın aciziyetine yenildi; diğeri(Mecnun), insan olmanın aciziyetine sığındı.

Biri(Ophelia), sulara yenildi; diğeri(Leyla), sessizliğe sığındı. Sonuç: Elde dört ölü ve dünyanın en güzel hikâyelerinin kahramanları olmaları. Peki bu durumda, kim, dünyanın en güzel hikâyesini yaşamak ister?

Bu yüzden yaşamak yerine okumayı tercih ediyor çoğu insan. Vasat hikâyelerin içinde, güvenli bir uzaklıktan, ulaşılmaz hikâyelere gözünü diyor. “Seni terk etmeyeceğim!”li cümlelerin büyüüne kapılıyor, bir gün kendisi de kullanmayı arzulayarak. Büyüyü, cümlede zannediyor. Dediği anda gerçekleşiverecekmiş ve tılsım asla bozulmayacakmış zannıyla. Cümlelerin büyülmü olmadığını anladığıdaysa gözyaşlarıyla hikâyenin kapağını kapatıyor.

Hikâyeler akıp gidiyor durmaksızın, görüyor musun? Kimse kimseyi beklemiyor artık. Belki de hiç beklemedi. Herkesin yetişmeye çalıştığı bir hikâye var. Serim, düğüm, çözüm. Seni kim yazıyor? Seni kim okuyor? Bakma uzaklara, insanlara; dalma rüyalara, hayâllere. Cevabı sende gizli. Bu, senin hikâyen.

Dünyanın en güzel hikâyesiyse henüz yazılmadı...

Hikâyenin yardımcı karakteri olan ben ise şunları yazıyorum:

Elde dört ölü de olsa ve dünyanın en güzel hikâyelerinin kahramanları bunlar da olsa, hatta bunlar değil başkaları da olsa fark etmezdi. Ben, hangi durumda olursa olsun, dünyanın en güzel hikâyesini yaşamak isterdim. Ölse de kalsam da önemli olmazdı. Bir kerecik ana karakter olsam sonu mutluymuş, mutsuzmuş düşünmeden hikâyeye atlardım. Kendi hikâyemde yardımcı karakter olmaktan kurtulurdum en azından. Bu, şu anlama da gelebilir. Sıkıcı yardımcı karakterin size anlatacağı ne önemli bir derdi var ne aşkı ne ayrılık acısı ne varoluşsal kaygıları ne de metafizik yolculuğu... Ne dar bir dünya! Kim bu dar dünyaya girmek ister ki? Bir de sıkılmadan onu ayan beyan ortaya dökmek. Anlatılacak “*Mâi bir akşam / Eder üstünde dâimâ ârâm; /Eteklerinde deniz...*” tarzı bir ‘*O Belde*’ bile yok hayâllerde. Tam takır kuru bakır.

Böyle olmamın tek suçlusu ben değilim! Sizler de suçlusunuz. Hiç önemsemediniz varlığımı. Hadi şu aşağıda saydığım yardımcı karakterlerin ismini hatırlayın. Hatırlayamıyorsanız tek suçlunun ben olmadığını kabul edeceksiniz ama. Hımmm, şöyle çok bilindik eserlerden olsun. Korkmayın, bu bir sınav değil, size puan verilmeyecek, zaten sonucu da sizden başkası bilmeyecek. Dikkat edin buraya, belki içlerinden biri, benimdir.

Hadi başlayalım!

SORULAR:

1. Bir Adam Yaratmak’taki uşağın adı nedir?
2. Tatar Çölü’nde Drago’nun kaleye giderken ilk karşılaştığı ve kendisinin gelecekteki hâlini simgeleyen yüzbaşının adı nedir?
3. Şato’da K’nın ilgisizliğinden yakınan, dertli nişanlının adı?
4. Suç ve Ceza’da Raskolnikov’a bakan bakıcının adı?
5. Hamlet’teki mezar kazıcısının adı?

Tamam mı, devam mı? Hadi biraz daha devam edelim; fakat kopya çekmek yok!

6. Yabancı'da Mersault'un metresinin adı?
 7. Don Kişot'un arkadaşı olan berberin adı?
 8. İlahi Komedyâ'da Dante cehennemdeyken Acheron Nehri'nin kıyısındaki kayıkçının adı?
 9. 1984'te Londra'daki eskici dükkânının sahibi yaşlı adamın adı?
- Tamam, tamam, bu son soru:
10. Bulantı'daki otodidaktın yani alfabetik sıraya göre kitapları okuyan kişinin adı?

Cevapları hemen vermeyeceğim ya da vereyim. Yüzleş kendinle. Yardımcı karakterlere ne kadar önem verdiğini ya da önem vermediğini fark et.

Dayanamayacağım, son bir soru daha.

11. Sahilde Kafka'da Kafka'ya yardım eden iç sesin adı nedir?

Cevaplara geçebiliriz.

CEVAPLAR:

1. Osman,
 2. Ortiz,
 3. Frieda,
 4. Nastasya,
 5. Mezar kazıcısı. Shakespeare özel bir ad bile vermeye zahmet etmemiş yardımcı karakterine!
 6. Marsa Cardona,
 7. Nicholas,
 8. Charon,
 9. Mr. Charrington,
 10. Ogier,
- Ve dayanamayıp sorduğum son sorunun cevabı:
11. Karga.

Şunu da unutulmamalıyım. Zaten farkında olabilirsiniz durumun ve bu önemsememe hiç de canınızı sıkıyor olabilir. Sınavı boşa yapan bir öğretmen pozisyonuna düştüm. Telifi sınavına da gerek yok bu durumda, zaten bu bir sınav değildi, değil mi? Birden havaya girdim. Hemen heyecanlanırım ben. Azıcık ilgi görmeyeyim içimde birikmiş ne kadar önemsenmeme hâli varsa, bunlar artık önemseniyor-muş zannıyla, hareket etmeye başladım. Sıradanlığın kronik yan etkisi.

Tedavisi: Yan karaktere hikâyeye anlatmayı yasaklayıp eski hayâllerini kaşımamak!

PİŞMANLIKLARIM

Bu hikâyeyi ilahi bakış açısıyla sanki ben değilmişim gibi yazmalıyım. Kendimle araya mesafe koymalıyım.

Hikâyedeki yerimi unutmamalıyım. Rız ol; Rabbinin sana verdiğine ve vermediğine, diyebilmeliydim. İyi de o zaman bu hikâyeye bitmez miydi? Belki de başlamazdı bile, değil mi? Dileyemeseydim, ne anlamım kalırdı? Gene de hayâlin harabelerinde karanlığı ışıttak hangi dilek süzülürdü içimden göklere? Dilemek; dua

etmek. Noktaların arasından ne çok kelime geçiyor, noktalar arasında yazılmayan. Dillenemiyor. Dilemek de kolay değil, dillenenmek de dilenmek de... Ne hazin! Anlamsız kelimelerle hayatı tüketirken, aslında söylemen gerekenleri söyleyememek.

Ana karakter olmama yardımcı olacak tumturaklı cümleler kullanmalıydım. Şunun gibi: “Kendi tenim, kendi tenimi kestiğinde, kanıyorum, kanıyorum. Kırmızı, akıyor tenimin üstünden. Not alıyorum damlaları, detaylarında boğuluyorum bedenimin. Hiçbir hikâye, bu kadar yalan değil ve bu kadar boş ve bu kadar amaçsız. Mor bir amaç bulanıyor ruhuma.”

Unutulacak da olsa kendime bir isim vermeliydim. Kendime en azından “yardımcı karakter” değil; “Yardımcı Karakter” diye seslenmeliydim. Mezar Kazıcısı 1, Mezar Kazıcısı 2 demekten daha iyi en azından.

Sıradanlık, görünmezlik gibi felsefi alt anlamları metne yedirmeye zahmet etmemeliydim ya da daha iyi yedirmeliydim. Nasıl mı? “Yarın ölecekmiş gibi yaşayamıyoruz ama hiç ölmeyecekmiş gibi de yaşayamıyoruz. Sanki arafta kalmışız, öylece... Bundan dolayı inkârın vadisinde dolanıyor bazı bazı aklım; anlayamadığımı anladığında geri dönüyor. Bu da bir erdem olmalı aslında: Anlayamadığımı anlamak. Hayat işte, bu da benim hayatım.” gibi. Metindeki yerini bilen hiçbir yardımcı karakter böylesine füzuli bir işe kalkışmaz ve böyle cümleler kurmazdı. Ana karakterden rol çalmaya hiç gerek yok. Bunlar daha önce denenmiş ve göle maya çalmanın hiçbir işe yaramadığı tespit edilmişti.

Yardımcı karakter de olsam belki araya az da olsa aşk meşk mevzuları sıkıştırmak metni tatlandırabilirdi. Aşk olmasa da belki birazcık hoşlanma filan. Yapılamadı. Akla gelmedi değil, sadece sıra dışı bir şekilde sıradan olmanın hayatımdaki anayoldan tali yollara geçiş yapmama olanak vermemesi yüzünden. Ah, aşkın gözü kör olsun! Dinlesen bu kadarı ancak bir aşk hikâyesinde olur diyebileceğin hiçbir klişeyi yaşayamayan benim için bu sorunu çözmek, aşkı anlatmak, hayatın anlamına yönelik bir sorgulamanın, içinden çıkılmaz parodisi anlamına geliyor her seferinde. “Neden bu kadar güzel? Bende ne buldu? Sesi neden bir kuş civıltısı gibi ahenkli? O gün oradan benim için mi geçiyordu? Kaderimizde mi böyle yazıyordu? Bu kader beni hangi coşkun denizlerin karanlık akıntılarında boğacak?” Buna benzer sorular neden benim hayatımda, kurgumda hiç arz-ı endam etmedi? Dümdüz bir yolda yürümek... “İki kapılı bir handa gidiyorum gündüz gece”, ha? Öyle olsun bakalım.

Hikâyeye değişik bir girişle başlamalıydim. Camus’nün “*Anam ölmüş bugün. Belki de dün, bilmiyorum.*”u gibi ya da Necip Fazıl’ın “*Babası, kendisini bir incir dalına asmıştı.*”sı gibi. Hep kıskanmışımdır bu giriş cümlelerini ve hayranlık duymuşumdur yazarlarına. Değişik bir giriş yapamayacağım maalesef. Boşuna beklentiye girmenin bir anlamı yok. İsterdim ama... Artık aşkı biliyorum, diye başlayabilirdim. Artık acıyı biliyorum, diye ya da. Olmadı. Bu iki cümle de beklediğim etkiyi vermiyor.

Hikâyeme, başka bir hikâyenin ana karakterinin cümlelerini eklememeliydim. Metnine şiir bile katmış. Hah! Bunu ben de yapabilirim. İyi de neden onun

metnini kendi hikâyeme aldım? İçinde az buçuk aşk meşk mevzusu var diye mi? Öyleyse bile onu eklemek çok eklektik kaçtı. Strüktürel bir imaj yaratma kaygısına düşmenin zararları!

Ana karakter üzerinden bir “ben” inşa etmemeliydim. Bir şeyin ne olduğunun, ne olmadığı üzerinden söylenmesi kabul edilebilir bir durum olsa da ne olmadığımı değil, ne olduğumu anlatmak isterdim.

Kim olduğuma dair vaaz ederken kurgu karakterleri sıralayarak zihinleri bulamaca çevirmemeliydim. Çalkıuşu’ndaki Hatice Hanım olarak da karşınıza çıkabilirdim. Küçümsenen, aşağılanan, temsil ettiği her değer horlanan ve “bunu” okuyan herkesin gözüne sokmak için romanda öğrencileri ölümle korkutan, onları mutsuz eden, yanlış eğiten, kültür derslerine ve beden eğitimi dersine önem vermeyen, her sorunu dayakla çözen... bir kişi olarak anlatılan. Eylül’deki arabacı Selim de olabilirdim. Yazlık ve kışlık evlerde yaşayan(Suat, Süreyya, Necip, Hacer, Fatin), iş yapmadan denizde sandalda keyif yapan(Süreyya), evde piyanoda parça üzerine parça çalan (Suat, Necip), buna rağmen sıkıntıdan patlayan (hepsi), dertsizlikten dert arayan (hepsi), kimin eli kimin cebinde belli olmayan (Suat, Necip, Hacer), karışık aşk yumağındaki düğümleri çözümsüzlüğün psikolojisiyle tifo (Necip), olmadı ölümle (gene Suat ve Necip) çözümleyen bir romanın, adı sadece tek bir yerde geçen, kışlık konağın, yazlık yalı’n yoksa bir de üstüne piyano bile çalmayı bilmeyen biriyisen anlatılmaya-değer-hiçbir-hususiyyetin-yok-tarzı-kişisi olarak anlatılan yahut anlatılmayan. Saatleri Ayarlama Enstitüsü’ndeki Halit Ayaracı da olabilirdim; ama itiraf etmeliyim ki bir yardımcı karakter için çok karmaşık bir karakter dahi olsa Halit Ayaracı olmak istemezdim. Eleştirinin ironiyle verildiği bir romanda kurnaz, yenilikçi, girişimci, realist, taş sıkırsa suyunu çıkarabilecek, ehemmiyetsiz -kişiliği dahi oturmamış, eskiyle yeni arasına sıkışmış, değişime ayak uyduramayan- bir adamı toplum içinde sayılan, takdir edilen, yüzüne bakılabilecek bir kişi hâline getirebilecek kudretteyken ana kahraman rolünü bu sünepeye(Hayri İrdal) kaptıran... Hangisi benim? Hepsi ya da hiçbiri! Ne önemi var ki ben sadece yardımcı bir karakterim; farklı kurguların beklentisiyle sukût-u hayâlin muazzam iç çekişleri içinde yaşayan...

Yavaş yavaş susmalı, alıntı ana karakterin dediklerini kendime uyarlayarak.

Hikâyeler akıp gidiyor durmaksızın. Kimse kimseyi beklemiyor artık. Belki de hiç beklemedi. Herkesin yetişmeye çalıştığı bir hikâye var. Serim, düğüm, çözüm.

Beni kim yazıyor?

Beni kim okuyor?

Bakmıyorum uzaklara, insanlara; dalmıyorum rüyalara, hayâllere. Çünkü cevabı bende gizli. Bu, benim hikâyem; kendi hikâyesinde ana karakter olamayan yardımcı bir karakter olsam da.

Dünyanın en güzel hikâyesi mi? O, henüz yazılmadı...

ALİ GÜNEY

GERÇİ

*A*nlattığım hikaye, bir zamanlar yaşanmıştı ama belki de ben böyle yaşadığımı zannettim.

Annemin cenazesinde, hepimiz çaresiz, yaş dolu gözlerle...

Hayatın bir köşeye ittiği, o köşede unutup gittiği, gittiği yerden ölüm kadar uzun bir yaz öğlesinden sonra döndüğü, dönünce de hayatın avluya serilen bir kilim üzerinde, “haydi çabuk gel” diye çağırılan bir karşı komşunun sesine, oturma odasındaki yayma yastığın üzerindeki dantelin ortancadan istenip, bir karpuz kokusunun uyandırdığı tendeki diriliğe bırakıverdiği vakitlerdi. Hatırladığım bu vakitlere ait.

Babaannem yazın gelmezdi bize ama o sene bir kaza geçirmişti ve oturma odasındaki kanepede yatıyordu sürekli. Tuvalete gidemezdi. Annem temizlerdi hep. Bizi kapının dışında bekletirdi. Hep gülümserdi babaanneme. Yanlış anlamasın, anlayıp da yaralı kalbi parçalanmasın diye. İkinci vakitlerini, Çumralı Efe Dayı’nın traktör römorkunda getirip mahallede sattığı kavunlar, karpuzlar getirirdi. Sokağımızdaki bütün evler kömürlüğüne kavun, karpuz yığmıştı, çuvalı beş lira olunca. Annem bizleri uyandırırды, ikinci vakti oldu yatılmaz artık, diyerek. Avluya cuma pazarından alınan baklava dilim desenli kilim serilir, kömürlükten canımız o gün ne çektiyse(kavun veya karpuz) getirirdik. Babaanneme ayıp olmasın diye yanında yediğimiz de olurdu, eğer uyumuyorsa. Babaannem uyuyorsa avluda otururduk. Babaannem iyileştikçe evimizin içinde neşe artardı. Hatta babaannem yürümeye çalışırken, kardeşlerimle bir köşede sessizce oturup izlerdik. Ne olacak ki diye. Şaşkın şaşkın. Şaşkınlığımız arttıkça, neşe çoğaldıkça, kömürlüğümüzdeki kavunumuz, karpuzumuz azaldıkça, yaz yaka yaka aramızdan ayrılıyorken, babaannem de iyileşiverdi. O iyileştikçe öğrendim annemle babamın hikayesini. Babam askerlik için gittiği Edirne’den kaçırmış annemi. Köye döndüğünde babaannemin niyetinde başka bir kız varken, oğlunun kolunda bir bulgar göçmeni kız görünce deliye dönmüş. Düğün dernek kurmak isteyen babama izin çıkmamış. Resmi nikah kıyılırken babaannem belediyeye bile gitmemiş. Ben doğunca yüzlerine bakar olmuş. Gelinlik giyemediği hep içinde kalmış annemin. Yazın başında babaannem kaza geçirince, yengem, yani diğer gelin, daha hastanede, ben nöbetimi tuttum, sırayla bakacağız, sıra kimdeyse o kalsın gece başında deyince...

Babaannem iyileşip köye dönerken bir güzel sarıldılar annemle. “Kızım” dedi babaannem. Annem kabul edilmekten mutlu bir güzel ağlamışlardı karşılıklı.

... köy camisinin avlusundaydık. İmamı bekliyorduk. Babaannem sanki yıllardır hiç ağlamamış gibi, kucağında bir beyazlık, açtı kalabalığı. Tabutun üzerine o beyazlığı seriverdi. Annem elli sekizinde, üç evlat dört torun sahibi iken tabutunda gelinliği toprağa verdik. Gerçi annem hâlâ güzeldi.

SONER OĞUZ

ÜÇ BASAMAKLI BİR LEYLA ÖYKÜSÜ

(Bir kız, bir erkek, önemsiz fakat lüzumlu başka kişiler...)

Bir AVM... Hayır, okul.
Mer
-di

-ven...

Üçüncü basamağı çıkıyor Zeynep yahut Meryem ya da Leyla. Evet, en güzeli Leyla!

Henüz yarım yamalak birkaç cümle karalamışken sıkılıveriyorum. —Bir öykünün başında sıkılmak, okur için sık karşılaşılan bir durum, acemi bir öykücü için de öyleymiş demek! — Evet, canım sıkılıyor ve sadece bu yüzden tökezletiyorum Leyla'yı, yalnızca üç basamak çıkmışken

Mer

-di

-ven

-den düşünüyor Leyla, ... -e düşünüyor? Başını tırabzana çarpıyor. Daha üç yıl öncesinde üzerine oturup da kayarak indiği metal tırabzanlara. Merdiven ve koridor bomboş, herkes sınıflarda... En yakın sınıfta Sedat Hoca'nın çatlak sesi "mef'ulü mefailü..." diyor yine. Leyla duymuyor. Hoş, duysa da anlamaz ya bunlardan.

Sorular:

Kafası mı yarılsa, "ölse" mi, haline gülüp de kalksa mı Leyla? Ne olsa? Kemal mi görse yerdeki leyla'yı? Adı Kemal mi olsa görenin? Korksun mu tutulsun mu, anında yardıma mı koşsun? — "Koşsun ve bir de dudakları kurusun." yazıyor kalem, tutmasam devam edecek. Kim öykülüyor peki olanı? -olan değil ki bu ama olabilirdi de hem ne fark eder? - Kalem istemsiz bir uzuv gibi hareket edebiliyor böyle. Çok defa "ölüm" diyor. "Ölüm" deyince yüreğimi bir üşüme alıyor. Evet, üşüme. Bu garip hissi ancak böyle anlatabiliyorum.

Gelelim:

Müdür, Kemal'in kucağında Leyla'yı görsün. Yok, Kemal müdüre koşsun. Ayağı takılsın da gününü görsün! Leyla "ölsün" o ara.

...

Müdür Fuat Bey, tesadüfen koridora çıktı; yerde yatan Leyla'yı gördü. "Kemal, odamdan kolonya getir oğlum, koş!"

...

Odada kolonya var mı ki, Kemal bulabilecek mi? —bulsun, bulsun da bir işe yaranmasın kolonya. Çoktan ambülânsa bindirmiş olsunlar Leyla'yı. “Beyin kanaması olabilir mi?” desin kalabalık. “O halde ölür!” diyor kalem, ellerini ovuşturuyor. -Neyse!- Cam şişe ellerinden düşsün, Kemal ağlasın artık, gözleri kan çanağı hastaneye varsın. Hastanede “ölsün” mü Leyla? Acil servistekiler Kemal ve ötekilere “ambülânsla üniversite hastanesine yolladık(ya da gönderdik)” desinler. Eli boş dönsün Kemal. “kederden ölsün.”

Bir kırılma:

Bir yıl önceye dönsek. Kemal'in savcı olan babası sürülse bu ilçeye farzı-muhal... Okulun ilk günü Kemal Leyla'yı görse, dua etse onun sınıfında olmak için. Adını oracıkta öğrense Nihat'tan. İlk gün vurulsa Leyla'ya, şiirler yazsa ve aynı gün bir akrostişi dörde katlayıp koysa ceketinin iç cebine.

Başkaca bir kırılma:

Nihayet, Kemal bir okul çıkışı Leyla'nın titrek avuçlarına o mektubu tutuşturur. Allah'ın dağında bir ceylan ürker. Leyla okumadan yırtar mektubu, atar. Kemal ölecek gibi olur, ölmez. Ölmesine ölmez de Leyla da ağlamasa iyiydi. Okusaydı mektubunu sevinseydi birazcık hatta “evet” deseydi, “ölür müydü?”. “evet” demekle ölmezdi Leyla. Ama şimdi belki ölür. Kafasını çarptı ya tırabzana.

Kemal yanlış mı hatırlıyordu, ağzının kıvrımında kan mı vardı Leyla'nın nedir? Bir sağa bir sola döndü. O gece hiç uyumadı. Sonraki gece uyuyacak mı sanki? Ağzını bıçak açmadı, balta da...

Okula gitmesin ertesi günü. Okulda in cin top oynasın. Maçı in'ler kazansın.

...

Dün olanları bilmeyenler için okuldaki bu sükûnet hayra alamet değil. —Allah bilir a öyle zaten- kemal, biliyor dün olanı. Ya olacaklar? Onları kimse kestiremiyor.

...

Kemal'in ilçeye sürgün gelen babası (sürgün gelmeyen başka bir babası yokken neden böyle dedim) oğlunu ve karısını arabaya bindirip üniversite hastanesinin yolunu tutar. Kâh arkalarında kâh önlerinde içi; sakal, bıyık ve takım elbise dolu bir otomobil... Hastaneye varırlar. Savcı bey doktoru çeker kenara —kanserli gencin babası gibi-. Bir doktorla bir savcı bir Yeşilçam klasiğine aktör olur beş dakikalığına.

...

“Leyla ölmeli!”

—Vidansız kalem! Kemal ne yapar Leyla ölürse? Leyla'nın anne babası ağlamaktan bitkin, dün gecedan uykusuz... Nasıl ağladıkları merak konusu ma-

halledi. Dünya gözlerinde yok, tek umurları Leyla. Bu yüzden koridorların ilaç kokusunu bir onlar bir de Kemal duymuyor.

Hızla iki gün geçsin hepsinin üzerinden eze çiğneye:

Hiçbiri ağzına lokma koymasın, münasıptır. Kemal'in cebinden bir akrostiş sıyrılsın. Savcının ayaklarının dibine...

Mer

-di

-ven

Gibi kaydırılarak yazılmış:

L.....

E.....

Y.....

L.....

A.....

Ah, o akrostiş... O merdiven... O kalem!

Doktor: Biz, elimizden geleni yaptık; çarpmanın etkisiyle beyinde ödem oluşmuş. Ödemin ilerlememesi için hastayı uyutmak zorundayız. Birkaç gün sonra uyandırıp vaziyeti kontrol edeceğiz, diyor.

Biraz hüzün:

Belki hep uyuyacak Leyla, hiç uyanmayacak. Belki bir akrostiş kalacak sürgün savcının mahzun yavrusunun cebinde. Annesi ağıt mı yaksın Leyla'nın, babası kafasını mı parçalasın duvarlara çala çarpa. Kemal ne yapsın?

...

Önce İlyas gelsin sonra Sevgi'yle Meltem. Faik'le Nihat bu hüzünde barışsın. Duysunlar bir yerlerden, fısıldaşsınlar: "Leyla'nın göz kapakları mı kıpırdamış, gülümsüyor muymuş ne uyurken?"

...

İlçede bir sala okundu. Minareden tüm ilçeyi yasa boğacak "Adem kızı Leyla"yı beklediler. Değildi, şükür. Nuran'ın "çenesi diri" komşuların "daha ölmez" dediği, doksan yaşındaki kaynanası "öğle namazını müteakip yeni mezarlıkta..."

Bu yeni mezarlığa bir de açılış merasimi yapılmıştı ya o vakit Leyla ne çok gülmüştü. Yine aynı şeye gülüyor olabilirdi uyurken güldüğü doğruysa.

İlçede basit bir hesap:

—Doksan eksi on yedi?

Dediler:

—Çok yapar.

—“Ne kadar az şükrediyoruz.”

Ertesi gün:

İlçenin nerdeyse yarısı boşaldı, hastaneye koştu herkes. Aynı duaya yüzlerce avuç açıldı -boş mu dönsündü bunca el? - Dönebilirdi elbet ama gülümsedi Leyla, gözlerini açtı. Yeni bir hayata uyandı.

Başkaca bir mesele:

İlk kelimesi ne olsundu Leyla'nın? Solgun dudakları ne desindi şimdi: “anne... Baba... Kemal?” konuşmasa olmaz mıydı? —olurdu, neden olmasın?— “Felç mi kalsa, belinden aşağısı mı tutmasa, aklını mı kaçırsa, hafızasını mı yitirse, ölse mi?” — Kalem, düş yakasından Leyla'nın! İyileşsin işte, gülsün; Kemal'le evlensin, mutlu olsun; daha sonra mutlu “ölsün”. Eksik olmasın hiçbir şey, eksik ölmesin Leyla. Seneler sonra bir akrostişi okusun gizli gizli. Kızlarından saklasın. Kemal olsun mu kızlarının yanında?

...

İyileşen Leyla'yı hastaneden çıkarıp ilçeye dönerken savcının otomobilini içi; sakal, bıyık ve takım elbise dolu bir araba sıkıştırın. Uçuruma itsinler mercedesi. Saatlerce kimse görmesin. Savcının kolu kırık, karısının beş kaburgası... Kabak Kemal'e patlasın.

(Allah rahmet eylesin.)

MESUT DOĞAN

ÇEYREK ADAM

İçimde simsiyah ve derin kazanlar kaynıyor. Yanıyor. Yanıyorum. Bir yanardağın lavları fokurduyor karnımda. Kapkara, ateşten daha sıcak lavlar var içimde. Bir gün patlayacak biliyorum. Kendimi kontrol edemiyorum. İnsanlara hıncım gittikçe artıyor. Onların bana acıyarak bakması beni kahrediyor. Her bakış beni sıkıştırıyor, küçültüyor ve hararetimi arttırıyor. Yarım bir adam bile sayılmam. İşe yaramaz çeyrek bir adam belki. İnsanlar bana ne kadar çok iyilik yaparsa o kadar artıyor kızgınlığım ve nefretim. Bana acıyıp verdikleri her eşya ve yiyecek, odun atılmış gibi içimdeki ateşi azdırıyor.

Kulakları sağır eden, bir yılan gibi bedene yapıştıveren korkunç bir kırbaç şaklaması. Çocukların sokağı dolduran seslerini bir anda bıçak gibi kesip atıveren bir ses. Kesin o gelmişti. Hiç kimse atlara onun kadar güçlü kırbaç vuramazdı.

Sokağın, çocukların ve yaşamın sesi, adeta sonsuz bir karanlıktan geliyor-muşçasına ürkütücü at arabasının tekerleklerinin sesiyle durduğunda herkes onun geldiğini anlardı. Bir yanardağdan kopup gelen ateş topunun derin fısıltılarla gelip kapınızda iniltiyle soğumaya durması gibi bir şeydi.

Annesinin arkasına saklanarak korka korka sokağa açılan küçük tahta kapıya yaklaştı. Bu kapı, avlunun dışı açılan en küçük ve önemsiz kapısı olduğundan ona “koltuk kapı” diyorlardı. Ortalık toz dumandı. Kırbaç yemekten çılgına dönmüş atların sırtından su gibi ter boşanıyor, sıcak dumanlar yükseliyordu. Siyah siyah toprağa düşen terler. Toz duman geçtiğinde at arabasının üstünde belden altı olmayan, garip bir düzenele arabaya yerleştirilmiş, bir heykel gibi oturan, simsiyah kasketi burnuna dek indirilmiş, tıpkı öfkesini ve hararetini kuskamak isteyen bir yanardağ gibi tedirgin birisi oturuyordu. Adeta tıslayarak konuşuyor, ya da ne dediği anlaşılmıyordu. Gözleri iki kör kuyu gibi karanlık, derin ve anlaşılmazdı. Hiç kimselere benzemeyen soğuk ve karanlık yüzünde her an patlamaya hazır bir fırtınayı ele veren tuhaf bir gölge dolaşırdı. Bir duvardan aniden yola yuvarlanıvermiş huzursuz, simsiyah, insanları rahatsız eden bir taş gibiydi. Nerede yaşadığını ve nereden geldiğini kimse bilmezdi. Onu görünce herkesin yüreği ağzına gelir ve kalpleri korkudan güm güm atardı. Bir gün bir yere veya birisine bir yanardağ gibi içinde birikmiş simsiyah kinini, öfkesini, lavları dökeceğini hissedirdi ama çocuk olduğundan bunu kimselere söyleyemezdi. Söylese de inanmazlardı.

Annesi o gün tedirgin bir şekilde at arabasına yaklaşmış ve toprak fırında yaptığı sıcak ekmekten bir parça adama uzatmıştı. Önünde durduğu her evden

mutlaka bir şeyler alırdı. Kimseyle konuşmazdı. İhtiyacı neyse onu söyler ve susardı. Adam ilk kez o gün simsiyah bir torbadan çıkardığı kitabı çocuğun annesine vermişti. Ara sıra destan kitapları sattığı olurdu. Sonra bir heykelin canlanıp şahlanması gibi uzun ve güçlü kollarıyla kırbacını atlara vurup uzaklaştı. Bacakları olmadığından bütün gücü ve öfkesi kollarında toplanarak onları daha da uzatmıştı.

Yaz tatilinin bitmesi yakındı. Annesi kitabı oğluna uzattı. Korkarak aldı kitabı eline. Birkaç gün sonraydı. İnekleri otlatmak için götürürken kitabı da yanına almıştı. Korka korka ilk sayfayı çevirdi. İçinden o tuhaf adamın çıkıvereceğini düşünüp titremişti. İnekleri gâvur mezarlığının yanındaki uçsuz bucaksız çayıra salınca bir kenara oturdu. Az sonra kitaba dalıp gitti. Mecnun çöllerde Leyla'yı arayıp bulamadıkça gözleri doluyordu. Yaşamı, inekleri ve her şeyi unutmuştu. Leyla'yı Mecnun'dan uzaklaştırmak için bir sabah göçü sarıp çölde kaybolan zalim babaya çok kızmıştı.

Kitabı elinden bırakmadan saatlerce okudu. Neden sonra inekler aklına geldi ve korkuyla etrafına bakındığında onları yedikleri otları mutlulukla geviş getirerek sindirirken buldu. Her sayfayı kalbi titreyerek çeviriyor ve bir ümitle Mecnun'un Leyla'ya kavuşmasını istiyordu. Ama satırlar ve sayfalar uzadıkça aralarına örülen duvar aşılmaz bir hal alıyordu.

Kitabın sonlarına doğru yaklaştıkça Mecnun ve Leyla'nın birbirini bulması imkânsız hâle gelmişti. Birden hava bozmaya başlamış ve gökyüzünü kara bulutlar kaplamıştı. Ara sıra çakan şimşekler inekleri tedirgin ediyordu. *Yaprak sararmış ve altın aramaya giderken toprağa düşmüştü. Bahçıvan, asmanın zencici çocuklarının başlarını kesip evinin tavanına asmaya götürmüştü. Menekşe mor elbisesini çıkarıp siyah bir elbise giymişti. Elma tepe aşağı duran çene-siyle nara "nasılsın?" diye takılıyordu. Narın yarılmış ciğerinden gönlüne kan akıyordu.* Mecnun çöllerde yapayalnız kalmak üzereydi. Artık elma dalından düşmüş ve usulca sonsuz kumlara karışmıştı.

Kitabın sonuna geldiğinde o kadar gerildi ki, bir silah alıp Leyla'nın babasını vurmaya geldi içinden. Elindeki sopayı bir tüfek gibi doğrultarak boşluğa ateşledi. Korkunç bir tüfek sesi uzak dağlarda yankılandı. Kararmış gökyüzü uzaklarda çakan şimşeklerle tüfeğin sesini bastıracağı yerde onu sıkıştırıp tekrar bırakarak daha büyük bir patlamaya neden olmuştu. Bir kuş sürüsü korkuyla çimenlerin içinden havalanıp birbirine çarparak gökyüzüne dağıldı. Buz gibi rahatlamıştı. Tüfek sesi içindeki tüm kını, öfkeyi ve hüznü alıp götürmüştü. Bir anda peş peşe şimşekler çakmaya başladı. Aniden bastıran yağmur doluya çevirmişti. Ceviz büyüklüğündeki dolular yeryüzünde ne kadar insan varsa hepsine nişan almış gibi hınçla saldırıyordu. Aynı fırtına bir de Kabil'in Habil'i öldürdüğünde yaşanmıştı. Kısa sürede diz boyu dolu her yeri kaplamıştı. Çocuk elindeki kitabı koynuna sokup inekleri toparlamaya çalışıyor ama inekler acı

acı bağırarak korkudan sağa sola kaçıyordu. Kafasına düşen doluların acısıyla ağlamaya başladı. Kıyamet kopuyor sanmıştı bir an. Her yeri sopa yemiş gibi ağrıyordu. İneklerle eve doğru güçlükle ilerlemeye çalışırken, annesinin sesiyle kendine geldiğinde dolu yağışı yavaşlamıştı. Ev yolunda dolulara bata çıka güçlükle ilerliyorlardı. Yolda annesi “çeyrek adam az önce Haşim’i vurmuş” dedi.

Haşim ve askerlik çağındaki kardeşi yeni aldıkları traktörü denemek için komşu köyün sınırında bulunan ihtilaflı tarlayı sürmeye gitmişlerdi. Haşim’in eşi kötü rüyalar gördüğünü, gitmemesi gerektiğini söylese de eşini ikna edememişti. Tarlayı sürerken bir anda güçlü bir kırbaç sesiyle bir at arabası görünmüş ve tam karşılarında durmuştu. Arabanın üzerinde gözle zor görünen bir karaltı, tek kırma tüfeği Haşim’in göğsüne doğrultup hiç beklemeden ateş etmişti. Tüfeğin geri teptiği karanlık bir kütüğü andıran nesne, bir anda arkaya doğru devrilmiş, korkudan çılgına dönen atların uçarcasına çektiği araba gözden kaybolmuştu. Haşim’in kardeşi korkudan ne yapacağını şaşırarak, uzun süre olduğu yerde kalakalmıştı. Sonra koşarak köye gelip felaketi haber vermişti. Köyün imamı cenazeyi yıkarken Haşim’in kalbinin tam üzerinde fişegün girdiği yerde fişegün arkasına barutun sıkışması için tepilen bez parçalarını görmüş ve elleri titreyerek onları da oradan çıkarmıştı.

Haşim’in kardeşi birkaç yıl sonra evlendi. Polis oldu. Ama yıllarca çocuğu olmadı. Doktorlar çaresini bulamadı. Köyün yaşlılarına göre abisi vurulduğu gün korkudan erliği düşmüştü.

Artık kimse ona “çeyrek adam” diyemeyecekti. Haşim’i vuran adam diye fısıldanacaktı ismi gittiği bütün yerlerde. Korkuyla. Telaşla. Endişeyle. Bir unvanı ve kimliği olmuştu. Başkalarının iğrendiği ama kendisinin içten içe saçma bir gururla sevip durduğu. Oysa bir “şey” olmanın öldürücü ve yok edici, hırs ve iştiha ile kartopu misali önüne gelen ne varsa ezip geçen ağırlığından kurtulup, bir “hiç” olmanın sınırsız özgürlüğünü ve hafifliğini kucaklaması gerekirken o, bir şey olmanın ağır yükü altında bir ömür boyu ezilmeyi seçmişti.

İçim soğuyor. Buz gibiyim. Üşüyorum. İçimde biriken öfke patladı sonunda. Ne kadar kin ve ateş varsa hepsi aktı gitti. Rahatladım. İnsanlar bana yine korkarak bakacaklar biliyorum. Ama bana acımayacaklar.

SİDDİK YURTSEVER

GENİŞ ÇAPLI BİR CÜRÜM

Mehmet Kahraman'ın "Kariyer" adlı öyküsüne zeyl

Pencerenin buğusunu parmak uçlarımla yavaşça sildim ve dışarıya baktım. Kar, usulca yağıyordu. Ağaçların, bankların, bahçe kapısının, köpek kulübesinin, çöp tenekesinin üstü bembeyaz olmuştu. Âlem, kabuk bağlamış, bütün varlıklar yağın tesiriyle geri çekilmiş gibiydi. Arada bir geçen araçların korna sesleri, bakkalın küçük çırağının çatallaşan sesi de olmasa bir ceset gibiydi şehir. Benim için yaşamın tek delili, günün belli saatlerinde dalgın dalgın bakıp şahit olduğum, bu anlardı. Şu iki metrekarelik pencere de olmasa inanmayacaktım yaşadığıma.

Yaklaşık bir aydır dışarı çıkmıyorum. En son bir ay önce şöyle kanlı canlı bir insan gördüm, hastane koridorlarında. O günün sabahında Erol eve gelmişti. Leş gibi kokuyordu. Hemen duş alıp çıkacakmış. Erol'un yaptığı canıma tak etmişti artık. Yıllardır gün yüzü göstermiyordu bana: üniversite arkadaşlarımdan uzaktım, annemden uzaktım. Bu hapishanede bölük pörçük yaşamaya çalışıyordum. Buna yaşamak denirse. Böyle olacağını bilmiyor muydum sanki. Elbette biliyordum. Ama beni ölümle tehdit etmişti. Bir seçim yapmam gerekiyordu. Ben de yaşarken ölmeyi tercih etmiştim. Zaman zaman konuşmak geliyordu içimden ama mani oluyordum kendime. O gün mani olamadım. "Yeter artık Erol ben senin eşinim değil mi? Dışarı çıkmama bile izin vermiyorsun. Tamam evlendik. Her şeyimi feda ettim senin için. Hayallerimi, kariyerimi, gençliğimi. Sen de bir düşün benim yerimde olmak ister miydin? Ben de gezip dolaşmak istiyorum. Sokağa çıkmak, sonbaharı hissetmek, bir çocuğun başını okşamak, haşlanmış mısır yemek, sinemaya gitmek, çay içmek... Bu kadar fedakârlığın karşılığı bu mu? Ben senin kölen miyim ha?" Bir çırpıda söyledim işte. Kırılmıştım; dünyanın yabancısıydım, gördüklerimin, işittiklerimin... Belki biriyle konuşabilseydim bana "bardağın dolu tarafından bak" derdi. Ama çevremde kimse yoktu ve bardak paramparça olmuştu.

Titreyerek ona bakarken, bir yandan ağlıyor, bir yandan da ferahladığımı hissediyordum. Söylediklerimin onun üzerinde nasıl bir etki yarattığını görmekten çok, içimde birikenleri dışı vurarak kendimi teskin etmeye çalışmıştım. İlk başta sakince dinledi Erol. Sigara içmek için açtığı pencereyi kapattı sonra. Yanıma yaklaştı. Taş kesmiş eliyle yüzüme vurdu. Bağırmaya başladım. Ama kimsenin duyacağı yoktu. Ben bağırırken daha da sinirlendi. Kemerini çıkardı. Rastgele vurmaya başladı. Ellerim titriyordu. Yavaş yavaş ruhumun çekildiği-

ni hissediyordum. Böyle ne kadar vurdu hatırlamıyorum. Bayılmışım. Kendime geldiğimde keskin ilaç kokularının ortasına bırakılmış bir imge gibiydim. Yanımda Erol'un adamlarından biri. Ne işim vardı ki burada. Erol'un adamı röntgenin çekildiğini, sonuçları beklediğimizi söyledi. Beni pencere kenarına götür dedim. Tekerlekli sandalyeyle herhangi bir pencerenin önüne bıraktı; şehri izledim, izledim, izledim.

“Yüzünüzdeki morluklar yirmi gün içinde geçecektir. Çok şükür kırık yok, sonuçlar temiz. Geçmiş olsun.”

İçimden tekrar ettim doktorun söylediklerini. Gitmeseydi yüzüne haykıracaktım: Ama onlar görünenler. Ya görünmeyenler. Bir tür nöbet gibi, belli belirsiz zamanlarda gelip yüreğine oturan nefretler, pişmanlıklar, gençlik hevesi, köyümün sokaklarında bağıra çağıra söylediğim türkü, annemin başımı okşaması, kardeşimin ablam deyişi... Diyemedim. İçime ekledim fısıltılarımı.

Erol'un, üzerine tüm özelliklerini sirayet ettirdiği kaypak adamı, beni tekrar ait olduğum yere getirdi. Ara ara uğrayıp ihtiyaçlarını gidereceğim yenge, dedi. Kapıyı üzerime kilitleyip gitti. Bir aydır kimse açmadı kapıyı. Olmadı bir şeye ihtiyacım.

Şimdi o olsaydı yanımda tek söz etmezdim. Sarılırdım. İyileşirdi yaralarımı. Annesini, annem bilirdim. Kendimi terbiye ederdim. Ben onun yanında olsam: Tek katlı evimizin balkonunda doğacak çocuğumuzun ismini düşünüyor olurduk belki. O, ısrarla sen bilirsin derdi. Sen nasıl mutlu olacaksan... Yok yok biz anlaşılamazdık onunla. Onun da hayatını cehenneme çeviremezdim. Hem ona hacı kızı falan almışlardır kesin. Şimdi çok mutludur. Kurduğum tüm hayallerin içinde; herhangi bir akşam vakti yorgun argın eve gelmiştir. Eşi açmıştır kapıyı. Tebessüm etmiştir. Terlikleri uzatmıştır, sırtını şefkatle okşamıştır. Ay başı gelince, terler içinde gece yarılarına kadar ince hesaplar yapıyordur. Ama bir şekilde çıkıyordur işin içinden. Huzurludur.

* * *

Pencerenin buğusunu parmak uçlarıyla yavaşça silerek dışarıya baktı. Kar, usulca yağıyordu. Ağaçların, bankların, bahçe kapısının, köpek kulübesinin, çöp tenekesinin üstü bembeyaz olmuştu. Âlem, kabuk bağlamış, bütün varlıklar yağın karın tesiriyle geri çekilmiş gibiydi. Caddeden arada bir geçen araçların korna sesleri, bakkalın küçük چراغının çatallaşan sesi de olmasa bir ceset gibiydi şehir. Ne de olsa onun için yaşamın tek delili, günün belli saatlerinde dalgın dalgın bakıp şahit olduğu, bu anlardı. “Şu iki metrekarelik pencere de olmasa” diyordu.

Hava kararmaya başlamıştı. İçi sıkılıyordu. Lambayı açmakla açmamak arasında bir an tereddüt yaşadı. Açmadı. Sanki odayı aydınlatsa içindekiler de ortalığa savrulacak, tekrar tekrar yaşadıklarına şahit olacaktı. Yaşadıkları... Ne yaşamıştı ki? Ne görmüştü? Beynini toparlamaya çalıştı. İdrakini zorladı, hayır hatırlayamıyordu. İçinden geçenlerle beraber mutfağın yolunu tuttu. Aparatıf bir

şeyler hazırlayıp çayı demledi. Dudaklarından istemsizce bir kelime çıktı: Erol. Erol'la evlenmişti. Ne zaman? Sanki yeni gibi. Kalbi, hızlı hızlı çarpıyordu. Heyecanına bir anlam veremedi. Biraz uyusam mı diye iç geçirdi. Odaya geçip, battaniyeyi aldı, yatağa uzandı. Döndü durdu. Uyuyamadı. Doğruldu kumandayı eline alıp televizyonu açtı rastgele gezindi:

“Kefilsiz, kredisiz, sıfır peşinatla ev sahibi olmayı ister misiniz? Yapmanız gereken tek şey...”

“Eşimden boşanalı iki sene oldu efendim. Çocuklarım yalnız kalmamı istemediler. Çevremizde de münasip birini bulamayınca buraya gelmeye karar kıldım. Ben duyarlılıkları olan bir insanım. İstiyorum ki bana talip olarak gelen hanımefendi de böyle olsun. Maddi açıdan hiçbir sıkıntım yok şükür. Aradığım sadece huzur.”

“Kızım sen ne yaptın Allah aşkına. Giyinip kuşanmışsın. Ama o makyaj hiç olmuş mu? Peki elbisenin üstüne iliştiirdiğin o rezil şey. İnsanda biraz izan olur değil mi? Ayakkabılarınla bluzunun renk uyumunun seni kurtaracağını mı san...”

“Ülke kan ağlıyor beyefendi. Siz nasıl bu kadar sakin olabiliyorsunuz? Marjinalleşen sadece toplum mu? Özeleştiriyi yapınız istirham ederim. Bu iş böyle olmaz.”

“Dün sabah saatlerinde İstanbul Fatih’te bir kadın cesedi bulundu. Cesedin A. E’ye ait olduğu bildirildi. A. E’nin uzun süredir kocasından şiddet gördüğü, ağır travmaları anlatamayınca da intihar ettiği söylentiler arasında. Olay yerine giden ekibimiz, A.E’nin komşularıyla görüştü. Komşuları A. E.’nin sessiz sakin bir insan olduğunu ifade ettiler. Otuzlu yaşlarda olduğu öğrenilen maktulün iyi bir üniversiteden mezun olduğu, ünlü bir şirkette çalışırken evlenip işinden ayrıldığı öğrenildi. Polis olay üzerine geniş çaplı bir soruşturma başlattı.”

HATİCE EBRAR AKBULUT

ÇELLİST

Zaman, canımdan bir parça gibi akıp gidiyor. Geçmişte yaşadığım ne varsa sanki dün olmuş bitmiş gibi. Uyuyup uyanmışım da uykumu alamadığımı fark edince sıcaklığı gitmemiş yatağıma tekrar dönmüşüm gibi. Geçmiş hâlâ sıcaklığı gitmemiş bir yatak. Yaşadıklarım bir battaniye gibi sarmalıyor beni. Her şeyin bu kadar taze kalmasına sebep ben miyim, diye sormadan edemiyorum kendime. Oysa şimdi yolun yarısını geçmiş yaşı, isminin önünde duran sıfatımda gizli duruyor. Birbirine geçmiş saçım ve sakalım belki ele veriyordur yaşı. Soran olursa şimdiye değin söylemediğim yaşı için sıfatımda gizli diyorum. Kimse bir şey anlamıyor, biraz delilik var galiba bakışı atıyor. Bir Ç-elli-stim ben. Koku duyarlılığım, koku ile yaşanmışlıkları birbirinden ayırmayışım sokak müzisyeni olmamın sebebidir. Kokular beni hatıralara daldıran, bana yaşadığım hiçbir şeyi unutturmayan... Çocukluğumdan beridir kokular, yaşama dair ölçeğim oldu. Yaşadıklarımı bir kokuyla özdeşleştirmeyi sevdim. Sanki hafızama böyle kodluyor, bundan da haz alıyor gibiydim. Küçüktüm, annemle babam tartışıyorlardı. Ocaktaki pilav yanık yanık kokmaya başlamıştı. O gün bugündür pilav yanığı duysam, rahmetli anne babamı hatırlarım, sıcak yuvamız gelir aklıma. Okula başladığım ilk gündü. Çok isteksiz başlamıştım. Öğretmenim sevecenlikle ellerimi tutup bana doğru eğildiğinde burnuma gelen keskin parfüm kokusu okul ile özdeşleşmişti benim için. Ne zaman yeni bir okula kayıt yaptırdıysam o kokuyu hatırlar, çekimser davranırım. Bisikletten düşüp kolumun yarıldığı gün, hastaneye götürmüşlerdi. Hastanede hemşirenin pamuğa dökmek için kullandığı ilaçlı suyun kokusunu da nerede duysam hasta mı olacağım, başıma bir şey mi gelecek diye telaşlanırım, huzurum kaçırır. Köyde çocuklarla oyuna dalmışken birden burnuma gelen kokuyla oyundan koparım, Ayşe ninenin dev kazanda kaynattığı ayva reçelinin kokusudur bu. Ne zaman ayva reçelinden tatsam o oyundaki hâllerim gelir aklıma, gol attığım, sevindiğim gelir. Kokular hem hüznü taşır kalbime, hem sevinci... Hiçbir yerde duymadığım kokular da vardır mesela: Annemle babamın kokusu gibi. Evlatları olanlar bir de evlat kokusu alınmıyor hiçbir şeyden diyorlar. Tatmadığım için bilemiyorum. Böylece yabancıysa olduğum kokuların da var olduğunu anlamış oluyorum. Çocukluğumda yaşadıklarımın ilerleyen yaşlarımı bu denli etkileyeceğini bilseydim, güzel bir çocukluk geçirmek için daha özenli davranırdım. Daha titiz ve daha rikkatli olurum. Nerden bileceksin işte, kemâle erince fark ediliyor bazı şeyler. Ama bilseydim, daha güzel kokular biriktirirdim. Hatırala-

rım aklıma düşünce çok kanamaz, kendi kendimi hırpalamazdım. Çocukken eğlendiğimiz, seslerimizi kaydedip dinlediğimiz kasetlerin içindeki banda, geçip giden zamanı sarasım geliyor bazen. Zihnimden sarabiliyorum sadece, yeniden çocuk olsam bu hayali gerçekleştirebilirdim belki. Şimdi yaşımla yolun yarısını geçmiş çoktan, ne desem anlamsız...

Bir gün köye düşmüştü yolum babamla. Köyün dolambaçlı yolları vardır. Yürüdükçe daha bir uzar, yolun sonu bir türlü gelmeyecek sanırsınız. Kara sular ayaklarımıza indiğinde toprak evimize varmıştı. Bir de toprak kokusu vardır; yağmur yağınca duyulan. Topraktan evimizin kokusu her yağmur yağışında hatırıma düşer, aklıma pencere kenarında örgü ören annem, koşa koşa eve gelen babam gelir. Köyün evlerini çeviren heybetli dağlar vardır. Bu dağlar, cansiperanedir köyün korunmasına ve huzuruna. Dağa tırmandıkça giderek kalabalıklaşan bir ormana düşeriz. Ormanda yeşilin bin bir tonu, ağacın çermen çeşidi mutlu ederdi bizi. Bir de çeşit çeşit koku vardır ormanda, her bir ağaçtan çıkıp gelen taze kokular. Ağaçların kokusu, bana ağaçların konuşmaları gibi gelir. Ağaçlar kokularıyla konuşabilen, kokularıyla etkileyebilen canlılardır diye düşünmüşümdür hep. Onca ağacın içinde ben, tuhaf bir şekilde, çama benzeyen bir ağaca tutulmuştum. İsmi bilmiyordum. Ağacımın yanı başından incecik bir su akıyordu. Ormanda yorulunca buraya gelir, şarkı söyler, ruhumu dinlendirirdim. Ağacıma olmadık duygularımı açar, kendi kendime güler, ağlardım. Ağacımdan kozalak koparıp en uzak noktaya atma oyunu oynardım. Ağacımın tarif edemediğim, garip bir kokusu vardı. Ben sevmiştim o kokuyu. Ta ki ağacımın kesileceğini öğrendiğim güne kadar, kendimi ağacımla oyaladım durdum. Sonra babamdan öğrendim, ismi Ladin'miş ağacımın. Babama ağacıma kesmesinler diye yalvardım, ama sonuç olumsuzdu. Bir çare olmalıydı, ağacımın kokusundan mahrum kalmamalıydım. Çok güzel ud çalan babam, birkaç gün sonra bir sürprizle gelmişti, bana ladin ağacımdan bir çello yaptırmıştı. O gün anladım ki *sevdiğimiz şeyler, bir başka surette hayatımızda olmaya devam edebilir, bize arkadaşlık edebilirdi*. Bu hisle sarılmıştım çelloma, yaşımla yolun yarısını geçmiş, hâlâ ona tutunuyor, onda teselli buluyorum. On yaşımdan beri bana yoldaşlık eden çellomun telleriyle insanlığını unutmışlara bir şeyler söylemeye çalışıyorum. Yalnızlığımı çellomun kadına benzeyen nazik yapısına dokunarak gideriyorum. Ona dokunurken ince bir beli kavrır gibi sarıyorum ellerimi, usulca... Konuşmayı hiç sevmiyorum. Konuşmak dertleşmek demektir bana göre. Başkasıyla dertleştiğimde müzikle derdimi anlatamaz hâlâ geliyorum. Çellomun gergin tellerine yayımı temas ettirdiğimde derdimin sesinin bozuk çıktığını duyuyorum. Oysa ben müzikle, ritimle hayata bir şeyler söylemeye çalışan bir Çellistim. Bunu da yapamazsam varlığımı nasıl duyurayım, nasıl yaşadığımı fark ederim? Her gün farklı bir sokağın başında müziğimle yaşadığımı hatırlatırım insanlara. Onlar yürüyorlar, konuşuyorlar, bağıra çağıra

gülüyorlar, küfürler savuranlar da var aralarında ve kalabalıklar. Bense yalnızım onlara göre. Acınacak hâldeyim, yardıma muhtacım. Derin bir yanılgı içerisinde olduklarını müziğimden taşan sesin kokusuyla anlatmaya çalışıyorum onlara. AVM’lerin vitrinlerine bakmaktan boynu kopan insanların bana hor bakmaları içime batıyor. Birbirlerine selam vermeyi çok gören bu kalabalığa müziğim bir şeyler anlatsın istiyorum. O da ne! “Çak bi selam canım baksanaaaa’ diye bağırarak bir şarkı çalıyor lüks otomobilden. Ben tam da bunları düşünürken hem de. Fakir çocuklar geçiyor caddeden. Hava soğuk. Kimsenin dikkatini çekmiyor onlar. Ben o üşüyen çocukların dikkatleri bir şimşek gibi üzerlerine çekmeleri için müziğimi acı bir kükremeyle ağılatıyorum. Bu sırada bir hayırsever çikolata uzatıyor çocuklardan birine. Birbirlerine hakaretler savuran gençler geçiyor bazen caddeden, o an farkında olmadan müziğimin sertleştiğini ve hırçınlaştığını duyuyorum. Müziğimin sesi onların hakaretlerini bastırıyor, ne oluyor, bu çalan şey de ne diye meraklarını çekiyorum müziğimle. Bir anlık da olsa hakaret etmekten alıkoymuş oluyorum onları. **Bazı anlık duygular, ömürlük duygulara gebedir** diyorum içimden, onların edepli olmalarını umut ediyorum sonra. Türlü türlü insan geçiyor caddeden. Hangisiyle göz göze gelsem yıkılmış bir şehrin ortasında buluyorum kendimi. Nadiren de olsa içime çiçek kokuları serpen bakışlar yakalıyorum. Sonra dünyayı giderek saran pis bir kokunun içine bir bataklığa düşmüşçesine çekildiğimizi duyumsuyorum. Dünya insanları bu durumu kanıksamışlar besbelli. Bir de dünyaya ait olmayan, başka bir dünyanın varlığına inananlar var. Onlar rahatsızlar bir şeylerden. Güzel kokular yaymak için çabalyorlar. İnsan sesine en yakın enstrüman çelloymuş. Müzisyenlerin koyduğu bu teşhisi, ben tecrübemle anladım. Belki de bu sebepten kaçtım insanlarla konuşmaktan. İnsanların sesinden daha insanımsı gelen çellomun sesleri, bana notalardan bir dünya kurdurmuştu. Kim bilir, belki bir gün, do sesinden çıkan bir koku, dünyanın hitama ermesi anlamına gelir. Müziğimin güzel kokusuyla veda etmiş olmanın iç huzurunu tadarak gitmiş olurum buralardan.

Bir harf çok şeyi değiştirir. Bazı kokular ko(r)kuya düşürür. Kötü kokular insanlığı/mızı büyük bir hızla ko(r)kuya teslim ediyor. Ben bir Çellistim. İsmimin içinde gizlidir yaşım. İnsanlar ko(r)kmadan, güvenerek ve güvenilen biri olarak yaşasın diyedir tüm çabalarım.

SENEM GEZEROĞLU

ÖTEKİ OTOBÜS

BİRİNCİ OTOBÜS: 34 MG ...

Yağmur yağıyordu. Otobüsün camları buğulanmıştı. Pencerenin gözlerime denk gelen kısmını silip yolu izlemeye başladım. Başımı cama dayamıştım. Şehir içi, hem de öğle vakti olmasına rağmen otobüs tenhaydı. Hazır yağmur yağıyor, hazır otobüs de boş. Bu vakitlerde her zaman yaptığım gibi babamı düşündüm. Babamın giderken bıraktığı boşlukları düşündüm. Beni nasıl da koca bir boşluğa fırlattığını düşündüm. Sonra bu sonsuz halkaları neyle kapatabileceğimi de düşündüm. Bir erkek? Hayır hayır! Asla! Hem filofobiktim ben. Sevemezdim öyle kimseyi. Korkardım. Açıkçası bu boşluk, kapanacak gibi değildi. Hem babam gibi bir kahraman bulmak da kolay değildi hani. Ben de boş verdim. Başımı çevirdim. Yağmur yağmaya devam ediyor, karşıdan bir otobüs geliyordu. Neredeyse bütün camları buğuluydu. Ama arka taraftaki pencerelerden biri, içerden silinmişti. O an, evet işte o an... Bir çift kara gözün kılıçtan keskin bir incelikle bana baktığını gördüm. Dikkatim kesilmişti. Ben de ona baktım, göz göze geldik.

Ve işte o an...

*Kahramanım olur musun dedim.
Okadar güçsüzüm ki... Kolum kanadım*

İKİNCİ OTOBÜS: 34 ZY ...

Yağmur yağıyordu. Otobüsün camları buğulanmıştı. Pencerenin gözlerime denk gelen kısmını silip yolu izlemeye başladım. Başımı cama dayamıştım. Otobüsü şuursuzca kullanıp başımı olduk olmadık zamanlarda cama vurmama neden olan şoföre küfrediyordum. İçimden. Zaten dışımdan etsem ne olacaktı, bu kalabalıkta kim duyacaktı beni? Amaaann dedim, taktım kulaklığımı, açtım şu benim ağır duygusal parçaları. Çoktan unuturdum dedim, ben seni çoktan... Ah bu şarkıların gözü kör olsun. Şarkılar olmasa unuturdum herhâlde dedim. Yok ya. Mümkün değil, unutamazdım. Saplantılı adamım ben. Baktığım her kadında onu görürdüm. İyi halt ederdim, aferin bana. Gitsene sen de. Hayatını yaşasana. Diğer erkekler gibi her çiçekten bal alsana. Yook olmaz. Bir de kadınlar duygusal olur derler, külliye yalan. Hepsinin tek isteği var, o da para. Neyse, uzun hikâye... En iyisi yollar dedim, dışarı baktım. Karşıdan bir otobüs geliyordu. Cam kenarında bir kadın, gözleri dolu dolu bana bakıyordu. Şaşırdım. Ben de ona baktım.

Ve işte o an...

Gözlerin dedim, ne güzel... Sahi mi dedi. Sahi ya dedim. Sanki onun

öyle kırık ki... Baktı bana. Derin derin baktı hem de. Ne kadar güzel gözleri vardı. O öyle bakınca konuştum ben de. Anlattım ne varsa. Babam dedim. Daha geçen ay... Kalp yetmezliği vardı. Kalbi bu kadar geniş bir insanın nasıl kalp yetmezliği olur; aklım almadı. Ama kalbi yetene kadar sevdi beni babam. Korudu, kolladı. Tüm dünya üstüme gelsin, babam yanımdaysa sorun olmazdı. Sonra gitti işte. Beni bırakıp gitti. Kahramanını yitirmiş bir masal prensesi gibi kalakaldım ortada. Sahi Pamuk Prenses'in babasını da avcılar vurunca... O kötü kalpli üvey annesi neler neler etmişti küçücük kıza... Offf, babamı öyle özledim ki dedim. Etrafımda bir sürü kırmızı elma. Birine dokunmasam diğeri yaktı canımı. Canımı yakanların canını yakar mısın dedim? Nasıl dedi. Kahramanım ol dedim. Kabul etti. Sonra uzun bir yolculuğa çıktık onunla. Hem öyle otobüsle filan da değil. Sık yelesi, gümüş renkli bir atımız vardı. Ağaçlarla çevrili bir ormanın içinde dörtnala gidiyorduk. Onun tam da süper kahramanlar gibi upuzun bir pelesini vardı. Benimse uzun sarı saçlarım rüzgâra karışıyordu. Beline sarıldım ve koşmaya başladık. Yer ayağımızın altından kayıyordu. Ormanda akıp giderken Hansel ve Gretel'in çikolatadan evini gördüm. Sonra Alice'in tavşanı saatine bakarak geçti yanımdan. Başımı diğer tarafa çevirdim. Yedi cüceler ellerinde kazma kürekle evlerinden çıkmış, ilerliyordlardı. Az ötede Kırmızı Başlıklı Kız, babaannesine yemek götürüyordu. Tüm bunlar oluyorken ben de kendi kahramanıma sıkı sıkı sarıldım. Bütün masalları biliyor musun dedi.

gözlerini tutmuş, senin çukurlarına koymuşlar. Anlamadı. Kimin gözlerini dedi. Boş ver dedim. Boş vermedi, sordu. Anlattım ben de. Ona nasıl kör kütük âşık olduğumu anlattım. Yıllarca nasıl sadık kaldığımı... Saçına güneş vurduğu zaman kalbimin ısıldadığını, bendeki gece ile gündüzün göz kapaklarının açılıp kapanmasına bağlı olduğunu, güldüğünde dünyanın durup sadece onun etrafında döndüğünü de anlattım. Sonra beni kör bir bıçakla nasıl delik deşik ettiğini de. Emeklerimi nasıl kökünden kestiğini de. Beni bırakıp o zengin herife nasıl koşarak gittiğini de... Anlattım bir bir. Anladı. Acı acı gülümsedi. Param yok ama yaram var dedim. Sararım dedi. Gülümsedim. Sar dedim; tut elimden, toparla beni. Seninle yeni bir dünya kuralım. Soranlara otobüste gördüm, bana âşık oldu, peşimden geldi, bana tutundu de. Tuttuk evlendik de. Küçük ama huzurlu bir evimiz olsun. Ben işten gelince kapıyı sen aç. Kuru fasulye kokuları gelsin mutfaktan, ben çok severim. Sen de beni sev. Bir AVM'nin fare kapanına benzeyen mağazalarında asgari ücretle çalışsam da sev beni. Zengin birini bulup gitme sakın. Bırakma beni. Bir kızımız olsun sonra. Kırılmazsan kızımıza onun adını koyalım. Onun adıyla seslendiğimde için acımasın. Sızlamasın yüreğin. Yok illa üzüleceksen ikinci bir ismi olur, ben içimden söylerim onun adını. Gül gibi geçinir gideriz. Bayramlarda annelerin elini öpmeye gideriz mesela. Hafta sonları çocuğu parka götürürüz. Hem yazları bizim köye de gideriz, dağ ha-

Babam hep masal okurdu bana dedim. Ben de seninle bir masal yaşamaya geldim dedi. Beni hayaller ülkesine kaçır o zaman dedim, çocukluğumu özledim. Haydi dedi. Dört nala...

**Birkaç saniye sonra, otobüs
geçerken...**

Hâlâ bakıyor ya... İnsan bir utanır, gözlerini çeker, kendine çeki düzen verir. Ama yooook, nerde? İlla asılacak. Erkek milleti değil mi, hepsi aynı. Otobüste bile aynı. Ama hata bende, ne diye kahraman ararsın ki kendine. Sanki masallar ülkesindeyiz. Bildiğin otobüs işte... Neyse. Haydi ama daha hızlı, daha hızlı... Gidelim.

vası iyi gelir. Çok paramız olursa tatile bile çıkarız belki. Sen yeter ki bırakma beni. Sen yeter ki sev. Paradan daha çok sev. Şu kahrolası paradan daha çok sev...

**Birkaç saniye sonra, otobüs
geçerken...**

Ben böyle hayal kuracak bir adam değildim ki. Hep bu şarkılar yüzünden. Kapat müziği kapat. Bakarken dalmış gitmişim. Çok mu baktım ki? Kıza da ayıp oldu, asılıyor gibi. Hakkımda ne düşünmüştür acaba? İnşallah yanlış anlamamıştır. Amannnn neyse ne, bir daha nerde göreceğim sanki? Bas gaza şoför, bas gaza. Gidelim.

RABİA BORAN

KİMLİK

Alacakaranlıkta, mutfakta sandalyeye oturmuş bir adamın yüzü, sigara dumanından seçilmiyordu. Perdeler açılmamıştı. Sabah, henüz tam olmamıştı... Arada anlamlı olmayan hareketler yapıyordu. Orada öyle ne kadar oturuyordu? Vücudu daha sandalyede kalmaya niyetli gibi telaşsızdı. Sigara üstüne sigara yakıyordu. Güneş hafifçe yükselmeye başlayınca, adamın yüzü ortaya çıkmaya başladı. Kırklı yaşlarında ama olduğundan daha yaşlı duran bir suratı vardı. Yüzünde, hâlini ele vermeyen bir anlamsızlık vardı. Duygularını, düşüncelerini derisinin gerisine gizlemiş gibiydi. Ne bekliyordu, ne düşünüyordu, ne işi vardı orada: Sanki, kendisi de bilmiyordu.

Yan odada bir kadın, gözlerini açtı. Alacakaranlıktı. Sağ yanından sol yanına döndü. Eli, yatakta bir şeyler arandı, bulamadı. Doğruldu, yatağın kenarında oturup, dünyaya alışmaya çalıştı, boynunu ve sırtını esnetti. Saçlarını başının üstünde özensizce topladı. Sabahları yorgun uyanırdı hep. Yeni gün, yorgunluk demekti kadın için.. Kemiklerinden gelen sesleri dinledi... Yorgundu. Yorgunluk, kaç zamandır üzerinden çıkarmadığı bir elbise gibiydi. Kalktı, kahvaltı hazırlanacaktı, çocuklar okula gönderilecekti, doktora gidilecekti... Yorgundu ama hep yapılması gereken çok şey vardı. Ev terliklerinin koridorlarda aceleci ama sürünen sesi duyuldu. Çocuklaaar: çocukların isimlerinin içindeki a'lar ve e'ler uzadı... Karşılık veren yoktu. Nasıl bir neslin yetişmesine yardımcı oluyorlardı böyle. Tembel ve miskin; sorumsuz ve huysuz... Aklından bu denli erken vakitte hızla geçen düşüncelere hayret etti. Zihni bedeninden önce uyanırdı hep ama bu kadarı da fazla gibiydi. Mutfığa geldi. Eşi oradaydı. Perdeleri açmamıştı. Mutfak dumanlar içinde başka bir mekânı andırıyordu. Günaydın, dedi. Eşinin cılız sesi, dumanları yararak kadına ulaştı: Günaydın, dedi kırklı yaşlarındaki adam. Perdeleri araladı kadın. Işık dumandan daha etkiliydi, mutfığı teslim aldı. Adamın yüzü iyice aydınlandı. Dikkatle bakınca kırklı yaşlarındaydı ama adam kırklı yaşlarından habersiz başka yaşlarda yaşıyor gibiydi. Duruşundan, omuzlarının bedenine doğru çöküşünden daha çok şey anlaşılabilirdi adam hakkında belki... Çaydanlığı ocağa koydu kadın. Doğalgazın olmadığı, sadece ateşin olduğu çocukluğuna kadar gitti mutfaktaki çatal kaşık sesleri arasında... Düşünmeden ama alışkanlığın verdiği rahatlıkla bir dizi amaçlı hareket yaptı. Çocuklaaar, dedi. A'lar ve e'ler çocuklarının adlarının içinde çığlık çığlığa çoğaldılar. Ayaklarını sürüyerek uzun koridorları aşan kadın, çocukların odasına daldı. Kalkın diyorum size, geç kalacaksınız, dedi. Büyük oğlan, hımm tamam anne, dedi ve sağ

yanından sol yanına döndü, uyumaya devam etti, kadının gözü sağ yanağın yas-tıkta bıraktığı oyuğa takıldı... Sinirlenmişti. Her sabah bu çile çekilir gibi değildi. Sırtının ağrısı kendisini hissettirdi yine. Yorganları hızla çekip aldı çocukların üzerinden. Kime benziyorladı ki böyle! Çocuklar, bir iki ufak direnişten sonra çaresiz kalktılar: annelerinin şakası yoktu, bilirlerd. Kadın o uzun koridoru ayaklarını sürükler. geri tepti, mutfığa geldi. Kadın, çayları doldurup sandalyesine oturdu. Herkesin sandalyesi belliydi. Eşi, sağ baş köşedeki sandalyede, kendisi de eşinin sağ yanındaki sandalyede otururdu hep. Mülkiyet hissi sandalyelere kadar inmişti. Mülkiyet hissini alışkanlıklar besliyordu belki. Çocuklar hazırlanmışlardı, gürültülü halde mutfığa daldılar. Aralarında bir şeyler konuşuyorlardı. Kadın ağırlarından dolayı, onlarla uğraşacak gücü bulamadı kendisinde bu sabah. Az önce, yataktaki miskin çocuklar bunlar değillerdi. Bu kadar kelimeyi nereden buluyorlardı böyle erkenden? Kelimeler, ancak kelimeler, dedi kadın, içinden: Sözcüklerden müteşekkil, eylemsiz gençlik. Zihni ataktaydı yine. Çocuklar kahvaltılarını edip hızla çıktılar: Akşama görüşürüz anne, diye uzaklaştılar. Uzaklaşırken de uzaktan öpücük gönderdiler annelerine. Bu nasıl bir şeydi böyle, dokunabilecek kadar yakinken, onu öpemeyecek kadar uzaklıkları! Eşi, hâlâ kadının solunda sandalyede etkisiz eleman gibi oturmaktaydı. Kadın saate baktı, randevusuna daha vardı, bir çay daha doldurdu. Adam çay istemedi. Güneş daha da hissettirdi kendini mutfakta... Eşi, iş için hazırlanmaya kalktı. Kadın çayını daha bitirmenişti ki adam, akşama görüşürüz, dedi ve dış kapı o tanıdık sesiyle kadının mülkiyet hissine kapandı. Sabah olmaya, oldurmaya devam ediyordu her şeyi. Kadın, kendine alışmaya devam ediyordu. Krem kırmızı kombi dolapların kapakları güneşin biraz daha yükselişiyle ışıldadılar.

Durağa kadar yürümek fikri gözünde büyüyerek kapıyı çekti. Evin dışındaki hayat, ne gürültülüydü öyle. Klaksonlar, fren sesleri, uzakta kurulmuş pazardan havaya dağılan satıcıların sesleri... Kafasındaki uğultular da cabasıydı. Doktor ne söyleyecekti, tedavi nasıl ilerleyecekti? Neyse ki, otobüs, durağa adımını atar atmaz geldi. Kendisini öyle hissetmese de, iyi günündesin, dedi kendine içinden, içinden kendisine gülümsedi. Otobüsün içinde de ayrı bir gürültülü dünya vardı. Telefonla konuşanlar, birbirleriyle konuşanlar, kendi kendine konuşanları bile görmüştü. Otobüs yolculuklarında daha neler görmemişti ki! Ağrıları olmasa, aylık kontrollere gitmek bile içinden gelmiyordu. Evi ona yetiyordu: korunaklı bir zırh gibiydi evi. Hem çiçekleri de vardı konuşmak için, dinlemek ve duymak için... Zaten bir türlü komşuluk ilişkilerini geliştirememiştir. Çiçeklerle konuşmak, çiçekleri izlemek, insana olan ihtiyacını azaltıyordu. İnsanlarla arasına çiçekler girmişti. Ama bunu insanlar istemiştir. Hastanenin kilometrelerce uzaklıktan dahi görünen devasa tabelasına yaklaşıp ilerledi otobüs. Her yerde DEVA, yazıyordu tabelada...Şifayı, devayı, eczayı, hayatı, modern tıbbı hapseden tüccar zihniyet! Yaklaştıkça içine bir sıkıntı çörekledi. Hatta, hafiften

kendini hissettiren bulantı. Saate baktı: daha yarım saat vardı randevüye. Bari, bekleme salonunda yanına, bütün dertlerini anlatmaktan keyif alan o yaşlı teyzelerden biri oturmasaydı. Önce, senin neyin var kızım, cümlesiyle giriş yapıp, insanın içine perde perde çörekleniyorlardı acılarıyla...

Labirenti andıran koridorlar, kapılar ve birbirinin aynı olan odalardan geçerek bekleme salonuna vardı. Sakindi bu sabah, sevindi. Kimse kendisine koltuk arkadaşlığıyla ilişmeyecekti. Hatta, uzak bir koltuğa oturdu ki, bu risk tamamen azalsın istedi. Bazan kulaklarına kocaman kulaklık takıp kimseyi duymayan gençlerden olmak istiyordu. Özeniyordu onlara. Ama bu yaştaki bir kadına öyle bir kulaklığı kim yakıştırabilirdi? Geçen gün oğlunun kulaklıklarını takıp aynada kendisine bakmıştı da hayır, komikti bu hâli. Eşi hastalığının ilk aylarında kadınla doktora gelirdi. Adamın varlığı, bunca teknik, mekanik, kendine has bu yabancı dünyada kadına tanıdık bir nefes gibiydi. Sonra, çok sonra kadının hastalığı ilerleyince adam da artık eşlik etmiyordu ona. Bir şeylerin kopuşu belki de hastalığın uzayan süreciyle başlamıştı hayatlarında. Kadın saate baktı Randevu saati geçiyordu, ama daha adını seslenen yoktu. Hastanelerde, yolculuklarda, bankalarda çoğalan atıl zaman diye düşündü kadın: Herhangi bir şeye konsantre olmayı engelleyen büyük beklemek telaşesi... Sabahtan bu yana, çaydanlığı ocağa koyarken, çakmağın çakışıyla gazı alevlendiren geçmişe özlemi hararet yapıyordu içinde. Annesi çok olmuştu öleli, babasını da beş yıl önce kaybetmişti. Hastalığını babasının ölümünden hemen sonra öğrenmişti. Annesi, iki çocuğunu kaybetmişti daha o doğmadan. Sonradan toparlayamadı kendini diyorlardı annesinin cenazesinde akrabalar fısıltıyla birbirlerine, yatılı okuldan izinli geldiği o günü hatırladı. Annesi bu dünyayı toparlayamadan göçüp gitmişti işte. Dünya toparlanılacak, insanın kendisini toparlayacağı bir yer değildi belki. İnsanlar burada aldanıyordu, alışınca bir şeylere hakimiz sanıyorlardı: Hayatımız üzerindeki hakimiyetimiz, evlatlarımız üzerindeki hakimiyetimiz, her şeyi toparlanmış gösteriyordu. İnsanın kendine ait sandalyesini bilip yerleşmesi mülkiyet hissinin zirvesiydi. Daha kolay geçiyordu belki günler böylece, ama zamanın ve mekanın içinde çığ halinde büyüyen eksiklik hissi bakiydi. Benim hayatım diyordu geçen gün televizyondaki kadın, hayatına kim karışabilirdi? Hayatlarımız bizim değil ki, diye düşündü kadın içinden gürültüyle. Doktorun sekreteri kapıda durup bir şeyler söylüyordu, kendisine bakıyordu direkt olarak. Ayşe Harman, Ayşe Harman diyordu ses, sekreterin gözü hâlâ üzerindeydi. İrkildi. Elinde tuttuğu kimliğine baktı: Ayşe Harman kendisiydi. Hızla kalktı koltuktan, kapıya ilerledi.

Yukarı Yamaç Köyü'nde, köy ebesi sağlıklı bir kız çocuğu doğurtmuştu. Bebeğin babası, kızın doğduğu gün şehrin yolunu tutmuştu kimlik çıkartmak için. Köy yerinde kimlik önemsenen bir şey değildi oysa. Ne acelesi vardı, dedi bazı köylüler. Köydeki yaşlılardan, bir kimliğe sahip olmayan ne çok kişi vardı. Kim-

lik, çocuklar okula başlayınca, devlette bir iş olunca çıkartılan bir şeydi. Birçok köylü, bir kimlik edinmek için bir gereklilik beklerdi. Baba , akşam kızıllığında kızının kimliğiyle dönmüştü şehirden. Ev yolunda karşılaştığı birkaç köylüye kimliği çıkarıp özenle göstermişti. Köylüden okuması olan bir adam, kimliğe bakıp, Ayşe, demişti, ne güzel isim. Birkaç gün sonra bir sabah, cansız ve soğuk bedenini bulmuştu beşiğinde annesi bebeğinin. Bu bebekten önce bir çocuğu da, daha anne karnındayken ölmüştü. Öyle etkilemişti bu iki ölüm onu, günlerce komada gibi sessizce yatmıştı yer yatağında. Komşular gelip bakmışlardı kadına, eve. Adam işten gelene kadar, nöbetleşe beklemişlerdi kadını komşular. Gün geçtikçe umutlar bile kesilmişti. Ne ölen, ne dirilen bir şeydi kadın. Aylar sürmüştü bu hâli. Nice doktorlara götürmüştü de adam, bir çözüm bulamamışlardı doktorlar. Ağır depresyon geçiriyor demişti birkaçı, kimse anlamamıştı ki depresyon nedir? Kadın, yer yatağında öylece yatmıştı günlerce bir yara gibi. Derinleşerek içe doğru. Etlerinde açılmalar başlamıştı. Sonra, birgün açmıştı gözlerini, öylece, akşam yatıp sabah olmuş da uyanmışcasına, komşular bakakalmışlardı. Yüzünü yıkamaya gitmişti. Her yanım ağrıyor demişti, kaç saattir uyuyorum ben böyle? Evi dolaşp sanki hiçbir şey yokmuş gibi ortalığı toparlamaya başlamıştı. Çocuktan hiç bahsetmemişti uyandıktan sonra: Bir çocuk doğmamış ve ölmemişti. Birkaç ay sonra, tekrar hamileydi kadın. Vakti gelince yine köy ebesi tarafından doğurtulan kadının, bir kızı daha olmuştu. Baba, bu kez, kimlik çıkarmaya gitmemişti, kadın da, ses etmemişti. Adına Zeynep demişlerdi. İlkokula gidince öğrenmişti Zeynep, adının kimlikte Ayşe olduğunu. Okulda öğretmeni Ayşe diyordu, evdekiler Zeynep. Annesi, ilkokula giderken tekrar rahatsızlanmıştı. Durgun ve bitkin geçirmişti son günlerini. Babası Zeynep’i bu ortamdan uzaklaşması için yatılı okula göndermişti. Oysa hiç bir kız ilkokuldan sonra okula gitmezdi köyde. Lisedeyken, annesinin ölüm haberi geldi birgün. Annesiyle yoğun bir bağ kuramamıştı Zeynep, haber gelince ne hissettiğin kendisi de seçememişti. Üzülmüştü yine de, ölüm üzücü bir şeydi. Ayşe kimdir, bilmemişti annesi ölene kadar. Yaşlı kadınlar fısıltıyla konuşurlarken duymuştu onları. Köylüler de, o ölü çocuktan garip şekilde hiç bahsetmemişlerdi şimdiye kadar. Annesinin ölümünden sonra, babası evlenmedi. Zeynep, köye dönmek istemediği için üniversiteye devam etti. Bu iki isim kargaşasında kendisini oradan oraya taşıdı yıllarca. Kimliğinde bir yabancının adıyla yaşamıştı bu güne kadar. Sürüklemişti kendisini oradan oraya. Sonra, üniversitede, eşiyle tanışmıştı Ayşe olarak. Okulu yarım bırakıp evlenmişlerdi.

Doktor, anlamadığı latince kelimeler saçıyordu odaya yine. Birkaç şey sorabildi. Anlayabildiğini anladı, anlamadığı doktorun ağzıyla kadının kulakları arasında asılı kaldı. Doktorun, ağrılarına tıp bir sebep bulamıyor, cümlesini net olarak seçebildi onca şey arasından, tedavini değiştiriyorum, bir ay sonra yine gel dedi... Beş yıl olmuştu böyle, bir ay sonraki randevular ve kontroller eşliğinde yaşayalı. Sağolun diyebildi, gelecek ay görüşmek üzere. Sekreter kapıya

kadar eşlik edip, geçmiş olsun dedi gülümseyerek, diğer hastayı çağırdı sonra. Sekreter gülümseyebilmişti, hastalar başkalarıydı, hastalık olağan bir şeydi: Ağrısız ve serindi hasta olmayan için. Düşüncelerle, cam koridorlarda kendi gürültüsünden kaçarak ilerledi. Hastaneden çıktı. Etrafına şaşkın şaşkın baktı. Dış dünyaya alışmaya çalıştı kapıda durarak birkaç dakika. Sebepsizlik ne demekti? İnsan sebepsiz yere bu kadar ağrıyı niçin çeksindi? Gürültü, yavaş yavaş içine akmaya başladı. Uzun bir klakson sesi bedenine çarpıp da teninden içine doğru ilerledi. Ev yolu hiç çekilmezdi şimdi. Hele otobüs.. Yürümeye karar verdi. Evle mesafesi uzaktı ama yine yürünebilirdi.

Anahtar, kapıda kadının bildiği bir sesle döndü. İçeriye girdi. Yorulmuştu ama iyi gelmişti yürümek. Bir de kulaklıklarım olsaydı ne iyi olurdu dedi. Çocukluğundan birkaç melodi, kesik kesik hatırına düştü annesinin iyi olduğu birkaç anıyla beraber. Mantosunu çıkardı. Pencere önündeki koltuğa gelip oturdu. En sevdiği çiçek oradaydı. Onunla konuşmayı çok severdi. Sana kavuştum işte, dedi, pencere önünceki çiçeğe, nasılsın görüşmeyeli? Doktora gittim bugün yine, tedavimi değiştirdi. Ağrılarım daha da artacakmış Zeynebim, dedi. “Biliyor musun, hayatlarımız hiç bizim değil, ağrılarımızın. Hatta, ağrılarımız da bizim değil, ne dersin?” Annesinin kendisine bıraktığı keder, gittikçe büyüyordu içinde... Ölü bir çocuğun ayak sesleri ağrıya dönüştürüyordu dokunduğu her şeyi. Akşam alacakaranlığı olmuştu, yorgundu ama hep yapılması gereken çok şey vardı. Zeynebim, dedi, ben kalkayım artık ... Ağrılı vücudunu koltuktan yavaşça kaldırdı, mutfığa doğru ilerledi Ayşe Kadın. “Ey, her şeyden arta kalan sebepsizlik!” dedi sessizce ilerlerken... Zeynep, ayaklarını sürüyen kadının koridorda ağır aksak ilerleyişine bakıyordu.

MUHAMMED BÜYÜKKÖROĞLU

YABANCI

Kurşuni bir renge boyanmıştı gökyüzü. Günlerdir devam eden kırkikin-di yağmurlarıyla toprak doymuştu, vakit kerahete yaklaşıyordu. Çisil çisil yağan yağmurdan oraya buraya gizlenmiş kırlangıçlar, gagalarıyla sımsıkı tuttıkları solucanlarla, böceklerle vızır vızır kıvrak manevralar çizerek dam altlarında yahut ağaç dalları aralarına gizledikleri yuvalarına dönmekteydiler. Yamaçtan vadiye doğru biteviye atlar gibi şehrin ensesinde soluyan poyraz, hızını arttırmış yukarılardan ardıçların, melengiçlerin kokusunu taşımakta, kızılçam ağaçlarının sivri dallarını yalayarak uğultusuyla şehrin tepesine düşmekteydi. Yamacın ötesinde yarı belirgin görülen gök kuşağı çocukların işaret parmağındaydı hep. Yaşlı gözlerde ise acısıyla tatlısıyla uzanıp giden hayatı temsil ediyordu şüphesiz yükselişi ve alçalışıyla. Belki de bu yüzden uzun müddet bakmazlardı onlar, çocuklar gibi ebemkuşağına.

Vadiye yayılmış şehrin ilk ışıkları yanmaya başladığı sırada, uzunca boylu bir adam kendisini taş toprağa berhava etmiş hızlı hızlı adımlarla yamaçlara tırmanıyordu. Pek kimse fark etmedi onu. Velhasıl hiç kimse fark etmedi onu. Fark edilmek gibi de bir gayesi yoktu anlaşılan. Uzunca boylu, orta yaşlarda, kirli sakallı, nurani yüzlü, uzun beyaz elbiseli bu yabancı adam sağ koluyla asasına dayanarak, koşarcasına tırmanıyordu yamaçları. Kabristanlığın bulunduğu mevkii geçti ilkin. Kırılmış, dökülmüş, üzeri otlanmış kabirlere baktı derin derin. Altında yatanları mı düşündü, yoksa üzerinde her gün yürüyenleri mi anlaşılamadı. Mevsim yitiği kardelenleri, hercai menekşeleri tebessümle selamlayıp devam etti menziline. Konuşmuyordu hiç. Yorgunluğuna inat mütebessimdi. Nadiren kısacık bir kelime dökülüyordu bembeyaz dişlerinin ardından temizce “La masufe İllallah”. Ay, dünyanın etrafında; dünya, güneşin etrafında virdini tamamlıyordu. Güneş de başka güneşleri mihver kabul etmiş virdini topluyordu kuka bir tespihin taneleri gibi.

Adamın uzun siyah saçları rüzgârla sağa sola dalgalanıyor, bazen gözlerinin önünü kapayıveriyordu. Kömür karası gözleri ve çizgisiz esmer surati ile yıpranmamış görünüyordu bu yabancı adam. Ayakları taşlardan bere olmuş, libasının paçaları boydan boya çamur deryasıyla hemhal olarak yavaş yavaş sıkışan ardıçların, melengiçlerin arasında ilerliyordu. İlerliyor ve yükseliyordu. Zaman zaman engebeli yamaçta sendeliyor, debeleniyor; rüzgâr, aşarı çocuk endamıyla göğsüne çarparak ilerlemesine mani olmak isteyip geri dönmesi için hücum ediyor fakat o, umursamadan tırmanıyordu.

Şehir yavaş yavaş karanlığın kucığına oturuyor, gündüz karınca timsali ötede beride çalışan, kovalayan, kaçan insanlar, yorgun savaşçı endamıyla siperlerine dönüyorlardı. Yaraları sarılmalıydı ki savaşçıların yarın yine cenk

meydanlarını doldurabilsinler. Arılara döndü artık insanlar demişti yıllar evvelinde bir şair, uzak kaldırımların üzerinde. Ölüp gitmişti anlaşılmayan şair. Dört adamın sırtında yitmişti bu yamaçlara doğru. Şair kalmamıştı gün güne kalabalıklaşan gürültü şehrinde, şiirde kalmamıştı...

Yabancı adam yamaçları tırmana dursun hiç kimse tanıımıyordu onu. Hiç kimse miydi o. Yabancıydı o vakit. Tek kelimelik basitlik yıkabilir miydi karmaşayı. Yabancıydı o vakit. Ki zaten tanımadığı, tanımazdan geldiği yahut tanımak istemediği herkese ‘yabancı’ gözüyle bakıyordu modern çağ.

Kimdi? Nereden gelmişti? Ne işi vardı yamaçlarda? Deli miydi yoksa Veli mi? Bu sorular zihnine oturmuştu aniden; perdelerini çekerken gözlerine yamaçlardan takılan bu garip yabancıyı izleyen şehirli adamın. İşinden evine gelmiş, eşi sofraya hazırlarken, bir yandan televizyonda haberleri izleyip öte yandan perdeyi örtmek için kanepesinden yekinen şehirli adam, iliklerine kadar bir duman daha çekerek sigarasını küllüğe bastı. Üfledi dişsiz ağzında helezonlanan kirli sarı renkte dumanı atmosfere. Bir kez daha sordu kendi kendine zihnine çarpan son soruyu. “Deli miydi yoksa Veli mi bu adam?” Kısık sesle hırıltıyı andıran yankıya inat karısı duymuştu odanın öte başından. Ve seslendi kirlenmiş hasta bir sırtıyla “Delidir deli”. Sahi veli mi kalmıştı bu devirde. Onlar ancak ak tülbentli, beş yüzlük tespahiyle ibretlik ninelerin anlatılarında geçen hayali karakterlerden başka neydi. Küçük yaşta zihnimizde bir yer edinmiş sonra unutulmuş, unutturulmuş. Hurafe demişlerdi daha sonra o anlatılara. Diye düşündü adam son perdeyi de sonuna kadar çekerken. Oturma grubu eskimişti, kaç vakittir karısı başının etini yiyordu. Mesai arkadaşının yeni aldığı otomobilde gayet hoştu, kendisi de almalıydı ondan. Kooperatife girmişlerdi bu sene ayrıca, yeknesak ödüyordu yeni evinin borcunu. Bu ay sıkışacaktı belki de. Bu kadar dert, bu kadar endişe arasında deliyi, veliyi düşünecek zaman mı vardı. Eski şeylerdi hem onlar; diye düşündü ve bir sigara daha yaktı şehirde ki adam, karısının bütün homurtusuna rağmen.

Şehrin içerisi kavanoz kepçe misali her saniye başı yeniden yıkılıp yeniden kurulurken, yabancı adam son kez yekindi yamacın sırtındaki büyük kayaya tırmanabilmek için. Sol ayağı boşluğa çıkıverdi aniden. Sağlam pazulu kolları düşmesine mani olarak hızlıca elleriyle tutup çıktı kayanın üzerine, kan ter içinde. Gökyüzünün kurşuni rengi kaybolmuştu. Güneş en batıda zevale uğramış, kayıp gidiyordu bakır bir tepsi gibi. Geride kızılığı izliyordu inkırazını. Mırıldandı, ancak kendi duyabileceği bir sesle “ Mutlak hakikati aramakta akıl yalnız başına çamura saplanmış merkep gibidir.” İştmedi kendinden başka kimse. Adam sanki dilinden bir mızrak çıkarıp sapladı kendi ciğerine. Gönül sadağından çektiği kelime oklarıyla gözle görülmeyen yayını gerip okladı kendi ciğerini acısını tüm iliklerinde hissederek.

Sağlam pazulu kollarını gerdi birden. Uzaktan izleyen birisinin hilalin yansımasını izliyor sanacağı adale hareketleriyle aniden keskin kenarlı bir kavis çizerek sigaya çekti tüm şehri. Şahdamarı daha bir belirginleşmiş, poyrazı ardına almış dalgalanan saçları ve kömür karası gözlerini ufka dikerek tarihin bilmem kaçınıcı kez karşılaştığı bir manzarada davudi bir sesle haykırdı şehrin karanlığı üzerine. “ Vel asr. İnnel insane lefil husr...”

ONUR OCAK

İĞĞ

İğğ, her gün yaptığı gibi avlanmak için ormana inmişti. Duyargaları açık, daha önce yüzlerce defa tecrübe ettiği bu karmaşık eylemi ifa etmek için takındığı ustalıklı tavır, bıkkınlık raddesine ulaşmıştı. Zaman, yapmak zorunda olduğu şeyi sesle kodlayacak kadar eskimemişti. Ama İğğ, yapması gerekenleri adım adım biliyordu. Öncelikle uygun bir çalılığa gizlenip avının gelmesini bekleyecek, avı ortaya çıktığındaysa onu öldürecek. Avucunun içi gibi bildiği ormanda gür bir çalılığa gizlendi. Çok geçmeden avının lisanına ait sesler işitti. Ona binlerce yıl sonra kendi soyundan olan birinin yine kendi soyundan olan avına yaklaştığı hissizlikle yaklaştı. Hatırı sayılır bir çeviklikle, zorlanmadan avının ömrünü kendi ömründe sadeleştirdi. Avının cansız bedenini yüklenip ailesine doğru yola koyuldu. Yolda nadiren onu kuşatan bir his kapladı içini. İri, güçlü ve zehirli hayvanlarla karşılaştığında onu saran kasılmadan farklıydı bu his. Kanın kurumak üzereyken yaydığı koku, karnından başlayıp ağzına doğru şiddetli bir basınç uyguluyordu. Binlerce yıl sonra kendi soyundan olan birinin yine kendi soyundan olan bir çocuğun salgılarını gördüğündeki tiksintisiyle yola devam etti. Ailesinin bulunduğu yere vardığında önce ışık sonra ses patladı. Binlerce yıl sonra borcunu neden ödeyemediğini telefonda anlatırken öldürecek bir patlama kendi soyundan olan birini. Dişisi, onu erotik sayılabilecek, hoşnutluk belirten dans benzeri hareketlerle karşıladı. İğğ vakar bir tavırla sığınağa girip yemek için hazırlandı. Önce avının yenilebilir yerlerini ayırdı. Ardından üzerine sinen kötü kokuyu gidermek amacıyla az önce başlayan yağmurdan faydalanmak için sığınaktan dışarı çıktı. Sürüden ayrılmasaydı, lüks olarak addedebileceğimiz bu aktivitelere zamanı kalmayacaktı. “Onlarca beceriksizle avımı paylaşmanın neresi cazip?” sorusu tam olarak bu şekilde sorulmasa da, onda sürüden ayrılma kararını verecek tesiri yarattı. Genellikle av esnasında az yorulan türdeşleri, enerjilerinin çoğunu avı tüketmeye harcıyordu. İğğ, buna katlanamıyordu. Şimdi ise kolayca avlanıyor, kimseyle yarışmak zorunda kalmıyordu. Sığınağa girdiğinde yemek merasimi başlamıştı. Omuzuyla dişisini sertçe ittirdi. Dişisi anladı. Kocaman dişleriyle çiğ ve yumuşak etlerini acele etmeden yediler. Doyduktan sonra İğğ’ın üzerine bir miskinlik çöktü. Olduğu yere uzanıp uykuya daldı. O gece de her gece olduğu gibi apış arasındaki kaşıntı yüzünden birçok kez uyandı. Her seferinde bir memnuniyetsizlik ifadesi olarak salyalı ağzını şapırdatıyor sonra tekrar uykuya dalıyordu. Sabah olup sığınaktan çıktığında, korkunç bir manzarayla karşılaştı. Her yer alev almış tüm hayvanlar oradan oraya koşuşturuyordu. İğğ korkması gerektiğini biliyordu ama nereden bildiğini bilmiyordu. Bu bilgi için feda olmuş sayısız atası onda minnet namına bir iz bırakmamıştı. Bu İğğ’ı kötü biri yapmazdı. O yaşamak bilgisine erişmiş

faydalı ve güçlü bir avcıydı. Onu herkes sever, ondan herkes korkardı. Binlerce yıl sonra kendi soyundan olan birisi elektrik kontağından çıkan bir yangında buna benzer şeyler hissedecekti. O kurtulamayacaktı ama Iğğ kurtuldu. Ateş söndükten sonra Iğğ ve ailesi sığınaklarına döndüler. Iğğ neler olduğunu öğrenmek için kararmış fonda cesur bir gezintiye çıktı. Daha önce solumadığı kokular soludu. Yanarak ölmüş hayvanları gördüğünde avlanması gerektiğini hatırladı. Felaket ve koşuşturmayla başlayan gün açlıkla sonlanmamalıydı. Sığınaklarını kaybeden hayvanların şaşkın şaşkın ortalıkta dolanması Iğğ'ın işini kolaylaştırdı. Bu felaketin onun işine yarayacağını bilemezdi. Bunun için sevinmedi. Bu Iğğ'ı iyi biri yapmazdı. O yaşamak bilgisine erişmiş faydalı ve güçlü bir avcıydı. Onu herkes sever, ondan herkes korkardı. Gizlenmesine gerek kalmadan avını, kolayca öldürüp, yükledi. Tekrarlanan tiksintisiyle tekrarlanan yolunda sığınağına doğru hızlı adımlarla yürüyordu. Binlerce yıl sonra kendi soyundan olan biri yine kendi soyundan olan birinden aldığı ayakkabılarla kat kat asfaltlanmış ölüsünü ezdiği gibi yürüyordu. Yolda hiç görmediği şeyler gördü. Bazı kokuları ikinci kez soludu. Bir an önce sığınağına varmak için adımlarını hızlandırdı. Sığınağa vardığında her zamanki ağır kanlılığından eser yoktu. Hızla ateş yakmaya çalışıyor, dışısı de diğer taraftan avın yenilebilir yerlerini ayırıyordu. Yoğun çabaları sonucunda ateşi yakmayı başardı. Bir karar vermeliydi artık. Bu riske değer miydi? (Ama sabah...) Ateşin başında bir müddet bekledikten sonra tereddüt içinde eti ateşe attı.

Dana Rosto Tarifi:

750 gr Dana Nuar veya Kontrfile

1/2 Çay Bardağı Sıvı yağ

2 Çorba Kaşığı tereyağı

1 Adet Soğan

1 Adet Havuç

1 Çorba Kaşığı salça

1 Çorba Kaşığı Un

5-6 Su Bardağı Et suyu veya Su

1 Demet Maydanoz Sapı

Tuz

Karabiber

Tencerenin içine yarım çay bardağı sıvıyağı koyup kızdırın. Tuzlanmış ve biberlenmiş eti içine koyup her yanı pişene dek kızartın. Bu arada çevirirken üzerine tuz ve karabiber serpin. Et pişince tencereden alın. Tenceredeki yağa 2 çorba kaşığı tereyağı ekleyin. İçine iri doğranmış soğanı ve havucu ilave edin ve sürekli kanştırın. Salçayı ekleyin. Yaklaşık 1 dakika kavurduktan sonra azar azar unu ve et suyunu ilave edin. Eti tencereye aktarın. Maydanoz saplarını üzerine serpin. Kaynama sırasında üzerinde oluşan köpükleri bir kaşık yardımı ile temizleyin. Yaklaşık 1 saat kısık ateşte pişirin. Pişen eti tencereden geniş bir servis tabağına alarak dilimleyin Pişirme suyunu tel süzgeçten geçirin. Etin üzerine dökün. Patates püresi ile birlikte servis yapın.

ÖYKÜMÜZÜN SINIR TAŞLARI

RIZA SOYLU

VÜS'AT O. BENER/DOST

Vüs'at O. Bener (1922-2005), 1950'lerde yayımladığı *Dost* (1952) ve *Yasamasız* (1957) ile kuşağının yazarlarını derinden etkilemiş, daha ilk kitaplarıyla kişilikli, özgün bir ses yaratmış, öykücülüğümüzde yol açıcı bir işlev görmüştür. Bener'in, bu öykülerde Samuel Beckett, Albert Camus, Jean Paul Sartre gibi yazarların oluşturduğu edebî ve felsefî anlayıştan beslendiğini söylemek mümkündür. Bener'deki yabancılaşma, bunalım, uyumsuzluk, saçma, hayatın anlamsızlığı, ölüm yaklaşımları ağırlıklı olarak bu yazarlardan mülhemdir. Zaten bütün bunlar 1950 kuşağı öykücülüğünün temel izlekleridir. Bener de öykülerinde umutsuzluk, yalnızlık, kısıtlanmışlık, acı, ölüm, karamsarlık, iletişimsizlik, hayatın anlamsızlığı, intihar temalarını işler. Güzellikleri, mutlulukları değil, acıları, yalnızlıkları, ölümleri anlatır. Mutsuz, iç sıkıntılı kahramanlar "varoluş" sancıları çekerler.

Kahramanımız "Dost"ta nedensiz bir huzursuzluk yaşamaktadır. Bunu nasıl önleyeceğini de bilmemektedir: "Sıkıntı işte. Keşke eve gitseydim. Kitaplar. Yerin dibine batsın kitaplar. Ne öğrettiler bana! Sökebildiler mi içimdeki huzursuzluğu." "Dam" öyküsündeki kahramanımız için de benzer bir şekilde, hayat anlamını yitirmiştir. Tedirgin, uyumsuz tipler hayatın etrafında dolaşırlarken hep bir ölüm tedirginliği yaşarlar: "Gamsız gamsız tavandan sarkan avizeye baktım: Zincirinden kopup bir düşse oradan." "Kibrit"teki kahraman kopuk, işsiz, iç sıkıntılarıyla boğuşmaktadır: "İpsiz, dedim, kendi kendime. Sapsız, bağısız, kopuk. Yüreğime yersiz bir sıkıntı çöreklandı. Kırık dökük bir şey, eksik bir şey" "Korku"dan: "İnsan ölmekten değil, ölümden korkarmış. Daha doğrusu unutulmaktan. Yok olup gitmek kötü bir şey. Bu kasabada unutmaya da unutulmaya da alıştım; artık umur-

samıyorum.” Öykülerde anlatıcı sadece çevresel şartları değil, kendisini de yargılar, aşağılar. Sürekli kendisiyle hesaplaşır, “hiç”liğini ilan eder. Bu cümlelerin neredeyse aynısını 1950 kuşağı öykücülerinin pek çoğunda görebiliriz.

Dost’daki özellikle “Dost”, “Havva” öyküleri, hiç abartmasız Türk öykücülüğünün iyi örneklerindendir. “Dost” öyküsü onun en başarılı öykülerinden biridir. Öykü, üç tutunamayan tip üzerine kurulur. Öykü, basit ama derinlikli, iyi düşünülmüş bir insani temele yaslanmıştır. Bener’in bir başka önemli öyküsü de “Havva”dır. Öyküde, küçük kız, evlerinde besleme/hizmetçi olarak yaşayan Havva’nın trajik ölümünü anlatır.

Öykülerin öne çıkan temel özelliği karamsar, kederli bakış açısıdır. Fâniliği ve ölüm olgusunu, insanın en büyük zaafı ve hayatı boşluğa düşüren temel gerçeklik olarak kabul eden Bener, öykülerinde hayatın bu yanlarını yansıtır; insanın hayat karşısındaki yenilgilerini, zayıflıklarını. Hayatın hâlihazır kurgulanış biçimiyle insana sadece acı verdiğini savunur. Bener’e göre öyküde anlatılmaya değer olan, acılar ve hayatta yaşanmadan kaçırılan güzelliklerdir. Hayat bir karabasandır ona göre. Çünkü ölüm varken başka hiçbir gerçekten bahsedilemez. İnsani ilişkiler mevcut hâlleriyle ikiye bölünmüştür. Her şey gerçeklikten kopuk ve sahtedir. Hayat, tadı çıkarılarak yaşanacak bir zaman dilimi değil, elden başka bir şey gelmediği için katlanılacak bir şeydir. Umut aldatmacadır. İnsanın ancak ölünce acısı biter. Onun bütün bu sahteliklere, karamsarlığa bulduğu çözüm yolu, yazmak ve içmektir. Yazarken bilinç yerinde olduğu için bu umutsuzluk/karamsarlık ağır bir biçimde metne yansır: “Kalemim ister istemez boz, karanlık yollara sapmakta.” İç sıkıntısından ve ölüm korkusundan uzaklaşmak isteyen kahramanları “bilinci bulanıklaştırmaya” kadar içerler. Bu nedenle içki evleri/ortamları öykülerinin en temel mekânlarıdır. Öyküler de ağırlıklı olarak bu mekânlardaki konuşmalardan, insanlık hâllerinden oluşur. İçmek bir anlamda yaşam dışına düşmüş insanların ortak bir ritüeli gibidir.

Bener, öykülerini kısa kısa cümlelerle ve yalın bir dille oluştururken özenli bir Türkçe kullanır. Dilde arayış içerisinde olduğu gözlenir. Kelimeleri bildik anlamlarından alıp anlam zenginliğine ve çeşitliliğine ulaştırmaya çalışır. Cümleler kendi içinde süslemesizdir ama kurgu/yapılandırma zor ve kapalıdır. Öykülerin büyük çoğunluğu konuşma diline yaslanır. *Dost*’taki öyküler ağırlıklı olarak diyaloglarla oluşturulmuştur. Bu arada zaman zaman devreye iç konuşmalar

girer. Anlatıcı, insan ilişkilerinde hep hesaplı biridir. Konuşulan her şeyi eğip бүker. İç konuşmayla karşısındakini, kendini yorumlar. Bir hastanede, meyhanede, kahvede insanlar karşılaşır ve konuşmaya başlarlar. Bu diyalog arasına iç konuşmalar yerleştirilir. Anlatıcı hikâyeyi anlatırken, her olayı, her hareketi, her söylenen sözü, içinin derinliklerinde, bilincinde enine boyuna tartışır. Tüm bu şeyler olurken bilincinde bunlarla ilgili yargılarda bulunur. Hem karşısındakini yargılar hem de kendisini. “Herifte kalp denen şey yok”, “Ne herif”. Bütün bunlar, onun sahicilik arayışının bir sonucudur. Böylece yaşanırken söylenemeyen düşünceleri açık ederek olayları, durumları sahiciliğe kavuşturmak ister. Edebiyat ona göre biraz da hayatta söylenilemeyen, içeride, bilinçte yaşanan duyguların, çalkantıların tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmasına hizmet etmek demektir. İç konuşmalarla ikili ilişkilerdeki sahteliği gün yüzüne çıkarır.

Öykülerde tasvir az kullanılmakla birlikte işlevseldir. Boğucu atmosfer bazen tasvirlerle simgelenir: “İki yana kırışan ölü kıvrımlara atılı atılıvermiş evler. Bir kamyon hızla geçmesin, yıkılacaklarından korkarım. Her çatı oynar, her tavan akar.” “Talana uğramış gibi kasaba. Dükkânların kepenkleri kapalı. Kahveler adam almıyor.” “Sis dağınık, gözleri dolgun buğularla daha büyüyor. Büyüdü: boğdu, yıldı sokakları, bacaları, ıpslak toprağı. Duvarlar kof gürültülerle içlerine yığılıyordu... Dağ yollarında homurtular kısıldı, karanlık koyuldu. Ova durgun, batık, sağır” (*Dost*).

Onun öyküleri Memduh Şevket Esendal, Bilge Karasu, Sevim Burak, Oğuz Atay, Yusuf Atılgan’ın öykülerinin aktığı yatakta akar.

DEMİR ÖZLÜ / *BUNALTI*

Demir Özlü; Albert Camus, Jean Paul Sartre gibi yazarlarla anlam alanı bulan bir edebiyat görüşünün, felsefi anlayışın izlerini sürer. Varoluşçuluk olarak kavramlaştırılan bu akım, özellikle 1945 ile 1955 yılları arasında Fransa’da en parlak dönemini yaşamış, bu akımı sürükleyen öncülerin zamanla ayrı ayrı yönleri savrulması, yaşananlara, çağın sorunlarına ilişkin açıklayıcı çözümler üretememesi üzerine silikleşerek etkisini yitirmiştir. Daha çok felsefi bir görüş olarak başlayan varoluşçuluk, zamanla edebî ürünlerde boy gösterince yaygın bir etki alanı oluşmuştur.

Yabancılaşma, umutsuzluk, uyumsuzluk, bunalı bu anlayışın ana vurgularıdır. Bu eserlerde başkaldırı; bireylerde kendi kendini cezalandırma, intihar, katillik gibi davranışlarla kendini ortaya koyar. Böylece birey bu olumsuz şartlarda yaşamının bedelini ağır bir şekilde öder. Demir Özlü’nün öykü yazmaya başladığı 1950’ler varoluşçuluğun Fransa’da altın yıllarıdır. Demir Özlü bu akımın ülkemizdeki en önemli temsilcisidir: “Elbette edebiyatta varoluşçuyum. İnsanın dünyadaki durumu, bence varoluşçu açıdan açılabilir. Yaşamla insan varoluşu tam bir uyum göstermiyor.”

Demir Özlü ile birlikte Erdal Öz, Ferit Edgü, Orhan Duru, Adnan Özyalçın, Onat Kutlar, Bilge Karasu bu akıma sahip çıkar. Kuşkusuz bu kuşağın niyeti Sait Faik’le başlayan “bireyin yüceltilmesi” tavrını, evrensel boyuta taşımak, dünya ölçeğinde bir edebiyat yapmaktır. Çıkış yolunu da varoluşçuluğa eklemlenmekte bulmuşlardır. Ama yine de net bir çizgi içerisinde değildirler. Çünkü Marksçılığa, varoluşçuluğa, gerçeküstücülüğe toptan sahip çıkmışlardır.

İlk kitabı *Bunalı* (1958) varoluşçuluk etkisini en somut yansıtan kitaplarının başında gelir. Tüm öykü serüveni

nini özetler ve ana damarlarını yansıtır. Kitap aynı zamanda 1950 kuşağının en üst çitmasının iyi bir örneğidir. Kitaptaki “Bağırsız” öyküsü onun öykü anlayışının en tipik olanıdır. Toplumdan tümüyle bağlarını koparmış kahramanımız “varlık tedirginliği” yaşamaktadır. Ona göre toplum tümüyle çürümüş ve kendine yabancıdır. Yaşam bir azaptır. Sevgisiz ve bağırsız, acı içinde kıvrınmaktadır. İnsan tümüyle yalnızdır. Etrafı ölü doğayla kuşatılmıştır. Mutluluk yoktur. Kendi kendine sorar: “Bu ne biçim oluş? Özümden, beni bedbaht eden özümden hiç ayırlamayacak mıyım? İnsan hiç ayrılmaz mı?” Varlığın bunalıtısı altında ezilmekte, yaşamının boşluğunu ta iliklerinde hissetmektedir: “Tekim. İyiliğini, gücünü koruyamamış bir tek. Yalnız insan. Benim. Ben.” Hayatı o kadar boş ve anlamsızdır ki bir cinayetle buna anlam katacağını düşünmektedir. Bunun üzerine, tümüyle kendine bağlanmadığını düşündüğü bir kadını öldürür. Artık böylece var olacaktır. Öykü boyunca sürekli izlendiğini düşünen kahraman için burada ya da orada olmak, cezaevinde ya da dışarıda, ülke içinde ya da dışında olmak fark etmemektedir. Çünkü her şey anlamını yitirmiştir. Önce kaçmak ister. Ama kuşkuludur: “Kaçabilir miyim? Kendimden nereye kaçarım?” Sonunda yurt dışına kaçmak için uçak bileti alır. Havaalanında son anda uçağa binmekten vazgeçer. Cezaevinden kaçmak onun için anlamsızdır çünkü. Ha içerisi ha dışarısı hiç fark etmektedir.

“Hüküm” benzer bir iz üzerinde yürür ve varoluşçu öykünün en temel vurgusu olan suç olgusunu tartışır. Gerçek-hayal, suçlu-suçsuz kavramları etrafında gelişen öykü, mahkemenin kararındaki göndermeler olan varoluşçuluğun zafiriyle sonuçlanır. Her şey kendi çıkmazında müthiş bunalıtlı, hep aynı hep aynı umutsuzlukların devamıdır. Herkes gibi davranmış olmakla suçlu mu oluna-

caktır. Oysa kahramanımız sadece “bilinçlidir” o kadar. Kalabalığa karşı tektir, duvarlar arasında yapayalnız. O zaten mahkûmdur, kendi kendinin hükümlüsü. Hatta onu yargılayanlar da mahkûmdur. Ama bilmezler.

Kitaptaki “Bunaltı” öyküsü ise öyküden çok onun bir manifestosu gibidir. Özlü bu metinde varoluşçuluk anlayışını temellendirir. “Niçin dünyaya geldim diyorum, ben kimim? Ne oluyorum? Bu acıyı çekip durmak için mi?” Hep bir arayış içerisindedir: “Batağın içindeyim, durmadan daha da dibe saplanmaktan kendimi alamayarak.” Hep bir tereddütü yaşamaktadır: “Eşyanın özünü hiçbir zaman anlayamadım, kendimce yorumlayamadım.” Ve o en büyük sorunun, yaşamının anlamının peşine düşer: “Yaşamak anlamsızdır. Sevgiyle, iyilikle, bir şey olacak diye bekleyerek, titizlenerek, kötülükten korkarak büyüttüğüm umutlarımın bir anda yıkıldığını, bu kaçınıcı görüşüm. Biliyorum artık, anlamsızlığa başımızı vura vura yaşayacağımızı. Çünkü ne olduğumuzu bilmiyoruz? Niçin varolduk? durmadan, dinlenmeden bu anlamsızlığı yaşasın diye mi?”

Umutsuzluk, yalnızlık, kısıtlanmışlık, acı, ölüm, karamsarlık, iletişimsizlik, hayatın anlamsızlığı, intihar, cinsellik Demir Özlü öykülerinin ortak temaları olmuştur. O, güzellikleri, mutlulukları değil, acıları, yalnızlıkları, anlatır. Birey, acımasız toplumsal-sosyal düzende yapayalnızdır. Onun bu kısıtlanmışlığı içerisinde bir çıkış yolu da gözükmemektedir. Özellikle ilk kitaplarda varoluşçuluk temel belirleyici olurken son öykülerde yolculuk tutkusu, kentler ve cinsellik öne çıkar. İlk kitabı *Bunaltı* bir kuşağın öykü anlayışını en iyi yansıtmayı açısından önemini korumaktadır.

TOMRİS UYAR / DİZBOYU PAPATYALAR

Tomris Uyar’ın *Dizboyu Papatyalar*’ı (1975) onun öykü serüveninin doruk noktası olmuştur. Akıcı, şiirsel bir üslupla oluşturulan öyküler, hem bireysel hem de toplumsal değişim ve dönüşümlerin iz düşümünü yansıtır. Ekonomik/bürokratik/otoriter baskının değiştirdiği/kimiksizleştirdiği/yozlaştırdığı insanlık hâlleri, başarılı bir şekilde anlatılırken, yaşananlara başkaldırı, eleştirel bakış kitaptaki öykülerin temelini oluşturur.

İnsanın hayatına sahip çıkamamasının neye mal olduğunu, yaşanan olumsuz düzenin insanı nasıl istemediği bir hayata zorladığını, giderek, ortamın yarattığı kişilik bozukluklarını ve yenilmiş hayatları kitabın odağı yapar. Hep keşmemiş sevgileri, hayatın dışına düşmüş kişileri, yenilmişleri anlatır.

Onun pek çok öyküsünde, yorgun ve yenik insanlar, geçmişlerine bakıp hayatlarıyla yüzleşirler. Bir iç sıkıntısı olarak yaşadıkları hayatı, orada yaptıkları yanlışları, ömürlerinin sonunda derin bir sarsılışla fark ederler. Ama her şey geride kalmıştır artık. Yapacakları hiçbir şey yoktur. Onlara sadece “katlanmak” kalmıştır.

Öyküler genellikle sonlara, yenilmişliğin somutlaştığı hayat dilimine eğilir. İnsanlar bir şekilde kıyıya vurmuş, artık hayatta hiçbir anlamları kalmamıştır:

“Behçet beyin sırtı cama dönüktü. Pence-
reden giren ölgün ışıktaki büsbütün eskimiş
görünüyordu. Pervaz hiç boya görme-
mişti. Kirli camlara özgü o dolanık, hal-
kalanarak büyüyen iç kapayıcı lekelerin
berisinde ufacık bir lekeydi Behçet bey;
biraz kazınsa kendiliğinden çıkabilirdi.”
İşte anlatıcı, bir lekeye dönüşen kahra-
manların oraya nasıl geldiklerini geriye
dönüşlerle yoğun bir anlatımla aktarır. Bu
anlamda kitabın tüm öykülerinde çarpık
düzenin kısırdığı, bunalttığı, dağıttığı in-
sanlık durumları işlenir. Hayat kadınları,
dava adamları, emekli albaylar bir şekilde
kıyıya vururlar.

Uyar öykülerde, sevgisizlik ve yok-
sulluk içindeki insanların hayatta nasıl sav-

rulduklarını anlatırken, toplumun mahkûm ettiği bu kurbanların dünyasını hikâye eder. Ama karşı taraftadır. Peşin toplumsal aşağılamaların haksızlığın aksini ispatlamaya çalışır. Çünkü ona göre kiralık katil, hayat kadını bir şekilde bozuk dü-
zenin kurbanlarıdır. “Hakların En Güzel”nde, bir kiralık katilin hayat hikâyesine eğilir. Yoksul insanlar yaşama savaşı verirken, var olmak için bedenlerini satmak zorunda kalmaları onları uç noktalara savurur. Namus yüzünden cinayet işleyen anlatıcı kiralık katil olur çıkar. Oysa aradığı hep sevgidir: “Seni bir yana koy, kimse bakmadı gözlerimin içine içine.. Ya korktular, ya sevmediklerinden. Kimse mecbur değil ya... Ama içim daraldı ablam. Kavak dalı gibi kurudu kaldı susuzluktan. Bir kova su dökecek yok.” O da sonunda insandır ve sevgiye muhtaçtır.

“Emekli Albay Halit Akçam’ın İki Günü”nde yine kaçırılmış bir hayat ve aşk öyküleştirilir. Öyküde albayın hayata bakışının yansımalarında, ülkede yaşanan olumsuzluklar, zihniyet, despotik tutumlar da gündeme getirilir. Kendine vatani kurtarmak görevi veren albay, sivil hayatında da bu görevini sürdürür. Oysa albay kişisel hayatını düzene koyamamıştır. Çünkü aşkı kaçırmıştır: adı kötüye çıkmış kızla değil, iyi aile kızıyla evlenen albay mutlu değildir. Yıllar sonra eski sevgilisini görünce sevgisi yeniden yeşerir ve bir cinayet işlemek zorunda kalır. Kaçırılmış aşk, sevgi eksikliği onu yanılsa götürür. “Şenol Bayburt”ta, toplumun hoş karşılamadığı bir evlilik yapan doktor onlardan kaçmak ve davasını gerçekleştirmek için mücadeleye girişir. Ama bu mücadele başarısızlıkla sonuçlanır ve kahraman içine kapanır ve hiç kimseyle konuşmaz.

Görüldüğü gibi gündelik hayatın kuşattığı insanların arayışları, çaresizlikleri, hüznüleri onun öyküsünü yasladığı temel dayanaklardır. Öykülerinde aşkın,

hüzün, coşkun, yenilginin binbir yüzünü açık etmeye çalışan Uyar, bir cins olarak kadın, aile kurumu, sosyal ve toplumsal değişim ve yüzleşme temalarını işler. Tüm kitaplarında bu temaları açmaya, zenginleştirmeye çalışır.

Öykülerde, hayat kadını olarak yaşayan insanların sömürülüşlerini ve onlara yönelik toplumsal baskıyı sıklıkla anlatır. Geneleve düşen kadınların sapsizliklerini ve hayatlarının perde arkasını aralar. Buraya niçin düştüklerini, niçin ellerinden tutulmadıklarını, düzenin ve insanların bu insanlara duyarsızlığını gündeme getirir. Hem sömürüp hem de oraya itip aşağılamalarını eleştirir. Kitaptaki “Ömür Biter Yol Biter” bu öykülerden biridir.

Uyar’ın öykülerindeki ortak temalardan biri de evlilik olayına ve aile kurumuna eleştirel bakıştır. O, ülkemizdeki evliliklerin “aşk”sız gerçekleştiği için, insanlara mutluluk getirmediğini düşünür. Erkekler sevdikleriyle değil, “adı dedikodulara karışmamış” iyi aile kızlarıyla evlenirler. Evlilikler bu beklentilerle, “aşk”sız gerçekleştiği için de, zamanla suskunlaşır, silikleşir son olarak da çekilmez bir hâle gelir.

Tomris Uyar, öykülerinde mekân ve çevreyi, kahramanların ruh durumunu temsil eden önemli bir araç/imkân olarak kullanır. Bunun en güzel örneklerinden biri kitaba da adını veren “Dizboyu Papatyalar”dır. Uyar, bürokratik ve tepeden inme anlayışlarla özgürlükleri kısıtlanan bir sanatçının hayatını anlattığı öyküde, fiziki ortam ve kahraman bütünleşmesini ilginç bir şekilde örnekler. Bu şehrin ne insanların ne de yapısının sanatçı üretemeyeceği, aksine körleştireceği, çarpıcı gözlem ve ayrıntılarla verilir: “Başkentin çalışan kadınları ne kadar aykırıdır gün ışığına! Hele iktisadî bağımsızlığı sevgisizlikle, bencillikle karıştırırlar... Bin güçlülük sararttıkları saçları çabucak parlaklığını yitirir, gözaltı torbaları. Özellikle kırk yaşından sonra, ‘Bir sosisli, bir ayran lütfen!’ diyerek kasaya ellerini uzatırlarken büsbütün tizleşir sesleri. (...) Gün ışığından kaçmaya başlarlar. Ne var ki Piknik’in girişinde arkadan vuran ışık, hemen ele verir onları” (“Dizboyu Papatyalar”). Başka bir yer de kenti şöyle tanımlar: “Bu kent kasketini fırlatmaz havaya. Bir kere olsun fırlatmayacak! Çünkü kendiliğinden oluşmuş bir kentin doğal eğilimleri, halkının içgüdüsünü yansıtan, hemen kestirilebilen akla yakın yokuşları, çıkmaz sokakları yoktur burada. Burada her şey insan elinden çıkmıştır. İnsan zoruyla.” Sanatçı kahramanımız bu kentte nefes alamaz, boğulur.

Tomris Uyar *Dizboyu Papatyalar*’da öykünün temel gerekleri olan atmosfer-kurgu-gözlem ustalığını inceliklerle sergiler.

BAKIŞ

SIDNEY WHITMAN'IN ANILARINDA AHMET MİTHAT EFENDİ¹

ÇEVİRİ VE AÇIKLAMALAR: ENGİN SEZER

Giriş

Bu yazıda İngiliz gazeteci Sidney Whitman'ın iki çalışmasından Ahmet Mithat Efendi ile ilgili kısımların Türkçe çevirisini bulacaksınız.² Bunun tek amacı bir gün yazılacak kapsamlı bir Ahmet Mithat Efendi biyografisine küçük bir katkıda bulunmak.

Sidney Whitman 1848 yılında Londra'da, bir züccaciye tüccarının oğlu olarak dünyaya gelmiş. Aile, babanın işi dolayısıyla 1856 yılında Almanya'nın Dresden şehrine yerleşince, Whitman da bir Alman okuluna veriliyor. Orta öğrenimini burada tamamlayan Whitman, gene ailesiyle birlikte İngiltere'ye dönüyor ama 1871 yılında baba mesleğini sürdürmek üzere tekrar Dresden'e geliyor ve otuz yıl kadar git-gel bu şehirde kalıyor; ancak sonraları ticareti bırakıp yazarlığa başlıyor; Whitman'ın, *Imperial Germany: A Critical Study of Fact and Character* [*Almanya İmparatorluğu: Vakıalar ve Karakterler Üzerine Kritik bir Çalışma*] (1897), *Personal Reminiscences of Prince Bismarck* [*Prens Bismarck'la İlgili Şahsî Anılar*] (1902), *German Memories* [*Almanya Anıları*] (1912), *Turkish Memories* [*Türkiye Anıları*] (1914), *Things I Remember: The Recollec-*

¹ Bu yazının çeşitli müsveddeleri üzerinden kimi düzeltmeler öneren Derya Duman ve Leyla Burcu Dünder'a ve özellikle de Ahmet Mithat Efendi'nin Fatma Aliye Hanım'a yazdığı bazı mektuplarda Sidney Whitman'dan bahsettiğine dikkatimi çeken Hilmi Yavuz'a teşekkür borçluyum.

² "Mithat" yazılışı bu adın telaffuzunu, "Midhat" yazılışı da Osmanlıca imlasını yansıtır. Günümüzde her iki yazılış da, sanki bir kutuplaşmaya hizmet eder şekilde, yaygın olarak kullanılıyor. Biz burada okunuşu esas alan imlayı kullandık. Bu tercihin başka bir anlamı yoktur.

tions of a Political Writer in the Capitals of Europe [Hatırladıklarım: Bir Politik Yazarın Avrupa Başkentlerindeki Anıları] (1916) ve daha başka kitapları var. Bunları internetten serbestçe indirmek mümkün.³

Amerikan gazetesi *The New York Herald*'ın 1894 yılından itibaren Londra muhabiri olan Whitman, Almanya, Avusturya, İtalya, Norveç, İstanbul, Anadolu, Rusya ve Asya'da geziler yapmış.

İstanbul'da 1896'da patlak veren Ermeni olayları Batı basınında yer aldığı sıralarda II. Abdülhamit İngiltere'ye gizli bir elçi göndererek İngiliz Dışişleri Bakanı Marquis of Salisbury'den bu konudaki görüşlerini almaya çalışır. Ayrıca İngiliz Başbakanından beklediği randevuyu alamayan bu elçi, Whitman'dan, Prens Bismarck'ın Ermeni olayları hakkında ne düşündüğünü öğrenmesini ister. Whitman, Haziran 1896'da Almanya'ya gidip yakından tanıdığı Prens Bismarck'la bu konuyu görüşür. Aynı yılın Temmuz başlarında Londra'ya döndüğünde, *The New York Herald* gazetesinin Paris bürosuna çağırılır ve iki aylığına muhabir olarak İstanbul'a gitmesi teklif edilir. Bu teklifi kabul eden Whitman, 1896-1908 yılları arasında İstanbul'a gidip gelmiş, II. Abdülhamit, kendisine imzalı bir resmini veren Gazi Osman Paşa ve Ahmet Mithat Efendi ile zaman zaman şahsen görüşmüştür.

Whitman 1897 yılında bir grupla birlikte Anadolu'daki Ermeni topluluklarını yakından görmek amacıyla, Trabzon, Erzurum, Ağrı, Bitlis, Diyarbakır ve Antep'e gitmiş ve bu anılarını, Ahmet Mithat Efendi'ye ithaf ettiği *Turkish Memories* adlı kitabında anlatmıştır.⁴ Whitman'ın, öncelikle Türk-Yunan savaşı ve 1896 Ermeni olayları dolayısıyla Batı basınında zedelenen Osmanlı imajını onarmaya çalıştığı açıkça görülüyor ki zaten İstanbul'a davet edilmesinin asıl nedeni de budur. Whitman'ın bütün bu yazılarında dönemin tarihiyle ilgilenenler için önemli bilgiler bulunuyor. Biz bunlar arasından yalnız Ahmet Mithat Efendi'yle ilgili bölümleri seçtik.

İçinden Ahmet Mithat Efendi'yle ilgili kısımları alıntılacağım bir kaynak da Whitman'ın Amerikan dergisi *Harper's Magazine*'in Ocak 1899 tarihli sayısında çıkan *The Sultan at Home (Sultan Evinde)* başlıklı yazısıdır. Whitman bu yazının genişçe bir bölümünü daha sonra *Turkish Memories* kitabına da almıştır.

Aşağıdaki alıntılarda Whitman'ın, usta bir popüler dergi yazarı olarak, Ahmet Mithat Efendi'yi ve kusursuz Fransızcasıyla ifade ettiği görüşlerini, Türk ve İslam kültürünü hem yerel hem de uluslararası bir çerçeve içinde Batı dünyasına sunmaya çalıştığı görülecektir.

“Sultan Evinde”, *Harpers Magazine*, Ocak 1899. Sayfa 281-87.

Türkiye'ye yaptığım birkaç ziyaret sırasında Ahmet Mithat Efendi adında birisiyle şahsen sık sık temasım oldu. Kendisi Osmanlı İmparatorluğu'nun İstan-

³ Whitman German Memories'de kendi çocukluk ve gençlik yılları hakkında bilgi veriyor.

⁴ Sidney Whitman. *Turkish Memories*. New York: Chas. Scribner's Sons, 1914. (<http://books.google.com/>)

bul'daki Hıfzıssıhha Kurumu'nun İkinci Başkanı, Türkiye'nin en önemli gazetesini *Tercüman-ı Hakikat*'in sahibi ve en seçkin Türk dilci ve edebiyatçılarından biridir.⁵ Gerçekten de edebî çalışmaları, görünüşü gibi devasa olan ve hâlâ da hayatının en verimli çağında bulunan Ahmed Mithat, fiilen Türk dilini yeniden canlandıran kimsedir. Müslüman Türk'ü takdir etmemi mümkün kılan ve onun adına kuvvetli bir kanaatten doğan konuşma cesaretini bana kazandıran, kısmen bu olağanüstü insanla kurduğum uzun süren yakınlığımdır, ki kendisi şahsi çıkara dayanmayan sadakatiyle Sultan'ın tam güvenini kazanmış pek az kimseden biridir. Mithat'ın hayatı çarpıcı olaylarla doludur: Bir Jön Türk'ken nasıl Rodos adasına sürgüne gönderildiği, Jön Türk Partisi'nin ümitsiz bir parti olduğuna nasıl kanaat getirdiği, Abdülhamit Han'ın tahta çıkışıyla nasıl serbest bırakılıp İstanbul'a getirildiği, Sultan tarafından kabul edildiğinde bir düşmandan dosta dönüştüğü... Bütün bunlar neredeyse romantik bir ilgi uyandıracak ama burada anlatılamayacak kadar da uzun bir hikâye dir.⁶

Benim için hepsi eğitici noktalarla dolu olan pek çok konuşmamız, akla gelebilecek her konuyu kapsamakla birlikte, daha çok özellikle Müslümanlık dinine ve Hristiyanlığın, yalnızca zamanımızda değil, geçmiş yüzyıllar boyunca İslam'a karşı aldığı tavra yönelikti. Avrupalının Müslümanlık dünyasına bakış çerçevesinin, mutlaka olaylar hakkında tek yönlü bir görüşten, özellikle de yaygın olarak "Haçlı Seferleri" diye bilinen, Orta Çağ'daki o büyük hareketten kaynaklanmış olacağına beni inandırmak için büyük bir ikna gücüne de gerek kalmadı. Zaten geçmişte Müslümanlıkla ilgili kaynaklara ulaşamadığımı düşünürsek, başka nasıl olabilirdi ki? Bunun için de Lessing'in *Bilge Nathan* adlı oyununda Sultan Selahattin'i (Eyyubî) ideal şövalyelik ve dinî hoşgörü timsali olarak göstermesi, o zamanda Batı dünyasına göz açıcı bir olay olarak geldi.⁷ Bugün bu konunun üzerinde biraz olsun duran hiçbir ciddi kimsenin şüphesi olamaz ki büyük Müslüman fatihlerinin saldırganlık politikası ne olursa olsun, İslam'ın ruhu geniş bir dinî hoşgörüye sahipti ki böyle bir özelliğin Avrupa'da hiç de var olmadığı bir dönemde. [...]

Arkadaşım Ahmet Mithat, Müslümanların Hristiyanlara karşı davranışları üzerine Kur'an'ın verdiği emirler hakkında yeni bir yayına dikkatimi çekerken bana şöyle yazmış⁸:

⁵ Ahmet Mithat'ın oğlu Dr. Kâmil Yazgıç, hatıralarında babasının bu sıfatını, "Daire-i umur-u sıhhiye reis-i sanisi" diye veriyor. (*Ahmet Mithat Efendi: Hayatı ve Hatıraları*. İstanbul: Tan Matbaası, 1940.).

⁶ Ahmet Mithat 1876'da Sultan V. Murat'ın kararıyla bağışlanıp İstanbul'a dönmüştü.

⁷ Gotthold Ephraim Lessing (1729-1781) ve *Nathan der Weise* (*Bilge Nathan*) adlı manzum tiyatro eseri. Bu oyun 1779'da yazılmış ama ilk gösterimi 1783 yılında yapılabilmektedir. Haçlı Seferleri sırasında geçen oyunda, Musevi Bilge Nathan'ın, Müslüman Selahaddin Eyyubî ve genç Hristiyan şövalyenin, birbirlerinin dinlerine olan hoşgörüsü ve insani değerlere olan saygıları vurgulanır.

⁸ Ahmet Mithat Efendi, Fatma Aliye Hanım'a yazdığı 22 Eylül 1896 tarihli mektubunda Whitman'a Müslümanlık konusunda tafsilatlı bir mektup yazacağını söylüyor. Ahmet Mithat Efendi. *Fazl ve Feylesof Kızım Fatma Aliye'ye Mektuplar*. Hazırlayanlar: F. Samime İnceoğlu ve Zeynep Süslü Berktaş. İstanbul: Klasik, 2011, sayfa 368. (Bundan böyle: *FAM*)

“Bilmiyorum bu belge, Müslümanlıkla ilgili olmayan her şeyden, özellikle de Hristiyanlıktan ve Hristiyanlardan nefret ettiğimiz yakıştırmasını yapmakla, Hristiyan dünyasının üstümüze attığı din dışı iftiraları takdir edebilmenizi sağlamak için yeterli olacak mıdır? Ama benim dürüstlüğüme inanıyorsanız, dini bütün bir Müslüman olarak yeminle ve bir centilmen olarak şerefimle size sunduğum güvencemi kabul ediniz ki bizim içimizde böyle bir nefret olmamıştır...

“Çok yakınlarda Count de Castries’nin İslam inancı hakkındaki mükemmel kitabını okudum.⁹ De Castries, Cezayir çöllerinde uzun zaman yaşamış ve diliyle, davranışlarıyla, hatta dinî yönden, neredeyse bir Arap olmuş olan eski bir Fransız subayıdır. Bu kitaba mükemmel demem sadece bizden yana olmasından değil, Hristiyan dünyasının İslamiyet’e karşı tavrını ortaya koyduğu içindir. Bunu okumanızı kuvvetle salık veririm. Ama bunu yapmadan önce size yalnızca şunu söyleyeceğim: Biz Müslümanlar Doğu’da asla Hristiyanlığa ve Hristiyanlara karşı, o içinde İtalyan, Fransız ve İspanyol gezgin halk ozanlarının şarkılarında İslam’ı andıkları zaman kullandıkları binlerce iğrenç şey havasında yazan bir tek şair ya da peygamber çıkartmadık. Bütün halk edebiyatımızda, De Castries’nin, Hristiyan yazarlar arasında yüzlercesine işaret ettiği ve haklı olarak kendisini öfkeliendiren cinsten tek bir dize bulamayacaksınız. Mübalağa etmiyorum, değerli dostum, size yalnızca açık gerçeği söylüyorum. Bütün Hristiyan dünyasına meydan okuyabilirsiniz, bakalım tek bir Müslüman yazar değil, popüler edebiyatımızda Hristiyanlara nefret duymayı ilham eden tek bir satır bulabilirler mi? Haçlıların yüzyıllar süren savaşlarının bile Hristiyan dünyasına duyulan hoşgörü duygularını değiştirmeye gücü yetmedi ki bu duygu Kur’an’ın ruhunda ebediyen kök salmış, Allah’ın kelamı, hadisleriyle (peygamberin sözleri) ve onun imamlarının (şariat adı verilen) kanunları ile ortaya konmuştu.

“Hristiyan dünyasının bize sebepsizce atfettiği nefret, bize karşı duyduğu kendi düşmanlığının bir yansımasından başka bir şey değildir. Rönesans’tan bu yana geçen yüzyıllar bu nefreti Hristiyanlığın ruhundan silememiştir. Yarım yüzyıldır değişik ülkelerden oryantalistler [Şarkiyatçılar] bilerek yapılmış bu hataların kökünü kazımak ve İslamiyet hakkında hakikati yaymak için ellerinden geleni yapıyorlar ama Hristiyanların bize karşı duyduğu eski husumeti değiştiremediler. Son Türk-Yunan harbi bunu açıkça ortaya koydu. Bir tahrik söz konusu olmadan gelişen saldırı karşısındaki meşru savunmamız bir suç olarak görüldü; çünkü saldırganlar Hristiyan, biz de Orta Çağ halk ozanlarının deyişiyle, “Mahom’un hayranları” idik.

⁹ Soyadı metinde yanlış yazılmış ama daha sonra *Turkish Memories*’de (sayfa 218) düzeltilmiş ve dipnotta kitabın künyesi verilmiş. Fransız ordusunda bir subay olan Comte Henri de Castries’nin (1850-1927), 1896 yılında yayınladığı, *L’Islam: Impressions et Études [İslam: İzlenimler ve Araştırmalar]*, Paris: Armand Colin et Cie. adlı kitabı, daha çok Fransız yönetimine ve halkına seslenerek Cezayirlilerin dinine ve kültürüne saygı uyandırmak amacıyla yazılmış. İslam’ın fetihlerle değil, yüksek kültürle yayıldığını ve Batılıların Ortaçağ’ın peşin yargılarından kurtulmaları gerektiğini söylüyor.

“Bu hayvan çok kötüdür. Üstüne saldırılınca, kendini korur.”¹⁰

“Görüyorum ki, Rahip Hyacinthe, Draper, Carlyle ve diğerleri gibi aklı başında insanların, İslamiyetin akidelerini araştırmış olmaları lazım.¹¹ **‘Çelişik ve sahte’¹² düşünceler yığını, sahte bir peygamberin barbar düşünceleri, bir barbarın kanlı hayalleri**’ olarak görmeye alıştığınız şeyler üzerinde gerçekten ciddi araştırmalar yapmak mümkün müdür?

“Değerli efendiler, burada nazikâne şunu söylemek isterim: Bu alçakça sövüp saymaların zamanı ve bu kâfirliklerin modası geçmiştir. Bugün her şeyin bir analiz işlemine boyun eğmek zorunda olduğu bir çağda yaşıyoruz. Artık soyut düşüncelerle ya da zorla dayatılan hükümlerle tatmin olup yerimizde oturuyoruz. Kesin gözlemlerin ve çalışmanın sonuçlarını görmekte ısrar ediyoruz; somut, mantıkla desteklenen yargılar istiyoruz. Müslümanlığın imanını araştırmalısınız, yargı verecek—nerde kaldı ki lanetleyecek—duruma gelmeden, bizim akidelerimiz ile diğer dinler arasında hakkaniyetli ve iyi dengelenmiş kıyaslamalar geliştirmek zorundasınız. Böyle bir kıyaslama yapılabilir mi? Benim görüşüme göre, bu son derece zor bir iş ama bu yönde yapılacak bir girişim olmadan da Müslümanlık dünyasına karşı hakkaniyetli ve peşin yargısız olmak imkânsızdır.”

¹⁰ Metinde Ahmet Mithat’ın orijinal Fransızcasıyla verilmiş. “*Cet animal est bien méchant. Quand on l’attaque il se défend!*”

¹¹ Père Hyacinthe (1827-1912) adıyla anılan Fransız ilahiyatçı, hatip ve vaiz Hyacinthe Loyson ve eşi Emilie Hyacinthe Loyson. Père Hyacinthe, Katolik mezhebinde zorunlu gördüğü reformları belirlerken İslam’la da ilgilenmiş, eşiyle birlikte kuzey Afrika’da İslam toplulukları arasında gezerek çalışmalar yapmıştır. Kimi konferansları ve konuşmaları hayattayken yayınlanmış, bazı yazıları eşi tarafından İngilizceye de çevrilmiştir. Ahmet Mithat, *FAM*’da Hyacinthe’in görüşlerini dikkatle ele alıyor. Bu kitabın dizininden “Lüvazon Hayasent” maddesine bakınız. Halide Edib de Robert Kolej’de öğrenciliği sırasında Père Hyacinthe’in konuşmalarını dinlediğini yazar. (Halide Edib. *Mor Salkımlı Ev*. İstanbul: Atlas Kitabevi, 1970. s.113)

Ahmet Mithat, Amerikalı âlim, hekim, kimyacı ve fotoğrafçı John William Draper’in (1811–1882), 1874 tarihinde yayınladığı, *History of the Conflict between Religion and Science [Dinle Bilim Arasındaki Çatışmanın Tarihi]* adlı kitabını, *Les conflits de la science et de la religion* (1875) adlı Fransızca çevirisinden, *Nizâ-yi ilim ve din* başlığı ile ve tartışmalı notlarla Türkçeye aktarmıştır, 1896-97. Kitap, Katolik mezhebinin bilimle çatıştığı ama İslam ve Protestanlığın böyle bir çatışma yaratmadığı görüşünü savunmaktadır. Ahmet Mithat *FAM*’daki mektuplarında Draper’dan zaman zaman söz ediyor. Kitabın dizininden “Draper” maddesine bakınız.

İskoç asıllı tarihçi Thomas Carlyle’in (1795-1881), ünlü kitabı *On Heroes, Hero-Worship, and the Heroic in History [Kahramanlar, Kahramanlık Kültü ve Tarihte Kahramanlık Üzerine]* (1840-41), 1888 yılında *Les Héros, le culte des héros et l’héroïque dans l’histoire* adıyla Fransızcaya çevrilmiş. Carlyle, kitabının “Peygamber olarak Kahraman, Muhammed: İslam” başlıklı bölümünde, Hz. Muhammed’in gerçek ve samimi bir peygamber olduğunu ve savunduğu inancağların da son derece sade olduğunu anlatır. Bu kitaba internetten ulaşmak mümkün: <http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/carlyle/heroes.pdf>

¹² (Whitman’ın özgün notu) Bu patlak veren durumun hiçbir kısırtmaya dayanmadığı ve meşru olmadığı yolundaki iddiaların yanlış olduğu, bence, Lord Salisbury’nin, bu yılın 29 Haziranında kamuya hitaben yaptığı konuşmasının bir bölümüyle ispat edilmiş görünüyor. Bu konuşmada, İngiltere’nin Mısır’daki muhaliflerinin, “barbarlığın, sahte bir dinden kaynaklanabilecek, en iğrenç tarafını” temsil ettiklerine işaret ediyor ki bu din Muhammed’in dini, Kraliçe’nin tebaası arasındaki kırk milyon insanın dinidir.

Arkadaşım Ahmed Mithat, her şey bir yana, bugüne kadar samimi olmuş ve verdiği öğütler gibi, Hz. Muhammed'in kanunlarına göre yaşamıştır. Kendisi bugün yaşadığı İslam dünyasında büyük etkinliği olan insanlarından birisidir. Bu da adının veziriazamlık yüce makamı ile ilgili olarak anılmasıyla, dolaylı olarak belgelenmiş oldu; gerçi meslek hayatı hemen tamamen siyasi hayatının dışındadır ve İstanbul'da yapılan resmî toplantılara da hemen hemen hiç katılmaz.

Ahmet Mithat Beykoz'da Boğaz kıyısında, neredeyse Karadeniz'den görülebilecek mesafede ailesiyle birlikte gerçek bir aile babası hayatı yaşar. Burada birkaç defa misafiri oldum.¹³ Ev çocuklarla doludur ki bunların on tanesi iki karısından olan kendi çocuklarıdır.¹⁴ Diğer altı tanesi çaresiz ve fakir oldukları için evine aldığı ve kendi çocukları ile birlikte yetiştirdiği köy yetimleridir. Ancak bu gerçek hikâyenin en garip tarafı şu ki bu altı çocuğun hepsi Hristiyandır ve bunlar kendi ailesinin içinde onun tarafından Hristiyan itikadınca yetiştirilmektedir. “Ama Mithat,” dedim bir gün, “kesinlikle böyle bir şey olamaz; sizin gibi koyu bir Müslüman, bir Hristiyan zihnini, kendi kartal yuvasında filizlenmek üzere eğitsin.” “Eh yani, ne bekliyorsunuz ki?” diye cevap verdi.¹⁵ “Ben mizaç olarak muhafazakârim. Misyonerlikten hoşlanmıyorum. Hristiyan olanın Hristiyan kalmasına, Müslüman olanın da aynı şekilde öyle kalmasına inanırım. Kaldı ki bu çocuklar fakir ve çaresizdiler.”¹⁶

Çok şükür, Hristiyan dünyası, arkadaşım Mithat'ın düşündüğü kadar da Müslümanlığın insani yanını görmezden gelmiyor. Doğu'nun hayatına hiçbir Avrupalının sahip olmadığı kadar vâkıf olan müteveffa Sir Richard Burton'a bir defasında bir arkadaşı itikatının ne olduğunu sormuş.¹⁷ Kendisi şu cevabı vermiş: “Bir itikatım yok ama ne olduğumu soruyorsan, başka her şeyden çok Müslümanlığa yakın olduğumu söyleyebilirim. Bu dinde çok değerli bir şey var. Müslümanlar ifade ettikleri inançlara göre yaşıyorlar ki bu da Hristiyanların çoğunun durumundan daha ileride bir şeydir.” Ben de kendi payıma, inanıyorum ki cesaretlerinin ve vakarlarının kaynakları bu samimiyetleridir.

Batı dünyasının Türkiye'ye ve onun padişahına karşı aldığı düşmanca tavır yalnız din farkıyla değil, Doğu tipi yönetimle de açıklanabilir. Ahmet Mithat'a göre

¹³ Ahmet Mithat Efendi Fatma Aliye Hanım'a yazdığı 28 Mayıs 1897 tarihli mektubunda Whitman'ın, eşi ile birlikte evine misafir geldiğini ve eşleriyle görüştüğünü yazıyor. *FAM*, sayfa 388. Beykoz'daki bu yalı bugün de duruyor.

¹⁴ Ahmet Mithat Efendi'nin ilk eşi Servet Hanım'dır. Angliko Karakaş adlı bir Rum olan ikinci eşi, ihtida ettikten sonra “Hafize Melek” adını almıştır. (*FAM*, sayfa 425, n. 89). *FAM*'da her iki adla ilgili dizin maddelerine bakınız. Ahmet Mithat'ın eşleri ve çocuklarıyla ilgili en geniş bilgi için, büyük oğlu Dr. Kâmil Yazgıç'ın anılarına bakınız. *Ahmet Mithat Efendi: Hayatı ve Hatıraları*. İstanbul: Tan Matbaası, 1940. Sayfa 71-72.

¹⁵ Metinde Fransızca geçiyor: “*Bah, que voulez vous?*”

¹⁶ Bu Hristiyan çocukların nasıl kimsesiz kaldıkları ve bu durumun 1896 Ermeni olaylarıyla ilgili olup olmadığı dikkate değer bir konudur. Oğlu Dr. Kâmil Yazgıç, yukarıda adı geçen kitabında bu çocuklardan bahsetmiyor.

¹⁷ Sir Richard Francis Burton (1821-1890) İngiliz seyyah, coğrafyacı, etnolog, dilci. *Binbir Gece Masalları*'nı İngilizceye çevirmiştir.

Padişah, İslam'ın halifesi olmakla, Hristiyan unsurlar tarafından İslam'a karşı bilinçsizce beslenen düşmanlıkların hedefi oluyor. Dünyevi bir otokrat olarak da karşı siyasi güç içinde kıskançlıktan doğan hoşnutsuzluklara neden oluyor. Bu siyasi güçler, İngiltere kraliçesi ya da Amerika Birleşik Devletleri'nin Başkanı değil, İngiltere ve Amerika'yı gerçekten yöneten despotlar, yani çağımızda bir hükümdarın şahsından, her zamankine kıyasla, daha güçlü, daha toleranssız ve kolayca heyecana kapılabilen kamuoyudur. Bunun böyle olduğu dolaylı olarak şöyle ispat edilmiştir ki halk arasında Türklere karşı duyulan nefret, yabancı ülkelerle ilgili konulardaki bütün cahilliklerinin yanı sıra, bütün heyecanları sansasyonel bir basın tarafından beslenen kamuoyunun her şeyden daha güçlü olduğu ülkelerde, en hararetili şekilde ortaya çıkmıştır. Ne İskandinavya, Almanya ne de Avusturya bu heyecanı bir derece olsun paylaşmadı. Ama bunların çok medeni topluluklar olmadığını kim iddia edebilir? Geçmiş yıllarda bu ihtiraslar onları alev alev yanan ateşlere dönüştürmekte çıkarı olanlar tarafından kurnazca körüklendi. Tamamen Hristiyanlar tarafından kullanılan telgraf hattı bu işi elinde tutuyordu. "Türkler iğrenç bir despotluk altında inliyorlar," "Zavallı Hristiyanlar boyunduruğa dayanamıyorlar," "Kötü ruhlu Müslümanlar kendi ruhlarına sahip çıkamıyorlar ve zorla empoze edilen bir sessizliği sürdürüyorlar ama uzun zamandır ızdırap çeken Hristiyanlar insanlık adına dünya kamuoyuna baş vuruyorlar." "Silahlı müdahale olmadan hiçbir düzelme mümkün değildir." "Sefil Padişah tarafından kışkırtılan ve sözle anlatılması mümkün olmayan bu Türk, o Hristiyan kuzuları biner biner öldürüyor." Böylece, bazen dünyanın tanıdığı gelmiş geçmiş kaba kuvvetin en şeytani makinesinin dili olan telgraf hattı, garip bir dünyanın son derece peşin yargılı ve tek yanlı bir varyantını yıl boyunca 250 bin insanın kahvaltısı masasına getiriyor. Birinci Napolyon'a göre, bir yalanın ölümsüzlük kazanması için sadece yirmi dört saatlik bir süre tanınmasına ihtiyaç varmış. Saatlik değil de yıllık süreler tanımak söz konusu olduğunda, hissiyatla karıştırılmamış bir gerçeğin kabul edilme şansı nedir?

Türk, resmî olarak şunu ya da bunu yalanlamaya devam edebilir. Ama onun kendi adına söylediklerini peşin yargısız kim okur? Yalnız kendi gözleriyle görmüş olanlar, Burton'lar, Gordon'lar, Hobart'lar.¹⁸ Bu gibi insanlar bilirler ki Ermeni isyanı başladığında, başkentte en yüksek maaşı alan memurların yüzde yirmi beşi Ermeni'ydi, Padişah'ın özel kesesini saklayan hâlâ bir Ermeni'dir, Türkiye'nin dışarıdaki büyükelçilerinin yarısı zaman zaman Hristiyan Rumlardan olmuştur, boydan boya imparatorlukta en zengin kimseler Rum ve Ermenilerdir ve Ermeniler arasında en zenginlerden ve en yüksek mevkide bulunanlar arasından bir kişi Hınçaklara alet olmaktan hüküm giymiştir.¹⁹ Berlin'deki merhum Türk sefiri,

¹⁸ Bu kişileri, bazı olasılıklar arasından kesin olarak tespit edemedim.

¹⁹ Apik Efendi. İstanbul 1896 (Özgün not). Apik Uncuyan Efendi, 26 Ağustos 1896 tarihindeki Osmanlı Bankası Baskını dolayısıyla suçlu bulunarak tutuklanmış, ancak rahatsızlığından dolayı serbest bırakılmıştı. ("Ermeşe (Akmeşe) Manastırı ve Ermeni Olaylarındaki Yeri", Yrd. Doç. Dr. Haluk Selvi. Internet: <http://www.satemer.sakarya.edu.tr/pdf/ermese.pdf>).

Aristarki Bey, öldüğünde, Müslüman padişahın inayetiyle, bütün özel servetini Yunan hükümetine bıraktı.²⁰ Ama gene de duyuyoruz ki Türk İmparatorluğundaki bütün emlakın belki de dörte üçüne sahip olan zavallı Hristiyanlar iğrenç bir despotluk altında inliyorlarmış.

Bir defasında Osmanlı Bankası'nın eski başkanı, Sir Edgar Vincent ile konuşuyordum; kendisi daha sonra istifa edip İngiltere'ye döndü. İstanbul'dan bıkmıştı. Sosyetenin zevklerine sahip bir İngiliz olarak Türkiye'de hoşlanacağı sosyal ilişkiler kuramadı. Ama Avrupa'ya döndüğünde bir şeyi fena hâlde özleyeceğini hissettiğini söyledi: Olağanüstü serbestlik, Türkiye'deki özgürlük.

Şu sıralarda Avrupa'ya sürekli olarak gönderilen en yaygın gerçek dışı sözler Sultan'ın halk arasında tutulmadığı hakkında. Şimdi, İstanbul'daki gazete muhabirlerinin sadece birkaçının Türkçe bildiğini, bunların içinden birkaçının, hatta bir tekinin bile bir yıl boyunca tipik bir Müslüman Türk evinden içeri girmediğini düşününce, tabii ki, Türk basını Müslümanların Halife'yle ilgili duygularını tartışmadığı için, bu haberlerin kaynağı benim de şahsen bildiğim gibi genellikle Ermeniler, Rumlar ya da Levantenlerdir. Bir gün Mithat Efendi'ye, bu konuda ne düşündüğünü ve Müslümanların düşüncesini yakından nasıl anlayabileceğimi sordum.

“Peş peşe birkaç padişahın yönetimi altında Türkiye'de yaşamış olanlar,” diye cevap verdi, “azametli efendimize halk arasında her bakımdan büyük rağbet gösterildiğini tahmin edebilirler. Ancak bunun size bir yararı olmayacak. Buna kendiniz karar vermelisiniz ve bunu da kolayca yapabilirsiniz. Bir cuma günü İstanbul'un camilerinden birine gidip Sultan için edilen duayı beklemeniz ve cemaatin duaya katılıp katılmadığına ve ne ölçüde katıldığına dikkat etmeniz yeterlidir. Eğer cami doluysa ve samimi ve genel bir katılım varsa, Sultan'ın sevildiğine emin olabilirsiniz, her ne kadar Hristiyan gazeteleri bunun aksini söyleseler de. Eğer böyle bir tepki yoksa, o zaman değil demektir. Abdülaziz'in tahttan indirilmesinden aylar önce cumaları camilere gidenler azdı ve Sultan'a edilen dua sırasında cemaatten katılım dağınık ve gönülsüzdü. Hâllinden bir hafta önce Sultan için hiç dua edilmedi. Camiler boşalmıştı. Bunu açıklamak için hiç de uzağa gitmeye gerek yok. Batı dünyasında çok popüler olan Sultan Abdülaziz, devlet işlerini ihmal eder olmuştu. Gayet iyi bilinen bu gerçek, Batı dünyasının takdir ettiğinden çok daha dikkatli ve yargılarında bağımsız düşünen Müslümanlar arasında bir hoşnutsuzluk yarattı. Türkler çalışan padişahı severler ki bu da gerçekten Abdülhamit'in karakterinde vardır. Hristiyan tenkitçilerimiz Sultan'ın her şeyi kendisinin yapıp başka hiçbir kimseye inisiyatif bırakmadığından şikâyet ederler.

²⁰ Aristarki Bey (Yanko), 1811-1897, 1858-1876 tarihleri arasında Berlin'de, sırasıyla mukim maslahatgüzar, elçi ve büyükelçi olarak çalışmıştı. (Sinan Kuneralp, *Son Dönem Osmanlı Erkân ve Ricali (1839-1922): Prosopografik Rehber*. İstanbul: ISIS, 1999.

Bir defa bu onun kendisini ilgilendirir, Avrupa'yı değil; bir de onun bizim için bu denli rağbette olmasının nedeni tam da budur: Her şeyle şahsen ilgilenmeye gayret etmesi. Sabahın erken saatlerinden gece geçlere kadar çalışır. Tek düşündüğü şey çalışmaktır. Geçmişte başkalarının girişimlerini de tecrübe ettik ve bu hiç tatmin edici olmadı. Memnun olmayanlar yoktur demiyorum, bu saçma olur. Öylesi nerede olabilirdi ki? Ama tekrar ediyorum, camiye gidip kendiniz görün.”

***Turkish Memories* kitabından alıntılar (sayfa 25-28)**

Bir sabah, Ermeni olayları sırasında, üzerinde Ekselansları Ahmed Mithat Effendi, *Vice-Président du Bureau Impérial de Santé Publique* yazılı bir kart-vizit getirdiler.²¹

Uzun boylu, geniş omuzlu, siyah sakallı, olgun yaşlarında, heybetli yürüyüşle, ıslık ıslık yanan koyu renk gözlü bir adam içeri alındı. Başında fes ve üstünde, *İstanbul* deneni ve yüksek memurların giymesi âdet olan bir ceket vardı; ceketin üzerinde hiçbir nişan, kurdele ya da mevkiini gösteren herhangi bir şey yoktu. Zat-ı Şahaneleri Sultan Hazretleri tarafından geldiğini, gerek çeşitli bağlantılar kurmak amacıyla gerekse kılavuz ve tercüman olarak hizmetine gerek gördüğüm takdirde emrime hazır olduğunu söylerken, Fransızcaya kusursuz bir hâkimiyeti olduğu görülüyordu.²² Sultan'ın, *The New York Herald*'a geçtiğim haberlerin bazılarını okuduğunu ve İstanbul'a, Türk yetkililerinin Ermeni ihtilalcileri tarafından maruz kaldığı büyük provokasyonları teslim etmeye hazır ve bunu yapacak güce sahip ve Türklerle ilgili olayları tarafsız bir açıdan ele alacak bir muhabir gelmesinden memnuniyet duyduğunu söyledi.

Yazıda bu beyefendiden zaman zaman bahsedileceğini düşünerek, kendisi hakkında birkaç söz söylemek yersiz olmayacaktır, çünkü Türk karakteri hakkında edindiğim anlayışın çoğunu kendisine borçluyum. Gençlik yıllarının hayat hikâyesi ve sonradan Sultan Abdülhamit ile olan ilişkisi, ilginç olmanın yanı sıra hükümdarın karakterine de anlayışla yaklaşmak amacını taşıyor. Kendisi Rodos adasında mütevazı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş. Babası ya bez tüccarı ya da Başkan Andrew Jackson'ın babası gibi terziymiş²³ ve kendisi de bu mesleğe çırak olmuş. Ancak edebiyat arzusuyla dolu olduğundan, Ahmet Mithat önce gazeteciliğe daha sonra da politikaya girmiş. Burada Mithat Paşa'nın Jön Türkler hareketiyle tanışmış ve bu devlet adamının 1877'de dava edildiği hare-

²¹ 'Saraya bağlı hıfzıssıhha (halk sağlığı) dairesi ikinci başkanı' demek. Fransızca ifadede geçen *Imperial* kelimesinin karşılığı bu ifadede yok. Bakınız, yukarıda dnl.

²² Ahmet Mithat Efendi Fatma Aliye Hanım'a yazdığı 22 Eylül 1896 tarihli mektubunda Whitman'a mülazemet (yardımcılık) etmekten günlerce uykusuz kaldığını söylüyor. *FAM*, sayfa 367.

²³ Whitman'ın yanlışı. Ahmet Mithat İstanbul'da doğmuştur. Babası bezci (kumaşçı) esnafındandı. Amerikan başkanlarından Andrew Jackson (1767-1845).

kete de adı karışmış. Bana daha sonra söylediğine göre, bir gün Sultan kendisini çağırtmış, zarif tavırlarıyla onu epey etkilemiş ve kendisini bir hasımdan bir müdafîye dönüştürmüş, öyle ki efendisinin tek hedefinin ülkesinin iyiliği olduğuna ikna olunca, Sultan’a, kendisine sadık bir köle olarak güvенеbileceğini heyecanla söylemiş. Sultan, “Sizi bir köle olarak görmek istemiyorum, sizden arkadaşım olmanızı istiyorum,” diye cevap vererek, sonunda cömert mizaçlı ve sır saklamasını bilen bu adamı büyülemiş. Ahmet Mithat böylece Abdülhamit yönetiminin ateşli ve samimiyetle inanmış bir taraftarı olmuş ve herkesten duyduğuma göre, nüfuzunu asla yanlış amaçlarla kullanmayan pek az kişiden birisiymiş. Türkçe yayınlanan *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinin kısmen sahibi olması kendisine bir serbestlik de sağlamıştır.²⁴ Boş zamanında edebiyata dönmüş ve sonunda Türk dilini yeniden canlandıran bir kimse olarak, baştan başa Osmanlı İmparatorluğu’nda tanınmış ve saygı görmüştür. Paris’te bulunmuş, burada Victor Hugo ve diğer önemli edebiyatçılarla tanışmış ve neredeyse çocukça bir düşünce sadeliği ile yazılmış romanlarının bazıları Fransızcaya ve Almancaya çevrilmiştir.²⁵ Ben kendisiyle tanıştığımda hıfzıssıhha yönetiminin fiilen başkanlığını yapıyordu ve kendisine, Sultan’a göndermek istediği herhangi bir haberin Majestelerine derhal ulaşmasını sağlayacak özel bir mühür verilmiş olan çok az sayıda Türk’ten biriydi.²⁶ Bütün bu ayrıcalıklara rağmen, Saray’da çok ender görünürdü. Özel hayatı genel davranışlarıyla uyumluydu. Ailesiyle birlikte, Boğaz kıyısında, Karadeniz’e yakın Beykoz’daki kendi konağında, sade ama saygın bir hayat sürerdi. Burada birkaç defa kendisine misafirlîğe gittim. İki karısı ve on altı çocuğu vardı ki bunların altısı fakir ve muhtaç oldukları için ailesinin içine alıp kendi çocukları gibi yetiştirdiği Hristiyan çocuklarıydı. Kendisine nasıl olup da böyle bir şey yaptığını ve neden Müslüman çocukları evlat edinmediğini sordum. “Bunlar komşuydular,” dedi. “Fakirdiler ve kendilerine bakacak kimseleri yoktu; ben de misyonerlikten hoşlanmam. İyi çocuklar ve bana minnettarlar, bu da yeter.”

Müslümanların Pazar günü kabul edilen ve bizim cuma gününe denk gelen günlerde çeşitli Türk camilerini ziyaret ettim. İngiliz gazetelerinde Sultan’ın halk arasında rağbet görmediğine değinen sözler çıkmıştı; ben de bunları Ahmet Mithat’la konuştum. Sultan’ın hiç hayranı bulunmadığı iddiasının doğru olmadığını ve bu konuda hiçbir şeyin halkın duygularını camilerde ibadete katılımı

²⁴ *Tercüman-ı Hakikat* devletten aylık sübvansiyon olarak çıkan bir gazeteydi.

²⁵ Ahmet Mithat Efendi Paris’e 1889’da, Victor Hugo’nun ölümünden (22 Mayıs 1885) dört yıl sonra gitmiştir. Burada bir yanlışlık olduğu anlaşılıyor. Ahmet Mithat’ın Almancaya çevrilen iki kitabı var: (1) *Türkisches Highlife [Avrupa Adab-ı Muâşeret]*. Erzählungen aus der Gesellschaft von Ahmed Mithat, übersetzt von E. S. Grossenhain: H. Starke, (?1897); (2) *O Weh! [Vah]* Türkisches Drama von Ahmed Mithat zum ersten Mal ins deutsche übertragen von Doris Reeck. Berlin: Mayer und Müller, 1913. Fransızcaya çevrilmiş bir eserini bulamadım.

²⁶ Saray geleneğinde bu tür mühürlerle ilgili bir bilgi bulamadım.

kadar kesin bir biçimde göstermeyeceğini düşünerek benim bunu kolayca görüp anlayacağımı söyledi. Abdülaziz'in saltanatının son aylarında camiler bayağı boşmuş, çünkü halk, aylak tembel, yalnız kendi keyfi için yaşayan ve kimseye hayrı olmayan bir sultandan bıkmış usanmışmış; oysa şimdiki Sultan, bir Sultan olarak saygı görmekteymiş. “Gece gündüz halkının saadeti için çalışan bir işçi.²⁷ Sultan, 1877'deki savaş felaketine, hatta en son olaylara rağmen, halkı tarafından sevilmektedir.” Her defasında İstanbul'daki yüce Ayasofya'nın ibadet edenlerle dolu olduğunu gördüm. Bütün sosyal sınıflar hiçbir ayırım gözetmeden birbirleriyle iç içeydiler; paşa, hamalın yanında; sıradan er de subayın yanında diz çökmüştü. İçten gelen bir ibadet heyecanı etrafa hâkimdi. Binanın kuytularında hiçbir şeyi umursamadan oynayan çocuklar ve aralardan geçen, secde eden kalabalığın arasına hiçbir tepki görmeden dalıp çıkan dilenci ya da eksantrik görünümlü çeşitli ihtiyar adamlar, içerdeki havanın samimiyetini pekiştiriyordu. Başımı kaldırıp binanın mozaik kakma kubbesine bakınca, Hz. İsa'nın resminin ana hatları, üzerlerini kapatan badana, boya ya da altın yaldızın altından belirgin bir şekilde görülüyordu ki mutlaka İstanbul'un alınmasından ve Hristiyanların burada son defa toplanmalarından sonra üzerleri böyle kapatılmış olmalı.

Müslümanların Hristiyan kiliselerinin kutsallığına saygısızca davrandıkları masalının ne kadar asılsız olduğunu bana ispat etmek için, Ahmet Mithat birkaç gün sonra beni arabayla Kariye Camii'ne götürdü. Burada Bizans Kilisesi'nin azizlerinin freskoları, biraz harap olmuş da olsa, hâlâ duvarlarda açık seçik görülüyordu.

Turkish Memories, sayfa 221 ve devamı

Bir gün Mithat'la bu ve benzeri konular üzerinde konuşurken dedim ki:

“Mithat, bana bir büyükelçilikte dediler ki, siz ülkenizdeki yabancılardan nefret eden fanatik bir Türk'müşünüz; gerçi samimiyetle söylüyorum, ben de Türk olsam, o kimselerden deli gibi nefret etmem gerekir, hele Türkiye hakkın-da söyledikleri kötü sözlerden sonra.”

“Ben de size şunu söyleyeyim,” diye cevap verdi Mithat, “davranışlarımızın asıl temelini hoşgörü olduğunu anlamak için tarihimiz üzerine yazılmış tarafsız kayıtları çalışmak zorundasınız. Muhammed'in hadis-i şerifi bize, ‘Her kim bir Hristiyan ya da Musevi'ye bir haksızlık yaparsa, Kıyamet gününde ondan davacı olacağım,’ demiyor mu? Museviler ve Müslümanlar, aynı orucu tutup ve hemen hemen aynı bayramları kutlamazlar mı?²⁸ Onlarla aramızda benim gördüğüm

²⁷ Metinde Ahmet Mithat'ın özgün Fransızca ifadesiyle verilmiş: *travailleur qui travaillait jour et nuit pour le bonheur de son peuple*.

²⁸ *Do not the Jews and Mohammedans keep the same fasts and almost the same festivals?* Her iki dinde de oruç tutulduğunu ve herhâlde Kurban Bayramı'nın arkasındaki olayın anıldığını söylemek istiyor. Metindeki ifade bundan fazlasını yanlış bir şekilde dile getirmiş oluyor.

başlıca fark şudur: Museviler İsa'ya da Muhammed'e de inanmazlar ama Müslümanlar Musa'ya ve diğer peygamberlere inanırlar.

Uzun zamandan beridir, tabiri caizse, Hristiyanların tekelinde bulunan Haçlı Seferleri tarihi, Müslümanlara²⁹ karşı yapılan haksızlıkların en büyük kaynağıdır. Bugün bu geniş konuyu araştıran uzmanlar kabul ediyorlar ki Doğu'da yaşayan Hristiyanlar Haçlılarla nadiren işbirliği yapmışlardır ve böyle yapanlar da Haçlılar çekildikten sonra Müslümanlar tarafından taciz edilmemişlerdir. Üçüncü Haçlı Seferiyle İstanbul'a kadar geldiklerinde, Bizans İmparatoru ve kendisine bağlı Hristiyan halk Müslümanlarla sıkı bir işbirliği içindeydi. Tarihin yazdığına göre, Haçlılar gayretlerini Müslümanlara karşı yoğunlaştırmak yerine, birbirlerine düşüp Yunanlıları yağmalamışlardır ki bu da bir defa ile sınırlı kalmamıştır. Gerçekten de Haçlılar nereye gitmişlerse yağmacılığı ve yozlaşmayı beraberlerinde götürmüşlerdir. Ayrıca, nasıl oluyor da Asya'daki Hristiyanların Müslümanlara karşı Haçlılarla hiçbir zaman birlik olmadıklarını ve onları hiçbir şekilde desteklemediklerini asla duymuyoruz. Bu nedenle şunu farzetmek zorundayız ki Hristiyan nüfus dinî açıdan, hiç değilse o dönemde, Müslümanlar tarafından taciz edilmemişti.

“Söylüyorum size, İstanbul'un fethi sırasında olduğu gibi savaşın kızgın anlarının dışında, bir Hristiyan tapınağı bir Türk tarafından asla tecavüze uğramamıştır. İşte bu çok basit nedenle, Kur'an açıkça söyler ki bir Hristiyan kilisesi, Allah'a adanmış bir bina olarak kutsaldır ve onun bu özelliğine saygı göstermek şarttır. Siz kendiniz de Trabzon'la Erzurum arasındaki yol üzerinde, hiç dokunulmamış hâlde duran birçok Hristiyan manastırına bakarak, geçmişte pek çok kereler bu kararın kesinkes uygulandığını görme fırsatını buldunuz. Bunu bugün İstanbul'da bile görebilirsiniz: Eskiden Rum kilisesi olan birçok caminin bugün restore edilen duvarlarında Hristiyan evliyalarının resimleri 500 yıl önce olduğu şekliyle, hâlâ durmaktadır; başlıca da Kariye Camii'nde.³⁰ Bu Bizans Kilisesi'nin freskolarındaki evliya resimleri, namaz kılan Müslümanlara duvarlardan aşağı bakarlar.

“Gerçekten de, İslam inancıyla Hristiyanlığın prensipleri arasında o kadar az fark olması bana harika görünüyor. Teslis'i kabul etmediğimiz doğrudur.³¹

Ancak bu inanç dört havari tarafından da bir dogma olarak kabul edilmemiştir.³² Gerçekten de Tevrat ve İncil'de bir defa bile asla sözü edilmez. Ayrıca, İznik Konseyi'nde (İ.S. 325), Büyük Konstantin'in desteklediği yalnızca 200 rahip bu doktrini kabul etmiş ama 2200 rahip buna inanmayı reddetmiştir.

²⁹ Metinde *saracens* geçiyor. Hristiyan orduları karşısında savaşan bütün Müslümanlara verilen, “gâvur” gibisinden, biraz da aşalayıcı genel bir ad.

³⁰ (Whitman'ın özgün dipnotu.) İstanbul'a yaptığım ziyaretlerden birinde Mithat Efendi kendisi bana bu camii gezdirdi.

³¹ *Trinity*, Hristiyanlıkta Baba (Allah), Oğul (İsa) ve Ruhül Kudüs (iman yoluyla Allah'ın insanın içindeki varlığı) ve bu üçünün hem birbirinden ayrı olduğu hem de tek bir bütün oluşturduğu inancı.

³² *Evangelists*, dört İncil'i yazan havariler, Matta, Markos, Luka ve Yahya; ve misyoner anlamında.

“Biz Müslümanlar İsa’yı Allah’ın oğlu kabul ederiz.³³ Kutsal Bakire’ye de [Meryem Ana’ya] inanırız. Gerçekten de bazı bakımlardan Müslümanlar inançlarında İ.S. 400 yılında İstanbul Patriği olan Nestorius döneminin Aryan Hristiyanlarından pek az ayrılırlar. Müslümanların bir nefis müdafaası karşısında Hristiyan dünyası ile polemige girmeleri, bugün hayatta olanların hatırlayacağı bir olaydır. Kötü ad salmış Lübnan olaylarının bile cereyan ettiği şekliyle dinle ya da hoşgörüsüzlükle belki biraz ilgisi olabilir ya da hiç ilgisi olmayabilir.³⁴ Bunlar, kaynağı ve karakteri yönünden hemen tamamen politikti.”

Ahmet Mithat’la Kasım 1904’te yaptığım bir konuşmada, kendisi İslam inancı konusunda bana şu açıklamayı yapmıştı:

“Bir Allah’a, O’nun meleklerine, O’nun kutsal kitaplarına ve onun peygamberlerine ve iyiliklerin de kötülüklerin de O’ndan geldiğine inanırım. Hazreti İsa da onlardan biridir ve ahiret gününde Allah’tan şefaet dilemek için orada olacaktır. Biz Muhammed’den hiçbir şey istemeyiz. Onun önünde secde etmeyiz; o bizim putumuz değildir. Onun bize ihtiyacı vardır. Biz Allah’a, ahirette mağfiret dilemek için dua ederiz. O [Muhammed] bizim hocamız, bizim Sokrat’ımızdır.” Müslüman olmak için iki cümleyi inanıp söylemek gereklidir:

“(1) La ilahe illallah: Allah’tan başka ilah (Allah) yoktur.—Allah’tan başkası tapılmaya layık değildir.

“(2) Muhammeden resulullah: Muhammed onun peygamberidir.”³⁵

Ahmet Mithat hakkında bu kadar. Kendisi en azından samimi idi ve başkalarına öğüt verdiği gibi, Muhammed’in akideleri gereğince yaşamını sürdürdü.³⁶

³³ Bu ifade ne ölçüde Ahmet Mithat Efendi’nin kendi sözlerini yansıtır, bunu düşünmek gerekir. Kur’an’da bu konuda Meryem’in, Allah’ın “Ol!” demesiyle gebe kaldığını ama Allah’a oğul edinmenin yakışmadığı söylenir. Yazar bazen ifadeleri zorlayarak iki dini yakınlaştırmaya çalıştığı izlenimini veriyor.

³⁴ 1860 yılında Lübnan’da ve Şam’da Hristiyanlara karşı girişilen katliamları kastediyor.

³⁵ Whitman metinde bu bölümü Ahmet Mithat’ın orijinal Fransızca ifadesiyle vermiş: “Je crois à un seul Dieu et ses anges et ses livres sacrés et ses Prophètes, et que le Bonheur et le Malheur viennent de lui. Jésus est parmi eux et qu’au dernier jour il sera là comme intercede auprès de Dieu. Nous ne demandons rien de Mahomet. Nous ne nous prosternons pas devant lui; il n’est pas notre idole. Il a besoin de nous. Nous prions Dieu pour son salut dans l’autre monde. Ils et notre précepteur, notre Socrate. Pour devenir Mussulman il y a deux phrases qu’il faut citer et croire: (1) La ilahe illa Allah: Il n’y a Dieu que Dieu-Allah. Il n’est digne d’être adoré que Dieu. (2) Mohammadune ressoul Allah: Mohomet est son prophète.”

³⁶ (Whitman’ın özgün notu) Bu bölümün ilk müsveddesini yazdıktan sonra bu ifadeyi geçmiş zamana çevirmek zorunda kaldım. Çünkü, yakınlarda bu arkadaşşıma gönderdiğim mektup, İstanbul’daki Britanya Postanesi tarafından, üzerinde “vefat etmiştir” mührü ile bana geri geldi. Ahmet Mithat nasıl ve ne zaman vefat etti, bilmiyorum ama hayatta olsaydı, eminim sevgili ülkesinin başına gelen bahtsızlıklar, kısa zamanda onun yüce ama çocuksu kalbini kıracaktı. [Balkan Savaşı’nı kastediyor olmalı. (E. S.)]

İSHAK YETİŞ

SÖYLEME CESARETİ: GUNTER GRASS

“Söylenmesi gerekeni söyleyen” adam öldü. Bazı gerçekleri dillendirmenin cesaret gerektirdiği bir dönemde Günter Grass: “Söylenmesi gerekeni söylüyorum” dedi. Bir şiir yazdı, şiirde İsrail’in Filistinlilere yaptığı zulmü eleştirdi. Her zaman olduğu gibi beklenen kişi ve yerlerden bilinen tepkileri aldı ama al-dırmadan yoluna devam etti. Görevini yapmış insanlarda olduğu gibi derin bir oh çekti ve yavaş yavaş yaşama ritmini yitirerek son nefesini verdi. Grass 13 Nisan 2015’te Almanya’nın Lübeck şehrinde hayatını kaybetti.

Günter Grass 1927’de, Polonya’nın bugünkü adıyla Gdansk kentinde doğdu. Yazılarını, romanlarını Almanca yazdı. Alman edebiyatında hatta Avrupa edebiyatında “büyülü gerçekçiliğin” öncüsü sayılır. 1959’da yayımlanan *Teneke Trampet* romanıyla ünlenir. Roman, 1979’da aynı adla sinemaya uyarlanır. *Kedi ve Fare*, *Köpek Yılları*yla birlikte bu roman ‘Danzig Üçlemesi’ diye bilinir. Grass 1999 yılında; “tarihin unutulmuş yüzünün kara mizahını yapan tarzıyla” Nobel Edebiyat ödülünü alır. Yazar romanlarıyla tanınsa da oyun ve şiir de yazmıştır. Yine çizimci, grafik sanatçısı ve heykeltıraştır.

Günter Grass ne söyledi? Önce 2006’da katıldığı bir televizyon programında; “gençliğinde naziliğe eğilim duyduğunu, gönüllü olarak nazilerin gençlik kollarına katıldığını, buradaki görevi dolayısıyla savaşa katıldığını” açıkladı. Sonra da “o dönemde Almanya’da yaşayıp da nazilere katılmayan mı vardı?” diye sordu. Grass sorumlu bir entelektüel olarak ülkesinde konuşulmasından çekinilen konuları korkusuzca dile getirir ve yazar. “Geçmişle çekinmeden yüzleşmek gerekir. Ancak genç kuşakların geçmişin bu yükünü taşımasının haksızlık olacağını” belirtir.

Yine 4 Nisan 2012’de bir şiir yayımlar: “Söylenmesi Gereken”. Şiirde; “İsrail’i dünya barışı için bir tehlike” olarak tanımlar. Beklediği gibi İsrail tarafından ‘istenmeyen adam’ ilan edilir. Yine şiirde; Almanya’nın savaş suçları

tazminatı faslından İsrail'e nükleer başlıklı denizaltı vermesini eleştirir, bu denizaltılarla İsrail'in İran'ı vurabileceğini, Almanların bu suça ortak olmaması gerektiğini söyler. Bu arada şimdiye kadar niye sustuğunu da açıklar. "Batının ikiyüzlülüğünden usandığını, ayrıca bu sayede çoğu insanın bu suskunluktan kurtulabileceğini umduğunu" belirtir.

Günter Grass Türkiye gündemiyle ilgili de konuşmuştur. 2010 yılında kendisiyle yapılan bir mülakatta; başörtüsü yasağını eleştirir ve "başörtüsü meselesinin kendisini çok öfkeliendirdiğini" söyler. Yine "Avrupa'da minareli bir cami yapılmasının zamanının çoktan geldiğini" belirtir.

Grass *Teneke Trampet*'ten başka *Lokal Anestezi*, *Pisi Balığı*, *Dişi Fare*, *Kafadan Doğumlar*, *Uzak Tarla*, *Yüzyılım*, *Kanser Yolunda*, *Yengeç Yürüyüşü* adlı romanların da yazarıdır. Ayrıca *Soğanı Soymak* adıyla yaşamöyküsünü de yazıp yayımlamıştır.

Grass 2012'de yayımlanan şiirinde; "artık susmayacağım" der, susmaz. Yazdıkları, söyledikleri konuşmaya, konuşulmaya devam ediyor.

GÖZDE ÖZLEM

AŞKIN ÜÇ GECESİ HAKKINDA

Kemal Gündüzalp'ın dördüncü öykü kitabı olan *Aşkın Üç Gecesi*, bir öykü dışında 2002 ve 2003 yıllarında yazılan ve değişik tarihlerde farklı öykü dergilerinde yayımlanmış sekiz öyküden oluşmaktadır. Yazarın sade bir üslûbunun olmasının yanı sıra yazar uzun betimlemelere başvurmamaktadır. Uzun cümlelerden de kaçınmaktadır. Böylelikle yazarın kaygılarından birinin anlaşılır olmak olduğunu ortaya çıkar. Yazarın bütün bu yalın üslûpla amacı, öyküdeki ana duyguyu ortaya çıkarmak ya da öykünün bam telini bulmaya çalışan bir hava yaratıp okura hissettirmek olabilir. Denilebilir ki öykülerinin ana kaygısı “ana duyguyu hissettirmek”tir. Bu öykü kitabının bütün hikâyelerinde olan temel duygusu ise sevgidir. Yazar öykülerinde sevginin farklı boyutlarını göstermiştir. “Ölüm Döşesindeki Anne, Çocuk ve Yalvaç Musa” adlı öyküde annesinin ölümüyle yüzleşen çocuğun annesine duyduğu bağ, “Aşkın Üç Gecesi” adlı öyküde ilk aşkını kaybeden kadının eski sevgilisini tekrar gördüğünde hissettiği nostaljik kırıntılar, “Karlı Düşler” adlı öyküde iki sevgilinin yıllar önce ansızın yaptıkları seyahati anarak günümüzde birbirlerine duydukları bağlılığı hatırlamaları, “Öykülerde Yaşayan” adlı öyküde ise bir yazarın yaşanmamış bir aşkının tezahürü vardır. Öykü kahramanlarının başkalarına duydukları sevgi hariç toplumsal hayattaki görevleri, duruşları, inandıkları ve yaşadıkları bunalımlar öykülerde özellikle vurgulanmamış, üstünkörü geçilmiştir. Bunun bir anlamı da yani öykü kitabının ana verdiği mesaj sahici olanın sevgi olduğudur. Metinlerarasılık, yazarın yazar kimliği ile öykünün gidişatında ortaya çıkması gibi birçok postmodern yöntem öykülerde mevcuttur. Postmodernist yöntemleri kullanmasına rağmen öykülerinde postmodern bir kaygı yoktur. Kitaptaki öyküler konu itibarıyla günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz sıradan insanların sıkıntılarına, acılarına, aşklarına değinmiş yüreğe dokunan öykülerdir.

Öykülerden biri hariç kendilerini “solcu”, “sendikacı” olarak tanımlayan ana karakterler olaylara yön vermektedir. Öyküler iki başlık altında bölümlenmiştir. “Ayrılık ve Ölümdür Hayat” başlıklı bölümde dört öykü vardır. Kitabın en başarılı öyküleri bu ilk bölümde yer almaktadır. Çünkü kitabın genel havasına en uygun öyküler bu ilk bölümde bulunmaktadır. Burada solcu olmayan ve şehirde geçmeyen tek öykü “Ölüm Döşesindeki Anne, Çocuk ve Yalvaç Musa” adlı öyküdür. Kitabın geneline göre de bir farklılık taşıyan bu öyküde önemli edebî temlerden biri olan ölüm, öykünün ‘anne’ adlı ilk sekmesinde kendini göstermektedir. Bu öyküde üç ana karakter bulunmaktadır ve her karakterin temsil

ettiği bir tem mevcuttur. Anne ölümü, çocuk hayatı, Yalvaç Musa ise inancı temsil etmektedir. Kitabın geneline de yayılmış olan bilinç akışı tekniğiyle yazılmış bu öyküde diğerlerine bir istisna olmamıştır. “Aşkın Üç Gecesi” ile “Karlı Düşler” adlı öykülerin ortak bir yanı vardır. Buradaki karakterler, solcu olmalarının yanı sıra İstanbul ve İzmir gibi Türkiye’nin batısında yaşayan entelektüel insanlardır. Doğuda yaşayanlarla hayatları kesiştiklerinde verdikleri tepki olan şaşkınlık, bu öykülerin havasına sinmiştir.

Kitaptaki sıradan insanlar geçmişlerini yâd ettiklerinde hüznölüdürler veya yazarın tabiriyle “yitik”tirler. Ama bu durum şu anki hayatlarından memnun olmadıkları anlamına gelmemektedir. Kitabın genel havasında olan bu hissiyatı en güzel “Dört Şiirlik Kara Karanlık Bir Aşk” adlı öyküde yazar şöyle açıklamıştır: *“Herkes gibiydi, hatta herkesten iyi bile sayılırdı. Kavgasız gürültüsüz, bazı yoksunlukları yaşasa da. Kendince huzuru bulmuştu, yaşamı pek de sıradan olmayan bir alışkanlıktı, ama dingin ve mutlu sayıyordu kendini.”* (s.115) Bu öykü kitabın ikinci bölümünün son öyküsüdür. Kitabın ikinci bölümünün adı “Bir Düş Yorumudur Hayat”. İkinci bölümdeki son öykü dışında kitabın genel havasına uymayan üç öykü vardır. “Beleş Yaşamının Yolu” ve “Savaş (Borsa) ve Barış” adlı öyküler kitabın genel havasına aykırı da olsa çok göze batmamaktadır. Yaşamamamış, akılda kalmış eski aşkları tekrar anmak “Anjelik/Kaptanı Düş de Görebilen Bir Gemi” ve “Dört Şiirlik Kara Karanlık Bir Aşk” adlı öykülerde tekrar ortaya çıkan konudur.

Kalbe dokunan sıcak öyküler sunan Gündüzalp, bu kitabında sevginin evrelerini biz okurlara kendi penceresinden göstermeye çalışmıştır. Bilinç akışı tekniğini kendine bir üslup olarak benimseyen yazar bu yöntemi her öyküsünde kullanmıştır. Bilinç akışının devreye girdiği paragraflarda yazarın öykülerinde karakterlerine söylediği gibi “şiirsel bir dil” ya da başka bir deyişle söz sanatlarının bol olduğu anlam bakımından süslü cümleler kullanmıştır. Bu durum bazen öykülerde yorucu bir hâl olsa da yazarın üslup özelliği olduğundan fazla rahatsız edici bir tavır olarak görülmemektedir. Sevgi, sevgisizlik konuları dışında öykülerinde değindiği diğer konularda derinleşememesi öykülerde göze batan aksaklıklardandır. Neredeyse her öyküde geçen “solcu” olmak meselesi yüzeysel kalmış, karakterlerin bu fikirlerinden dolayı yaşadıkları çatışma havada asılı bırakılmıştır. Tüm bunların dışında bu eser okunduktan sonra okurda kalan duygu ise yazarın okuru nostaljik bir gemi yolculuğuna çıkarıp onu denizin ortasında bırakmasının verdiği ruh hâlidir.

HECEÖYKÜ MEKTUBU

D. D. KORKUT

KARPUZ KABUĞU DENİZE DÜŞERKEN

*H*eceöykü Mektubu'nda yapılan değerlendirmelere, bir iki istisnayı dı-
şarıda tutarsak, genellikle olumlu geri bildirimler aldık. Çalışmaları
hakkında değerlendirme yapılanlar arasından yayın kurulundaki arkadaşları-
mızla iletişime geçenler de oldu. Bunlar arasından ileride birkaç iyi hikâyeci,
yazar çıkarsa, bu sayfalar ve bu küçük mektuplar işlevini fazlasıyla yerini ge-
tirmiş olacak. Derdimiz sadece bu... Niyetimiz, birilerini üzmemek, onlara bilgiç-
lik taslamak, yazmaya heveslenenlerin umudunu kırmak değil, olamaz. Bütün
değerlendirme ve eleştirilerimiz daha iyi nasıl yazılabilir sorusunu birlikte dü-
şünmekten ibaret.

Geçen sayıda *Öykücünün Gündemi*'nde sorularımızı cevaplayan Ethem
Baran'ın şu cümlelerini genç hikâyeciler altını çizerek okumalı: *"Edebiyatımıza yeni roman ve öykülerin kazandırılması sevindirici
ama çok önemli bir dil sorunuyla karşı karşıya olduğumuz da göz ardı edil-
memeli. Düşüncenin evi, edebiyatın temeli olan dili önemseyenlerin sayısı ne
yazık ki çok azaldı. Telgraf dilinde yazarlar var: Üslup kayboldu. Akşamdan
sabaha kerpiç gibi kitap yazarlara kızmayıp da ne yapacaksınız? Adamların
yazma hızına bizler okur olarak yetişemiyoruz."* (Heceöykü, S.68, Nisan-Mayıs
2015, s.15.)

Edebiyat, söylemek bile gereksiz, en temel tanımlamayla yazılı bir iletişim
alanı. Yazılı bir iletişimin kendine özgü kuralları var. Bu kuralları bilmemek,
sadece bir yazar için değil iyi bir edebiyat okuru için bile çok önemli bir ile-

tişim arızası meydana getirir. Bu yüzden, iyi bir yazar olmak isteyen kişi her şeyden önce kullandığı dilin bütün inceliklerini öğrenmenin peşinde olmalıdır. Hele lise tahsili sırasında halledilmesi gereken imlâ kurallarını, noktalama işaretlerini, bir yazar adayının küçümsemesini, bunu öğrenmekte ayak diremesini ve hatta bu konudaki hatalarını savunmasını gerçekten anlamakta güçlük çekiyorum. Bu yüzden, bu tür konuları kolayca halletmek için, karpuz kabuğunun denize düşmeye başladığı bu günlerden başlamak üzere imlâ kılavuzunun giriş bölümünü gözden geçirmenizi tavsiye edeceğim. Bir de yine bu yaz aylarında bol bol sözlük karıştıralım, sözlük okuyalım... Kimse okumayabilir. Biz okuyalım üzerinde konuştuğumuz kelimelerin, kavramların sınırlarını çekmezsek, ne konuştuğumuzun sınırlarını da bilemiyoruz çünkü. Sözlük okumak kulağınıza biraz tuhaf geldiyse, o zaman gazete, dergi, kitap okurken hatta televizyon seyrederken yanımızda bir sözlük olsun, kimi zaman bilmediğimiz –ve aslında en çok da iyi bildiğimizi zannettiğimiz– kelimelerin sözlükte nasıl durduğuna bir baksak olmaz mı?

Bir önceki *Heceöykü Mektubu*'nda değindiğim birkaç hususu tekrarlayarak bitireyim: Bu sayfalarda bir değerlendirme mektubu görmek isteyenler, lütfen çalışmalarınızı gönderirken, kendinizi yeterince tanıtan (yaş, tahsil, meslek, şehir vs.), okuma-yazma sürecinizi özetleyen ve –varsa– daha önce yayımlanmış çalışmalarınızdan bahseden kısa bir açıklama eklemeyi ihmal etmeyiniz. Çeşitli sebepler ve çekincelerle, dergiye gönderdikleri çalışmalarla ilgili bu sayfalarda olumlu ya da olumsuz herhangi bir değerlendirme yapılmasını istemeyenlerin bu durumu dergimize bildirmeleri yeterli.

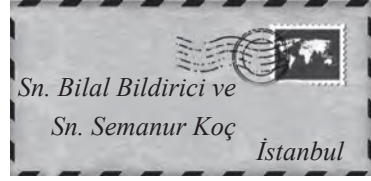
Sağlıcakla kalın.

Bizimki adlı çalışmanız, hem halk hikâyesi geleneğine hem masallara hem de post-modern anlatı tekniklerine cesaretle yelken açan bir metin olarak dikkatimi çekti. Dili kullanma tercihlerinizi de bu biçim denemelerine eşlik edecek şekilde düzenlemiş

olsaydınız ne iyi olurdu. Hangi alanda olursa olsun geleneği bilmenin, o alandaki birikime kuşbakışı olsa da bir göz atmanın faydalarından bahsetmeye gerek bile yok. Sizin için söz konusu anlatı türlerini (halk hikâyesi, masal vs.) daha yakından incelemenizi tavsiye edebilirim. Tabii ki hep bu tür metinler kaleme almıyor olabilirsiniz, bunu öğrenebilmek için birkaç çalışmanızı daha görmek ister, *Heceöykü* dergisine gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederiz.

Bilal Bey, öncelikle size teşekkür ederek başlamalıyım. Okullardaki gençlerimizin sizin gibi öğretmenleri olduğunu bilmek büyük mutluluk. 8. sınıftaki öğrenciniz Semanur Koç'un *Hiç* adlı hikâyesini okuduk. Bu hikâyede, sizin düzeltme payınızı bilmiyoruz fakat Semanur'un yaşına göre çok büyük bir hikâye yazdığını söylemeliyiz. Onun yazdıklarını bir kez de noktalama ve imlâ hariç düzeltilmeden gönderirseniz hikâyesiyle ilgili daha sağlıklı bir karar verebiliriz. Bir de Semanur kardeşimize, okumamışsa, Mustafa Kutlu'nun *Uzun Hikâye*'sini okumasını tavsiye ederiz. Belki bu okuma tavsiyesi, hüzünlü bir hikâye içinde neşeli anlar oluşturma ve yaşama sevincini yazdıklarına davet etme yolları hakkında kendisine küçük bir fikir verebilir. Zira yazdığı hikâyeyi, yine yaşına göre, biraz karamsar bulduk.

Edebiyata olan tutkunuzu gözler önüne seren, kendinizi ayrıntılı bir şekilde tanıtan samimi e-mektubunuz ve *Heceöykü* dergisine gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederiz. Şiir yazdığınızdan da bahsettiğiniz için, onları da görmek istediğimizi ilave edelim. *Yıldızlar Ağlar mı* adlı çalışmanızı okurken, kimi yerlerinde bir senaryo metni okuyormuş izlenimine kapıldım. Hikâye kişilerini konuşturma tekniğinizle ilgili bir durum bu, yeniden okuduğunuzda bu durumu umarım siz de fark edeceksiniz. Bunun yanı sıra, bir hatıra, bir günlük tadında ilerliyor çalışmanız. Bütün büyük yazarların yazmaya otobiyografik özelliği ağır basan metinlerle başlaması, bunun bir kusur olmadığını ispatlamaya yeter de artar bile. *Yıldızlar Ağlar mı*'nın otobiyografik bir metin olduğunu söyleyemiyorum elbette. Sadece hikâye çalışmalarınızda günlük ve hatıra havasından kurtulmanızı, daha sağlam bir hikâye kurgusuyla ilerlemenizi önermeye çalışıyorum. Türk ve dünya edebiyatından usta hikâyecilerin metinlerini bu yönüyle okumanızı tavsiye ederim. Hikâyeyi nasıl kuruyorlar, hikâye kişilerini nasıl konuşturuyorlar, bir hikâye atmosferini nasıl sağlıyorlar, hikâyelerini nasıl sonlandırıyorlar, bütün bu soruları aklınızın bir köşesinde tutarak hikâyeleri dikkatlice, ders çalışır gibi okuduğunuzda, birçok meseleyi zaten kendi başınıza halletmiş olacaksınız. Yeni çalışmalarınızı bekliyoruz.

Sevgi Neydi, Merhaba Dedi Ol Mahrû, Aşk Zıyanı, Kalbim Paramparça ve Kalp Konuşur mu adlı çalışmalarınızı okuduk. Yayın kurulundaki arkadaşlarımız, gönderdiğiniz metinlerin hikâyeden çok denemeye

yakın olduğu tespitini yapmış. Siz de gönderdiğiniz e-mektupta deneme ile uğraştığınızı söylemişsiniz. Bu bilgiyle birlikte tekrar gönderdiğiniz çalışmalara baktığımda, özellikle *Sevgi Neydi* adlı çalışmanızda, hikâye kişilerinin zaman zaman bir deneme yazarının üslûbuyla konuşturulduğunu fark ettim. Biraz daha hayatın içindeki bir kişi gibi konuştursanız onları. *Heceöykü* dergisine gösterdiğiniz ilgiye teşekkür eder, yeni çalışmalarınızı bekleriz.

Üç bölüm olarak tasarladığımız *Yolakçı* adlı çalışmanız, üzerinde biraz daha çalışılmayı bekliyor sanki. İlk cümleiniz hakkında birkaç şey söyleyebilirim. “*Zifîri karanlık insan bilinçlerinde tüneyen bir şehvet gibi*

neredeyse tüm gözlere inmişti.” Bir hikâyenin giriş cümlesi, tersini savunanlar da vardır elbette, olabildiğince açık olmalı. Sizin cümleiniz, söylenmek isteneni fazlaca dolaylı bir şekilde ifade ediyor, bunun yerine daha kestirme, kısa ve çarpıcı ifadeler teklif ederim, giriş cümleleri için. Sadece ilk cümle değil, birçok cümleiniz için buna benzer şeyler söylemek mümkün. Bu anlamda altını çizdiğim cümlelerden biri de şu: “*Sorularla dolu muamma bir bellek tüm ağırlığıyla ruhuna nüfuz etmiş.*” Bu tür cümlelerin, hikâye için büyük tuzaklar içerdiğini düşünüyorum. *Yolakçı*’nın ilk bölümüne nazaran son iki bölümü aceleyle getirilmiş intibai uyandırıyor. ‘Üzerinde biraz daha çalışılmayı bekliyor sanki’ derken özellikle bu son iki bölümü kastediyorum. Hikâyeyi belli bir merkezde tutabilmek için, anlatılacak olanın önceden iyi tespit edilmesi ve bu tespit edilenin de sonda biraz daha belirgin hâle getirilmesi ya da tamamen belirsizleştirilmesi gerekiyor. Bu çalışmanın cümlelerini ve son iki bölümünü gözden geçirerek yeniden göndermek ister misiniz?

YENİ KİTAPLAR

YILDIZLARA BAKIYOR BAZILARIMIZ

SUZAN BİLGEN ÖZGÜN

DEDALUS KİTAP

Her birinde insanî bir gerçeği dile getirerek farkındalık oluşturan öykülerle ve insana dair acıları kendine dert edinmiş bir yazarla tanışırız bu kitapta.

İlk öykü kitabı *Gölgede Kalanlar* ile Orhan Kemal Öykü Yarışmasında birincilik kazanan yazarın ikinci öykü kitabı, *Yıldızlara Bakıyor Bazılarımız* geçtiğimiz mart ayında okuyucuyla buluştu.

Öykü kitaplarına genellikle kitabın içindeki bir öykünün adı verilir ama *Yıldızlara Bakıyor Bazılarımız* ismi, yazarın “Seçim” adlı hikâyesinde kahramanına söylettiği Oscar Wilde’ın bir sözünden geliyor.

Suzan Bilgen Özgün, öykülerde çeşitli sorunların insan hayatındaki tezahürlerini konu alır. Öğüt veya ders vermek gibi bir amacı olmadığı gibi umuda dair de bir şey söylemez. Farklı insan acılarıyla okuyucuyu baş başa bırakır. Betimlemelerin ve ruh tahlillerinin sahiciliği, kahramanların, mekânların ve de acıların bize tanıdık gelmesini sağlar.

Kitap, altı bölüme ayrılmış on iki öyküden oluşmakta:

Kitabın ilk bölümü “Ayna Bakış” ta bulunan üç öyküde ortak olarak ayna metaforu kullanılmış. İlk öykü “Unutma Zamanı”nda yıllar önce oğlu kaybolmuş bir annenin, akıl

hastanesi odasında geçmişiyle, duygularıyla yaşayıp her şeyi oğluyula ilişkilendiren hüznü hali ele alınır. Kaybolmuş yakınlarını arayan insanların ömür boyu süren bekleme hali öykü kahramanında somutlaşır. Kaybetmiş, ümitsiz, yalnız ve üzgün hâl, “ben” diliyle daha da etkili ve inandırıcıdır. Bu bölümün ikinci öyküsü “Kırıklar”da, eşi tarafından aldatılan Nazlı’nın yaşadığı acı ve intikam duygusuyla bilenen hırsı, bir otel odasındaki aynanın gözünden anlatılır. Üçüncü öykü “Su Gibi”, yine puslu bir anlatımla, modern dünyanın koşturmacasından, kalabalığından yorulmuş, eşine ve çocuğuna rağmen kendini yalnız hisseden bir kadının, bir ayna ve şalda geçmişin özlemine sığınmış “sen” diliyle anlatılır.

“Renkli Bakış”ta “Kolâj” isminde tek öykü vardır. Resim ve edebiyatla ilgilenen beraber yaşayan iki arkadaşın kanlı, acı ve beklenmedik ayrılışlarının hazine öyküsü konu edilir. “Çocuk Bakış”ta ise kahramanları çocuk olan iki öykü bulunmaktadır. İlki “Beklerken”: Çocuk yuvasına bırakılmış, annesini bekleyen bir çocuğun iç burkan hikâyesi. “Sesin Rengi”nde küçük bir kızın Kurban Bayramı sabahında yaşadığı sevinç ve hüznün anlatılması. “Kuş Bakış” bölümündeki öykülerde insanın korkularıyla (Hazırlık), zayıf yönleriyle, yaşadığı sorunlarla (Seçim) yüzleşememesi ele alınır. Birçok insan için önemsiz fakat yaşayan için çok önemli korkular; uyuşturucu bağımlısı ve ailesiyle ilişkileri kötü bir gencin durumu bu öykülerde etkili anlatımla yer alır. “Dost Bakış” isimli bölümdeki ilk hikâye “Kokular”, bir yapboz gibi. İkinci kez okununca parçalar yerine oturuyor. Biraz fantastik. Kurguda geri dönüş teknikleri kullanılmış. Yine üzüntü, yine acı, hayal kırıklığı. “Yıllar Sonra” adlı öyküde iki eski arkadaşın yıllar sonra buluşması ve bu buluşmada acı bir gerçeğin ortaya çıkışı anlatılır. Mutsuz, geçmişle ve de bugünüyle kavgalı kadınlar sanki birer tanıdık gibi yakınımızda. “Son Bakış”ta yer alan “Bir Kış Gecesi”, kitabın son ve “minimal” öyküsü. Ayrılmış veya ayrılmak zorunda kalmış iki aşkın kavuşamayışlarının birkaç dakikalık anı hikâye edilir.

Kısa ama yoğun anlatıma sahip bu öykülerde cümlelerin kısalığı, anlatımı asla basitleştirmesiz zira kelimeler, imgeler yerli yerindedir ve anlatılan olayı, durumu, tasviri ve tahlili yetkin bir şekilde ifade eder. Yazar, yer yer kullandığı devrik cümlelerle de akıcılığı artırır. Öykülerde kapalılık ve açıklık tam kıvamındadır: Ne okuyucu merakta bırakılır ne de her şey apaçık anlatılır.

“Hem okuduğumu anlayayım hem okuduğum bana bir şey fısıldasın hem de güzel, nitelikli öyküler okuyayım.” diyenler için iyi okumalar.

TÜRKÂN BAYRAKÇI

YAĞMUR GÖLGESİ

SENEM DERE

AYİZİ KİTAP

“Evliliğimizin ilk yıllarıydı. Pencerelelere göl, sehpalara dantel, gözlerime düş işledim.”

“Evliliğimizin ilk yıllarıydı. Duvarlara çılgılık, yaralara dikiş, ağrılara uyku işledim.”

Göl Ninnileri adlı öyküde Ayşe’nin dilinden dökülen yukarıdaki cümleler, yazar Senem Dere’nin öykülerini edebî bir tatla nasıl ince ince kurguladığının bir örneği.

Senem Dere, *Yağmur Gölgesi* adlı kitabıyla yetkin anlatım dili, çok boyutlu ve etkileyici bir arka planla derinleştirdiği, iç dünyaya yönelen sarsıcı öyküleriyle “2014 Yılı Selçuk Baran Öykü Ödülü”nü aldı. Kitabı okuduğumda ödülü fazlasıyla hak eden bir üslupla karşılaştığının altını çizmeliyim.

Dere’nin bu ilk kitabında yer alan “*Göl Ninnileri, Sökülen ve Yağmur Gölgesi*” adlı öyküleri, birbiriyle bağlantılı olayları ve ortak kahramanlarıyla kasaba hayatının getirdiği içe kapanıklığa, insanların birbirleriyle yaşadığı acı veren olaylara çevrilen bir ayna niteliğinde.

Yazar, kahramanlarını teker teker konuşturarak öyküleri onların cephesinden de görebilmemizi sağlıyor. Bu kahramanlar bazen kadın, erkek, çocuk, göl, ağaç vb. olabiliyor. Ayrıca bir öyküde yer alan kahraman serüvenine başka bir öyküde devam edebiliyor. *Göl Ninnileri*’nde göl, dile gelip duygularını anlatırken *Dalında Ormanı Sallayan Meşe*’de ağacın zihninden geçenlere: “Ay, büyüdü büyüdü tepemizde. Ben akamadım. Kaskatı kaldım öyle, en ağaç halimle. Oysa ağlamak istiyordum! Yürümek, esmek istiyordum. Sesi gittikçe uzaklaşıyordu. Sen, dedi fısıldayarak, kocaman bir meşesin ve zaman, olsa olsa içi sır dolu tahtadan bir tabuttur.” cümleleriyle tanık oluyoruz.

Sökülen’de Mehmet, babasının lacivert ceketini giyerek öyküde onun yerine geçiyor ve babasının yaşadığı bir olayı bize aynı kur-

guyyla yeniden aktarıyor. *Sökülen*'de geçen cümlelerden bazıları:

“Söz zamanı kısaltıp uzatabiliyor, eğip bükülebiliyordu”,

“Yüzüne baktım, korkularıma...”,

“Ölüme bir başkaldırı gibiydi burada mezarlık. Israrla hayatın içinde bırakılmıştı.”,

“Eskimiş bir çocukluk benimki. Yırtık pırtık ama yine de atılamayan, bir başkasına verilemeyen bir çocukluk.”

“Çocukluğumu örüyor, söküp tekrar örüyordu. Aynı iplerle...”,

“Babam, abim öldükten sonra başka biri gibi olmuştu. Gözlerinde derin bir pırıltı, delilerinkini andıran. Gittikçe suskun. Annemse gittikçe kuruyordu. Hani kitapların arasına konulan çiçekler gibi, dokunsan dağılıverecekti.”

Dere, sinemada anlatım dili olarak kullanılan metaforu, öykülerinde okuruna ipucu olarak sunuyor. Anahtar niteliğindeki cümlelerin gönderimde bulunduğu başka cümleler ise öykünün bir yerinde mutlaka karşımıza çıkıyor. Örneğin; *Kilit* adlı öyküde, “Çünkü mavi onu hep ağlatır.” Cümlesini ipucu olarak kullanıyor Dere. Okur, bu cümlelin izini sürerek öykünün sonunda karşısına çıkan *mavi kapı* tamlamasıyla mavinin öyküdeki kahraman için olumsuz bir şeyleri çağrıştırdığını anlıyor.

Yağmur Gölgesi adlı öyküden bazı cümleler:

“Her kadın bir gün annesine benzeyeceğinden korkar.”,

“Şarkılarının dili, içinden çürüyen, göz göz olmuş, küflü duvarların diliydi. Sözcükler ufalanarak çıkıyordu ağızından”,

“Zamanla annem, kurşunkalemle yazılmış bir yazıya benzedi zihnimde. Gittikçe silinen ama yine de orada durduğunu bildiğim bir yazı. Bir gün o yazıyı okuyacağım diyordum kendi kendime. Ve o günün gelmesinden ölesiye korkuyordum.”

Dere, öykülerinde okurunun doldurması için ustaca boşluklar bırakıyor. Okur, yazarın verdiği ipuçları sayesinde boşlukları

dolduruyor ve kurmacanın zengin dünyasında güzel yolculuklara çıkıyor. *Dere*, ustaca kurguladığı öykülerinde ayrıntıları öyle güzel harmanlamış ki, bu tarzı aynı zamanda okurunun çitasını da yükseltiyor. Pekiştirici ve kısa ifadelerin arka arkaya gelmesiyle anlatım dili daha da güçleniyor.

On üç öykünün yer aldığı kitapta yazar, öykülerinin bölüm başlarına Bilge Karasu, Fıruğ Ferruhzad, Yannis Ritsos, Metin Altıok gibi şair ve yazarlardan alıntılar yapmış.

Ses adlı öyküde kadın, erkek, çocuk herkes teker teker kehribar tespihin şıkırtısının kendileri için neleri ifade ettiğini anlatıyorlar.

Baba, tespih çekerken; “*elinde tüm evi döndürüyor. Bir dili var artık tespihinin. Kelimelerinin olmayışından bir dil; hırçın, kararlı, ülkütücü*”.

Oğul, tespihi tutarken: “*Yabancılaşmıştı elini. Onu, demli çayla dolu ince belli bir bardağı kavrayan, kaşığı kavga eder gibi tutan, okey taşlarını masaya vuran, sigara söndüren, tokat atan, yumruk olan, babasının biçimsiz, bükülmüş ellerine benzetmişti bir an. Tespihi bırakmak, bırakabilmek babasına karşı çevrilmiş bir silah gibiydi, yürümüştü ardına bakmadan, içine garip bir sevinç dolmuştu.*”

Kız için tespih şıkırtısı: “*Babasının bileğindeki, bir ağzına bir tabağına gidip gelen tespihin püskülünü takip edemez oluyor. Gözü kararıyor. Dayanamayıp “Ne olur dursun artık!” diye bağarmaktan korkuyor. Dudaklarını ısırtıyor. Ellerini ovuşturuyor. İyice ovuşturuyor onları.*”

Kadın için kocası ve tespih şıkırtısı: “*Kulağı evdeki her yerde, her noktada şimdi. İnce ince dokudu evini çünkü kendini dokur gibi. Etrafındaki her şeyde canı var, işledi en içlerine onların. Kan gibi, damar gibi, sinirler gibi bölüştürdü kendini onlara, bir arada tuttu onları böylelikle. Duvarın serinliği, yaldızlı aynanın sırrı, tencerenin çizilmişliği, kömürün isı, kızının kemerli burnu, tahta kaşığın kırık sapı, halıdaki çiçeklerin solgunluğu, oğlunun yanağındaki ben oldu. Onun hiçbir şeyi olamadı ama. Şık şık şık şık şık şık şık... Gitse boğucu gölgesini toplayıp üstlerinden.*”

Ayak İzleri adlı öyküde hep bekleyen kadınlar, *Suya Anlatılan Rüya*’da korkularını gömen insanlar konu ediliyor.

Öyküye kendini kaptıran okur, bir kahramanın duygularını okurken bir de bakıyor ki, başka bir kahramana geçilmiş. Bu durum okurun zihnini biraz bulandırsa da kurguyu zenginleştiriyor. Sürükleyici, acıtıcı bir o kadar da gerçek öyküler bunlar. Nihayetinde Senem Dere’nin bundan sonraki öykü kitaplarının da en az *Yağmur Gölgesi* kadar iyi olacağına kuşku yok!

ESRA BALLIM

BELKİ BİR GÜN UÇARIZ

AYLİN BALBOA

İLETİŞİM YAYINLARI

Bir öykü okuru olarak okuma isteğime karşılık verebilecek yetenekli yazarlarla karşılaşmaktan keyif duyarım. Özentiden uzak, kendi yolunu bulmuş öykü yazarlarına rast-

ladığım zamanlarda bu keyfim daha da artıyor. Çünkü tutulmuş ve popülerleşmiş yazarların taklitlerini okumaktan bunalıyor insan. Gerçek çileler çeken zihinlerin yazdıklarının yalnızca gölgelerini gören ya da yaşayan yazarların sadece tahmin edebildikleri çileleri yazma denemelerinin yoğunluğu da okura bir yılgınlık veriyor. Çünkü bu uğraşlar taklit olmaktan öteye gidemiyorlar. Uzun süredir tutunamayan bir coğrafyanın tutunmayı bilen yerleri körelmiş de artık bir daha asla tutunamayacakmışçasına metinler üreten yazarlarını okumak durumunda kalıyoruz.

Uzun süren savaşımlardan sonra bunalı dönemleri yaşayan aydınların varlığı bilinmektedir. Savaş gibi travmatik bir durumu yaşayan insanlar; çatışmaların yaşandığı, temel ihtiyaçların zorlukla görüldüğü dönemlerde millî ve insanî pek çok hisle yaşamaya devam eder. Savaşlardan sonraki dönemlerde ise savaş paravanının ardında kalan kirli yüzler ortaya çıktıkça devlet kurumlarına güven azalır, dinî inançlar sarsılır, geleneksel olan her şeye tepkiler artar. Bu durumda yeni akımlar edebiyata can verir. İnancı sarsılmış, boşluğa düşmüş aydınlar bitkin ve boş vermiş metinler ortaya koyarlar. Bunlar normaldir. Ancak kendi savaşlarına bir türlü alışamayan ve sadece bireysel savaşları sebebiyle bütün dünyada bir savaş yaşanıyor-muşçasına karamsar edebiyat ürünleri ortaya koyanlar, artık taklitçi ve karamsarlığın ekmeğini yiyen üreticilikten ve yaratıcılıktan uzak kişilerdir.

İşte tam da burada “Evet, dünyada acılar var. Evet, dünyada hastalık, ölüm, aşk acısı, beyin ağrısı, bedensel ağrılar var. Bunları herkes yaşıyor. Bunları her insan ömründe birden çok kere yaşıyor. Siz de yaşıyorsanız bu sizin seçilmiş acı çeken, zavallı olduğunuzdan değil sadece sizin de sıradan bir insan olduğunuzdan kaynaklanıyor. Artık biraz acınızdan başınızı kaldırın da yaşamaya bakın. Sadece siz yoksunuz hayatta. Size ihtiyacı olanlar da var. Sadece siz acı çekmiyorsunuz. Sizinle aynı acıyı çekenler de var.” diyen, acılarını anlatırken de alaycı bir yaklaşımla oku-

runu kalabalık ortamlarda kahkahasını bastır-
mak zorunda bırakan ama birkaç sayfa sonra
da acısını bir hançer yapıp kalbinize sokarak
aynı kalabalıkta ağlamanıza neden olan bir
yazar çıkıyor karşımıza: Aylin Balboa. Tabi ki
bu cümleler değil kullandıkları. “Yapacak bir
şey yoktu. Hayatın sonundaki o ince kırmızı
hatta gelmiştim artık. Ama filmin en heyecanlı
yerinde canım dondurma çekti. Ölme-
den kendime bir güzellik yapayım dedim. Ne
de olsa bunca yıllık kendimdim. Sevimli de
bir şey, kıyamıyor insan.”(s.68) diyor mesela.
“Yakın bir zaman önce annesini kaybetmiş
meğer. Duyunca eksilmedim. Baş etmenin
bir yolunu bulacak nasılsa, herkes bulur. (...)”
Çünkü umurumda değil. Çünkü üzgünüm
ama umurumda değil.” (s.88) diyor. Bir de
karamsarlıktan kurtulamayan ve sürekli ha-
yatlarının boş ve anlamsız olduğundan dem
vuranlara bir öneri, bir öğüt veriyor sanki:
“Hafta sonları, bir dernek adına ihtiyaç sahibi
öğrencilere matematik dersi veriyordum. Bir
şeylerle meşgul olmak iyidir. Düşünmeyi ön-
lüyor. Hem birine yardım ettiğinizde, dünya
için bir anlamınız varmış gibi oluyor.” (s.81)

Aylin Balboa, yakınlarını yitirmiş, aşk
acısını en içinde hissetmiş, ağabeyinin hâlâ
süren hastalığıyla mücadele eden bir kadın.
Öylesine yazmıyor yani. Kendisiyle yapılan
bir röportajda acılarını hafifletmek için yaz-
maya başladığını söylemiş. Yani tam da yaz-
masa çıldırarak olanlardan o da. Öyle olunca
dikkat kesiliyorum söylediklerine. Yani “Tu-
tunacak yerleriniz epridiyse terziden yenisini
sipariş ediverin de parazit olmak yerine işe
yarar işler yapan kişiler gibi yaşamaya çalış-
sın.” mesajı veren bir yazarı okumalı ve al-
dığımız mesajla yolumuza devam etmeliyiz.

Öyküler, yazarın anılarından yola çıkarak
yazdığı, içini döktüğü, belki de acılarına
uzaktan baktığında dalga geçebilecek gücü
bulduğu ve esprili bir dille kâğıda aktardığı
birkaç sayfalık metinler. Babasının vefatı,
bir yakınının cenazesine gidişi, ağabeyinin
hastaneye yattığı günden itibaren yaşadıkları
ve bu süreçte hem ailenin hem de ağabeyi-
nin durumdan nasıl etkilendiği, hastalık ve

ölümün insan psikolojisi üzerindeki olumsuz
etkileri, özellikle aşk ilişkisi ve ayrılığın ge-
tirdiği sancılı dönemler, bu dönemlerde özel-
likle kadınların neler hissettikleri ve prob-
lemleriyle baş etme yöntemleri, bazen de
sadece sıradan bir insanın yaşadığı örneğin
monoton ve sıkıcı iş yaşamının etkileri ve bu
etkilerin sonuçları öykülerin başlıca konuları.

Birçok durumu ve konuyu tam olarak
bilince yansıyan kısmıyla sansürlü ve çağ-
rışımlara izin vererek iletmesi de Aylin Bal-
boa'nın en büyük başarısı kanımca.

İlk baskısı 2014'te yapılan kitabın bir
yıl içinde üçüncü baskısı gerçekleştirilmiş.

FADİME BOZYİĞİT

AZAZİL'İN KAPISINDA

RECEP SEYHAN

BİLGE KÜLTÜR SANAT

“Azazil’in Kapısında” Recep Seyhan’ın
Bilge Kültür Sanat’dan çıkan üçüncü öykü
kitabı. 2013 yılında yayımlanan ve ESKA-
DER’in öykü ödülünü de alan “Güneşin Doğ-
duğu Yerde” kitabından hemen sonra gelen

“Azazil’in Kapisında” kitabıyla, bir yazarın kendini tekrar etmediğini görmenin mutluluğunu ve takdirini yaşıyorsunuz. Çok derin psikolojik tahlillerini yapıldığı, insanın çıkmazlarına, gizli dehlizlerine yazarın dikkatli bakışlarını gezdirdiği bir kitap “Azazil’in Kapisında”. Özellikle kitaba ismini de veren öykü, belgesel özellikler de taşıması açısından üzerinde durulmayı bilhassa hak ediyor.

“Azazil’in Kapisında” öyküsü, her ne kadar belgesel özellik taşısa da bu öykünün kesinlikle modern bir öykü olduğunun altını çizmeli. Öyküde yürek kızının genç bir şairi Paris’in karanlık dehlizlerinde tuzağa düşürüşü, sefil bir hayatın pençesinde kendi ben’i ile yaptığı savaş, bütün o içe kapanmalar ve aşkınlık halleri bize, büyük şair Necip Fazıl’ı işaret ediyor. Onun eğitim için gittiği Paris’te kumar batağına saplanarak geçirdiği sancılı yılları bilenler bilir. Recep Seyhan bu belgelerden de faydalanarak genç şaire dair öyle bir iç hesaplaşmaya girmiş, bezginlik ve ben duygusunun insan zihninde ve nefsinde yaptığı tahribatı öyle kuvvetli işlemiştir ki, her bir okur, aynı zamanda kendi ben’i ile de karşılaşır, kendi nefsi ile yaptığı savaşı da görür bu öyküde. Böylece bir kişiden yola çıkılarak yazılmış bir öykü olmasına rağmen, bu öykü ile evrensel insanın kişisel macerasını da ak-

tarmış olur bize yazar. Zira dünyanın neresinde olursanız olun, isterseniz “nirvana”nın doruklarında yol alın, yine de Recep Seyhan’ın bu öyküde sözünü ettiği benlik savaşını vermeniz gerekecektir. Bu savaşı kazanan kişi, ölmeden önce ölmeyi de başarmış demektir.

Bu kitabın beni etkileyen bir diğer öyküsü “*Hunfes’in Topakları*”nda, maddeye hapsedilen ruhun isyanını işler yazar. İnsanın “Das Capital” tarafını, hunfes – nam-ı diğer, gübre böceği- üzerinden, başarı ve refah merkezli dünya algısının kalplerde bıraktığı boşluğu çok iyi anlatılır bu öykü.

“....Uyandığımız gün, yaşadıklarımızın hepsinin birer oyun ve yaptığımız işlerin hepsinin birer oyuncak olduğu anlaşılacaktır. Adem de oyuncak yapmış kendisine; var-sın oynasın biraz...”(s.37)

Yine insanın dünya işleri ile oyalanışının verildiği “*Benim Oyuncaklarım*” öyküsü de “*Hunfes’in Topakları*” ile bu açıdan bağlantılı gibidir sanki. Dünyaya dair her şeyin bir oyalanış olduğunu diğer öykü, bir böceğin üzerinden verirken; “*Benim Oyuncaklarım*”da, ömrün tekerrürü sırasında –çocukluk, gençlik, olgunluk- var oluşumuza anlam kazandırmak üzere, yazarın oyuncak metaforuyla anlattığı dünyaya ait olan ile verilir:

“Koca bir ömür oyuncakların peşinden koşmuştum... Didişiyor; didikliyor, mücadele ediyor; enerji tüketiyor, emek veriyor; terliyordum... Ben ölsem bile oyuncaklarım yaşar diye mi düşünüyordum bilmiyorum...” (s.21)

“Defer” ,“Kapı Sesi” ve “Çakı” öykülerinde bir nesnenin –defterin, kapının, çakının- baba ile oğul arasında oluşturduğu duygusal bağı veriş; “*Sesleri Delen Bir Ses*” te yazarın diğer öykü kitabında yer alan “kadınge” nin yeniden karşımıza çıkarak kitaplar arasındaki ilişkinliği veriş; “*Sarma*” da ise folklorik öğelerin de modern öyküye dâhil edilebileceğini göstererek, Anadolu insanından evrensel insan oluşturmaya başlaması ile Recep Seyhan, geleneksel ile modern başarıyla harmanlayan bir yazar olduğunu ispatlamıştır. Üstelik bunu yaparken şehir insanının hafızasından silinmiş

bulunan “uğunmak, benirlemek, suğmak, evselemek, sokurdanmak” gibi kelimeleri kullanması, geleneksel anlatı ile üst kurmacayı iç içe geçirerek, bazen yazara bazen de anlatıcıya vererek sözü, monotonluğu kırması, “Azazil’in Kapısında” kitabında yer alan on öyküyü de hem dili hem de kurgusu açısından özel öyküler haline getiriyor. Sanırım Cengiz Aytmatov’un Anadolu’daki sesi desek yanlış olmayacaktır Recep Seyhan için. “*Tuzsuz Adam*”ın ağaçları ve hayvanları da düşünen Kamran Yekta Bey’i, “*Sesleri Delen Bir Ses*”in bilge kadıngesi, “*Defter*” öyküsünün oğlunun üzerine titreyen babası, kızını aramak için Anadolu’dan gelerek İstanbul’u altüst eden “Sarmal”ın fedakar anası ile, Aytmatov’un kocaman yüreğinin ve insana sevgiyle bakan gözlerinin Recep Seyhan’ da yeniden dirilişini görmek mutlu etti beni.

Çoğumuzun ıskaladığı, görmezden geldiği veya kendimize inşa ettiğimiz kalın duvarların ardından göremediğimiz incelikleri, hiç de gözümüzün içine sokmadan, didaktiğe kaçmadan, zaman zaman ironinin hassas terazisini de kullanarak bize nazikçe işaret eden bu kitaptaki öyküler; geri dönüp de bir saniyesini bile bir daha asla yaşayamayacağımız bütün bir geçmişin ayrıntılarını zihnimize naksetmesi açısından okunmayı, üzerinde düşünmeyi hak eden öyküler. Bu öyküler, özgünlüğün gelenekseli modernize ederek de gerçekleştirebileceğini göstererek Türk öykücülüğüne önemli bir mesafe kaydettirdiği için de dikkate alınması, önemsenmesi ve üzerinde durulması gereken öykülerdir.

FUNDA ÖZSOY ERDOĞAN

FOTOĞRAF/ÖYKÜ

ZEYNEP HİCRET

